Tímarit

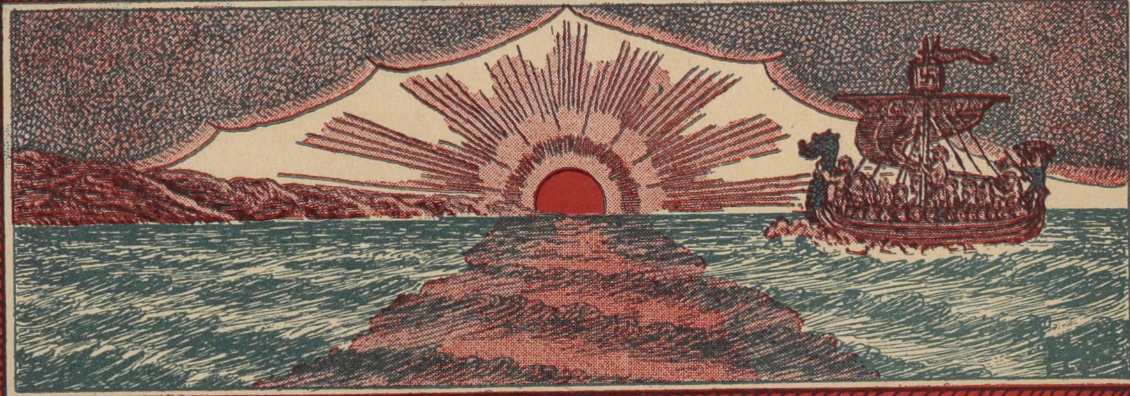

Þjóðræknisfélags Íslendinga

XXXIII ÁR

WINNIPEG, MANITOBA

TÍMARIT

Þjóðræknisfélags Íslendinga í Vesturheimi

XXXIII. ÁRGANGUR

Tilgangur félagsins er:

1. Að stuðla að því af fremsta megni að Íslendingar megi verða sem bestir borgarar í hérlendu þjóðlífi.

2. Að styðja og styrkja íslenska tungu og bókvísi í Vesturheimi.

3. Að efla samúð og samvinnu meðal Íslendinga austan hafs vestan.

Þetta er sá félagsskapur meðal Íslendinga í Vesturheimi, er aðallega byggir á þjóðernislegum grundvelli og hvetja vill þá til framsóknar og virðingar til jafns við þá þjóðflokka aðra, er þetta land byggja.

Ársgjaldið er aðeins 1 dollar, og fá allir skuldlausir félagsmenn, er það borga, þetta tímarit ókeypis.

Þjóðræknisfélag Íslendinga í Vesturheimi

Winnipeg, Canada

FIVE ROSES
All Purpose
FLOUR
7 LBS. WHEN PACKED
FIVE ROSES FLOUR
FIVE ROSES FLOUR
THE ALL PURPOSE FLOUR
LAKE OF THE WOODS
MILLING
COMPANY
CANADA
IT'S OVEN TESTED
a Guide to
GOOD COOKING
COMPILED BY THE MAKERS OF
FIVE ROSES FLOUR

IN MEMORIAM

HEIÐURSFÉLAGAR OG FORSETAR

His Excellency Lord Tweedsmuir, Hon. Patron
Kjartan Helgason, fyrrum prófastur
Stephan G. Stephansson, skáld
Frú Stephanía Guðmundsdóttir, leikkona
Prófessor Sv. Sveinbjörnsson, tónskáld
Þorbjörn Bjarnason, skáld (Þorskabítur)
Einar H. Kvaran, rithöfundur
Ragnar E. Kvaran, fyrrum prestur og forseti
Kristján Níels Júlíus (K. N.), skáld
Séra Jónas A. Sigurðsson, skáld og forseti
Dr. Rögnvaldur Pétursson, forseti og ritstjóri
Prófessor F. S. Cawley, Ph.D.
Friðrik Swanson, málari
Kapt. Sigtryggur Jónasson
Dr. B. J. Brandson, læknir
J. Magnús Bjarnason, rithöfundur
Dr. Hjörtur Thordarson, raffræðingur
Mrs. Guðrún H. Finnsdóttir, skáldkona
Friðrik Hallgrímsson, dómprófastur
A. S. Bardal, útfararstjóri
Ólafur Pétursson, fasteignasali
Sveinn Björnsson, forseti Íslands

Félagatal Þjóðræknisfélagsins 1951

A. Heiðursverndarar

His Excellency the Right Honourable The Earl of Athlone, K.G.
Herra Sveinn Björnsson, forseti Íslands

B. Heiðursfélagar

Dr. Vilhjálmur Stefánsson, landkönnuður, New York
Prófessor Halldór Hermannsson, Cornell University, N. Y.
Prófessor Sigurður Nordal, Háskóla Íslands, Reykjavík, Ísl.
Prófessor Árni Pálsson, Háskóla Íslands, Reykjavík, Ísl.
Dr. Watson Kirkconnell, President Acadia Univ., Wolfville, N. S.
Dr. Henry Goddard Leach, New York, N. Y.
Rt. Rev. C. V. Pilcher, D.D., Sydney, Australia
Jóhannes Jósefsson, íþróttamaður, Reykjavík, Ísland
Þorst. Þ. Þorsteinsson, rithöfundur, Winnipeg, Manitoba
Guttomur J. Guttormsson, skáld, Riverton, Man.
Dr. Sig. Júl. Jóhannesson, skáld, Winnipeg, Man.
Mrs. Jakobína Johnson, skáldkona, Seattle, Wash.
Mrs. Laura Goodman Salverson, Skáldkona, Winnipeg, Man.
Fröken Halldóra Bjarnadóttir, Ritst. Hlín, Akureyri, Ísland
Jónas Jónsson, fyrv. alþingismaður, Reykjavík, Ísland
Thor Thors, sendiherra Íslands, Washington, D. C.
Ásgeir Ásgeirsson, alþingismaður, Reykjavík, Ísland
Séra Rúnólfur Marteinsson, Winnipeg, Manitoba
J. T. Thorson, yfirdómari, Ottawa, Ontario
J. J. Bíldfell, Winnipeg, Manitoba
Árni G. Eylands, Reykjavík, Ísland
Sigurgeir Sigurðsson biskup Íslands
Gunnar B. Björnsson, Minneapolis, Minnesota
Ásmundur P. Jóhannsson, Winnipeg, Manitoba
Einar Jónsson, myndhöggvari, Reykjavík, Ísland
Vilhjálmur Þór, Reykjavík, Ísland
Gísli Jónsson, ritstjóri Tímaritsins, Winnipeg, Manitoba
Dr. John C. West, forseti Ríkisháskólans í North Dakota, Grand Forks, N. D.
Próf. Ásmundur Guðmundsson, formaður í guðfræðideild Háskólans í Reykjavík
Séra Albert E. Kristjánsson, prestur, Blaine, Washington
Prófessor Richard Beck, Grand Forks, North Dakota
Dr. Helgi Briem, Aðalræðismaður, Stokkhólmi í Svíþjóð
Sigurður Þórðarson, söngstjóri, Reykjavík, Ísland
Dr. Thorbergur Thorvaldson, prófessor í efnafræði, Saskatoon, Sask.
Dr. Árni Helgason, raffræðingur, Chicago, Ill.
P. H. T. Thorlakson, M. D., Winnipeg, Manitoba
Guðmundur Grímsson, dómari, Rugby, North Dakota
G. J. Oleson, Glenboro, Manitoba
Einar P. Jónsson, ritstjóri Lögbergs, Winnipeg, Manitoba
Stefán Einarsson, ritstjóri Heimskringlu, Winnipeg Manitoba
Dr. A. H. S. Gillson, Pres. University of Manitoba
Ólafur Pétursson, Winnipeg, Manitoba
A. S. Bardal, Winnipeg, Manitoba

C. Ævifélagar

Árni Sigurðsson,
Seven Sisters, Man.
Dr. Helgi P. Briem,
Consul Gen. of Iceland,
Stockholm, Svíþjóð
Grettir Leo Jóhannson,
Icelandic, Danish Consul
Winnipeg, Man.
Dr. P. H. T. Thorlakson,
Winnipeg, Man.
Gunnar R. Pálsson,
New York, U. S. A.
Grettir Eggertson,
Winnipeg, Man.
Hon. K. Valdimar
Björnsson,
Minneapolis, Minn.

D. Ársfélagar

1. ÍSLAND

Dr. Eggert Steinþórsson,
Reykjavík
Frú Gerður Steinþórsson,
Reykjavík
Fröken Jóhanna Friðriksdóttir, Reykjavík
Frú Guðrún J. Erlings,
Reykjavík
Mrs. Rannveig Schmidt,
Reykjavík
Eggert Levy, hreppstjóri,
Ósum, Húnavatnssýslu
Jón Eiríksson,
Djúpadal, Skagafjarðarsýslu
Gunnar Norland,
Reykjavík
Árni Friðjónson,
Siglufirði

2. ENGLAND

Miss Ingibjörg Ólafsson,
Stella Maris,
Rottingdean, Sussex

3. CANADA

Árnes, Man.

Mrs. Guðrún Johnson
O. G. Ólafsson
Þorsteinn Sveinsson
S. J. Thorkelsson

Ashern, Man.

Hermann Helgason
Guðm. Sigurðsson

Benalto, Alta.

Jóhann M. Hillman

Brandon, Man.

Dr. E. J. Skafel
Dr. Friðrik Fjelsted

Calgary, Alta.

Sigurður Sigurðsson

Camp Morton, Man.

Þorsteinn Sveinsson

Elfros, Sask.

Jón Jóhannesson
Sigurður Arngrímsson

Frobisher, Sask.

Hjörtur Bergsteinsson

Gimli, Man.

Jón Sigurðsson
Miss Sæunn Bjarnason

Hayland, Man.

Mrs. Stefanía Guðmundss.
Sigurður B. Helgason
Ólafur Magnússon
Geirfinnur Pétursson
Mr. og Mrs. Freeman
Halldórsson

Hnausa, Man.

Daniel Halldórsson
Hildibrandur J. Hildibrandsson
Sigvaldi Vídal
Miss Sigurrós Vídal

Hodgon, Man.
Rögnvaldur S. Vídal

Keewatin, Ont.
Bjarni Sveinsson

Markerville, Alta.
Mrs. Rósa S. Benediktson

Marquette, Man.
Mrs. Sigríður Sveinsson
S. G. Sveinsson
Árni G. Johnson

Matheson Island, Man.
Árni G. Johnson

Montreal, Que.
Mrs. H. L. Robson

Narrows, Man.
Miss M. Gunnlaugsson
Kristján Guðmundsson
Joe Kernested
Mrs. Arnþóra Kernested
Miss Katrín Kernested
Guðmundur Thorkelsson

Osland, B.C.
Kristján Einarsson
Friðrik Kristmansson

Oak View, Man.
Mrs. Jóhannes Johnson
Thorsteinn Johnson

Ottawa, Ont.
Dr. John B. Watkins
Christian Sivertz

Otto, Man.
Mrs. Guðr. G. Eyjólfsson

Piney, Man.
Mrs. B. E. Björnsson
Kristinn Norman
Lárus S. Freeman

Red Deer, Alta.
Ófeigur Sigurðsson

Riverton, Man.
Mrs. Arnheiður Eyjólfsson
Friðrik P. Sigurðsson

Selkirk, Man.
Ásgeir Bjarnason

Sexsmith, Alta.
Jón Einarsson

Siglunes, Man.
Davíð Eggertsson
Miss Guðbj. Eggertsson
Ásmundur Freeman
Grettir Fossman

Swan River, Man.
Mrs. Thórdís Samson
C. Guðmundson

Tantallon, Sask.
Helgi Vigfússon

Toronto, Ont.
Einar I. Svanbergson
J. Ragnar Johnson

Vancouver, B.C.
Mrs. Kristjana Anderson
Magnús Elíasson
Mrs. Matth. Friðriksson
Mrs. H. S. LeMessurier
Mrs. Anna Matthíasson
Thor Guðmundson
Miss Dóra Davidson

Victoria, B.C.
Dr. J. P. Pálsson

Vogar, Man.
Björn Eggertsson
Framar Eyford
Tómas Guðmundsson
Mrs. Unnur Hallson
Mrs. Ingibj. Eggertsson
Mrs. Óli Johnson
Miss Margrét Lambertson
Óli Johnson
J. Eyford
Jónas Johnson
Lestrarfél. „Herðubreið"
Magnús Jóhannesson
Björn Johnson

John S. Johnson
Óli Johnson
Óskar Johnson
Páll Jónsson

Wapah, Man.
Mrs. Fritz Erlendson

Westbourne, Man.
Mrs. Lára Sveinsson

White Rock, B. C.
S. D. B. Stephanson

Winnipeg, Man.
Mrs. Sigríður Árnason
Mrs. Jónína Christie
Mrs. Gyða Hurst
Próf. Skúli Johnson
Guðm. F. Jónasson
Capt. Vilhelm Kristjánsson
Dr. B. H. Olson
G. S. Thorvaldson, K.C.
Jónas Thorvarðarson
Mrs. S. Kjartansson

Wynyard, Sask.
Jakob J. Norman

4. BANDARÍKIN

Alexandria, Va.
Leifur Magnússon

Arlington, Va.
Mrs. J. Sigmundsson

Baltimore, Md.
Dr. Stefán Einarsson

Berkeley, Calif.
Próf. Sturla Einarsson
Rev. S. O. Thorlákson

Blaine, Wash.
Mrs. Kristín F. Líndal

Boston, Mass.
Kapt. Jóhannes G. Ásgeirsson
Kórmakur Ásgeirsson
Einar Barnes
Ari Bjarnason
Kapt. Jóhannes Björnsson
Kapt. Björgvin Einarsson
Valgeir Einarsson
Andrés Guðmundson
Kapt. Thor Guðmundson
Jónas Hallgrímsson
Björn D. K. Haralz
Kapt. Gunnl. Illugason
Kapt. Axel Jóhannsson
Kapt. Guðmundur Jóhannsson
Gunnlaugur Jónsson
Kapt. Theódór Jónsson
K. Markússon
Sigtryggur Ólafsson
Guðmundur Pálsson
Pálmi M. Sigurðsson
Snorri Einarsson
Jakob J. Thorvaldson
Capt. Óskar Gíslason

Bottineau, N. Dak.
Ásmundur Benson
Óskar B. Benson
Albert Árnason

Buena Park, Calif.
Mrs. J. Gillis

Cambridge, Mass.
Próf. Francis P. Magoun, Harvard College Library
Próf. Taylor Starck

Chicago, Ill.
Emil Beck
Dr. Árni Helgason
Sigurthor M. Hinrickson

Cismont, Va.
Próf. Frederic T. Wood

Davis, Calif.
Dr. V. S. Ásmundsson

Detroit, Mich.
Hon. Frederick H. Fljózdal
Jónas W. Johnson

Fargo, N. Dak.
W. A. Myrdal
Próf. Th. W. Thordarson

Gloucester, Mass.
Einar Anderson
Jónas B. Johnson

Grand Forks, N. Dak.
University Library

Hallson, N. Dak.
Árni J. Jóhannsson

Huntington Park, Calif.
Dr. Paul V. Jameson
Miss Ellen Jameson

Ithaca, N. Y.
Cornell University Library
Kristján Carlson

Ivanhoe, Minn.
Peter H. Foss

Jackson, Mich.
Andrew H. Palmi

La Kota, N. Dak.
Einar Johnson

Lincoln, Nebr.
Próf. Joseph Alexis

Los Angeles, Calif.
Gunnar Bergman

Minneapolis, Minn.
Ásm. Bjarnason
Björn G. Björnsson
Hjálmar Björnsson
K. Valdimar Björnsson
Sr. David Gulbrandson
Guðmund Peterson
Gunnar S. Bardal
Rev. Sveinbjörn Ólafsson

Minneota, Minn.
Gunnar S. Bardal
Sr. Guttormur Guttormsson
Einar Hallgrímsson

J. P. Ísfeld
Jóseph Jósephson
John A. Johnson
John L. Johnson

National City, Calif.
John S. Laxdal

New Brunswick, N. J.
Rutger's University Library
Prófessor Helgi Johnson

New Haven, Conn.
Próf. Adolph B. Benson
Yale University Library

New Ulm, Minn.
Hon. A. B. Gíslason

New York, N. Y.
Edvard Frímansson
Garðar Gíslason
Jón Guðbrandsson
Hannes Kjartansson
Gunnar Magnússon
Georg Őstlund
Dr. E. Thorláksson
Ólafur Johnson

Park River, N. Dak.
Theodore Eyjólfsson

Philadelphia, Penn.
Próf. Axel J. Uppvall
Dr. Caroline Brady

Portland, Ore.
Guðm. Thorsteinsson
Mr. N. B. Johnson

Poulsbo, Wash.
Mrs. H. F. Kyle

Princeton, N. Y.
Próf. R. V. Lindebury

Oxnard, Calif.
Jóhannes Sveinsson

Rio Linde, Calif.
E. M. Thorsteinsson

Rugby, N. Dak.
Dr. Chr. G. Johnson

San Diego, Calif.
J. K. Steinberg
Mrs. V. Melsted

George VI. Bretakonungur látinn

56 ára. Ríkisstjórnarár 1936—1952

Hennar hátign Elizabeth II. Bretadrottning

Tók við ríkisstjórn 6. febr. 1952

TÍMARIT

ÞJÓÐRÆKNISFÉLAGS ÍSLENDINGA

ÞRÍTUGASTI OG ÞRIÐJI ÁRGANGUR, 1951

Ritstjóri: Gísli Jónsson

WINNIPEG, MANITOBA
Gefið út af Þjóðræknisfélagi Íslendinga í Vesturheimi
1952

Myndirnar

PRENTAÐ HJÁ THE COLUMBIA PRESS LTD., 695 SARGENT AVENUE, WINNIPEG

Efnisyfirlit

Herra Sveinn Björnsson, forseti Íslands

Fæddur 27. febr. 1881 — dáinn 25. jan. 1952

ÞORSTEINN Þ. ÞORSTEINSSON:

Bókaskápurinn

Eg flý til þín, er annir ekki banna,
þín unun viti hverjum degi er ný,
sem geymir fegra safn af sálum manna,
en söfnuðurnir allir veröld í.

En mikið þér til safnaðanna svipar,
því sanna vissu fáum gefur þú,
fyrst vísindunum vizka jarðar skipar
til vegs og frama í sinni barnatrú.

Hver lokuð bók, er blóm sem nóttu sefur
með bikar luktan, hulinn myrkri í,
sem opnast strax og ilminn frá sér gefur,
er á það geislum sólin stafar hlý.

Hver opnuð bók, sem geymir líf og liti,
er lesandanum hugarsköpun ný,
sem inn í sál hans veitir nýju viti
og víkkar sjónarhringinn störfum í.

Og sögur fólksins — sannleikurinn hálfur
en samt sem áður mynd, er fyrr var dreymd —
þær sýna að draugur, dvergur, tröll og álfur,
er dular-líking manns í huga geymd.

Og ljóð um ást og söng og vín og víking
á vörum okkar geymist heiðni frá,
og von og trú, er enn þá eftirlíking
af apa-mannsins dýpstu hugarþrá.

Þú segir þögull sögu af þjóðum öllum,
en saga lífsins þar er oftast gleymd,
því sögnin snýst um skálka í háum höllum,
sem hjuggu menn og fyltu sveitir eymd.

En skáldsins tunga kendir lífsins kennir,
í kverum þeirra speglast mannleg sál,
og það er aðeins andinn sá, sem brennir
sig inst og dýpst í sérhvert tungumál.

Þótt breytist flestar ytri mannlífs myndir
og mál og stíll hjá hverrar aldar lýð,
hinn sami eldur enn þá brjóstið kyndir
sem ævalöngu fyrir sögutíð.

Og forna sagan leitar lífs og frama
sem letrað orð, er fyrst í gærdag sást,
því þúsund ára sál er enn hin sama
í sorg og gleði, fæðing, dauða, ást.

En mér er kærust allra alheims mynda
míns ættlands fræði í gömlum, nýjum sið,
er hæstu elda á hugans fjöllum kynda
í heimaelskri sál, er þráir frið.

Eg kveð þér þakkir, sálnageymir sæli,
í söfnuðinum þínum fagnar geð,
þú verður alt af vitringanna hæli
þótt vitfirringar slæðist í og með.

PRÓFESSOR RICHARD BECK:

Tómas Guðmundsson skáld fimmtugur

Laust eftir áramótin 1951 átti Tómas Guðmundsson skáld fimmtugsafmæli. Nýtur hann óvenjulega víðtækra og vaxandi vinsælda, og sýndi það sig eftirminnilega á þessum merku tímamótum ævi hans, því á sjálfan afmælisdaginn barst honum slíkur sægur heillaóska- og þakkarskeyta víðsvegar af landinu, að þess munu fá eða engin dæmi um íslenzkt skáld. Dvaldi hann þann dag austur í Grímsnesi á bernskuheimili sínu, en hann er maður hlédrægur að eðlisfari; mun hann og hafa rennt grun í, hver aðsúgur myndi hafa verið að honum gerður af fjölmennum hópi vina og velunnara, hefði hann verið á heimili sínu í höfuðstaðnum á sjálfu afmælinu.

Eigi slapp hann þó við það, fremur en maklegt var, að vinir hans og aðdáendur hylltu hann í tilefni þess, að hann hafði hálfnað öldina; laugardagskvöldið næsta eftir afmælið héldu þeir honum afar fjölmennt, virðulegt og glæsilegt samsæti í Reykjavík, vottuðu honum þar virðingu sína og þakklæti í ræðum og ljóðum, og sýndu honum ýmsa aðra sæmd. Var þar saman komið mannval mikið úr öllum stéttum. Hafði dr. Páll Ísólfsson tónskáld veizlustjórn með höndum, en dr. Sigurður Nordal prófessor flutti aðalræðuna fyrir minni skáldsins, og þarf eigi orðum að því að eyða, hverjum snillingshöndum hann hefir farið um jafn hugþekkt efni og skáldskapur Tómasar er öllum ljóðavinum. Sjálft flutti skáldið í samsætinu bráðsnjalla ræðu, er sögð er að hafa verið hvorttveggja í senn mögnuð gamansemi og þrungin alvöru, en þeim andstæðu meginþáttum eru snilldarleg kvæði hans haglega slungin.

Einn af skólabræðrum Tómasar, séra Sigurður Einarsson, sem sjálfur er kunnur rithöfundur og skáld, hyllti hinn gamla félaga sinn fimmtugan í fögru kvæði (**Alþýðublaðið**, 13. jan. 1951), og túlkar þar jafnframt trúlega drauma vor allra, sem áttum leið saman á skólabekknum fyrir þrem áratugum, er hann segir:

Oss dreymdi það aldrei að eignast
hús eða skip,
og undur, hvað við gátum lifað án
fégróða tækja,
en skunduðum veg vorn, þótt
skórnir lækju sem hrip,
í skoðun nýrrar dýrðar frá morgni
til kvelds.
Oss dreymdi um eilíft hof hins
heilaga elds

og hvernig þá náð mætti öðlast að
líta hann — og sækja.
Til þess skyldi brotizt á yztu
endimörk heims,
já, yfir þau takmörk stigið, sem
regin banna
að skynja, og höndla hið vígða
vafurlog hans
og vald til að tendra það fyrir
augliti manna.

Svo dreymdi oss í æsku, — og
vissum að tónninn var til,
sem tekur yfir hvern mishljóm í
aldanna niði,
að veikasti ómur hans brúar
sálnanna bil,
er blikandi vængur, sem lyftir
ómálga þrám
og stefnir óskum vor allra til sama
lands.
Hann vígir fegurð allt böl og baráttu
manns
og blóðugan valinn drottins heilaga
friði.
Sá tónn kvað í eyrum oss dulfagur
daga og nótt,
úr djúpum fjarlægra hafa bar ym
frá hans veldi
og kallaði þig til að vinna það
vökumannsstarf,
sem vígt er leit hans fram að
ævinnar kveldi.

Undir þetta tökum vér fornvinir skáldsins og félagar heilum huga, og jafn heilhuga samþykkjum vér ummælin í lokaerindi kvæðisins, sem vafalaust er einnig, hvað Tómas skáld snertir, talað út úr hjarta ljóðavina almennt með þjóðinni:

Ég efa það ekki, að vér leituðum
langt yfir skammt
og lykkjurnar urðu margar á flestra
vegi;
og hrakfarir nógar, — en heillastund
var það nú samt,
er heilagar dísir þér sýndu, hvar
nema skal stað.
Því betur, sem árunum fjölgar, vér
finnum, að það
var fyrsta árblik af þínum sigur
degi.
Þá skildist þér, vinur, að hof hins
heilaga elds
var hjarta þín sjálfs, og þar verður
strenginn að bifa
og seiða fram tóninn í auðmýkt og
ást til hvers lífs
á okkar dýrðlegu jörð. — Því mun
starf þitt lifa.

I.

Tómas Guðmundsson er fæddur 6. janúar 1901 á Efri-Brú í Grímsnesi og standa að honum traustar bændaættir austur þar. Foreldrar hans voru þau Guðmundur Ögmundsson, bóndi að Efri-Brú, og kona hans Steinunn Þorsteinsdóttir hreppstjóra á Drumboddsstöðum í Biskupstungum, nú bæði látin fyrir allmörgum árum.

Tómas lauk stúdentsprófi á Menntaskólanum í Reykjavík vorið 1921. Var þá mikil skáldaöld í skóla, eins og frægt er orðið, og hefir skáldið lýst því á minnisstæðan hátt í einu hinna snjöllu kvæða sinna:

Þá færðust okkar fyrstu ljóð í letur,
því lífið mjög á hjörtu okkar fékk.
Og geri margir menntaskólar betur:
Ég minnist sextán skálda í fjórða
bekk.

Eftir að hafa lokið lögfræðiprófi á Háskóla Íslands 1926, stundaði

TÓMAS GUÐMUNDSSON

Tómas málaflutning í Reykjavík næstu þrjú árin, en varð síðan aðstoðarmaður á Hagstofu Íslands fram til ársloka 1943. Síðan hefir hann gefið sig að ritstörfum. Formaður Bandalags íslenzkra listamanna var hann árin 1943 og 1949, og ber það vitni trausti því og vinsældum, sem hann nýtur í hópi skáldanna og listamannanna.

Þegar hann stendur nú á fimmtugu, á Tómas Guðmundsson sér að baki æði víðtækan, og þó um annað fram sérstaklega merkilegan rithöfundarferil, sem aðeins verður þó í þessari greinargerð rakinn í nokkrum megindráttum, því hér er eigi um tæmandi bókfræðilega upptalningu að ræða á ritverkum hans.

Ber þá fyrst að geta kvæðabókanna, en þær eru: **Við sundin blá**, Reykjavík 1925, önnur útgáfa 1950; **Fagra veröld**, Reykjavík 1933, önnur útgáfa 1933, þriðja útgáfa 1934, fjórða útgáfa 1947; **Stjörnur vorsins**, Reykjavík 1940, en árið áður kom út í París frönsk þýðing á kvæðum Tómasar (**Poémes islandais**) eftir Pierre Naert háskólakennara; og **Fljótið helga** 1950.

Ásamt með Magnúsi skáldi Ásgeirssyni var Tómas ritstjóri tímaritsins **Helgafells** 1943—46, er þeir félagar höfðu stofnað, og á hann þar margt greina og fjölda ritdóma, er sýna víðtæka bókmenntaþekkingu hans, smekkvísi og glöggskyggni í þeim efnum.

Af þýðingum hans má telja: **Arabiskar nætur** (Þúsund og ein nótt), með Páli Skúlasyni, Reykjavík 1934; hið fræga rit **Nóa Nóa** eftir Paul Gauguin (með prýðilegum formála um höfundinn), Reykjavík 1945; og leikritið **Meðan við bíðum** eftir Johan Borgen, er leikið var í Reykjavík 1949.

Tómas hefir einnig af mikilli prýði annast þessar útgáfur verka íslenzkra skálda og samið um þau ítarlegar og ágætar inngangsritgerðir: **Ljóðmæli** Stefáns frá Hvítadal, Reykjavík 1945; rit Jónasar Hallgrímssonar, **Ljóðmæli**, Reykjavík 1945, **í óbundnu máli**, Reykjavík 1946; ný útgáfa, **Ritsafn** (í tveim bindum), Reykjavík 1947; þriðja útgáfa í einu bindi 1949. Tómas ritaði einnig einkar fögur minningarorð framan við íslenzku útgáfuna af kvæðum norska öndvegisskáldsins Nordahl Grieg, **Friheten**, Reykjavík 1943; einnig var hann einn af meðútgefendum hins mikla kvæðasafns, **Íslands þúsund ár**, Reykjavík 1947, valdi kvæðin frá 20. öldinni. Og þegar þetta er ritað, hafa borist fregnir um það, að hann sé að búa undir prentun nýja útgáfu af kvæðum Hannesar Hafsteins (ásamt formála) í tilefni af níutíu ára afmæli skáldsins.

Ekki er það því ofsögum sagt, að harla mikið liggur þegar eftir Tómas af ritstörfum, og hafa þó eigi öll kurl komið til grafar í ofanskráðu framtali. Hitt er þó enn verðugra frásagnar og ánægjulegra, hversu handbragðið á ritum þeim, sem hann hefir farið höndum um, er vandvirknislegt og smekklegt.

II.

Þó að Tómas, jafn hæglátur og hann er í eðli sínu, hefði sig lítt í frammi á skólaárunum, jafnvel í vinahópi, var oss skólabræðrum hans og félögum það fyllilega ljóst, að hann var gæddur næmri at-

hyglisgáfu, stórum meiri fegurðarsmekk en almennt gerðist, og ríkri ljóðrænni skáldgáfu; væntum vér því, margir hverjir, mikils af honum í ljóðagerðinni, er tímar liðu, enda er það nú löngu á daginn komið.

Að vísu skar fyrsta ljóðabók hans, **Við sundin blá** (1925), sig að ýmsu leyti ekki úr öðrum fyrstu ljóðabókum ýmsra þeirra skálda, er um sömu mundir komu fram á sjónarsviðið, enda vakti þetta safn hans eigi neina verulega athyggli almennings, þótt það færi eigi fram hjá ýmsum ljóðaunnendum. Um viðtökur þessarra skólaljóða sinna og uppruna þeirra ræðir höfundurinn annars mjög hispurslaust í eftirtektarverðum formála að hinni nýju útgáfu þeirra (1950), og er réttast að gefa honum orðið, áður en lengra er farið í mati á þeim:

„**Við sundin blá** kom út í aprílmánuði 1925 og voru útgefendurnir nokkrir stúdentar. Vöktu kvæðin fremur litla eftirtekt og öfluðu hvorki höfundinum frægðar né útgefendunum fjár. Þó hefir seinna tekizt svo til, að kver þetta er með öllu þrotið, og hafa þau eintök, er lent hafa hjá fornbókasölum hin síðari ár, komizt í ótrúlega hátt verð. Fyrir þá sök hefir nú verið horfið að því ráði að láta prenta kverið á nýjan leik og kann þó ýmsum að finnast sem því sé gert full hátt undir höfði með slíkri rausn. Kvæðin eru flest til orðin á menntaskólaárunum og bera að sjálfsögðu mörg og auðsæ merki þess aldurskeiðs, en þó má vera, að þau séu í heild öllu einhæfari að yfirbragði og gerð en efni stóðu til. Af einskonar „fagurfræðilegum" hégómaskap, sem ég hirði ekki um að gera nánari grein fyrir, lét ég mér, þegar ég valdi kvæðin til prentunar, sérstaklega annt um, að þau hefðu öll sem samfelldastan svip, og gekk því með ráðnum hug fram hjá nokkrum þeim ljóðum, sem annars hefðu helzt verið til þess fallin að gera kverið fjölbreyttara að viðfangsefnum og stíl. Þannig eru nokkur þau kvæði, er seinna birtust í **Fögru veröld**, til orðin, að minnsta kosti í fyrstu gerð, áður en **Við sundin blá** var prentuð. En þó að ég láti þessa getið, sumpart mér til afsökunar, þá segir það sig sjálft, að ég mundi ekki hafa leyft endurprentun ljóðanna, ef ég vildi ekki framar við þau kannast. Þau eru mér sjálfum persónuleg minning um harla fjarlægan — og sjálfsagt mjög óraunsæjan — hugarheim, þar sem fegurðin ein var hvorttveggja í senn, takmarkið og vegurinn að takmarkinu. Sum kvæðanna eignuðust líka á sínum tíma, þrátt fyrir allt, góðfúsa lesendur meðal ungra skáldbræðra og æskuvina höfundarins, og með þakklæti til þeirra allra, lífs og liðinna, skal þessum formálsorðum lokið".

Og hvað sem segja má um ungæðisbrag á æskuljóðum þessum, þá eru þau öll mjúkstíg, og bera órækt vitni smekkvísi skáldsins um málfar og bragfimi hans. Óneitanlega er t. d. bæði fallega og þýðlega í strengina gripið í upphafskvæðinu, „**Um sundin blá**", en þessi eru fyrsta og niðurlagserindið:

Um vorkvöldin síðla ég sigli einn
um sundin blá.
Til hvíldar er heimurinn genginn
og hljómarnir þysmiklu fallnir í dá.

Um sofandi varir fer viðkvæmt bros
meðan vornóttin gengur hjá.

——0——

Á burtu með söngvunum sál mín líður
um sundin blá — —
í líðandi niði vorblárra vatna
vaggaðu, húmnótt, sorg minni og þrá —
Lát hægan drjúpa af dularhönd þinni
draumveig á syrgjandans brá.

Hér lýsir sér einnig vel sá andi, er svífur yfir vötnum í bókinni, tóntegundin, sem ljóðin eru ort í, þrungin ásthrifni, draumlyndi og trega. Meðal ljóðrænustu og fegurstu kvæðanna í bókinni er þetta heilsteypta smákvæði, samnefnt fyrstu ljóðlínunni:

Eitt hjarta ég þekki, eitt hjarta,
sem hamingjuna fann.
Og skógurinn angaði allan daginn
og elfan söng og rann.

Sumir leita þess alla ævi,
sem aðra bindur í hlekki.
Á harmanna náðir þau hjörtu flýja,
sem hamingjan nægir ekki.

Eitt hjarta ég þekki. Því er
svo þögult allt í kringum mig.
Streym, elfur, hægt í hafið.
Lát húmið, skógur, byrgja þig.

Þegar nánar er að gáð, svipmerkja einnig þessi æskukvæði skáldsins sum einkenni seinni kvæða hans, þó að síðar sé í fastmótaðri og listrænari mynd, sérstaklega ástin og aðdáunin á lífinu og fegurðinni, er orðið hafa meginþættir í skáldskap hans. Ágætt dæmi þess er þetta erindi úr kvæðinu „Komdu!“:

Í dvala líður nóttin og dökkvinn óðum flýr,
en dagurinn, sem rís, yfir nýrri gleði býr,
og ljóma slær á liðna tímans vegi.
Hve veröldin er fögur og ævin ljúf og löng,
og ljúft er nú að geta með hjörtun full af söng
und hvítum seglum siglt mót björtum degi.

III.

En þó skáldið sigldi nú fleyi sínu „hvítum seglum mót björtum degi“, var þess harla langt að bíða, að hann kæmi í höfn úr þeirri för út í lönd drauma og ævintýra. Átta ár liðu, áður en hann sendi frá sér nýja kvæðabók, og munu margir vafalaust hafa verið farnir að halda, að hans biðu sömu örlög og flestra hinna „sextán skáldanna“ úr fjórða bekk, sem beint höfðu æskuást sinni á skáldgyðjunni inn á aðrar brautir. Svo var þó eigi, góðu heilli, um Tómas Guðmundsson. Eftir átta ár rauf hann þögnina með útkomu ljóðabókar sinnar **Fagra veröld**, og gat nú hver sá, er á ljóðum kunni nokkur veruleg skil, séð það ótvírætt, að hér var á ferðinni óvenjulegt ljóðskáld. Með þessari bók sinni vann Tómas sinn fyrsta mikla bókmenntalega sigur, og hann var vel að þeim sigri kominn, því að í þessum kvæðum hans fór saman frábær fágun í máli og bragarháttum, ljóðræn fegurð og frumleiki í efnismeðferð. Hann sló á nýja strengi í íslenzkri ljóðagerð, enda féll þessi bók í svo frjóa jörð hjá ljóðavinum, að hún kom út í þrem útgáfum á stuttum tíma, og nýlega í fjórðu útgáfu, eins og þegar hefir getið verið. Sér-

stætt listaskáld hafði haslað sér völl og gengið til heiðurssætis á Bragabekk og í meðvitund og bókmenntum þjóðarinnar.

Hin „Fagra veröld“ skáldsins er um annað fram heimur hjartafólginna minninga hans frá skólaárunum í hinni ungu og ört vaxandi höfuðborg Íslands, minningar, er legið hafa í dái, líkt og fræ í moldu, í huga hans árum saman og nú blómgast í allri fegurð sinni, sveipaðar rómantískum bjarma fjarrænna töfra. Með fortíðina að baktjaldi og í ljósi hennar túlkar skáldið samtíðina, því að sál hans bergmálar í söng allt það umhverfis hann, sem minnir á liðna tíð. Og þegar hann hugsar til horfinna daga, fyllist hjarta hans trega, er verður að hjartnæmum undirstraum sársauka og saknaðar í kvæðum hans. Þessi geðblær er færður í snilldarlegan búning í upphafskvæði bókarinnar, „Gömlu ljóði“, er lýkur með þessum angurblíðu ljóðlínum og bæn til næturinnar:

Dauð ertu, borg, og aldrei mun æskan framar
ástfangin vitja þinna rökkvuðu garða!
Aldrei framar mun fagnandi dagur rísa
og fara með dansglaðan hlátur um torg þín og stræti.
Gleymd er þín saga og eigi sér enga minning.
Eilífðin vaki hljóð yfir rústum þínum.

En nótt, þú, sem svæfir sorgir og fögnuð dagsins
og sumarsins dýrðar í fölnuðu laufi geymir!
Ég veit, að augu þín lykja um ljósið sem myrkrið.
Því leita ég horfinna geisla í skuggum þínum.
Tak þú mitt angur og vinn úr því söng, er sefi
söknuð alls þess, er var og kemur ei framar.

Þó lifir æskuandinn enn í hjarta skáldsins, og svipað Ómari hinum persneska heldur hann áfram að njóta líðandi stundar til fullnustu, því að hann er sér þess fyllilega meðvitandi, hversu lífið og lystisemdir heimsins eiga sér skamman aldur.

Reykjavík er sá miðdepill, sem þessi kvæði hverfa um, og sérstaklega aðalstræti hennar, Austurstræti, hjarta borgarinnar; og þessu eftirlætisstræti sínu helgar skáldið eitt af sínum ágætustu og snjöllustu kvæðum, og er þetta fyrsti kaflinn:

Nú verður aftur hlýtt og bjart um bæinn.
Af bernskuglöðum hlátri strætið ómar,
því vorið kemur sunnan yfir sæinn.
Sjá, sólskinið á gangstéttunum ljómar.

Og daprar sálir söngvar vorsins yngja.
Og svo er mikill ljóssins undrakraftur,
að jafnvel gamlir símastaurar syngja
í sólskininu og verða grænir aftur.

Og þúsund hjörtu grípur gömul kæti.
Og gömul hjörtu þrá á ný og sakna.
Ó, bernsku vorrar athvarf, Austurstræti,

hve endurminningarnar hjá þér
vakna.

Í þessum erindum eru það sýnilega hinar gömlu og hugþekku minningar, sem kynda undir, og fögnuðurinn yfir nýju vori, en í lokaerindunum slær höfundurinn á strengi þeirrar góðlátlegu en markvissu glettni, sem honum er jafn eiginleg og tiltæk.

Grandskoði maður, hins vegar, kvæðið í heild sinni, þá er lýsingin á borginni í rauninni lítið annað en umgerðin um hugstæða myndina frá liðnum dögum, sem strætið, svo kært skáldinu, kallar fram í huga hans.

Annars staðar í þessum kvæðum sínum bregður skáldið upp litaríkum og heillandi myndum af Reykjavík í sumar- og haustklæðum, og af höfinni með allri sinni ys og þys. Ágætt dæmi þeirra kvæða hans er „Við höfnina“, og fara þrjú fyrstu erindin hér á eftir:

Hér heilsast fánar framandi þjóða.
Hér mæla skipin sér mót,
sævarins fákar, sem sæina klufu,
og sigruðu úthafsins rót.
Og höfnin tekur þeim opnum örmum
og örugg vísar þeim leið.
Því skip er gestur á hverri höfn.
Þess heimkynni djúpin breið.

Hér streymir örast í æðum þér
blóðið,
ó, unga, rísandi borg!
Héðan flæðir sá fagnandi hraði,
sem fyllir þín stræti og torg.
Sjá skröltandi vagna og bíla, sem
bruna,
og blásandi skipa mergð.
Tjöruangan, asfalt og sólskin
og iðandi mannaferð.

— Og skipin koma og skipin blása
og skipin fara sinn veg.
Dreymnum augum eftir þeim starir
æskan þegjandaleg.
Í huganum fjarlægar hafnir syngja.
Það hvíslar með lokkandi óm:
Rússland, Asía, England, Kína,
Afríka, Spánn og Róm. —

Í þessum og öðrum slíkum kvæðum sínum hefir skáldið seitt í strengi sína hjartaslög hinnar vaxandi höfuðborgar, sem hafði vafið hann, sveitadrenginn að hjarta sér, og sem hann, á sína hlið, varð fyrstur til að lýsa, og túlka líf hennar, í svipmiklum ljóðum og langlífum, og skipaði henni þá um leið og til langframa í heiðurssess á bókmentalegu landabréfi þjóðarinnar. Því hefir hann ekki að ástæðulausu verið kallaður skáld Reykjavíkur, fyrsta borgarskáld landsins; eigi að síður, eins og glöggt má sjá í öðrum kvæðum hans, á hann sér djúpar og órjúfanlegar rætur í átthögum sínum austur í Grímsnesinu.

Þessi Reykjavíkurkvæði skáldsins eru með aðlaðandi rómantískum blæ, en jafn sérkennileg fyrir græskulausa gamansemi þeirra, því að Tómasi er það vel að skapi, og lætur sú list, að horfa á borgarlífið, og mannlífið í heild sinni, með góðlátlegum glettnisglampa í augum. Þetta lýsir sér ágætlega í kvæðinu „Húsin í bænum“:

Bærinn er skrítinn. Hann er fullur
af húsum.
Hús meðfram öllum götum í röðum
liggja.
Aldraðir byggja og ungir menn
kaupa lóðir
og ætla sér líklega að byggja.

Og samt sem áður er alltaf verið
 að deyja,
og undarlegt, að það hendir jafnt
 snauða sem ríka.
Menn kváðu jafnvel deyja frá
 hálfbyggðum húsum.
Og hinir? Þeir deyja víst líka.

Já, mönnum finnst það skrítið, sem
 þeir ekki skilja.
Hver skilur öll þessi hús, sem í
 röðum liggja?
Hver skilur lífið og allar þess
 óbyggðu lóðir?
Og af hverju er verið að byggja?

Stundum fær þessi létta kýmni Tómasar á sig alvarlegri blæ, eins og í hinu frumlega og snjalla kvæði „Hótel Jörð“, en í því ber skáldið, á áhrifamikinn táknrænan hátt, saman veru manna á jörðu hér við dvöl á hóteli, þar sem allir verða að lokum að gera upp reikningana, eða eins og skáldið orðar það:

Þá streymir sú hugsun um oss sem
 ískaldur foss,
að allt verði loks upp í dvölina tekið
 frá oss,
er dauðinn, sá mikli rukkari, réttir
 oss
reikninginn yfir það, sem var
 skrifað hjá oss.

Hvergi nær Tómas þó hærra í skáldlegri fegurð í þessari bók sinni heldur en í hreinræktuðum ljóðrænum kvæðum hennar, eins og „Japönsku ljóði“, sem er mikið listaverk að málblæ og yndisþokka, og „Haustnótt“, jafn hugnæmt og ljóðrænt, en með dýpri undirstraum tilfinninganna:

Mánaljós og silfur um safírbláa
 voga!
Og senn er komin nótt. —
Það skelfur eins og strengur sé
 strokinn mjúkum boga.
Og stjörnuaugun loga
á djúpsins botni demantskært og
rótt.

En bráðum rísa vindar við yztu
 sævarósa,
um unn og strendur lands.
Og bylgjuföxin rísa sem beðir
 hvítra rósa,
og boðar norðurljósa
í perluhvítum stormi stíga dans.

En fjærst í dýpstu myrkur og lengra
 en augað eygi,
er aðrir sofa rótt,
á eirðarlausum flótta um auða
 hafsins vegi
á undan nýjum degi,
fer stakur már um miðja vetrarnótt.

En öll ber þessi ljóðabók sérstaklega merki hins vandfýsna formsnillings, sem leikur móðurmálið frábærlega létt á tungu, byggir kvæði sín upp á áhrifamikinn hátt, og er gæddur þeim fágæta hæfileika að geta klætt innstu hugsanir sínar og tilfinningar í samsvarandi listrænan búning.

IV.

Í þakklætis- og verðlaunaskyni fyrir bók hans **Fagra veröld**, bæði vegna skáldsnilldar hennar og þá eigi síður vegna sérstæðra og töfrandi lýsinga hennar á Reykjavík, veitti bæjarstjórnin Tómasi fararstyrk, sem gerði honum fært að ferðast til Ítalíu og Miðjarðarhafs.

Í næstu bók hans, **Stjörnum vors-**

ins (1940), eru mörg kvæðin, og sum af þeim allra fegurstu, ort undir áhrifum frá þeirri minnisstæðu för, er opnaði skáldinu nýja heima. Hér eru einnig eigi allfá kvæði, er sverja sig í ætt til fyrri bókar hans, **Fagurrar veraldar**, um efni og anda, svo sem „Skólabræður" og „Post jucundam", ný blóm í garði djúpstæðra minninganna frá æskudögum og æskuyndi, og formsnilldin er söm við sig; jafnframt er slegið á léttari strengi. Sannleikurinn er sá, að í báðum fyrrnefndum kvæðum, og bókinni allri, er leiftrandi kýmnin bæði einkar áberandi og að sama skapi hugþekkt sérkenni skáldskaparins, og jafnframt auðugri og þroskaðri en áður. Þetta kemur eftirminnilega fram í hinum frábæru kvæðum „Þegar ég praktiseraði" og „Víxilkvæði".

Í fyrra kvæðinu lýsir skáldið því með ljóðrænni kaldhæðni, er hann gerðist lögfræðingur, biðinni eftir viðskiptamönnunum, sem aldrei komu, og sá hann því þann kostinn vænstan að fara að yrkja kvæði á skjalapappírinn, stefnu- og víxlaeyðublöðin, þangað til pappírinn var genginn til þurrðar, og ekki annað fyrir hendi en að loka skrifstofunni, en látum skáldið sjálft segja sögulokin:

En seinast, þegar eyðublöðin entust
mér ei lengur,
hvað átti ég þá framar við skrifstofu
að gera?
Með kærri þökk fyrir viðskiptin ég
kunngerði eins og gengur,
að cand. jur. Tómas Guðmundsson
væri hættur að praktisera.

Seinna kvæðið er alveg sérstakt í sinni röð, því að það er ramm-kýmileg sjálfsævisaga víxils, sem nú á að framlengja í fertugasta sinn. Hið eftirtektarverðasta um þetta kvæði er þó það, hversu vel skáldinu tekst að klæða þetta hversdagslega viðfangsefni í lifandi persónugerfi og gera það táknmynd úr mannlífinu.

Hæfileiki skáldsins til að flétta saman hreina ljóðrænu og leiftrandi kýmni nýtur sín ágætlega í kvæðinu „Garðljóð", úr Ítalíuferðinni, og „Jónsmessunótt", eins og nafnið bendir til með þjóðsögublæ; lýsir það álfahátíð á Jónsmessunótt, og fellur léttstíg og hröð hrynjandin ágætlega að efninu:

Og dátt skal dansinn stiginn
fyrst dagurinn er hniginn
og enginn álfur telur
það eftir sér að vaka.
Og álfar berja bumbur
og blása í álfatrumbur
svo dýrin fara í felur
en fuglar hætta að kvaka.

Og aldnir álfar labba
og álfakarlar rabba
um hagi sína saman
og sælli stunda minnast.
Þeir totta tómar pípur
og tregi hjörtun grípur.
Ó, Guð, hve þá var gaman!
Hve gott var þá að finnast!

Aðal bókmenntagildi bókarinnar er þó, eins og í **Fagurri veröld**, í ljóðrænu kvæðunum. Í kvæðinu „Við Miðjarðarhafið" lýsir skáldið á litauðugan hátt náttúrufegurðinni á þeim slóðum, og með enn meiri djúpskyggni, þeim skáldlega innblæstri og þeirri innsýn, sem hann varð aðnjótandi í því sögulega og rómantíska umhverfi:

En inni í garðinum róslitað rökkur
hneig
frá rismiklum pálmum, sem hófust
í þaggandi blæ.
Og þúsund ára angan úr sandinum
steig
frá urtum og víni, sem tíminn
kastaði á glæ.

Og tíminn leið og sál mína bar
með sér,
og sál mín beið þess áhyggjulaus
og hljóð,
sem heilagur andi hvíslaði í
eyra mér
og hentað gæti þjóðinni minni
í ljóð!

Því himininn skráði sitt andríki'
á blóm og blað,
og mitt barnslega hjarta fylltist af
þakkargjörð.
Þá birtist sem leiftur úr lundinum
handað að
ein af lausavísum Drottins á þessari
jörð.

Og sjá! Ég skynjaði inntak hins
eilífa ljóðs,
sem ódauðleikans glóð undir
vængjum ber,
því draumar liðinna kynslóða
kvöddu sér hljóðs
og kröfðust að fá að lifa í brjósti mér.

Og aldrei síðan hjarta mitt hóf
að slá
jafn himnesk vitneskja sál mína
valdi tók,
hve okkar ljóð eru lítil við hliðina á
hinum leyndardómsfulla skáldskap
í Drottins bók.

„Í klausturgarðinum", einnig úr Ítalíuferðinni, er hjartnæm lýsing á djúpri löngun skáldsins til að endurheimta drauma og hugsjónir æsku sinnar og gera þau að nýjum aflvaka í lífi hans. Kvæði þetta, sem er meistaralegt að málfari og samlíkingum, sýnir frábærlega vel hæfileika skáldsins til að finna dýpstu hugsunum sínum og hræringum hæfan og listrænan búning. Hámarki sínu nær þó ljóðræn fegurðin í kvæðinu „Þjóðvísu", sem margir telja fegursta kvæði skáldsins, en fegurðarinnar og töfranna í þessu gullfagra kvæði um draum og harm smámeyjarinnar, er var „dularfulla blómið í draumi hins unga manns", njóta menn aðeins til nokkurrar hlítar við lestur þess.

Ljóðrænir og draumrænir töfrar skáldskaparsnilldar Tómasar Guðmundssonar klæðast því glæsilegum búningi í þessum og fleiri kvæðum safnsins. Í upphafs- og lokakvæðum þess, „Aladdín" og „Eftirmála", er grunntónninn, eins og svo oft áður, treginn yfir horfinni æsku með draumaveröld hennar, samhliða leit eftir fegurð og hamingju, sem skáldið heldur áfram að finna í unaði líðandi stundar. En eins og þung undiralda er meðvitundin um fallvaltleik jarðneskra gæða og geigvænn uggurinn um stöðuga nálægð dauðans.

Þó að ýmsum muni þykja lífsskoðun þessi æði neikvæð, er eigi að síður í kvæðum Tómasar fram að þessum tíma, mikla svölun að finna listhneigðum sálum, því að hann er eigi aðeins gæddur hæfileikanum til þess að sjá fegurðina í lífinu, jafnvel á hinum ólíklegustu stöðum, heldur á hann þá enn þá fágætari gáfu að geta gert aðra hlutlhafa í þeirri fegurð í listrænum skáldskap sínum.

V.

Liðu nú tíu ár þangað til Tómas sendi frá sér nýja ljóðabók, og biðu margir hennar með óþreyju, ekki sízt vegna þess, að kvæði hans, sem komið höfðu út á því tímabili í blöðum og tímaritum, báru því vott, að hugðarmál hans og horf við lífinu höfðu tekið mikilli og djúpstæðri breytingu og skáldskapur hans að sama skapi um anda og innihald. Þetta kom einnig ótvírætt á daginn, þegar hin langþráða bók hans, **Fljótið helga**, kom út stuttu fyrir jólin 1950. Hún sýnir það, svo að eigi verður um villst, að Tómas hefir á síðasta áratug stórum vaxið að djúpskyggni og víðfeðmi, að óbreyttri þeirri frábæru ljóðfegurð og listrænni fágun, sem alltaf hefir svipmerkt kvæði hans. Var útkoma bókar þessar með réttu talin mikill bókmenntaviðburður. Með henni hefir höfundurinn einnig (fram að þessu) unnið sinn mesta bókmenntasigur og tekið sér sess meðal öndvegisskálda þjóðarinnar.

Ekki þarf annað en lesa fyrsta kvæði bókarinnar, „Kvöldljóð um draum“, til þess að sannfærast um, að hér er ekkert hversdagsskáld á ferð, en kvæðið hefst með þessum erindum:

Í kvöldrauð gljúfur hrynur dauðahljótt
hið hvíta ljós, er skein á runni og bárum.
Því vorið hefur mælt sér mót í nótt
við mánaskin frá löngu horfnum árum.
Og það er eins og elfan skipti um róm.
Svo ástúðlegum hreimi fossinn niðar
sem varist hann að vekja kvöldsvæf blóm.
Hann vill að jörðin njóti svefns og friðar.

Svo spegla hyljir heiði stjörnumilt,
en handan vatnsins, lágt við fjallsins rætur,
er dalsins kirkja horfin hægt og stillt
í hljóðan skugga fjólublárrar nætur.
Og meðan rökkri reifast sofin jörð,
sem reikar dreymin meðal himinstjarna,
hún vakir hrum og heldur tryggan vörð
um hinzta náttstað þreyttra jarðarbarna.

Þetta er sannarlega fögur og tilkomumikil náttúrulýsing, ágætt dæmi þess, hvernig skáldinu lætur sú myndasmíð, hversu snjall málari hann er í orðum. Samt er þetta ekki nema bakgrunnur meginefnis þessa merkilega kvæðis, sem er fágæt sjálfslýsing. Höfundurinn gengur þar á vit við liðna tíð, verður á ný lítill drengur, „skáld og draumamaður, sem skyggnum þrettán vetra augum starir“; hann horfist djarflega í augu við sjálfan sig og gerir upp reikningana. Kristmann Guðmundsson rithöfundur fór ekki villur vegar, er hann lét svo ummælt um þetta snilldarlega kvæði (sem auðvitað verður að lesast í heild sinni), að undir kyrru og mildu yfirborði þess búi „dulmögnuð kyngi sjálfsrannsóknar og sálarbaráttu, er endað hefir með sigri og heiðríkri karlmannsró“. Í kvæðinu fara saman dýpt og alvöruþungi, og þannig yrkir sá einn, sem náð hefir miklum andlegum þroska, glímt við sjálfan

sig og vandamál mannlegrar tilveru, og gengið sigrandi af hólmi.

Eigi að síður hefir Tómas ekki glatað hæfileikanum til þess að slá á léttari strengi góðlátlegrar glettni á sinn eiginlega og frumlega hátt, jafnvel þegar hann sjálfur á í hlut, eins og fram kemur í kvæðinu „Að vera samtíða sjálfum sér“, sem er bráðskemmtilegt. Af skyldum toga spunnið, en viðameira, er „Bréf til látins vinar“. Sérstæð kýmnigáfa skáldsins, sem ósjaldan finnur sér framrás í markvissri kaldhæðni, eins og þegar hefir verið bent á, nýtur sín þar ágætlega; þetta erindi verður að nægja sem dæmi:

En dánum fannst okkur sjálfsagt að
þakka þér
og þyrptumst hljóðir um kistuna
fagurbúna.
Og margir báru þig héðan á höndum
sér,
sem höfðu í öðru að snúast þangað
til núna.
En þetta er afrek, sem einungis
látnum vinnst,
í allra þökk að gerast virðingar-
mestur.
Því útför er samkoma, þar sem oss
flestum finnst
í fyrsta sinn rétt, að annar sé
heiðursgestur.

Mikill snilldarbragur er enn sem fyrri á hinum hreinræktuðu ljóðrænu kvæðum skáldsins, eins og sjá má af hinu gullfagra kvæði „Fljúgandi blóm“, er jafnframt speglar eftirminnilega lífsskoðun hans:

Og seg þú mér, ljóð mitt, hvort ekki
er einmitt þetta
hin eina gleði, sem sálir og kvæði
varðar,
að mega í auðmýkt fara að dæmi
fuglsins,
sem flýgur í erindum guðs milli
himins og jarðar?

Um annað fram eru það samt hin alvöruþungu og stórbrotnu lengri kvæði bókarinnar, fáguð og formföst og þrungin að hugsun, sem setja svip sinn á hana og skapa henni sérstöðu í skáldskap höfundar, því þar lýsir sér ný hlið á honum. Tómas hefir auðsjáanlega nætt inn í hjartarætur í „stormum sinna tíða“, heimsstyrjöldinni síðari, sem óhætt mun mega segja, að valdið hafi straumhvörfum í lífshorfi hans og skáldskap. Þeirri reynslu hans er lýst á áhrifamikinn og listrænan hátt í kvæðinu „Heimsókn“. Gesturinn, sem knúð hefir dyr skáldsins, vakið hann af andvaraleysinu og glætt honum nýja útsýn og ábyrgðartilfinningu í brjósti, er lífið í öllum ömurleik sínum; en þannig farast skáldinu sjálfu orð:

Því lífið kemur sjálft í þetta sinn
að sækja þig en ekki skáldskap þinn.
Það hefur öðrum erindum að gegna.
Og það er skáld, sem yrkir öll sín
ljóð
frá eigin brjósti, misjafnlega góð,
en hreyfir aldrei hending rímsins
vegna.

Og vei þeim, sem ei virðir skáldskap
þann,
sem veruleikinn yrkir kringum
hann,
og stendur ógn af skáldsins
tungutaki.

Því sjá, hann fléttar einnig örlög
þín
við örlög bræðra þinna í kvæðin
sín.
Þar búa allir undir sama þaki.

Á sömu strengi er slegið í hinu samfellda og svipmikla kvæði „Haust", en í því er jafnframt undiralda djúps trega. Kvæðið „Út vil ég — heim" lýsir því vel, hve höfundi hafa, að vonum, gengið til hjarta þung örlög Norðurlandaþjóðanna á stríðsárunum. Hreimmikið kvæði og hugsun hlaðið er „Dansinn í Hruna", fléttað markvissri ádeilu að öðrum þræði, en hins vegar lofsöngur um sigurmátt og skapandi mátt mannsandans.

Í fögru kvæði og þýðu um Jónas Hallgrímsson lýsir Tómas snilldarlega hlutverki Jónasar og vakningarstarfi í íslenzku þjóðlífi, og óbeinlínis um leið menningar- og vakningar-hlutverki skáldanna almennt. Sætir það engri furðu, að maður, sem yrkir svo fagurlega og af jafn miklum skilningi um „Listaskáldið góða" og tengsli hans við móðurmoldina, ber sjálfur í brjósti djúpa ættjarðarást og syngur ættjörðinni fagra lofsöngva og eggjandi til dáða, enda gerir Tómas það á skáldlegan og minnisstæðan hátt, svo sem í „Ávarpi Fjallkonunnar" (17. júní 1948), þar sem listræn efnismeðferðin og framsóknarhvötin renna í einn farveg.

Svipmest af ættjarðarljóðum Tómasar, og eitthvert stórbrotnasta og snilldarlegasta kvæðið í allri bókinni, er kvæðið „Að Áshildarmýri". Það er þannig vaxið um heilsteypta og þróttmikla hugsun, að menn verða að lesa það í heild sinni og íhuga til þess að njóta þess til fulls og meta. Það er faguryrtur og verðugur lofsöngur um „tólf hversdagsmenn, sem fordildarlaust stóðu vörð um rétt sinnar þjóðar", og jafnframt um alla íslenzka alþýðumenn í liðinni tíð, sem unnu ættjörð sinni fölskvalaust og létu hvorki kúgun né önnur andvíg kjör drepa niður frelsishneigð sína. Þetta skilur skáldið og túlkar til fullnustu:

En hvaðan kom þeim sá styrkur,
sem stórmenni brást?
Hvað stefndi þeim hingað til
viðnáms ofbeldi þungu?
Oss grunar það jafnvel að orð eins
og föðurlandsást
hafi æði sjaldan legið þeim mönnum
á tungu?
En þeim var eðlisbundin sú blóðsins
hneigð,
er bregzt gegn ofríki og nauðung
án hiks og kvíða,
og því verður aldrei til samnings við
óréttinn sveigð,
að samvizkan ein er það vald, sem
frjálsir menn hlýða.

Prýðisvel ort og rismikil eru einnig önnur tækifæriskvæðin í bókinni, en andríkast þeirra og tilþrifamest „Hátíðaljóð á aldarafmæli Prestaskólans" (2. október 1947). Annars er þessi nýja kvæðabók Tómasar svo auðug að skáldlegri fegurð, málsnilld og spaklegri hugsun, að einstök kvæði og jafnvel einstakar ljóðlínur eru ærið efni heillar ritgerðar. En einhvers staðar verður að stinga við fæti.

Samt væri það með öllu ósanngjarnt gagnvart skáldinu, að skiljast svo við þetta mál, að eigi væri að einhverju getið þess boðskapar, sem bókin hefir að flytja. Eins og þegar

hefir verið gefið í skyn, og að nokkru kom í ljós í tilvitnunum úr kvæðunum, þó að stiklað hafi verið á stóru, þá er sá boðskapur ýmsum meginþáttum slunginn.

Skáldið er eldheitur ættjarðarvinur, glöggskyggn á gildi þjóðlegra menningarverðmæta, og boðar þjóð sinni heilbrigða föðurlandsást og þjóðrækni. Hann er jafn eldheitur unnandi frelsis og mannréttinda, og því heldur hann einnig hátt á lofti í kvæðum sínum logandi kyndli þeirra hugsjóna þjóð sinni til vakningar og leiðsögu. Hann mælir t. d. til hennar alvarlegum varnaðarorðum, er hann segir í „Ávarpi Fjallkonunnar“ (17. júní 1950):

Þá er þín hamingja
ef hvorki má
heift né hyggja flá
hug þinn vinna.
Varast því að kveðja
þeim vopnum hljóðs,
er leita banablóðs
bræðra þinna.

Og þessar ljóðlínur beina huga lesandans að því, sem er djúpstæðast í jákvæðum og lífrænum boðskap þessarar bókar skáldsins: — Sú sannfæring hans, að eigi mannkynið að finna leið út úr núverandi ógöngum, þá verði það að hafna efnishyggjunni, sem hefir leitt það út á refilstigu, og leiða í staðinn til öndvegis mannúðar- og manngildiskenningar kristilegrar lífsskoðunar; þetta segir hann kröftuglega í eftirfarandi ljóðlínum úr „Hátíðaljóðum Prestaskólans“:

Og treystum því, sem hönd guðs hefur skráð:
Í hverju fræi, er var í kærleik sáð,
býr fyrirheit um himnaríki á jörðu.
Hver heilög bæn á vísa drottins náð.
Og skyldum vér ei ógn og hatri hafna
fyrst hjálp og miskunn blasir öllum við
í trú, sem ein má þúsund þjóðum safna
til þjónustu við sannleik, ást og frið.

Þetta er kjarninn í þeim grundvallandi og tímabæra boðskap, sem Tómas Guðmundsson flytur þjóð sinni í þessari nýju kvæðabók sinni. Og þar sem sá boðskapur er klæddur í óvenjulega fágaðan og listrænan búning máls og ljóðforms, þá talar þessi boðskapur skáldsins bæði til heila og hjarta lesandans, til skynsemi og listhneigðar þjóðarinnar. Óneitanlega rækir Tómas Guðmundsson því vel spámannlegt hlutverk hins mikla skálds: Að halda hátt á lofti fyrir þjóð sinni björtu blysi hinna æðstu lífssanninda og manndómshugsjóna, en slaka þó eigi til um strangar kröfur ljóðlistarinnar.

Sæmir svo vel að skilja við skáldið á einum hátindinum í þessari bók hans láta skáldið kveðja lesandann með niðurlagsorðunum úr síðasta kvæði hennar, samnefnt henni, sem jafnframt er eitt allra fegursta kvæði hennar:

Og geiglausum huga ég held til móts
við haustið, sem allra bíður.
Og sefandi harmljóð hins helga fljóts
úr húminu til mín líður.
Eins veit ég og finn að það fylgir mér
um firrð hinna bláu vega,
er hníg ég eitt síðkvöld að hjarta þér,
ó, haustfagra ættjörð míns trega.

DR. J. J. PÁLSSON:

Hvalreki

Leiksýning í einum þætti

PERSÓNUR

Bæarstjórinn — stór maður vel á sig kominn. Álit hans í hverju máli er úrskurður hæzta réttar. Þetta gerir hann kunnugt með því, að klemma saman varirnar að lokinni setningu eða málsgrein. Finnist honum sérstaklega mikið til um orð sín, sem oft ber við, hleypir hann brúnum og glápir á fætur sína eða út í bláinn.

Rósa — ung og fögur hispursmey, einkaritari bæarstjóra.

Subba — öldruð vinnukona. Hafa erfið lífskjör, að miklu leyti máð út flest þau sérkenni, sem aðgreina eina manneskju frá annari. Rödd hennar er laus blæbrigða og orðin áherzlulaus; og því líkast, að hún tali aðeins við sjálfa sig.

Tveir Fréttamenn — innan þrítugs, kvikir í hreyfingum, áhugasamir um starf sitt. Vel klæddir heimsmenn.

Raddir frá hátalara: gönguþulur, maður, kona, frumbýlingur.

LEIKSVIÐIÐ

Einkastofa bæarstjórans á heimili hans. Á hægri vegg, dyr framarlega. Aftar ritvél á hæfilegu borði og stóll að baki þess. Á miðjum vinstri vegg, stór arinn og brennur rafeldur á. Að öðru leyti er veggurinn upptekinn bókhillum. Á arinhillunni eru margir viðeigandi skrautmunir, en fremst á henni stendur hátalari. Á bakvegg er breiður gluggi, að hálfu hulinn tjöldum. Undir glugganum stórt skrifborð og stóll að baki þess. Á vinstri enda borðsins er talsímatæki, sem ná má til einnig af þeim sem við ritvélina situr. Framarlega á borðinu skrautker. Í því er visinn blómvöndur. Að baki kersins ritföng. Margir stólar í óreglu um gólfið, tvö spilaborð, og dívan undir vinstri vegg framar arinum. Á spilaborðunum eru fullir öskubakkar, með hálfreyktum vindlum og vindlingum, og undir þeim tómar vín- og sódavatnsflöskur. Þetta er að vorlagi í dögun. Tunglið skín inn um gluggann. Það og glætan frá arineldinum eru hið eina sem lýsa stofuna. Meðan sýningin fer fram, birtir af degi. Þegar tjaldið er dregið frá, er leiksviðið autt og er svo um nokkur augnablik.

Rósa — (kemur með handtösku, sem hún leggur hjá ritvélinni. Kveikir, svo stofan er vel lýst upp. Lítur um stofuna). Er það nú frágangur! (Tekur um nefið). Mikil þó bölvuð fýla. (Kallar) Subba, — Subba! — Subba! (Síminn hringir og hún svarar. Röddin breytist, verður lág og þýð). Halló! Einka-

skrifstofa bæarstjórans. — Ó! — Já. — Já. Ég var einmitt að kalla í hana þegar síminn hringdi. — Já, ég skal sjá um, að hún hreinsi til. Sannast að segja er full þörf á því. (hlær lágt). Sjálfsagt. — Já, það skal alt verða í röð og reglu. (Hringir upp. — Kallar) Subba! — Kerlingaruglan hefir þó aldrei farið í bælið. (Tekur blómvöndinn úr kerinu. Fer. Heyrist kalla) Subba, Subba! Komdu, segi ég. Bæarstjórinn skipar þér, að ræsta skrifstofuna. (Leiksviðið autt).

Rödd frá hátalaranum — Þetta er Jón-Jón, þulurinn ykkar, frá útvarpsstöðinni FLAN, þó ég útvarpi ekki þaðan í þetta sinn, heldur út á víðavangi, hvar sem ég er staddur, hvar sem ég get flutt ykkur fréttir af leitinni. Ég vonast til að gefa ykkur rennandi, rungandi fréttir um alt sem við ber í þessari mikilfenglegu, stórkostlegu leit eftir Hjörvarði. Bæarstjórinn ykkar sýnir hér, sem oftar, þá mannúð og skörungsskap, sem hann er þektur að. (Rósa kemur með ferskan blómvönd og lagar hann í kerinu. Sezt við ritvélina og hlustar á útvarpið meðan hún opnar tösku sína og tekur að fagurgera sig). Hann gerði sig ekki ánægðan með, að hefja þá ýtarlegustu mannleit sem sögur fara af hér í Bæarbæ og þó víðar sé litið, heldur ræður hann þaulvanan þul, þulinn ykkar, hann Jón-Jón, frá stöðinni FLAN, með göngu-útvarp til að flytja aðkomandi blaðamönnum fréttir af leitinni. „Velferð Hjörvarðar, ef til vill líf hans liggur við, og á alþjóð heimting á, að frétta jafnóðum hverju hér framvindur. og í stað þess, að krókna út í morgunkælunni, mega fréttamenn sitja inni í hlýrri einkaskrifstofu minni“. Þetta eru hans óbreytt orð, bæarstjórans ykkar í Bæarbæ. Enn er ekki bjart af degi, og þó er þessi mikla leit í undirbúningi. Megið þið treysta á þulinn ykkar, hann Jón-Jón, til að fræða ykkur um alt sem hér fer fram; en í bráðina slæ ég af.

Rósa — (Hefir nokkrum sinnum hrópað á Subbu) Fjandann er kerlingin að hökta? Hún þóttist ætla að koma á sjónhendingu.

Subba — (Kemur með fötu og fjaðrakúst í annari hendi, en lokað ritsímaskeyti í hinni). Hvaða ódæma hróp og köll eru í þér, manneskja? Eins og ég væri heyrnarlaus.

Rósa — Nú, því komstu þá ekki? Ég hélt þú værir komin í bælið.

Subba — Jú það er nú líkt því, að maður fái að hvíla sig, meðan þessi óvinarins ósköp ganga á. Eins og allir í Bæarbæ þurfi að verða vitlausir, þó garmurinn hann Hjörvarður hyrfi burt, án þess að kveðja kóng og prest.

Rósa — Ég kallaði ekki á þig til að jagast mér til skemtunar. Sýnist þér veita af að þrífa til hérna í stofunni? — En hvað, annars, ertu með í hendinni?

Subba — Það er víst símskeyti til bæarstjórans. (Réttir það að Rósu). Ég tafðist við að afgreiða sendisveininn. (Fer að tæma öskubakkana í fötuna). Æ, mér sýnist það ekki verra en vant er, eftir að herrarnir staupa sig. (Horfir á Rósu lesa símskeytið). Ég hélt að skeytið væri til bæarstjórans, en ekki til þín.

Rósa — (Verður hverft við). Hvernig heldurðu það spyrðist fyrir, ef bæarráðið léti sér hvarf manns

eingu skifta og gerðu ekki tilraun, til að hafa upp á honum?

Subba — Æ, það væri nú sosum ekki nema annað eins. En ég var að tala um símskeytið. (Starir á Rósu).

Rósa — Þú varst að tala um að allir væru að verða vitlausir út úr leitinni. — Eins og annað eins — hvað? En því stendurðu svona aðgerðarlaus eins og þvara, og glápir á mig?

Subba — Hvað er í símskeytinu?

Rósa — Hvað varðar þig um það? Það er einkamál bæarstjórans.

Subba — Og þú rífur það upp og lest það.

Rósa — Ég fer svo með öll bréf og skeyti til bæarstjórans. Það er ein af skyldum einkaritara. (Leggur skeytið hjá ritvélinni og heldur fagurgerningnum áfram).

Subba — (Tekur aftur til verks). Ja, tarna. Sitt er nú hvað. Og ekki ætla ég að þræta við þig um það. (Verður litið á hátalarann. Bendir). Og til hvers er verið að stássa með þetta ferlíkan upp á arinhillu?

Rósa — Sérðu ekki, það er hátalari?

Subba — Ekki nema prika gjallarhorni upp á arinhillu!

Rósa — Bæarstjórinn réði þul frá FLAN-stöðinni með í leitina, svo hann geti sagt frá því sem ber við óðar en líður.

Subba — (Starir á Rósu). Svo þulurinn er út um hvippinn og hvappinn og talar þar í útvarpið.

Rósa — Svo er nú það. (Skoðar sig í smáspegli). Hefir útvarpið með sér. Er sjálfur útvarpsstöð.

Subba — (Fer hægt að vinnu sinni). Það er gamla standið á henni, en ekki sosum verra en vant er.

Rósa — (Fægir nöglurnar). Og það útvarp er stemt við gjallarhornið hérna.

Subba — Svo þú þurfir ekki að bíða eftir fréttum af Hjörvarði.

Rósa — Ónei, kerlingargaur. Fjandann varðar mig eða aðra um hann Hjörvarð. Hér verða fréttamenn frá víðlesnum stórblöðum til að senda fregnir af leitinni, meðan á henni stendur.

Subba — En ef eingan varðar neitt um Hjörvarð, garminn, hér í Bæarbæ, hví skyldi aðra varða nokkuð um hann — fólk sem aldrei hefir heyrt hans getið?

Rósa — Hver hefir sagt, að nokkurn varði um Hjörvarð? Leitin er fréttir, en ekki Hjörvarður.

Subba — Mikil endemis vitleysa. En þetta hefði ég mátt vita. Ekki var haft svo mikið við garminn, þegar hann lá í flúnni, og hefði víst mátt deya drotni sínum hefði blessaður presturinn, og læknirinn líka, ekki bjargað honum. Það eru nú mennirnir mínir, blessaðir guðsmennirnir. Þá hefði það ekki þótt fréttir í göngugjallanda þó Hjörvarður hefði hrokkið upp af. Og þá mátti bæarráðið ekki leggja fram grænan eyri til að halda lífinu í manntetrinu.

Rósa — Eins og það væri ekki alt annað mál. Bærinn var ekki skyldugur, að standa straum af pestinni í ókunnum flæking, sem var nýkominn í bæinn.

Subba — En nú er hægt að standa straum af öllum þeim kostnaði, sem þetta leitarfargan hefir í för með

sér, og láta fólk vera á fótum nótt og dag, bara af því að Hjörvarður, garmurinn, hefir ekki látið sjá sig í nokkra daga. Hver sosum ætti að sakna hans, sem álitinn var ómerkilegur utanveltubesefi? Maður mætti ætla, að bæarstjórinn yrði guðslifandi feginn, að vera laus við hann.

Rósa — Er ég ekki búin að segja þér, að leitin kemur Hjörvarði ekkert við? Það er kristileg skylda mannfélagsins að leggja alt í sölurnar fyrir mann, sem tapast hefir. Og kristileg skylda fer ekki í manngreinarálit.

Subba — En ekki kristileg skylda, að líta eftir einstæðing, þó hann sé að lognast útaf, úr flúnni eða hvað það nú er.

Rósa — Ekki lagalega kristileg skylda. Alt þess háttar heyrir líknarstarfsemi til.

Subba — Æ, svei attan.

Bæarstjórinn — (Kemur). Hraðaðu þér, gamla kona. Það ætti ekki að taka þig hálfa nótt og heilan dag, að koma einni stofu í lag.

Rósa — Nokkuð nýtt að frétta af leitinni?

Bæarst. — Jú, heldur það. Leitarmönnum fjölgar jafnt og þétt. Ekki aðeins okkar mönnum, heldur safnast að lögregla og slökkvilið frá nærliggjandi bæum. Jafnvel dátar frá heræfingastöð fimmtíu mílur héðan. Og þú veizt um helikoptana og fréttamenn sem komnir eru. Tveir þeirra bíða hér í forstofunni.

Rósa — Dátar, helikoptar og fréttamenn! Þú verður frægur fyrir þessa leit.

Subba — Helikoppar, helikoppar. Og sitt er nú hvað.

Bæarst. — Hvað muldrar þú, gamla kona? Hugsaðu um að ljúka verkum hér, svo ég geti kallað fréttamennina inn.

Subba — Ó, sei, sei, já. Sitt er nú hvað.

Rósa — En því fylgjast þeir ekki með leitarmönnunum? Ég hélt þeir kysu að vera þar, sem eitthvað gerist, heldur en sitja inní húsi.

Bæarst. — Þar verða aðrir blaðamenn. Þessum tveimur, sem hér eru, er mjög áfram um, að fá sérstakar upplýsingar um bæarráðið og sér í lagi bæarstjórann í Bæarbæ. Því er sjálfsagt að láta fara vel um þá. Fréttirnar flytur þeim gönguþulurinn, og hér hafa þeir símann við hendina og geta haft stöðugt samband við blöð sín.

Rósa — Náttúrlega spyrja þeir þig spjörunum úr um hverskonar persóna Hjörvarður er.

Bæarst. — Því miður gefst mér ekki tækifæri, til að svara spurningum þeirra. Svo ætti það miður vel við, að ég lýsti sjálfur fyrir þeim framtakssemi minni og mannskap. Enda verð ég fremstur í flokki leitarmanna, því skyldan býður, að ég sé þar á varðbergi, sem líf eða jafnvel lík eins bæarbúa liggur við.

Rósa — Og hvert eiga þá herrarnir að sækja upplýsingar um bæarstjórann og bæarráðið í Bæarbæ?

Bæarst. — Til þín, auðvitað.

Rósa — Til mín! — Ég. — Og svo skyldu þeir spyrja mig um Hjörvarð, og hnýsast eftir viðskiftum ykkar.

Bæarst. — Ég átti aldrei nein viðskifti við Hjörvarð.

Rósa — Og hvernig á þá að skýra áhuga þinn fyrir að finna þér óviðkomandi mann?

Bæarst. Skyldurækni. Ábyrgðartilfinning. Heiður Bæarbæar. Líf manns eða lík í veði. Það sem þér viljið að mennirnir geri yður o. s. frv. Ég ber fult traust til einkaritara míns, að gera málefninu góð skil.

Rósa — Ég er þakklát og upp með mér, af hversu mikið traust bæarstjórinn ber til mín, en um leið hrædd við ábyrgðina, sem þessu fylgir.

Bæarst. — Einginn þekkir betur til þess, sem ég hefi afkastað í Bæarbæ, en þú.

Rósa — Satt er það. En hleri þessir fréttamenn eitthvað um uppistandið, sem varð milli prestsins og bæarráðsins, út af sjúkrahúsreikning Hjörvarðar forðum. —

Bæarst. — Fjandann ætli þeir viti um það. Enda kemur það ekki leitinni við. Svo gerði bæarráðið aðeins skyldu sína með því, að neita að ausa út fé almennings þvert ofan í öll lög og aukalög.

Rósa — Veit ég vel. En væri ég að safna fréttum um þetta, og hefði tækifæri til að krydda þær með innskoti um prestinn og þetta, sem hann kallaði harðýðgi og smásálarskap bæarráðsins. —

Bæarst. — Slúður! Hreint og beint slúður. Svo vita þeir, sem kunnugir eru öllum málavöxtum, að presturinn og allir hans fylgifiskar eru óforskammaðir rauðliðar. Og hver tekur mark á þeim óþjóðalýð? Eða presti, sem les fjallræðu frelsarans af stólnum, eins og kafla úr hagfræðibók tuttugustu aldarinnar, án þess að sýna lit á, að leggja út af henni eins og hverju öðru guðsorði?

Rósa — Svo geta þessir fréttasnapar þefað upp ummæli Hjörvarðar um flóðgarðinn við Bæarvatn, og farið að spyrja mig um það.

Bæarst. — Meira slúður!

Rósa — En Flesjubúar og presturinn tóku mark á því.

Bæarst. — Vitaskuld söng presturinn í þeim tón. Hvers vegna? Náttúrlega til þess að vekja óánægju og kvíða meðal Flesjubúa. Sú er aðferð allra rauðliða, til að splundera lýðræðinu.

Rósa — En það eru líka fréttir. Og nú vill svo illa til, að Bæará er í óvanalegum vexti og hærra í vatninu en ég man eftir.

Bæarst. — Þú ert þó ekki farin að leggja trúnað á bölvað masið í honum Hjörvarði.

Rósa — Það hefir ekkert að segja, hverju ég trúi eða trúi ekki. Spursmálið er hvaða fréttir berast héðan af Hjörvarði og bæarstjóranum. Og eins og útlitið er með Bæarvatn, gæti slúður Hjörvarðar talist fréttir, sér í lagi, hafi fréttamenn hlerað eitthvað um, hvernig kjaftæði hans spilti sölunni, fyrir þér, á Flesjunni, eftir að þú lézt mæla hana í húslóðir.

Bæarst. — Og ég skattaður margfalt! En þú hefir ekkert orð á þessu við fréttamennina. Hjörvarður getur verið dauður, legið á botni Bæarvatns, og því ekki kristilegt, að hafa óknytti hans í hámælum.

Rósa — (Brosandi) Satt er það. En varla mundi það rýra álit manna á

bæarstjóranum, kvisaðist það, að þessi mikla leit er hafin eftir manni sem olli bæarstjóranum margskonar óþæginda og jafnvel fjártjóni.

Bæarst. — Nei. Bezt að minnast ekki á þetta við blaðamenn.

Rósa — En nú eru óvanalegir vatnavextir og eins víst, þeir sendi fréttir af því.

Bæarst. — Vanalegir eða óvanalegir. Þú veizt álit mitt um þetta.

Rósa — (Létt í bragði). Skrítið hvernig eitt orð leiðir hugann stundum í nýa átt. Alt í einu man ég að þeir Pitt og Spritt bjóða óvanaleg kjörkaup á kjólum.

Bæarst. — (Undrandi) Kjólum!

Rósa — Já, og það strax í fyrramálið, eða réttara sagt, í dag.

Subba — (Hefir juðað við að ræsta stofuna. Gert sér margar ferðir út, en aldrei mist þráðinn í samtali Rósu og bæarst.) Altaf er tóan sjálfri sér lík. Síngjörn og samvizkulaus.

Bæarst. — Hvernig getur þú fengið þig til að tala um kjólaverzlun Pitt og Spritt á þessari örlagaríku stund.

Rósa — Einn kjóllinn er blátt áfram himneskur, á níutíu og níu dollara og níutíu og níu sent. Hálfvirði! Og þó ég hafi vakað í alla nótt mundi ég standa við dyrnar hjá Pitt og Spritt, þegar þær opnast, bara ef ég ætti fyrir kjólnum.

Bæarst. — Blessuð hættu þessu rugli og hafðu vitið hjá þér; og láttu ekki fréttamennina spyrja þig spjörunum úr. (Horfir fast á Rósu).

Rósa — Æ, þeim væri það ekki of gott (geispar) ef ég hefði nýan kjól að fara í, á eftir.

Bæarst. — Hættu þessu fleipri. Þetta er alvörumál.

Rósa — (Nýr augun og geispar). Ég er víst alveg að sofna. Veit ekki hvað kann að álpast út úr mér. (Geispar) Allur hugurinn er hjá Pitt og Spritt.

Subba — (Hristir höfuðið). Alveg er hún dæmalaus.

Bæarst. — (Lítur til Subbu, óþolinmóður). Farðu út, gamla kona. Þú hefir lokið við verk þitt, og hefir ekkert hér að gera lengur.

Subba — (Ber sig til að fara, en staldrar við í dyrunum nógu lengi til að sjá bæarst. rétta að Rósu hundrað dollara seðil). Og svei, svei (Leggur hurðina aftur hægt á eftir sér).

Rödd gönguþ. — (Heldur áfram jafnt, þó bæarst. og Rósa tali). Þetta er FLAN-þulurinn ykkar Jón-Jón. Gönguþulur í dag. Og nú birtir óðum af degi, enda er leitin skipulögð. Yfir hundrað manns komnir á vettvang og bætist stöðugt við leitarliðið. (Heldur áfram útvarpinu).

Bæarst. — Þá er mér ekki lengur til setunnar boðið. Ég sendi fréttamennina inn til þín. (Fer).

Rósa — (Skoðar seðilinn og kyssir hann). Hvanngrænn eins og laufin á skilningstrénu. (Hlær lágt). Eins og hundrað lauf á skilningstrénu. (Bankað á dyrnar. Lætur seðilinn í handtöskuna). Kom inn. (Opnar fyrir tveimur fréttamönnum. Þau hlusta á það sem eftir er útvarpsins).

Gönguþ. — (Hefir haldið áfram uppihaldslaust). Þá eru og bátar við vatnið, sem verður kembt með fínum kambi. Botn þess slæddur bakka á milli eftir líki hins týnda manns. Landmenn hafa fylkt sér í deildir

undir forustumenn sína. En bæarstjórinn er formaður vatnsmanna. Er von hans hingað á hverri stundu, og hefst þá leitin, þessi hin mikla. Tveir helikoptar sitja eins og vanskapaðar vindmyllur á Flesjunni, búnir til flugs nær þörf gerist. Læknir og æfð hjúkrunarkona eru til staðins og hefir bæarstjórinn ykkar lagt svo fyrir, að ekið verði með Hjörvarð á sjúkrahús um leið og hann er fundinn, hvort sem hann er heill eða sjúkur. Hér er alt það til reiðu sem bjarga má einum manni, hvort sem hann er lífs eða liðinn. — Hvað sagðir þú? — Rétt! ha, ha, ha. — Vinur minn hér bendir mér á, að hér sé einginn útfararstjóri við hendina. En þá er líkvagn hið eina björgunartæki sem á vantar. Og nú, þar til bæarstjórinn kemur, verður hlé á útvarpinu.

Rósa — (Við fréttamennina sem hafa staðið við dyrnar þar til útvarpinu lauk). Gerið svo vel, og fáið ykkur sæti. (Setur sinn stólinn við hvern enda skrifborðsins).

Fréttamenn — (Setjast). Takk. (Opna skjalaveski, sem þeir bera með sér og taka upp ritföng).

1. Fréttam. — Svo leitin er ekki hafin.

Rósa — Nei. Þið heyrðuð hvað gönguþulurinn sagði. (Sezt við ritvélina).

2. Fréttam. — En hver er hugmyndin, að hafa hér tvo helikopta?

Rósa — Ekki er mér kunnugt um það. En ég get ímyndað mér, að annar sé til vara, bili hinn.

1. Fréttam. — Ekki vantar fyrirhyggjuna. (Þeir raða pappírsblöðum á borðinu og skrifa).

Rósa — Nei, það má nú segja. Sem einkaritari bæarstjórans, get ég með sanni sagt, að í öllu sem bæarstjórinn tekur sér fyrir hendur, fylgjast forstandið og fyrirhyggjan að.

2. Fréttam. — Hvernig er það, ungfrú, er bæarstjórinn skyldur eða á annan hátt venzlaður hinum týnda manni?

Rósa — Nei. Síður en svo. (Hikar). Ekki, að minsta kosti, í vanalegum skilningi.

1. Fréttam. — Nú? Hvernig ber að skilja það?

Rósa — Bæarstjórinn lætur sér jafn ant um alla íbúa Bæarbæar, snerti líðan þeirra heiður og sóma bæarins.

2. Fréttam. — Á að skilja það svo, að jöfn gangskör yrði gerð, að hafa upp á lítilsigldasta og merkasta borgara bæarins?

Rósa — (Glettin). Það get ég ekki fullyrt. Því væri leitin hafin eftir bæarstjóranum sjálfum, gæti hann naumast séð um hana. (Fréttamenn ræskja sig).

2. Fréttam. — Skiljanlegt. (Þeir skrifa).

Rödd gönguþ. — Þetta er FLAN-gönguþulurinn ykkar, hann Jón-Jón. Nú sé ég hvar bíll bæarstjórans kemur. Mun því senn til skarar skríða og tíðindi gerast hér við Bæarvatn. Ég stend á bakka þess, og stefnir bæarstjórinn hingað, eftir lítt förnum moldarvegi. Á bíl hans er gríðarmikið gjallarhorn. (Subba kemur í dyrnar og staðnæmist þar. Hún ber þrjá öskubakka og gólfsóp). Mun hann ætla sér að ávarpa mannfjöldann, sem hér er skipaður í deildir eða fylkingar líkt og hermenn til orustu búnir. Bíllinn hefir

numið staðar. Bæarstjórinn hefur mál sitt. En hann er of langt frá mér til þess þið heyrið orð hans greinilega í útvarpinu. (Rödd bæarstjóra heyrist en ekki orðaskil). Nei. Ég þykist vita, að þið heyrið ekki til hans. Hann er að hvetja leitarliðið til ötullar framgöngu. Hér liggur mikið við, segir hann og. — Hann gefur mér merki um að nálgast sig. Komist ég fljótt að bílnum, fáið þið að heyra ræðuna af vörum bæarstjórans. Bíðið bara augnablik. (Þögn. — Fréttam. skrifa. — Rósa handleikur símskeytið. — Subba setur öskubakka hjá hverju þeirra og sópar í hægðum sínum, en gefur Rósu auga. Öll þrjú kveikja í vindlingum).

Rödd bæarst. — Fylgið nákvæmlega fyrirskipunum ykkar ágæta foringja, lögreglustjóra Bæarbæar. Hafið augun hjá ykkur og eyrun líka. Hugsið ykkur, að þér séuð í gullleit. Því maðurinn er eins og gullið, meistaraverk skaparans. Gleymið, að þið eruð að leita að einhverjum Hjörvarði, en munið að þið leitið manns. Formaður hverrar leitardeildar ber á sér skammbyssu, og hleypir af skoti verði einhver í liði hans var hins týnda manns, manns, hvort sem lífs er eða liðinn. Og snúa þá allir leitarmenn hingað, því þá verður leitin á enda og ætlast ég til, að allir mætist hér. Vonast ég til að veita leitarmönnum hér viðtöku, ávarpa þá með nokkrum vel völdum orðum og þakka góða framgöngu. Sjálfur veiti ég þeim forustu, sem slæða Bæarvatn eftir líki hins týnda. Að endingu vil ég minna ykkur á orð heilagrar ritningar, leitið og þér munuð finna. Og enn fremur, það sem þér gerið einum af mínum minstu bræðrum og svo framvegis. Góða leit! Allir heilir, unz vér sjáumst næst. (Heyrist lófaklapp og heyr! heyr!)

Rödd gönguþ. — Ég vona, að þið hafið heyrt til bæarstjórans. Því nú tókst honum upp eins og oftar. Var aldeilis upplagður.

Subba — Og sei, sei. Sitt er nú hvað. (Fréttamenn taka nú fyrst eftir henni).

1. Fréttam. — Hver ert þú, gamla kona?

Subba — Ó, mér er sosum eingin launung á, að ég er kölluð Subba, og er oft fengin til að þrífa til hér í húsinu. En ekki skil ég í, að það séu fréttir.

1. Fréttam. — Hver veit? Hafir þú lengi unnið fyrir bæarstjórann, er ekki ólíklegt, að þú getir gefið okkur upplýsinar um hann.

Rósa — (Stygg). Já, hún Subba gamla fer víst nær um það, en einkaritarinn hans.

Subba — Æ, blessaðir, leitið þið upplýsinga um bæarstjórann hjá henni Rósu. Hún er nærkomnari honum en ég og þekkir betur á þann heiðursmann.

Rósa — Vitleysa! Þú, sem ert svo langt um eldri og reyndari en ég.

2. Fréttam. — Fyrirgefðu, ungfrú góð. Þeir, sem lítilmótlegustu störfin vinna, glöggva sig oft bezt á innræti húsbændanna.

Rósa — (Í trúnaði). Takið ekkert mark á því sem kerlingin segir.

2. Fréttam. — Gott og vel. En þá verður þú, að leysa ofan af skjóðunni við okkur.

1. Fréttam. — Já, eitthvað verð-

um við að skrifa um bæarstjórann, svo lesendum okkar verði ljóst, hvers vegna hann brýtur sig í mola, til að hafa upp á óviðkomandi manni, sem honum ætti að standa á sama um, hvort lífs er eða liðinn, týndur eða fundinn.

Rósa — Heyrðuð þið þá ekki hvað þulurinn sagði um bæarstjórann?

2. Fréttam. — Jú, en við þurfum nánari lýsing á honum. Til dæmis, hvernig lundarfar hans er. Er hann léttur í lund eða þunglyndur? Örlátur eða samansaumaður? Bráðlyndur eða rólyndur? Hjartagóður eða harðlyndur?

Rósa — Bæarstjórinn er bara fyrirtaksmaður í allan handamáta. Og þið megið spyrja hvern sem þið viljið, hvort ég segi ekki satt.

1. Fréttam. — Við erum ekki að rengja þig um mannkosti bæarstjórans. En viltu þá ekki segja okkur um eitthvert sérstakt atvik sem sannar mannkosti hans?

2. Fréttam. — Til dæmis, kærleiksverk hans.

Rósa — Sannar ekki þessi Hjörvarðarleit eðallyndi bæarstjórans?

Subba — Segðu herrunum frá kjólnum, sem hann keypti umkomulausri en elskulegri blómarós.

Rósa — Blessaðir, hlustið ekki á slúðrið í kerlingunni. Hún tautar altaf einhverja vitleysu við sjálfa sig. (Þögn. Handleikur símskeytið).

Subba — Það er nú af því ég hefi ekki símskeyti til bæarstjórans, til að skemta mér við.

2. Fréttam. — (Virðir Subbu fyrir sér en ávarpar Rósu). Jæa, ungfrú ætlarðu ekki að segja okkur frá einhverju kærleiksverki bæarstjórans, öðru en þessari mannleit?

Subba — Já, segðu herrunum um kjólinn.

1. Fréttam. — Kjólinn!

Rósa — Þarna heyrið þið hvernig hún lætur.

Subba — Kjörkaup á hundrað dollara. (Þögn).

(Fréttamenn horfast í augu og líta ýmist til Subbu eða Rósu).

Rósa — (Gerir sér upp hlátur). Hún er farin að lifa upp æskudrauma sína.

2. Fréttam. — Lætur bæarstjórinn sig miklu varða störf líknarfélaga bæjarins?

Rósa — Já, það má nú segja. Hann er bókstaflega lífið og sálin í öllu þesshúttar.

Subba — Sérstaklega þegar unga blómarós vanhagar um kjól.

Rósa — (Byrst). Hættu þessum þvættingi. Farðu heldur og lagaðu okkur kaffi. Þú fipar fyrir herrunum með flónsku þinni. Færðu okkur sterkt kaffi; og svo máttu fara að sofa.

Subba — Hverjum ætli komi dúr á auga, þegar kominn er dagur og þessi ósköp ganga á? Og svo skyldi spá Hjörvarðar rætast. —

2. Fréttam. — Hvaða spá?

Rósa — Farðu nú, Subba mín, og lagaðu kaffið.

Subba — Æ, það var þetta, um flóð. —

Rósa — (Stendur upp). Ætlarðu að fara, eða þarf ég að sparka þér út eins og hundi?

Subba — Má ég þá ekki bíða eftir fréttunum frá Jóni-Jóni?

Rósa — Ég sagði þér að fara.

Subba — Ég skal fara. En mundu

eftir að sýna bæarstjóranum símskeytið, ef hann kemst lífs af úr leitinni. (Fer).

1. Fréttam. — Hvað meinti sú gamla með flóði?

2. Fréttam. — Og símskeyti?

Rósa — (Í vondu skapi). Hvað meina gamalærar kerlingar, með gaspri sínu?

1. Fréttam. — En gamla konan er ekkert lík því, að hún sé galin.

Rödd gönguþ. — Þetta er FLAN-þulurinn ykkar, hann Jón-Jón, kominn út að Bæarvatni. Ég sé, að óvanalega er hátt í því. Á meðan ekki ber neitt sögulegt við í leitinni, er bezt að segja ykkur frá, hvernig hér hagar til. Hér stendur hjá mér roskinn og ráðinn frumbýlingur. Bezt að taka hann tali og gefa ykkur álit hans. — Hvaða von gerir þú þér um, að Hjörvarður finnist? (Fréttamenn taka að skrifa).

Rödd frumb. — Ég ber minni áhyggjur út af því, hvernig þessari leit lýkur, en vextinum í Bæará. Vonandi að spá Hjörvarðar rætist ekki. (Fréttamenn líta upp. Rósa gerist óróleg).

Rödd gönguþ. — Og hverju spáði hann?

Rödd frumb. — Ef til vill er rangt, að kalla það spá. Það hefir líklega miklu fremur verið rökrétt ályktun. Hjörvarður var ekki vanur að fleipra með það sem hann bar ekki skynbragð á. Og hann staðhæfði, að fyrr eða síðar mundi flóðgarðurinn þarna láta undan, ef óvanalegir vextir gerðust í Bæará.

Rödd gönguþ. — Hann bendir mér eftir vatnsbakkanum til hægri handar; og ég sé ekki betur en vatnsflöturinn sé hærri en láglendið, sem aðskilið er með örmjóum ás. Nei. Það er ekki ás, heldur grasgróinn garður. Flóðgarðurinn sem frumbýlingurinn talar um. Til beggja enda flóðgarðsins hækkar landið og ekki hætt við að vatnið flæði þar yfir. En á láglendinu — og það er bygt snotrum íveruhúsum. Heilt hverfi, svo nefnd Flesja. — Frumbýlingurinn minn er farinn. Nú ætla ég að ganga út að garðinum og athuga hann og skýra fyrir ykkur, hvernig útlitið er, meðan ekkert gerist sögulegt með leitarmönnum. Hver veit nema hér séu tíðindi í vændum. Verður nú hlé á útvarpinu þar til ég flyt ykkur fréttir af yfirvofandi vatnavöxtum.

1. Fréttam. (Ákafur). Við ættum að vera út við Bæarvatn, í stað þess að sitja hér.

2. Fréttam. — Þú um það. Hér bíð ég, þar sem talsíminn er við hendina. — En, heyrðu, ungfrú góð. Þú hlýtur að geta sagt okkur eitthvað um þessa flóðspá hans Hjörvarðar.

1. Fréttam. — Gamla konan er henni kunnug.

Rósa — (Ókyr og gröm). Þið farið þó ekki að taka til greina þvættinginn í honum Hjörvarði og kerlingunni.

2. Fréttam. — Frumbýlingurinn, sem þulurinn talaði við, skoðar það ekki sem þvætting. (Þögn. — Rósa nagar nöglurnar. Áttar sig og skoðar þær. Ókyr). Hvaðan, annars, kom þessi Hjörvarður? Hvers stands maður er hann? Er hann ungur eða gamall? Og hvað hafði hann fyrir stafni?

Rósa — Naumast eru það spurningar!

1. Fréttam. — (Óþolinmóður). Til þess komum við hingað — að spyrja, þó við höfum haft lítið upp úr því enn sem komið er.

Rósa — En ég hélt þið væruð að safna fréttum af leitinni.

1. Fréttam. — Já, og öllu henni viðkomandi; og þar verður Hjörvarður varla talinn undantekning.

Rósa — Svo langt og ég veit, var hann bara einn af þessum ómennum, sem flæktust landshornanna á milli, á kreppu-árunum, og höfðu ekkert að gera, annað en þenja hvoftinn. Annað veit ég ekki til hann hefði fyrir stafni.

2. Fréttam. — En mér skilst hann hafi átt hér heima í fleiri ár, og geti því tæplega talist flækingur.

1. Fréttam. — Leitin sjálf bendir til þess, að maðurinn átti hér fast heimili, var seztur að í Bæarbæ.

Rósa — Já, til allrar bölvunar.

1. Fréttam. — Nú? Gerði hann nokkuð af sér?

Rósa — (Hikar). Hann vakti óánægju í hugum þeirra, sem reikulir eru í skoðunum sínum. Sjálfur bæarstjórinn segir, að hann sé rauðliði, öll framkoma Hjörvarðar sanni það.

2. Fréttam. — Til dæmis? —

Rósa — Þið heyrðuð hvað karlinn sagði í útvarpinu, þetta slúður um flóðgarðinn við Bæarvatn.

2. Fréttam. — Varla getur það talist löstur, að benda á yfirvofandi hættu.

Rósa — (Önug). Yfirvofandi hættu. Eins og hvaða flækingur, sem er, viti meira um Bæará og Bæarvatn, en bæarstjórinn í Bæarbæ, sem átt hefir hér heima frá blautu barnsbeini, og keypti Flesjuna — (hikar).

2. Fréttam. — Já. Haltu áfram.

Rósa — Þetta var á kreppu-árunum. Svo þegar viðskiftalífið raknaði úr rotinu og menn höfðu efni á að reisa sér heimili, lét bæarstjórinn mæla Flesjuna út í bæarlóðir, sem hann bauð til kaups með gjafverði. En við sjálft lá að menn yrðu af þessum kjörkaupum og bæarstjórinn sæti uppi með mælda landspildu, fyrir kjaftaríið í Hjörvarði. Og þetta eftir að stjórnin var búin að byggja flóðgarðinn eftir fyrirsögn sprenglærðra verkfræðinga. (Fréttamenn skrifa).

Rödd gönguþ. — Þetta er gönguþulurinn ykkar, hann Jón-Jón. Nú stend ég á miðjum flóðgarðinum og heyri niðinn í Bæará. Nú er orðið bjart og sézt vel til bátanna á vatninu. En nú er það ekki einungis leitin sem heldur athygli minni og þeirra sem við vatnið eru. Fremur er það vaxandi flóðhætta. Í sannleika sagt, sé ég ekki, að mikil von sé um, að flóðgarðurinn haldi. Vatnsflöturinn hækkar smátt og smátt og stendur mun hærra en láglendið, sem er að miklu leyti bygt snotrum heimilum. Húsin eru smá en öll nýleg. Dálítið hverfi, þar sem verkamenn og skrifstofufólk býr. — Hér kemur maður, sem auðsjáanlega er að gá að, hvað garðinum líður. Ég ætla að fá hann til að segja nokkur orð í útvarpið. — Góðan daginn. Viltu nú ekki gera mér greiða, og segja nokkur orð í útvarpið?

Rödd mannsins — Ég er nú alt

annars hugar. Og svo kann ég lítið á útvarp.

Rödd gönguþ. — Til þess útheimtist eingin kunnátta — bara að þú svarir nokkrum spurningum. — Átt þú heima niður á láglendinu?

Rödd m. — Já. Í húsinu þarna á Flesjunni, eins og það er kallað.

Rödd gönguþ. — Hann bendir á snoturt hvítt hús með rauðu þaki. Það sézt vel héðan og vel hírtur garðurinn í kring um það. Á grasfleti framan við húsið eru lítil börn, að leika sér. Ég sé eitt — tvö — þrjú — þau eru ein sjö eða átta. — Átt þú öll þessi börn?

Rödd m. — Nei, aðeins fjögur þeirra. Hin eru úr næsta húsi. (Fréttamenn skrifa ákaft. Rósa er óróleg en hlustar á útvarpið).

Rödd gönguþ. — Eigið þið að venjast svona miklum vexti í Bæarvatni?

Rödd m. — Ekki síðan flóðgarðurinn var reistur. Áður var því veitt lítil eftirtekt, þó meira hækkaði í vatninu í eitt skifti en annað. Þá flæddi það meira og minna árlega um þetta leyti, og fékst einginn um það. Það þótti sjálfsagður hlutur, að Flesjan stæði undir vatni meiri part sumars.

Rödd gönguþ. — Þetta hefir þá verið ónýtt land.

Rödd m. — Svo mátti það heita, þó menn heyuðu hér þegar komið var haust, og þó ekki oftar en sem svaraði annaðhvort eða þriðja hvert ár.

Rödd gönguþ. — En hvar fær Bæarvatn náttúrlega útrás? Var ekki viðlit að auka hana?

Rödd m. — Vatnið fellur í það sem kallað er Vatnsá. Eitthvað var fúskað við að greiða framrensli hennar. En ég held það hafi verið Pílatusar-handaþvottur, til að friða þá, sem sendu sífeldar umkvartanir og bænarskrár til stjórnarinnar. Það var haft eftir verkfræðingum, að flóðgarður hér, væri praktískara fyrirtæki, en að rýmka farveg Vatnsár.

Rödd gönguþ. — Og svo lét stjórnin byggja þennað flóðgarð? —

Rödd m. — Já. En ekki fyrr en bæarstjórinn hafði sölsað Flesjuna undir sig og látið mæla hana út í húslóðir.

Rödd gönguþ. — Eruð þið, Flesjubúar, ekki orðnir hræddir um að garðurinn láti undan, í þessum vatnavöxtum, sem nú eru?

Rödd m. — Þú getur nærri! En hvað hefir kvíði og hræðsla upp á sig?

Rödd gönguþ. — Það mætti þó, alla götu, flytja að sandpoka og drepa þeim í skörðin, ef illa tekst til.

Rödd m. — Og hver ætti að gera það. Þú veizt við hvað þeir eru bundnir, sem hefðu, ef til vill getað varið Flesjuna flóði. Það var farið fram á við bæarstjórann að alt þetta leitarlið verði Flesjuna í stað þess, að fara í leit eftir manni, sem eingin vissa er fyrir, að sé týndur. En hann svaraði því til, að einginn væri í lífsháska, þó eitthvað seitlaði yfir flóðgarðinn, sem varla kæmi til mála.

Rödd gönguþ. — Þakka þér fyrir, maður minn. — Nú ætla ég að yfirlíta garðinn nákvæmlega, og láta ykkur vita hvers ég verð var. Öllum nýungum útvarpa ég samstundis, en

í svipinn slæ ég af. (Þögn meðan fréttamenn ljúka við skriftirnar. Rósa hefir gerst æ órólegri undir útvarpinu. Fiktað við ritvélina, rissað á blað, handleikið og lesið símskeytið o. s. frv.)

1. Fréttam. — (Glaður í bragði). Ég fer að halda að við höfum dottið ofan í lukkupottinn. Við skyldum nú eiga eftir að senda héðan fréttir um flóð og fjártjón.

2. Fréttam. — Mannskaða, ef vatnavextirnir aukast að mun.

1. Fréttam. — Hver veit? En ég er enn á því, að við ættum að fara út að Bæarvatni, í stað þess að sitja hér.

2. Fréttam. — Þú um það. Fyrir mitt leyti, kýs ég heldur, að vera þar sem vel fer um mig og talsíminn er við hendina. Það er að segja, meðan Jón-Jón lætur til sín heyra af og til.

Rósa — Bæarstjórinn lagði svo fyrir —

Rödd gönguþ. — (Í ákafri geðshræring). Þar hljóp af skot út á vatni, frá einum bátnum — bát bæarstjórans! En hér eru að gerast meiri tíðindi. Vatnið er að vinna sig í gegn um flóðgarðinn. Skarð komið í hann rétt við fæturna á mér. Þarna féll stórt stykki úr honum og vatnið beljar niður á Flesjuna gegn um skarðið. Þetta ætlar að verða viðburðarríkur dagur. Á aðra hönd við mig, er garðurinn enn heill. Eftir honum kemur kona. Hún hleypur alt hvað fætur toga. — (Útvarpið heldur áfram með augnabliks þögnum samtímis og samtalið á leiksviðinu. Því gerast fréttamenn fljótmæltir, svo þeir missi ekki af orðum gönguþulsins).

1. Fréttam. — (Rýkur í talsímann) Miðstöð? — Fjarsíma til Alport. — Fréttaritstjóra, Nýabóla. — Upptekinn? — Ég verð að fá samband strax. — Já. — Heimili bæjarstjórans. — Ég bíð við símann. (Hringir upp).

2. Fréttam. — (Rýkur í símann). Ritsímastöðina. — Senda eftirfylgjandi ritsímaskeyti: Fréttaritstjóri, Heimsjá, Laxaborg. Hjörvarður ef til vill fundinn, drukknaður í Bæarvatni. Stopp. Óvænt tíðindi í vændum. Óvanalegir vatnavextir hér. Bæarvatn að brjóta af sér flóðgarðinn. Heilt hverfi Bæarbæar í stórhættu. Mun síma fréttirnar jafnharðan og þær koma inn yfir gönguútvarpið — Kláus. (Subba kemur í dyrnar með kaffibakka, staðnæmist þar, er hún sér hversu æst Rósa og fréttamenn eru. Hlustar á útvarpið).

Rödd gönguþ. — Já, skotið kom frá bát bæarstjórans. Og nú eru helikoptarnir að hefja sig til flugs. Flóðgarðurinn er að gefa sig á nýum stað, fjær mér, svo ég sé ekki hversu mikil skemdin er. Stórkostlegt flóð fyrirsjáanlegt um Flesjuna. Eingin leið, að stemma stigu fyrir því. (1. Fréttam. reynir af og til að ná símasambandi við Alport). Og nú er konan komin, æst og lafmóð. — Hérna, kona góð, talaðu fyrir mig í útvarpið, hvað sem þú hefir að segja.

Rödd konunnar — (Móð og hás). Í guðs bænum komdu héðan. Forðaðu þér meðan tími er til.

Rödd gönguþ. — Ég hefi mitt verk að vinna hér. Umheimurinn stendur á öndinni eftir fréttum héðan.

Rödd k. — En sérðu ekki, maður, að þú ert í lífsháska?

Rödd gönguþ. — Flóðgarðurinn heldur enn okkar megin.

Rödd k. — Það verður ekki lengi. Ég sá hvað honum líður, á leiðinni hingað. Forðaðu þér!

Rödd gönguþ. — Nei, kona góð. Hér verð ég svo lengi og mér er unt.

Rödd k. — Þetta er hégómi, en ég hefi gert skyldu mína. Og vertu sæll.

Rödd gönguþ. — Hún er rokin burt. Guð blessi hana. Hún meinti vel. Og það mátti ekki hæpar standa. Því nú er vatnið að vinna sig yfir garðinn milli mín og konunnar. Hvað segi ég? Ég stend hér á hólma mitt í ólgandi flóðinu. Hólma sem vatnið getur sópað burt nær sem er. En FLAN-þulurinn ykkar, hann Jón-Jón flýr hvorki af hólmi né hólma. Ha, ha. Helikoptarnir eru komnir á flug og flökta yfir bát bæarstjórans. En hvað er þetta! Annar þeirra hagar sér eitthvað undarlega. Það er eitthvað að honum. Flugstjórinn hefir ekki vald á honum. Hann er kominn fast að hinum. Þeir rekast á! Ég sé reyk. Þeir eru flæktir hver í öðrum. Og falla! Falla, falla á bátinn! Alt er í einni dobíu. Dobían tekur dýfu!

Subba — (Í dyrunum). Jesús guðs sonur komi til! Bæarstjórinn og tveir helikoppar!

Rósa — (Grípur fyrir eyrun og hljóðar. Sprettur upp úr sæti). Og alt mér að kenna. (Rýkur út, beint á Subbu, sem missir kaffibakkann).

Subba — Er stelpukvölin búin að missa vitið? (Beygir sig til að tína upp það sem féll á gólfið af bakkanum. Hættir við, og gengur að skrifborði Rósu. Grípur símskeytið og les það með sjálfri sér). Aumingja ræfillinn! (Fréttamenn eru að koma ritföngum sínum fyrir í veskin. Hálgert æði á þeim).

Rödd gönguþ. — Hólminn minn minkar með hverju augnabliki. Flóðið er að taka mig! — Nú er —

1. Fréttam. — Við tökum talsímastöðina hertaki.

2. Fréttam. — Og ritsímann líka. (Ætla út, en Subba stendur í dyrunum og réttir fram símskeytið).

1. Fréttam. — Lofaðu okkur út (Býr sig til að hrinda Subbu úr dyrunum. 2. Fréttam. tekur símskeytið og lítur á það).

Subba — Já, lestu það. Það kunna að vera fréttir í því.

2. Fréttam. — Mokfréttir! Hlustaðu á þetta. Það er símskeyti dagsett í Metraborg fyrir þremur klukkustundum. (Les). „Til bæarstjórans í Bæarbæ. Frétti að þú sért að hefja leit eftir mér. Hvorki týndur né dauður. Hættulaus hér fyrir Flesjuflóði. — Hjörvarður".

1. Fréttam. — Hver sjálfur .....!

2. Fréttam. — Heldurðu við getum matað krókinn? (Ryðjast út og brjóta leirinn undir fótum sér).

Subba — (Horfir út eftir þeim. Hristir höfuðið. Tekur að tína upp brotin). Skárri er það nú hvalrekinn!

TJALDIÐ

DR. STEFÁN EINARSSON:

Útgáfur fornrita á Íslandi eftir 1940

Það er óhætt að fullyrða, að aldrei hefir verið gefið út meira af íslenzkum fornritum á Íslandi en á þeim áratug, sem nú er lokið: 1940—'50. Meginástæðan til þessarar grózku í fornritaútgáfunni er vitanlega stríðsgróðinn, er hleypti slíku flóði í bókaútgáfu heima, að um nokkur ár keypti þjóðin bækur fyrir 25 miljónir króna árlega.

Fyrir 1940 má heita að íslenzk fornrit væru prentuð aðeins af tveim útgáfum. Hið íslenzka fornritafélag prentaði vísindalegar útgáfur af sögunum (frá því 1933) undir hinni merkilegu handleiðslu Sigurðar Nordals. Sigurður Kristjánsson hafði gefið út alþýðlegar útgáfur af **Íslendinga sögum, Eddum** og **Sturlungu** síðan 1891—1902 og fyllt í skörðin jafnóðum og bækur hans seldust upp. Í þessari útgáfu voru **Íslendinga sögur** 38 bindi, hver saga var bindi fyrir sig og seld sérstök. **Sæmundar** og **Snorra Eddur** voru hvor sitt bindi, en **Sturlunga** var í fjórum bindum. Textar þessir voru ávallt prentaðir upp eftir beztu útgáfum sem fengizt gátu, formálar voru stuttir, vísnaskýringar fylgdu hverri bók og skrá yfir manna- og staðanöfn. Stafsetningin var fornislenzk, samræmd eftir reglum fræðimanna seint á 19. öld (L. F. A. Wimmer, Finnur Jónsson). Flestar sögurnar í fyrstu útgáfunni voru búnar til prentunar af Valdimar Ásmundssyni (d. 1902), eftir hans daga mun Benedikt Sveinsson hafa búið flestar til prentunar (svo **Sturlungu**), en líka ýmsir aðrir. Eftir 1930 fór Guðni Jónsson, norrænumaður frá háskólanum, að vinna að þessum útgáfum, og eftir 1940 gaf hann út **Njálu** (1942) og **Hrafnkels sögu Freysgoða** (1945). Enn fremur gaf Benedikt Sveinsson út **Fljótsdæla sögu** og **Droplaugarsona sögu**, með korti (1948), **Finnboga sögu** (1948), **Vápnfirðinga sögu** (1948) og **Kormáks sögu** (1949), en Sveinn Bergsveinsson, norrænumaður frá háskólanum og doktor frá Hafnarháskóla, **Egils sögu Skallagrímssonar** með korti og söguskýringum (1950). Auk þess var útgáfunni haldið við með því að ljósprenta gamlar útgáfur (í Lithoprenti): 14 bindi 1945, 7 bindi 1946 og 2 bindi 1947. Enn mun þessi góða og gamla útgáfa vera ódýrust allra, nema ef vera skyldi að sögur Menningarsjóðs og Þjóðvinafélagsins væru enn tiltölulega ódýrari.

Fyrir 1940 voru komin út sex bindi af **Íslenzkum Fornritum** eftir það hafa komið út fimm bindi, öll í Reykjavík:

Ljósvetninga saga með þáttum. Reykdæla saga og Víga-Skútu. Hreiðars þáttr. Björn Sigfússon gaf út 1940. X. bd. **Vestfirðinga sögur: Gísla saga Súrssonar. Fóstbræðra saga. Þáttr Þormóðar. Hávarðar saga Ísfirðings. Auðunnar þáttr vestfirzka. Þorvarðar þáttr krákunefs.** Björn K. Þórólfsson og Guðni Jónsson gáfu út. 1943 VI bd. **Snorri Sturluson: Heimskringla.** Bjarni Aðalbjarnarson gaf út. I. bd. 1941. II. bd. 1945. XXVI—XXVII bd.

Útgáfa Björns Sigfússonar af **Ljósvetninga sögu** er merkileg fyrir þá sök, að með henni reynir hann að kollvarpa skoðunum eldri fræðimanna á uppruna sögunnar og skýra hann á nýjan hátt. En eldri fræðimenn höfðu haldið að **Ljósvetninga saga** væri eitthvert bezta dæmi sem fengizt gæti um það, að munnmælasagnir eða þættir hefðu verið settir á bók af skrifurum, eða fræðimönnum, sem annars hefðu lítt breytt þeim í hendi sér. Í **Ljósvetninga sögu** virðast þessir þættir enn mjög lauslega saman tengdir eða ekki, en í **Reykdæla sögu** er mjög oft vitnað til missagna: „sumir segja . . . aðrir segja", og töldu menn, ekki að ástæðulausu, að það benti líka til margra lifandi munnmælasagna. Björn reynir að gera höfunda úr skrifurunum og er þessi tilraun hans merkileg, þótt niðurstöður hans séu nokkuð flóknar og kannske ekki alltaf sem sennilegastar.

Um **Vestfirðinga sögur** er þetta að segja. Björn K. Þórólfsson hefur ritað formála fyrir og séð um texta **Gísla sögu**, en Guðni Jónsson hefur gefið út hinar sögurnar og þættina og skrifað um það allt í formála, nema grein um handrit, aldur og höfund **Fóstbræðrasögu**, er Nordal hefur skrifað sjálfur. Þetta er merk athugun um aldur handritanna og afstöðu: **Hauksbókar, Flateyjarbókar, Möðruvallabókar** og **Konungsbókar** (Codex Regius). Öll handritin nema **Hauksbók**, sem er elzt, hafa sameiginlega mjög einkennilega stílkæki: háfleygan skrautstíl og lærðar klausur, er einkenna **Fóstbræðrasögu** eina allra sagna. Lærðir menn hafa almennt ætlað, að þetta væru ungar viðbætur, og að **Hauksbók** varðveitti hinn upprunalega texta bezt, og þó í nokkuð styttri gerð. Nordal snýr þessu við: hann álítur, að klausur **Fóstbræðra sögu** sé einmitt vottur um háan aldur sögunnar (frá því um 1200) og að **Flateyjarbók** hafi geymt hinn gamla texta bezt. Ekki varð honum þó þetta ljóst fyrr en eftir að texti **Möðruvallabókar** hafði verið lagður til grundvallar útgáfunni. Nordal hyggur að **Fóstbræðra saga** sé ein af allra elztu Íslendinga sögum. Höfundurinn hafi verið gáfaður maður, en sérvitur og með sérstakan áhuga á guðfræði og líffærafræði. Hann þekkti rit Ara fróða og bjó varla langt frá Þingeyrarklaustri, virðist hafa verið kunnugur bókasafninu þar.

Óþarfi er að rekja fleira um útgáfu þessa, sem í engu stendur að baki fyrri bindum **Íslenzkra Fornrita.** Geta má þess þó, að B. K. Þórólfsson hyggur **Gísla sögu** skrifaða á árunum 1240—1250 og að Guðni Jónsson telur **Hávarðar sögu** frá fyrra hluta 14. aldar.

Þegar Sigurði Nordal sjálfum sleppir, mun engi hafa verið færari til að gefa út **Heimskringlu** en lærisveinn hans Bjarni Aðalbjarn-

arson, höfundur ritsins **Om de norske kongers sagaer** (Oslo, 1936), en það var grundvallarrit um samband konungasagna, og einkum um heimildir og upptök að sögu **Ólafs konungs Tryggvasonar** í **Heimskringlu.**

Inngangur Bjarna að **Heimskringlu** er langur og fullur fróðleiks. Fyrst ræðir hann um nafn bókarinnar og höfund; þá ritar hann ágrip af sögu Noregskonunga sagna. Eftir það segir hann sögu Snorra, að svo miklu leyti sem hún snertir og skýrir **Heimskringlu.** Síðan ræðir hann hverja sögu fyrir sig, frá **Ynglinga sögu** til **Ólafs sögu Tryggvasonar,** en hún er síðust í fyrsta bindinu.

Í öðru bindi er **Ólafs saga helga** ein. Hér er enn langur formáli, er ræðir um eldri sögur um Ólaf helga, bæði týndar og geymdar, er Snorri hefur sennilega þekkt og notað. Til er á latínu **Translatio Sancti Olaui** og á norrænu hin svonefnda **Helgisaga** um Ólaf helga. Týndar og tröllum gefnar eru **Elzta sagan** um Ólaf, **Mið-sagan** og saga Styrmis fróða, en hana mun Snorri hafa notað fyrst og fremst, því Styrmir var honum handgenginn. Sjálfur skrifaði Snorri **Ólafs sögu helga** sem sérstaka bók, áður en honum datt í hug að prjóna framan og aftan við hana með hinum konunga sögunum í Heimskringlu. Á þetta hafði Eiríkur Magnússon bent, en Sigurður Nordal færði fyrstur manna sterkar sönnur fyrir því. En þegar Snorri innlimaði **Ólafs sögu helga** í **Heimskringlu,** þá sleppti hann framan af henni formála og nokkrum fleiri köflum er ekki áttu við í safnritinu: þessa kafla prentar Bjarni í viðauka við söguna, svo að menn geta fengið hugmynd um alla sérstöku **Ólafs söguna** af bók hans.

Bjarni ritar enn fremur um samsetningu **Ólafs sögu helga,** um meðferð Snorra á heimildum og um sannfróðleik sagnanna. Þá ritar hann nokkuð um tímatal sögunnar og, í sambandi við það um sólmyrkvann á Stiklarstöðum 31. ágúst 1030, en sá sólmyrkvi mun eigi lítið hafa stutt að því, að helgi Ólafs kom upp svo skjótt eftir andlát hans. Bjarni lýkur formálanum með mannlýsingu **Ólafs helga** og nokkrum athugasemdum um sérstöku söguna.

Að fræðimennsku stendur **Heimskringla** fyllilega á sporði hinum fyrri bindum **Íslenzkra Fornrita.** En myndir hennar eru ekki í sama stíl og myndir hinna fornritanna (ljósmyndir skýrðar af listamanni). Þykir mér ekki ólíkt, að orsökin kunni að vera sú að ekki náðist til Noregs á stríðsárunum til að útvega myndir. En ef svo er þá er þetta atriði eitt af fleirum hindrunum, er styrjöldin lagði í götu þeirra útgefenda **Íslenzkra Fornrita.** Önnur var sú, að útgefendur gátu að sjálfsögðu ekki náð til handrita í Árnasafni eða annarsstaðar á Norðurlöndum — og er sú ein orsök til að Íslendingar vilja fá Árnasafn heim. — Auk þess skorti félagið víst bæði letur og pappír á stríðsárunum (letrið var hollenzkt).

Alveg nýjar af nálinni í Fornritafélagsútgáfunni eru Austfirðingasögur, og má bæta þeim hér við:

Austfirðinga sögur: Þorsteins saga hvíta. Vápnfirðinga saga. Þorsteins þáttr stangarhöggs. Ölkofra þáttr. Hrafnkels saga Freysgoða. Drop-

laugarsona saga. Brandkrossa þáttr. Gunnars þáttr Þiðrandabana. Fljótsdæla saga. Þorsteins saga Síðu-Hallssonar. Draumr Þorsteins Síðu-Hallssonar. Þorsteins þáttr Austfirðings. Þorsteins þáttr sögufróða. Gull-Ásu-Þórðar þáttr. Jón Jóhannesson gaf út. 1950. XI bd.

Sögunum í þessari útgáfu er raðað frá norðri til suðurs en að öðru leyti í tímaröð. Maður bjóst ekki við **Ölkofra þætti** í þessu safni, en útgefandi hefur tekið hann með af því að Broddi Bjarnason frá Hofi í Vopnafirði gengur næst aðalsöguhetjunni Ölkofra.

Austfirðinga sögum hefur nokkrum sinnum verið skipað saman í útgáfum, en aldrei hefur verið gerð alvarlegri gangskör að því að skýra uppruna þeirra og samhengi, en það er allt annað en auðvelt verk. Skal nú stuttlega reynt að skýra frá skoðunum Jóns um sögurnar.

Hann heldur **Gunnars þátt Þiðrandabana** elztan, ritaðan ef til vill vestur á Helgafelli á fyrsta fjórðungi 13. aldar. Höfundurinn hefur haft sagnir úr Borgarfirði og Njarðvík, en vegalengdir þar eystra virðast í þoku fyrir honum. Þátturinn er dálítið klaufalega samansettur og hyggur útg. það aldursmerki. En er hann barst austur á land vakti hann menn til sagnaritunar þar, að ætlun útgefanda.

Droplaugarsona saga virðist útg. bera vott um svo mikinn kunnugleik, einkum í Fljótsdal að hann ætlar að hún kunni að vera samansett þar eystra ef til vill á Valþjófsstað, ellegar þá af manni, sem flutt hefur að austan í héröð þar sem sagnritun tíðkaðist. **Droplaugarsona saga** getur vart verið yngri en frá 1240, þar sem höf. **Gísla sögu** hefur notað hana. Annars hefur niðurlag sögunnar orðið til þess að sumir fræðimenn hafa talið hana með elztu sögum. Þar segir svo: „Helga (ekkja Gríms Droplaugarsonar) bjó . . . á Arnheiðarstöðum og Þorkell, sonur þeirra Gríms. Þorvaldr átti son, er Ingjaldr hét. Hans sonr hét Þorvaldr, er sagði sögu þessa“. Hér er annaðtveggja, að fallið hefur úr liður milli Þorkels Grímssonar og Þorvalds, ellegar Þorkell og Þorvaldr eru sami maður. Verður Þorvaldr sögumaður þá þriðji maður frá Grími og Helgu og ætti að hafa lifað samtímis Ara hinum fróða. Jón ætlar að svo sé og hafi verið skrifuð upp eftir honum „saga“ eða stuttorðar sagnir af þeim Droplaugarsonum, en að söguhöfundurinn á 13. öld hafi stuðst við þessi gömlu skrif.

Vopnfirðinga sögu telur útgefandi vera frá öðrum fjórðungi 13. aldar og ætlar, að höfundur hennar hafi þekkt **Droplaugarsona sögu.** En þótt hann hafi haft miklar sagnir af frændvígum þeirra Hofsverja og Krossvíkinga virðist hann ekki geta hafa verið Vopnfirðingur sjálfur því hann veit ekki hvar Síreksstöðum er í sveit komið. Jón hyggur að ættartalan í sögulokin gefi bendingu um hvar höfundarins sé að leita. En sú ættartala er rakin frá Geiti í Krossavík til Oddaverjanna Páls biskups og Orms Jónssona og til hálfbróður þeirra Jóns prests Arnþórssonar. En allir þessir menn voru synir Ragnheiðar systur Þorláks biskups Þórhallssonar hins helga. Er líklegt að sagnirnar úr Vopnafirði hafi verið í „ættvísi og mannfræði“ þeirri er móðir þeirra

biskups og Ragnheiðar var vön að kenna þeim, enda var Þorkell Geitisson langalangafi hennar. Jón hyggur nú, að ef sagan stafi ekki frá afkomendum Jóns Arnþórssonar, þá væri kannske enginn líklegri til að hafa samið hana en Loptr Pálsson biskups. Eftir að hann fór af Rangárvöllum bjó hann í Hítardal 1224—'42 eða lengur. Á árunum 1223—'24 var hann með Snorra Sturlusyni í Stafholti og var vinur hans fram til 1235. Ef sagan væri rituð í Hítardal, væri auðskilinn svipur sá er Jóni virðist hún bera af **Bjarnar sögu Hítdælakappa** og eins hitt að hún barst svo fljótt til Dala, að hún gat haft áhrif á **Laxdælu.**

Þorsteins saga hvíta hefur valdið fræðimönnum heilabrota vegna þess að hún er eiginlega þáttur af Þorsteini fagra, „aðalsöguhetjan" kemur lítt við sögu, þótt þátturinn hefjist og endi á honum. Jón stingur upp á því að líta á þáttinn sem fyrsta kapítula í **Vopnfirðinga sögu,** endursaminn. Eru þess allmörg dæmi, að fitjað hafi verið framan eða aftan við sögur, og eru **Brandkrossa þáttr** og **Fljótsdæla** af því tagi, meðal **Austfirðinga sagna.** En ef þetta er rétt getur **Þorsteins saga hvíta** ekki verið eldri en um 1250, en hafi **Gunnlaugs saga** markað hana, þá er hún ekki eldri en frá síðasta fjórðungi 13. aldar. Hún er rómantísk að því leyti að allt fer vel í sögulokin, annars er hún nærri eins realistisk og **Hrafnkels saga.**

Þorsteins þáttr stangarhöggs er yngri en **Vopnfirðinga saga** og sennilega, að ætlun Jóns, ritaður af einhverjum nákomnum Sturlungum (sbr. ættartöluna frá Bjarna Brodd-helgasyni í sögulokin), helzt í Vopnafirði. Má vera að þátturinn hafi orðið til á búi Þorvarðar Þórarinssonar (d. 1296) að Hofi í Vopnafirði. Þorvarður var kvæntur Solveigu Hálfdánardóttur frá Keldum, systurdóttur Sturlusona.

Ölkofra þáttr virðist vera frá miðri öldinni og spegla óánægju manna frá þeim tíma með höfðingjavaldið. **Bandamannasaga** mun ritin eftir fyrirmynd hans.

Brandkrossa þáttr hefur verið saminn sem byrjun á **Droplaugarsona sögu** og notað hana og **Landnámu.** Ef höfundur **Hrafnkötlu** hefur notað þáttinn, eins og Jón stingur upp á, hlýtur þátturinn að hafa verið saminn fyrir 1300.

Hrafnkels sögu Freysgoða telur Jón, eins og Nordal, skáldsögu frá því um 1300 og langbezt samda af Austfirzku sögunum. Hann hyggur að höfundur hennar hafi líka notað sér upplýsingar **Brandkrossa þáttar** um 20 býli í dalnum, en ekki hefur hann trú á því að svo hafi verið í landnámstíð Hrafnkels, þrátt fyrir álit Halldórs Stefánssonar í riti hans um Hrafnkelsdal. Annars drepur Jón á það, að hér bíði verkefni fornfræðinga vorra að grafa upp rústirnar í dalnum til þess að skera úr hvorir hafa á réttu að standa. Jón aftekur það að nokkur Faxahamar sé í grend við Aðalból það, sem nú þekkist, og stingur hann upp á, að Aðalból kunni að hafa verið innar í dalnum, en ekki hafði hann sannprófað þá tilgátu.

Fljótsdæla saga er eigi aðeins yngst sagna á Austfjörðum, heldur einnig yngst allra Íslendinga sagna, og þótt sumum þyki það kynlegt, veitir það henni eigi alllítið gildi.

Fræðimenn ætla að hún sé frá fyrra helmingi 16. aldar, skrifuð skömmu fyrir siðabótina, eða í elzta lagi frá því skömmu fyrir 1500. En mál hennar og stíll eru bæði svo einstök frá þeim tíma að fáa mundi grunað hafa, ef sagan færði þeim eigi heim sanninn um það, enda hafa sumir góðir fræðimenn eins og sr. Jón heitinn á Stafafelli ætlað, að hún væri miklu eldri.

Sýnilegt er, að **Hrafnkels saga** hefur hleypt höfundi af stað að skrifa söguna, enda er hún skrifuð sem beint framhald, greinarskilalaust, af **Hrafkels sögu.** Auk þess hefur höfundur þekkt og notað **Droplaugarsona sögu, Laxdælu, Njálu, Hallfreðar sögu, Finnboga sögu ramma, Gunnars þátt Þiðrandabana, Þorsteins sögu hvíta, Brandkrossa þátt** og **Vopnfirðinga sögu.**

Mest hefur hann þó lært af **Hrafnkels sögu** enda ætlun hans að skrifa framhald af henni. Eins og höfundur **Hrafnkötlu** gerir hann sér eigi lítinn mat úr örnefnum, en þótt hann hafi allmiklar hugmyndir um vöxt fornmanna og háan aldur að maður ekki tali um þéttbýli landsins til forna, og þótt hann bregði því fyrir sig að nota æfintýri, eins og söguna um frelsun Droplaugar úr tröllahöndum, þá hefur hann verið merkilega hófsamur og raunsýnn höfundur á lygisagna-öld. Eins og höfundur **Hrafnkötlu** hefur hann samið sögu sína sem skáldsögu, en hann hefur víðast haldið stíl, máli og samsetningu innan þeirra skefja, sem menn væntu sér af Íslendinga sögum.

Jón hyggur að Fljótsdæla kunni að hafa verið samin í Eyjafirði.

Þorsteins saga Síðu-Hallssonar er mjög í brotum, en hefur verið einkennileg saga vegna draumanna, sem í henni eru skráðir, og lýsa þeir áhuga höfundar á því efni. Sagan vitnar í **Njálu,** og hafa menn því haldið að hún væri yngri en **Njála,** en Jón ætlar, að tilvitnun sú sé innskot og hyggur að hún sé eldri. Enn fremur hyggur hann, að **Bandamanna saga** muni hafa notað hana og hlýtur hún þá að vera frá því fyrir miðja 13. öld. Eins og **Njála** hefur **Þorsteins saga** notað **Brjáns sögu** og gæti hún verið skrifuð á sömu slóðum og **Njála** ef ekki í Álftafirði sjálfum. Þótt **Draumur Þorsteins Síðu-Hallssonar** sé viðskila sögunni mun hann vera úr henni kominn, þar sem hann ber vott um sama áhugann á draumum.

Um þættina þrjá sem reka lestina er þetta að segja: **Þorsteins þáttr Austfirðings** segir frá Rómfara, er á leið sinni um Danmörk veitir Magnúsi konungi góða lið og þiggur laun af honum að lokum. **Þorsteins þáttr sögufróða** er tilbrigði af hinum fræga þætti Íslendings sögufróða, er kemur fyrir í elztu konungasögum svo sem **Morkinskinnu,** en þar er maðurinn hvorki nafngreindur né sagt hvaðan af landi sé. **Gull-Ásu-Þórðar þáttr** er líka tilbrigði af þætti, sem kemur fyrir í **Morkinskinnu.**

Hér hefur nú meira verið ritað að tiltölu um þessar sögur en aðrar útgáfur Fornritafélagsins og má fyrirgefa það gömlum Austfirðingi. Eitt hefur vakið undrun mína: svo gjörhugull sem Jón virðist um heimildir, þá sýnist hann ekki hafa þekkt ritgerð mína um áttatáknanir í fornöld (JEGP, XLIII, 1944) og hugði

ég þó að hún væri allrar íhugunar verð fyrir austfirzku sögurnar.

Þegar sögum Sigurðar Kristjánssonar og Hins íslenzka fornritafélags sleppir, má segja að hin nýja stríðsbókaútgáfa taki við.

Það var að vonum, að bækur, er um langan tíma höfðu verið uppseldar og ófáanlegar, yrðu fyrst fyrir vali til prentunar. Svo var um **Fornaldarsögur Norðurlanda**, fyrst gefnar út af C. C. Rafn í Khöfn 1829—'30 og löngu síðar af Valdemar Ásmundssyni 1885—'89. Nýja útgáfan, var, eins og þær eldri, í þrem bindum: I., 1943, II.—III. 1944. Textarnir í þessari nýju útgáfu voru prentaðir eftir útgáfu Rafns, nema þar sem völ var á nýjum útgáfum betri. Vísurnar voru lesnar saman við útgáfu Finns Jónssonar (**Skjaldedigtning A**) og stafsetning samræmd á venjulegan hátt. Í þriðja bindi eru nokkrar sögur fram yfir það, sem Rafn hafði: **Ingvars saga víðförla, Þorsteins þáttr bæjarmagns, Helga þáttr Þórissonar** og **Tóka þáttr Tókasonar.** Guðni Jónsson samdi inngang að öllu safninu, góða og ljósa greinargerð um fornaldarsögurnar, loks gerði hann og stuttlega grein fyrir hverri sögu í safninu. Þeir Guðni og Bjarni Vilhjálmsson sáu báðir um prentun textanna, en Kristján Eldjárn, fornfræðingur, valdi myndirnar og skrifaði lýsingar á þeim framan við hvert bindi. Er mikill fengur að hvorutveggja, og sömuleiðis að skrá þeirri um atriðisorð (realia) er fylgir síðasta bindinu. En nafnaskrá vantar. Bækurnar voru gefnar út af Bókaútgáfunni Forni, Reykjavík.

Önnur bók, er ófáanleg hafði verið tvo þrjá mannsaldra, var **Flateyjarbók**, prentuð aðeins einu sinni áður af þeim félögum Guðbrandi Vigfússyni og C. R. Unger 1859—'68. Nýja útgáfan var prentuð af Flateyjarútgáfunni, Akranesi 1944—1945 í fjórum bindum. Þessi önnur útgáfa var prentuð eftir hinni fyrstu, með samræmdri stafsetning, nema hvað stafsetning vísnanna var látin halda sér. Þar sem vafi lék á einhverju gátu útgefendur borið hina prentuðu útgáfu saman við ljósmynd þá af handritinu, er Munksgaard hafði gera látið og prentað 1930 (**Corpus Codicum Islandicorum Medii Ævi I**). Um hina nýju útgáfu sáu þeir Vilhjálmur Bjarnar og Finnbogi Guðmundsson, tveir ungir norrænufræðingar. Sigurður Nordal reit inngang að hverju bindi fyrir sig Hann hafði borið **Orkneyingasögu** í gömlu útgáfunni saman við handritið og komizt að raun um, að hún var býsna nákvæm. Athugasemdir Nordals um uppruna og sögu **Flateyjarbókar**, um eigandann og fjölskyldu hans, um ritarana tvo o. fl. eru mjög markverðar. Þar sem hin fyrsta útgáfa **Flateyjarbókar** er nú svo sjaldgæf orðin, var það mikil bót fræðimönnum og bókasöfnum að fá hana gefna út á ný. Þessa nýju útgáfu, þótt alþýðleg sé, má nota til allra hluta nema rannsókna á hljóðfræði og stafsetningu til þess verða menn að fara í hið ljósprentaða handrit.

Í desember 1941 gaf Halldór Kiljan Laxness út **Laxdælasögu** á kostnað Ragnars Jónssonar. Útgáfa þessi var ætluð almenningi til gamans og uppbyggingar. Laxness þóttist hafa tekið eftir því að hin forna samræmda stafsetning væri mörgum almúgamanni þröskuldur í vegi

við lestur fornsagnanna, og þótti honum ekki álitamál að reyna að hefla þann þröskuld brott. Fyrir því lét hann prenta bókina með hinni lögboðnu íslenzku stafsetningu, breytti **r** í **ur**, **at** í **að**, **ok** í **og** o. s. frv. Annari völu þóttist hann líka velta úr vegi lesandans með því að skipta hinum fornu textum í greinarskil eftir því sem gerist og gengur í nútímabókum, en það hafði verið venja fræðimanna að prenta hvern kapítula greinarskilalaust; sennilega af sparnaðarástæðum í öndverðu.

Þótt tilgangur Laxness virtist þannig vera tiltölulega saklaus, þá olli þetta tiltæki hans hinum mesta stormi mótmæla, og það áður en að bókin kæmi út. Mun það ótæpt hafa verið látið í veðri vaka, að Laxness ætlaði sér að umskrifa fornsögurnar á Laxnessku. Og jafnvel þótt stafsetningin væri höfð á oddinum, þá var auðséð að annar fiskur lá undir steini. En um stafsetninguna var það að segja, að Íslendingar höfðu nú um meir en mannsaldur vanist því að lesa sögurnar með stafsetningu þeirri, er þeir L. F. A. Wimmer og Finnur Jónsson höfðu notað í fornritaútgáfum, en sú stafsetning var samræmd og átti að gefa mönnum rétta hugmynd um íslenzkt mál á 13. öld. Að breyta þessari stafsetning gat því verkað á þá, sem vanir voru að lesa sögurnar, eins og ef málið á biblíu Jakobs kóngs hins enska væri fært til venjulegs máls nú á dögum. En auk þess voru á útgáfu **Laxdælu** nokkur önnur missmíði, úrfellingar og breytingar sem í engu voru til bóta. Þegar allt var svona í pottinn búið þá beittu sér pólitískir andstæðingar Laxness, víst einkum Jónas Jónsson, fyrir því að láta samþykkja lög um það á Alþingi, að ólöglegt væri öllum að prenta íslenzk fornrit, nema með hinni „fornislenzku“ stafsetningu, utan stjórnarleyfi sérstakt kæmi til.

Til þess að freista þessara laga gaf Laxness skömmu síðar (ágúst 1942) út **Hrafnkötlu** á sama hátt (Víkingsprent, Ragnar Jónsson). Var hann þegar dæmdur sekur fyrir tiltækið af undirrétti í Reykjavík. En þegar málið kom fyrir hæstarétt, var Laxness fríkenndur en lögin dæmd ómerk, vegna þess að þau bryti í bága við stjórnarskrárákvæðið um prentfrelsi.

Ekki verður því neitað að margt orð var skrifað og skrafað ófræðimannlega í deilum þessum. En Laxness barðist fyrir því sjónarmiði, sem sannarlega er ekki óskynsamlegt nú á dögum, að prenta bæri íslenzk fornrit á þrjá vegu: (1) ljósmyndir af handritunum, (2) stafrétt eftir handritunum, hvorttveggja fyrir fræðimenn, og (3) með nútíma stafsetningu fyrir alþýðu manna.

Til að verka á móti útgáfu Laxness réð Menningarsjóður og Þjóðvinafélagið af að gefa út sögur með venjulegri stafsetningu fornri handa 13.000 áskrifendum sínum. Þessi félög hafa prentað **Njáls sögu** (gefna út af Magnúsi Finnbogasyni, með formála eftir Vilhjálm Þ. Gíslason 1943), **Egils sögu** (gefna út af Guðna Jónssyni 1944) og **Heimskringlu** I.—III. (gefna út af Páli E. Ólasyni 1946—'48). Þessar útgáfur eru betri en útgáfur Sigurðar Kristjánssonar, þó alþýðlegar sé: Þær hafa nokkuð ítarlega innganga, og eru vel skrýddar myndum (af sögustöðum) og

kortum. Vísnaskýringar eru líka í þeim. Líklega eru þær hinar ódýrustu sögubækur, sem hægt er að fá á Íslandi nú, því tillag til Menningarsjóðs og Þjóðvinafélagsins er aðeins 30.00 krónur á ári.

Víkjum nú aftur að útgáfu Laxness og Ragnars Jónssonar. Það mun hafa verið ætlun þeirra að prýða þær myndum eftir nýtízku listamenn, enda komu síðar út sérstaklega Myndir í **Laxdælu og Hrafnkötlu úr útgáfu Halldórs Kiljans Laxness** eftir listamanninn Gunnlaug O. Scheving (Reykjavík 1942). Með þessum myndum nálguðust útgáfur þessar það að vera skrautútgáfur, þótt hvorki brot þeirra né band gæfi átyllu til þess. En ekki leið á löngu, unz Ragnar fór að gefa út reglulegar skrautútgáfur, í stóru fjögra blaða broti, á góðum pappír, bundnar í dýrt band og myndskreyttar spjalda í milli. Fyrsta bók af þessu tæi var **Heimskringla** Snorra (Helgafell 1944) í tveim bindum bundnum saman og skreytt hinum frægu norsku myndum úr aldamótaútgáfunni (1899) norsku, en sú útgáfa hefur ávallt síðan verið ein vinsælasta alþýðubók í Noregi, bæði í stóru skrautútgáfunni, og þó líklega einkum í hinni litlu handhægu, smækkuðu útgáfu. Um útgáfuna sá Steingrímur Pálsson, prentaði hann upp texta Finns Jónssonar frá 1911. **Magnúsar saga blinda** (Helgafell, 1944) virðist ekki vera annað en sérprentun úr þessari **Heimskringlu** Helgafells, hvernig sem á henni stendur.

Nú rak hver skrautútgáfan aðra í Helgafelli og sá H. K. Laxness um næstu tvær bækurnar **Brennunjálssögu** (1945) og **Grettissögu** (1946), er báðar voru prentaðar með nútímastafsetningu. Skrifaði Laxness stutta formála fyrir báðum, og þó merka vegna athugasemda þeirra er þetta slynga skáld og listamaður hafði að gera um hin fornu listaverk. Báðar bækurnar voru líka myndskreyttar af nýtízku listamönnum: Snorri Arinbjarnarson, Þorvaldur Skúlason og Gunnlaugur Scheving skreyttu **Njálu**, en Þorvaldur Skúlason, Gunnlaugur Scheving og Ásgeir Júlíusson **Grettlu**.

Allmargar myndirnar sýndu augljós áhrif frá myndum hinna norsku meistara í **Heimskringlu**, sem áður er getið. Hinar myndirnar eru í sterkum og stórkarlalegum nýtízkustíl, sem virðist ekki eiga illa við hetjusögurnar, enda hefur hann fengið mjög mikið lof íslenzkra listamanna.

Árin 1946—47 kom út tólf binda útgáfa af **Íslendingasögum** (svokölluð), gefin út af Guðna Jónssyni, en kostuð af Íslendingasagnaútgáfunni í Reykjavík.

Þetta var alþýðleg textaútgáfa, í sama broti og að öðru leyti svipuð útgáfu Sigurðar Kristjánssonar, en frábrugðin henni í því, að hér er mörgum sögunum safnað í eitt bindi (eins og í Í. F., mest eftir því hvar þær eru í sveit settar, t. d. Borgfirðingasögur, Austfirðingasögur saman) þar sem Sigurður Kristjánsson gaf út hverja sögu sérstaka.

Mikilsverðara var þó það, að hér eru prentaðar 33 sögur og þættir, sem Sig. Kr. hafði ekki tekið með í safn sitt, af ýmsum ástæðum, en helzt vegna þess að þessi rit þóttu ósannsöguleg, enda voru þau mörg sannanlega mjög ung. Samt sem áður verða þessi rit ekki annars

staðar betur flokkuð en með Íslendingasögum, og hefur það vakað fyrir útgefendum er þeir tóku þau í þetta safn.

Hér skal gefinn listi yfir þessi rit, fyrst þau, sem áður hafa verið prentuð:

Kristni saga, Grænlendinga þáttr (Einars þáttr Sokkasonar), Skáld-Helga saga, Sigurðar þáttr borgfirzka, Hellismanna saga, Kumblbúa þáttr, Bergbúa þáttr, Króka-Refs saga, Atla saga Ótryggssonar, Völsa þáttr, Hemings þáttr Áslákssonar, Þorsteins þáttr skelks, Viðbætir við Sneglu-Halla þátt, Þóris þáttr, hasts ok Bárðar birtu, Stjörnu-Odda draumr, Íslendings þáttr óráðga, Hrana saga Hrings, Droplaugarsona saga, Brandkrossa þáttr, Þorsteins þáttr Síðu-Hallssonar, Gunnars saga Keldugnúpsfífls, Brot úr Jökuldæla sögu, Holta-Þóris saga, Óttars þáttr svarta, Arnórs þáttr jarlaskálds, Ármanns saga hin yngri.

En þessar sögur hafa ekki áður verið prentaðar:

Helga saga Hallvarðssonar, Illuga saga Tagldarbana, Ásmundar saga Atlasonar, Gríms þáttr í Grímstungu, Þjóstólfs saga hamramma, Þorsteins saga Geirnefjufóstra, Ármanns saga ok Þorsteins gála.

Í fyrsta bindi er inngangur að öllum bindunum. Skrifar Guðni þar um söguöld (hetjuöld) Íslendinga, um ritöldina, um höfunda (venjulega ónafngreinda), um munnlega arfsögn, er höfundur notar, um vísur í sögunum, og um geymd sagnanna.

Í hverju bindi eru auk þess mjög stuttorðar en greinargóðar upplýsingar um hverja sögu fyrir sig: um efni hennar, aldur, handrit, og fyrstu og beztu útgáfur sögunnar. Skrifar Guðni mjög ljóst og lipurt um allt þetta.

Enn er ótalinn mesti kostur þessarar útgáfu, sá að henni fylgir, í 13. bindi, sem er alveg nýkomið út (Sept. 1949), skrá um öll manna- og staðanöfn í sögunum, og þar að auki listar yfir þjóðaheiti, dýr, hluti, kvæði, rit, þing, dóma, viðburði o. fl. o. fl. Verður varla ofsögum af því sagt hve hentug slík uppsláttarbók þeim er, sem nota vilja sögurnar til nokkurra rannsókna, t. d. ættfræðingum, sagnariturum, eða hvaða fræðimönnum sem er.

Annað safn í sjö bindum, er í var **Sturlunga saga** (3 bd.) **Biskupa sögur** (3 bd.) og **Annálar** ásamt registri við öll bindin var kostað af sama félagi og gefið út af sama manni (Reykjavík 1948). Þessi útgáfa af **Byskupa sögum** (13 sögur) var sérstaklega kærkomin, því þær hafa ekki verið gefnar út nema einu sinni áður: af Guðbrandi Vigfússyni 1858—78. Nýja útgáfan er að sjálfsögðu prentuð eftir þeirri gömlu, nema **Hungurvaka** og **Ísleifs þáttr**, sem prentuð eru eftir hinni vísindalegu útgáfu Jóns Helgasonar í Khöfn 1938 (meira eigi út komið af henni).

Sturlunga saga er prentuð eftir hinni nýju útgáfu Jóns Jóhannessonar, er síðar mun vikið að. Báðar þessar útgáfur fylgja Guðbrandi Vigfússyni í því að greina að hinar einstöku sögur í safninu. Aðferðir við útgáfu þessa eru svipaðar og við Íslendingasögurnar.

Árið 1949 komu enn út **Sæmundar Edda** I.—II., **Snorra Edda** og, í einu bindi, **Eddulyklar** með inngangi,

orðasafni, skýringum á dróttkvæðum (í **Snorra Eddu**) og loks nafnaskrá. Mest af þessu verki var unnið af Guðna Jónssyni, útgefanda. Inngangurinn fjallar um aldur og heimili Eddukvæðanna, um goðakvæði og hetjukvæði, og loks, í mjög stuttu máli, um hvert einstakt kvæði. Auk þess eru hér með útgefin og skýrð nokkur helztu kvæði úr Fornaldarsögum, sem telja má hetjukvæði eigi síður en þess háttar kvæði í **Sæmundar Eddu**, en þessi kvæði ganga oft undir nafninu **Eddica minora** síðan A. Heusler gaf þau út í safni með því nafni. Og loks hefur Guðni tekið með **Sólarljóð**, hið fagra og rammkaþólska kvæði. Í **Eddulyklunum** er, ennfremur, skrá um kenningar og heiti í **Snorra Eddu**. Orðasafnið virðist muni gefa góðar skýringar á flestu því, sem venjulegum lesara kann að koma kynlega fyrir sjónir í Eddunum báðum, ef nokkra skýringu er hægt að gefa.

Árið 1949 gaf þetta sama félag út þrjú bindi af **Riddarasögum** og sá Bjarni Vilhjálmsson um útgáfuna. Þessar sögur voru í bindunum: I: **Saga af Tristram og Ísönd, Möttuls saga, Bevers saga,** II: **Mírmanns saga, Sigurðar saga þögla, Konráðs saga, Samsons saga fagra,** og III: **Ívents saga, Partalópa saga, Mágus saga jarls (hin meiri).**

Þessu safni er, eins og hinum, fylgt úr hlaði með góðum inngangi, og er auk þess lítill leiðarvísir um hverja sögu. Auk nafnaskrár fylgir hverju bindi orðasafn sjaldgæfra orða.

Árið 1950 gaf félagið út **Fornaldar sögur Norðurlanda** í fjórum bindum; Guðni Jónsson sá um útgáfuna. Í safni þessu eru 36 sögur, þær hinar sömu sem Guðni hafði tekið upp í útgáfu sína 1943—44, að undanskildum **Viðbæti** sem þar er í lok III. bindis. Í þessari útgáfu er aðeins einn inngangur að öllu safninu í I. bindi nálega eins að efni og í útgáfunni frá 1943. Í þeirri útgáfu var orðasafn og atriðaskrá auk mynda, hér er ekkert af því, en nafnaskrá mannaheita og staða o. fl. í síðasta bindinu.

Árið 1950 kom líka út **Karlamagnús saga og kappa hans** í þrem bindum, gefin út af Bjarna Vilhjálmssyni. Mun þessi útgáfa mörgum kærkomin, þar sem nú eru 90 ár síðan fyrsta og eina útgáfa sögunnar kom út: gerð af C. R. Unger í Kristíaníu 1860. Þessi útgáfa er, eins og riddarasögurnar, færð til nútímastafsetningar, en annars er Unger að sjálfsögðu fylgt í flestu. Auk greinargóðs inngangs fylgir útgáfunni bæði orðasafn sjaldgæfra orða og nafnaskrá manna og staða og er það því þakkarverðara sem allt slíkt vantaði í útgáfu Ungers.

Árið 1946 kom út ný og ágæt útgáfa af **Sturlunga sögu** í tveim bindum, stórum og fallegum. Hún var kostuð af Sturlungaútgáfunni í Reykjavík. Forgöngumaður verksins var Magnús Jónsson guðfræðiprófessor og fræðimaður, safnaði hann myndum af sögustöðum (201 alls) í bókina með aðstoð tveggja hinna mætustu áhugaljósmyndara á landinu. Útgefendur voru þrír: Jón Jóhannesson, Magnús Finnbogason og Kristján Eldjárn. Kristján er fornfræðingur, og reit hann skýringar við textana, en Magnús, málfræðingur, reit vísnaskýringar og sá um réttritun bókarinnar. Jón, sem er sagnfræðingur, tók að sér erfiðasta

hlutverkið: að greina hinar sérstöku sagnir úr safninu og rita formálann. Auk þess bjó hann út tímatal, ættartölur, og samdi skrárnar tvær, aðra um manna- og staðanöfn, hina um atriðisorð. Hann sá líka um nöfnin á kortinu, er tekur yfir land allt og fylgir báðum bindunum!

Sturlunga saga er sagnrit, gert um 1300, af hér um bil 13 sérstökum sögum og þáttum. Er safni þessu ætlað að gefa sögu Íslands frá því um 1125 til 1260 og er sögunum raðað í tímaröð, en oft eru þær klipptar og skornar til baga af því að safnari hefur eftir föngum reynt að forðast endurtekningar. Safnið er til vor komið í tveim aðalhandritum, **Króksfjarðarbók** (I) og **Reykjafjarðarbók** (II) eða þó réttara sagt, handritabrotum, því einkum fyrra handritið er ekki annað en nokkur blaðaslitur, og síðara handritið er heldur ekki heilt. En fylla má í eyður þeirra eftir mörgum pappírshandritum, sem öll eiga ættir sínar að rekja til þessara tveggja handrita, stundum til beggja.

Tvær aðferðir við útgáfu eru hugsanlegar: annaðhvort að reyna að endurskapa hvort aðalhandritið fyrir sig, og draga af þeim ályktanir um frumsafnið frá 1300. Hin aðferðin er að reyna að leysa upp og greina í sundur eftir getu sagnir þær er **Sturlungu**-safnarinn gerði safn sitt af.

Fyrri aðferðin var notuð í fyrstu útgáfu **Sturlungu** (1817—20) og í hinni síðustu vísindalegu útgáfu: Útgáfu Kalunds (1906—11). Síðari aðferðinni beitti Guðbrandur Vigfússon í hinni skarplegu, en gölluðu útgáfu sinni 1878; en eftir henni prentaði Sigurður Kristjánsson sína útgáfu.

Í þessari útgáfu er sagngreiningaraðferðinni líka beitt, en vegna þess að Jón Jóhannesson hefur átt þess kost að nota hinar ítarlegu og stórmerku greinar Björns M. Ólsen og Péturs Sigurðssonar um **Sturlungu**, og vegna þess að hann hefur sjálfur gert mjög merkar og sannfærandi athuganir í sambandi **Íslendingasögu** Sturlu Þórðarsonar við **Þórðar sögu kakala** og **Þorgils sögu Skarða**, þá virðist ótvírætt að honum hafi tekist betur að greina sundur sögurnar en áður hefur verið hægt.

Sögurnar í safninu eru: (1) **Geirmundar þáttr heljarskinns** (eftir safnara **Sturlungu**, líklega Þórð Narfason að Skarði, dáinn 1308), (2) **Þorgils saga og Hafliða** (rituð um 1237—40), (3) **Ættartölur** (að nokkru leyti eftir safnarann), (4) **Haukdæla þáttr** (eftir safnarann), (5) **Sturlu saga** (um 1200—25), (6) **Formáli** (eftir Sturlu Þórðarson og safnarann), (7) **Prestssaga Guðmundar góða** (eftir Lambkár Þorgilsson, d. 1249; rituð um 1237—49), (8) **Guðmundar saga dýra** (rituð fyrir og um 1212), (9) **Hrafns saga Sveinbjarnarsonar** (aðeins síðari hluti hennar var tekinn upp í Sturlungu; rituð skömmu eftir 1228), (10) **Íslendinga saga** (eftir Sturlu Þórðarson, rituð um 1275—84, það ár dó Sturla), (11) **Þórðar saga Kakala** (rituð um og eftir 1271), (12) **Svínfellinga saga** (um 1300), (13) **Þorgils saga skarða** (eftir Þórð Hítnesing, rituð um 1275—80), (14) **Sturlu þáttr** (byrjaður um 1280, lokið við hann eftir 1300), **Arons saga** (rituð stuttu

fyrir 1350; á ekki heima í **Sturlungu**).

Í þessu yfirliti hef ég tekið upp álit Jóns Jóhannessonar um aldur og höfunda sagnanna.

Með þessu merka verki hafa allir sem að útgáfunni stóðu, og ekki sízt Jón, áunnið sér þakkir og lof fræðimanna. Mun þessi **Sturlunga** taka sess á hillum fræðimanna og bókasafna við hlið hinna merku verka Guðbrands Vigfússonar og Kr. Kalunds, og standa þar um langan aldur.

Landnámabók Íslands, gefin út af Einari Arnórssyni og kostuð af Ragnari Jónssyni (Helgafell 1948) er í stóru fjögra blaða broti, eins og **Brennunjálssaga** og **Grettissaga**, en verður þó tæplega talin með þessum skrautútgáfum, þótt pappír sé góður, band ágætt, og kortin mörg og mikil (allt landið á 12 blöðum).

Útgefandi hefur sýnilega ætlað henni að verða nákvæmri vísindalegri útgáfu af þessu fræga undirstöðuriti í íslenzkum fræðum, og lítt hirt þótt hann þyrfti að spilla síðum bókarinnar með leturbreytingum til þess. Til þess að ná þessum tilgangi sínum prentar hann einskonar harmoníu af fjórum landnámabókar-gerðum: **Sturlubók**, **Hauksbók**, **Melabók** og **Þórðarbók**, og svo sem flestir útgefendur notar hann **Sturlubók** fyrir aðalhandrit, en þó ekki án alvarlegra breytinga. Finnur Jónsson hafði gert slíkt hið sama í síðustu útgáfu sinni af **Landnáma bók** og tilfært orðamun hinna handritanna neðanmáls. Jón Jóhannesson dæmdi þá útgáfu allhart, kvað hana hafa orðið upphaf meira misskilnings en skilnings á handritunum og samhengi þeirra. Þetta mun Einar Arnórsson hafa ætlað að láta sér að kenningu verða og því tekið það ráð, sem er heldur óvenjulegt í svona ritum, að taka allar breytingar handritanna upp í lesmálið og merkja þær þar.

En þetta er hægra sagt en gert. Minnstur er vandinn, þar sem öll handrit hafa sömu grein, lítið eða ekki breytta. Þá prentar E. A. greinina með merkjum allra handritanna að yfirskrift. Vandinn er heldur ekki svo mikill, þar sem hvert handrit hefur sinn texta ólíkan öllum hinum. Þá prentar E. A. textana í röð hvern á fætur öðrum. Verst er þar sem handritin hafa sama textann meira og minna breyttan. Þá reynir E. A. að hjálpa sér með skáletri og svigum, en niðurstaðan verður allt annað en skýr. Kveður svo rammt að þessu á stundum, auk annara yfirsjóna í meðferð textans, að Jón Jóhannesson hefur orðið að gefa þessari útgáfu hér um bil sama vitnisburð og útgáfu Finns: að hún væri óhæf til fræðimannlegra rannsókna. Og tæplega er þá hætt við að leikmenn fari að lesa hana sér til gamans. (sjá ritdóm í **Tímariti Máls** og menningar, Desember 1948).

Í formála ræðir E. A. fyrst rit um landnám fyrir daga Styrmis fróða, þá **Landnámabók** Styrmis fróða, síðan bók Sturlu Þórðarsonar, bók Hauks Erlendssonar, þá Skarðsárbók og loks bók Þórðar prests Jónssonar.

Um gerðir **Landnámabókar** fylgir Einar að mestu skoðunum Jóns Jóhannessonar (**Gerðir Landnámabókar**, Rvík, 1941). En í einu aðalatriði er hann á öðru máli: hlutdeild Ara fróða í **Landnámu**. Hann leggur engan trúnað á sögu **Hauksbókar**, er

eignar Ara hlut í hinni elztu **Landnámu.** Einar færir mörg rök gegn því að Ari geti verið höfundurinn, og færir helzt til þess ókunnugleik Ara á staðháttum á Snæfellsnesi og í Árnessýslu. Nú er Einar Arnórsson Árnesingur sjálfur og ætti að vita betur, en kunnugri menn hafa sýnt fram á það, að það er Einar en ekki Ari, sem virðist ókunnugur í heimahögunum.

Hinsvegar stingur Einar upp á því, að Styrmir fróði hafi samið **Landnámu** fyrstur manna um 1200. Þetta verður auðvitað sennilegt, ef menn neita því að **Landnáma** sé frá dögum Ara fróða og Kolskeggs fróða, þ. e. frá fyrra hluta 12. aldar. En að hafa **Landnámu** af þessum 12. aldar höfundum er kannske hægra sagt en gert, svo margir góðir fræðimenn er hafa hallast að þeirri skoðun (B. M. Ólsen, Halldór Hermannsson, Sigurður Nordal, Jón Jóhannesson og E. Ó. Sveinsson).

Auk hinnar venjulegu skrár um manna og staðanöfn, eru hér skrár yfir kvæði og rit, þjóðaheiti, dýraheiti, skipanöfn, sverðsheiti, hauga og ýms önnur atriðis-orð. Loks er listi af landnámsmönnum með stuttri frásögn um landnám þeirra og bústaði. Getur þessi listi orðið lykill að kortunum, tólf að tölu, en á þeim hefur Einar reynt að draga takmörk hinna gömlu landnáma í fyrsta sinni.

Þetta verk hefði verið óvinnandi, ef ekki hefði notið við korts hins danska herforingjaráðs af Íslandi, en því korti var til allrar hamingju lokið rétt fyrir stríðið síðara. En vafalaust á kort Einars það fyrir sér að verða leiðrétt hér og þar þegar um einstök atriði þess geta fjallað menn með góðri staðþekkingu í sinni sveit. Má segja að tilraun Einars sé jafn mikilsverð fyrir því.

Nú eru talin flest fornrit þau er gefin hafa verið út af nýju á Íslandi á árunum 1940—47. Geta má þó enn um þrjú rit er öll komu út 1945. Tvö þeirra voru ljósprentaðar útgáfur gamalla bóka, gefnar út af Lithoprenti í Reykjavík: **Kristendoms saga.** Skálholti, 1688, og **Grágás** gefin út af Vilhjálmi Finsen, Khöfn 1852. Þetta er eina útgáfa af Konungsbók **Grágásar** og fræg mjög, og ófáanleg um langt skeið. Prófessor Ólafur Lárusson ritaði inngang að endurprentuninni.

Þriðja bókin er forn þýðing, gefin út af Heimskringlu í Reykjavík. Heitir bókin: **Alexandreis, það er Alexanders saga mikla, eftir hinu forna kvæði meistara Philippi Gualteri Castellionaei, sem Brandur Jónsson ábóti sneri á danska tungu, það er íslenzku, á þrettándu öld, útgefin hér á prent til skemmtunar íslenzkum almenningi árið 1945 að frumkvæði Halldórs Kiljans Laxness.**

Þessi titill skýrir sig sjálfur og sýnir líka, að bókin er prentuð með nútímastafsetningu.

Eftir er að geta um nokkur safnrit, sem komið hafa út á þessum árum.

Árið 1945 gaf félagið Heimskringla í Reykjavík: **Fagrar heyrði ég raddirnar, þjóðkvæði og stef.** Einar Ól. Sveinsson valdi efnið í bókina, sem er einhver hin yndislegasta bók og einstæð í sinni röð. Hér eru dansar, viðlög, sagnadansar, ástarkvæði, og mansöngvar, vikivakar, sagnakvæði um álfa, tröll og drauga, draumkvæði, æfintýrakvæði, krafta-

kvæði og töfrar, minnisþulur, gátur, barnagælur, dýrakvæði, grýlukvæði, þulur og leikir. Hefur Einar látið greipar sópa um söfn Ólafs Davíðssonar og haft úr þeim kjarna og nyt án þess að láta nokkuð af ruslinu fljóta með. Fæst af þessu efni má kalla fornislenzkt, en flest líklega eldra en siðaskifti. Tvímælalaust er í þessu safni sumt af því bezta sem Íslendingar hafa ort undir hinum einföldu rómantísku háttum.

Árið 1944 gaf Heimskringla út **Leit ég suður til landa, æfintýri og helgisögur frá miðöldum,** ágætt úrval gert af Einari Ól. Sveinssyni. Æfintýrin eru flest dæmisögur **(exempla)** og smásögur úr safni Jóns biskups Halldórssonar (d. 1339) eða úr **Disciplina clericalis,** sem var vel þekkt safn af fræðandi sögum fyrir klerka á miðöldum. Strengleikar eru þýðingar, gerðar á dögum Hákonar gamla Noregskonungs, af hinum frægu frönsku **lais** eða kvæðum Marie de France, en hún var meðal hinna elztu og beztu rómantísku höfunda á Vesturlöndum á 12. öld. Helgisögurnar og jarteinasögurnar eru sumar útlendar, aðrar innlendar, og segja þær frá kraftaverkum og jarteinum er urðu fyrir áheit á þá helgu menn Jón biskup á Hólum og Þorlák biskup í Skálholti. Er margt skemmtilegt í þessum einföldu sögnum, og varpa þær oft meira ljósi á hversdagsleg störf alþýðunnar og traust hennar á þessum dýrlingum sínum heldur en á makt þeirra sjálfra og veldi.

Þetta úrval er gert af sömu natni og smekkvísi sem hið fyrra, og eru í því fjölda margir hlutir, sem erfitt hefur verið að ná til fyrir fræðimenn, hvað þá fyrir alþýðu manna. Mun tæplega nokkur ein bók gefa jafngóða hugmynd um vestræna kristni á Íslandi fyrir siðaskifti eins og þessi.

Árið 1947 prentaði Helgafell (Ragnar Jónsson) úrval af íslenzkum skáldskap frá upphafi vega fram til 1944. Úrvalið hlaut nafnið **Íslands þúsund ár** og var í þrem bindum. Í fyrsta bindi, **Fornöldin,** voru prentuð bæði Eddukvæði og dróttkvæði í úrvali eftir Einar Ól Sveinsson. Í öllum bindunum er kvæðunum raðað eftir aldri, en í þessu fyrsta bindi var það sérstaklega vandasamt verk vegna Eddukvæðanna, sem erfitt er að dagsetja. Hefur Einar auðvitað tekið þann kostinn að dreifa þeim innan um dróttkvæðin, en þau eru nálega ávalt kennd höfundum sínum, og því auðvelt verk að draga þau í aldaflokka. Einhverjum miðlungi greindum og í meðallagi góðgjörnum ritdómara í **Eimreiðinni** sást alveg yfir þessa tímaröð og stökk upp á nef sér af því, að hann fann ekki **Völuspá** í upphafi bókarinnar, en **Völuspá** er sett með kvæðum frá kristnitökunni, því fræðimenn ætla að hún sé frá þeim tíma.

Í öðru bindi er tímabilið 1300—1600, safnað af Páli Eggert Ólasyni, og tímabilið 1600—1800, gert af Snorra Hjartarsyni, ungu og efnilegu skáldi. Í þriðja bindi eru 19. öldin eftir Arnór Sigurjónsson, skóla- og fræðimann, og 20. öldin eftir Tómas Guðmundsson skáld.

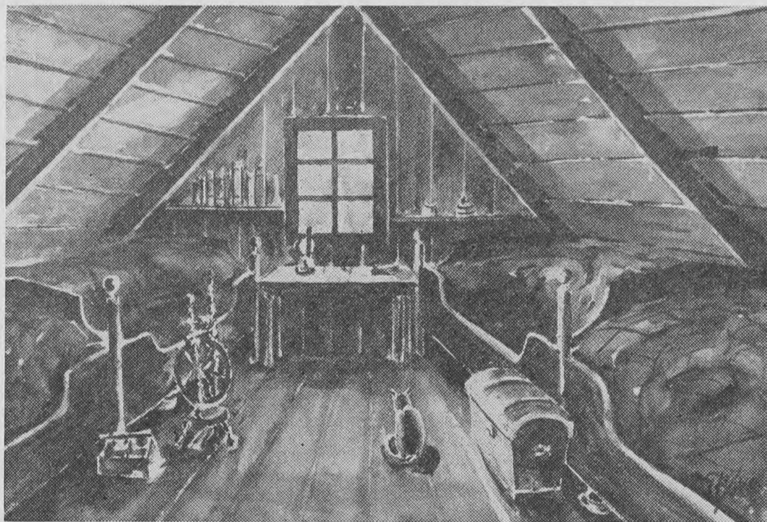
Hér hafa nú verið taldar útgáfur þær, er mér er kunnugt um að komið hafi á árunum 1940—48. Eru þær bæði margar og miklar að vöxtum.

Af vísindalegum útgáfum eru útgáfur íslenzka fornritafélagsins og **Sturlunga saga** Jóns Jóhannessonar fremstar. Af alþýðlegum textaútgáfum mun safn Íslendingasagnaútgáfunnar í útgáfu Guðna Jónssonar vera merkast, vegna þess að það er svo yfirgripsmikið og mun í framtíðinni bæta við sig útgáfu annara yngri fornrita eins og Riddarasögum og lygisögum.

Fornaldarsögurnar og útgáfur Menningarsjóðs og Þjóðvinafélagsins eru alþýðlegar útgáfur með ljósmyndum; útgáfur Helgafells (Ragnars Jónssonar) eru skrautútgáfur ætlaðar til gjafa og fullar af teikningum listamanna vorra.

Bókaflóð stríðs- og eftirstríðsáranna var ekki nema lítil kvísl af þeim hafsjó útlendra áhrifa og breytinga, sem skall á íslenzku þjóðinni með hernáminu og öllu því sem því fylgdi. En það er Íslendingum sómi, að þeir veittu þessu flóði í útgáfur margra góðra bóka. Og sérstaklega stendur íslenzkt þjóðerni í þakkarskuld við þá menn, er sneru sér að því að vernda þann þáttinn sem sterkastur á að vera í þjóðerninu: íslenzku fornritin. Fyrir starf þessara manna er nú svo komið, að Íslendingar hafa aldrei átt auðveldari aðgang að þessum helgu ritum sínum en nú.

ÍSLENZK BAÐSTOFA

Vatnslitamynd eftir Guðm. Þorsteinsson, Reykjavík.
Sjá ennfremur ísl. bæ á bls. 83.

ÞORSTEINN Þ. ÞORSTEINSSON:

Frá alda öðli

Adam geispaði.

Hann var orðinn dauðþreyttur og syfjaður af að eltast í góðu við hin dýrin, einkum apana, sem voru nauðalíkir honum, en vildu samt hvorki taka vinahótum hans né skipunum, heldur murruðu, vældu, skræktu og buldruðu móti honum á óskiljanlegri hebresku, og klóruðu hann og hryntu honum.

„Ja, það er til nokkurs að vera settur höfuðvörður yfir þessa lúsablesa hérna í henni Paradís", hugsaði Adam með sér og var hinn reiðasti.

Hitinn var ógurlegur í þessum mikla aldingarði, og Adam var enn meira einmana en áttaviltur, einsamall, allslaus og „mállaus" vesturfari mörgum þúsundum ára seinna á eyðisléttunni miklu í Norður-Ameríku.

Þá gekk Skaparinn um garðinn í þungum þönkum með hendurnar fyrir aftan bakið, og leit hvorki til hægri né vinstri, því honum voru vel kunnug öll sín handaverk, þótt nokkuð langt væri umliðið frá því hann skapaði jörðina. En alt í einu heyrði hann skamt frá sér einkennilegt vanstillingar gól, fult af kergju og lífsleiðindum. Hann þurfti ekki að líta í áttina, þaðan sem hljóðið kom, því hann þekti vel mannsrödd skepnunnar, sem hann skapaði æðsta af dýrunum. En hann gekk til Adams og sagði:

„Æ, það ert þá þú, sem berð þig svona bjálfalega! Hvað amar annars að þér? Hví æpir þú einn fullur óróa, sem ert skapaður öllum skepnum æðri?"

„Æðstur eða lægstur! Mér er víst sama", hreytti Adam út úr sér. „Þeir líta ekki við mér þessir bannsettir apakettir, sem þú settir mig yfir, en glenna sig framan í mig og draga dár að mér. Og ég hefi ekki hitt neina skepnu enn þá, sem hefur litist vel á mig, viljað vera góð við mig eða viðurkent mig herra sinn".

„Ja, hvaða ósköp eru að heyra þetta, Adam. En veiztu ekki, að maðurinn verður að bera sig mannalega, svo að hinar skepnurnar líti upp til hans?"

„Já, þú getur djarft um talað, herra minn, sem getur breytt þér í alt, sem alheimshugur þinn æskir, og stendur alt til boða, sem sköpunarverk þitt hefur að bjóða, en ég er hér eins og móðurlaus og utanveltu besefi í þessu sköpunar alkorti, og á engan til að halla mér að nema þig, sem ég sé ekki nema með höppum og glöppum".

„Ef einhver annar en ég heyrði til þín, Adam, þá mundi hann halda að þú værir skapari númer tvö. En hvers æskir þú, sem hefur alt sem þú nennir að rétta hendina eftir?"

„Ég óska eftir — nei, ég heimta að fá meðhjálp, herra minn, og það strax án nokkurra undanbragða. Hvaða vit var það svo sem, að skapa mig einan allra skepnanna eins og

villuráfandi höfuðsóttarsauð? Þegar allar skepnur leggjast til hvíldar tvær og tvær með afkvæmi sín, jórtrandi, kjamsandi og smjattandi af ánægju, legst ég út af í einhverju moldarskotinu, aleinn og yfirgefinn og gnísti tönnum yfir einveru minni og einstæðingsskap, þar til loks undir aftureldinguna, að svefninn lokar mínum sáru hvörmum, en til þess aðeins að vera vakinn strax af argi nývaknaðra villidýra, sem búin eru að sofa út og rísa á fætur móti upprisu sólarinnar, gargandi af ánægju og lífsgleði".

„Þetta eru þungar ásakanir, Adam, á herra þinn og skapara, en verða líklega ekki þær seinustu, sem ég fæ frá þínu tvífætta kyni. En ég sé nú, að því verður ekki lengur frestað, sem fram á að koma. En mikið skal til mikils vinna, því í meðhjálp þína er bezt að þú leggir til efnið sjálfur, svo að þú vitir úr hverju hún verður búin til".

„Ég!" æpti Adam með spurningarmerki fyrir framan og aftan. „Hvað á ég til nema kroppinn minn, þótt ég eigni mér alt, sem ég sé — og jafnvel þig?"

„Ætli það verði ekki líka bezta efnið fyrst hún á að vera eins og þú?" spurði skaparinn brosandi.

„Æi-nei!" hrópaði Adam. „Það getur drepið mig!"

„Ekki þótt eitt rif sé tekið".

„Æi — ég má ekki missa það!" volaði hann.

En skaparinn eyddi ekki fleiri orðum við hann, en sagði byrstur, þungum rómi:

„Sofnaðu Adam!"

Og á sama augnabliki valt hann út af steinsofandi.

Þegar Adam langa-löngu seinna vaknaði aftur, var hann í faðmlögum við konuna, sem var harðla fögur og ekkert hrædd við hann.

Skaparinn sást hvergi, en Adam var honum sannarlega þakklátur. En hann skildi ekkert í því, hvað hann gat verið brattur og spriklandi fjörugur eftir að hafa mist rifið. Og honum þótti það einkennlega dásamlegt, að hvergi sáust merki til þess, að það hefði verið tekið í burtu hvernig sem hann þuklaði sig. En svo gleymdi hann þessu í tilhugalífinu og síðar í önnum daganna, eftir að börnin fóru að koma.

Það var ekki fyrr en hundruðum árum seinna, að hann mundi eftir því, að hann hafði aldrei talið rifin og nú væri kominn tími til þess, að vera viss í sinni sök, því hann hafði alt af haft einhvern óljósan, en illan grun um, að Eva væri ekki hold af hans holdi. Svo hann tók sig til og lagðist upp í loft og þuklaði með mikilli nákvæmni hægri síðuna með hægri hendi og þá vinstri með þeirri vinstri, og taldi og reiknaði langar stundir. Og sjá! Þau voru jafnmörg báðum megin. Þá varð Adam hryggur og gruflandi, því honum fanst að grunnurinn undir sinni miklu forföðurs tign væri að hrapa.

Þegar þetta skeði, var hann fyrir langa-löngu fluttur úr Paradís en bjó samt í góðu landi. Í einum fegursta hluta þess lands og langt þaðan sem Adam bjó, höfðu drengir hans á landkönnunarferðum sínum rekist á fólk, sem þeir sögðu að líktist sér og móður sinni, en þó fegurra og tígulegra og miklu eldra en þeir.

Um þetta fólk vildi Eva aldrei

tala, þótt börnin héldu langar hrókaræður um það. En þá varð Adam ævinlega að ægilegu spurningarmerki, því sá grunur læsti sig um hann, að hann væri ekki fyrsti maðurinn á jörðinni, og foreldrar þessara barna hlytu að vera miklu eldri en hann. Og þar sem hann var nú farinn að gruna, að konan sín hefði ekki verið sköpuð úr sínu rifi, þá jók þetta honum mikils hugarangurs, sem ekki var laust við afbrýði. En eftir að Kain son hans henti slysið mikla og varð að flýja úr foreldrahúsum, og Adam þóttist vita fyrir víst, að hann mundi hafa flutt til þessa fólks, þá varð honum óvissan enn óbærilegri. Hverra manna gat þetta fólk verið, sem yrðu forfeður kynslóðanna engu síður en hann, og væru ef til vill betur komnir að þeim tignartitli?

Nú voru hveitibrauðs- og aldinadagarnir í Paradís löngu liðnir, en bláköld alvara, þungar búsifjar og þrældómur höfðu heltekið hugann og hert lófana. Þau voru bæði farin að eldast, hann og Eva, en voru þó bæði býsna brött miðað við árhundruð þeirra. Og Eva hélt sér vonum betur, þótt mikið hefði hún unnið eftir að þau fluttu úr Paradís. Og þrjátíu dætur og þrjátíu syni hafði hún alið honum, auk Kains, sem komst í skömmina og hélt að þeir sem hittu sig mundu drepa sig, og Abels og Sets, ef trúanlegt má taka það er herra Haukur Erlendsson lögmaður og landnámuhöfundur ritar á einum stað. En þessar barneignir Evu og þetta eilífa strit frá morgni til kvölds, sem Adam þakkaði þá ekki heldur sem skyldi þegar fram í sótti, hafði sett merki sín á hið fríða andlit hennar.

Þær munu vera fáar núna, konurnar, sem vildu ganga í sporin hennar Evu: Matbúa handa meira en sextíu manns alt árið um kring og sjá einnig um skinnkyrtlagerðina, sem mest öll lenti líka á henni, því börnin sýndust erfa það frá Adam, að vera ekki lipur við það verk, en voru samt nógu hótfyndin eins og hann, ef þeim þótti kyrtillinn fara sér illa. Svo var þetta eilífa suð í Adam þegar hann var heima, þreyttur og afundinn, og svo köllin og heimtufrekjan úr þessum mörgu munnum, sem heimtuðu alt með sjálfskyldu að henni eins og þau heyrðu pabba sinn gera, þótt það væri ekki til og hefði aldrei verið til í kotinu. En þetta alt saman, auk margs annars, hafði gert Evu dálítið ergilega með aldrinum.

Í öll þau ár, sem liðin voru frá því, að Adam fékk fyrst ávæning af, að aðrir menn væru til á jörðinni en hans fjölskylda, sem nú væru að leggja undir sig heiminn eins og hans börn, hafði honum ósjálfrátt dottið Eva í hug, en aldrei komið sér að því, að bera það í tal við hana hvort hún gæti verið formóðir þessara útlendu manna, því bæði fanst honum það særandi og meiðandi spurning fyrir hana, en einnig niðurlægjandi og þungt reiðarslag á hann sjálfan, ef grunur hans reyndist réttur. En hann vissi og fann það með sjálfum sér, að þótt sá grunur væri sannur, mundi hann aldrei opinberlega viðurkenna hann.

Einn seinni hluta dags um nón-

bilið, herti hann loksins upp hugann og gekk frá vinnu sinni inn til Evu, því um máltíðir vildi hann ekki um þetta tala, bæði vegna krakkanna og þess, að hann óttaðist að missa matarlystina, en verða andvaka ef hann bæri þetta í tal að nóttu til.

Eva sat nakin í tágastól, sem hún hafði brugðið sjálf, og var að gera við skinnkyrtilinn sinn, sem hún lét sitja á hakanum og orðinn var svo slitinn og rifinn, að það sást alls staðar í gegnum hann þegar hún var í honum. Hún sneri sér á augabragði frá Adam, þegar hún heyrði hann koma inn, svo hann sæi ekkert, því hún var farin að kunna illa þeirri fornu Paradísar-tízku, að strípiast ber, þótt börn hennar fleygðu stundum af sér kyrtlunum þegar heitast var. En þá bundu þau sér flest mittisskýlur eins og tíðkast hafði í Paradís eftir syndafallið.

Adam sagði:

„Eva!"

„Nú, hvað svo sem viltu mér á þessum tíma dagsins?"

Adam varð orðfall, enda var hann ekki mælskumaður.

Það varð löng þögn og leiðinleg. Adam glápti út í loftið eins og heimóttarlegur hérvillingur, en Eva hamaðist á kyrtlinum eins og hún ætti lífið að leysa, og jafnvel teygði kyrtilinn með tönnunum, þar sem skinnið hafði skorpnað.

„Þér virðist vera eitthvað mikið niðri fyrir", mælti Eva loks, sneri aðeins höfðinu í áttina til hans og leit á hann rannsóknaraugum konunnar, en hélt svo áfram vinnu sinni.

Adam stóð ráðaleysislegur á miðju gólfinu og horfði niður á fætur sér. Hann hafði ekki fengið sér sæti, því hann hugsaði að erindið tæki ekki langan tíma, og svo voru líka fáir stólarnir í kofanum, sem treysta mátti nema sá, sem Eva sat á. En það var ekki fyrr en eftir langa mæðu og marghugsaða setningu, að Adam gat stunið upp:

„Getur þú sagt mér, Eva mín, hverir eru foreldrar þessa annars mannkyns, sem býr í landinu hinum megin?"

Hvort Eva hafði nú lokið viðgerðinni á kyrtlinum segir sagan ekki, en hún steypti honum yfir sig með miklum vanans fimleik, stóð á fætur, sneri sér að manni sínum og horfði á hann alvarlega:

„Spyr þú hann, sem alt skapaði í öndverðu, Adam".

„Ég sé hann næstum því aldrei nú orðið, og svo er ekki víst að hann vildi segja mér það".

„Grenslastu þá ekki eftir því, sem þér kemur ekki við, og láttu þér nægja, að þú varst settur yfir alt, sem lifir á jörðinni".

„Já, þarna kemur það! Sei, sei! og svei, svei!" hrópaði Adam æstur og sótti í sig veðrið. „Settur yfir! segir þú. Það er svo sem ekkert ólíkt því! Ég er má ske herra tígrisdýrsins, ljónsins og ótal annara enn verri villidýra, sem rifu mig í sig ef ég opnaði munninn og flýði ekki undan þeim eins og dauðhræddur héri; að ég nú ekki tali um höggorms fjandann, eins og hann fór nú með okkur. Nei, og aftur nei. Ég er ekki einu sinni herra yfir mannskepnunum, sem búa hinum megin í landinu, og hefi aldrei séð þær mannkindur auk þá heldur meira. Hefur þetta fólk leitað minna ráða og minnar for-

ystu? Nei, ég held nú síður en svo. Og hvaða náungar eru þetta? mér er spurn. Þú hefur verið mér stundum önug, Eva, og dálítið örðug með sprettum, eins og þú hefðir hugann einhvers staðar langt í burtu en ekki hjá mér. Og þrisvar hefurðu hlaupið frá mér fyrir það eitt, að ég danglaði pínulítið í þig til að kenna þér betri mannasiði. Og aldrei vildirðu segja mér hvar þú hefðir verið, þegar þú komst aftur hnarreist eins og drotning, og vildir ekki taka mig aftur í sátt, fyrr en ég bað þig forláts á knjánum, sem ég gerði vegna barnanna, sem öll voru að fara í óhirðu hjá mér og fengust aldrei til að þvo sér á meðan þú varst í burtu . . . ."

Nú greip Eva fram í fyrir Adam og mælti fastmælt:

„Hættu nú! Þetta er sú lengsta ræða, sem út úr þér hefur komið um dagana, og sú allra óþarfasta. Farðu nú aftur til vinnu þinnar, sem þú skilur, en hugsaðu ekki um það, sem þú hefur ekkert vit á".

„Þú fipaðir mig Eva og tókst frá mér orðið en ferð alt af undan í flæmingi", svaraði Adam og reyndi að stilla sig. „En ég fer ekki fótmál héðan fyrr en þú gefur mér greið svör, og segir mér alt, sem þú veizt um þessa menn, sem mig hefur lengi grunað að þú hafir verið hjá, þegar þú hljópst frá mér".

„Þú ert heimskingi, Adam, sem aldrei vitkast . . . ."

Nú var það Adam, sem greip fram í fyrir Evu og glotti við tönn:

„O, ekki er nú ættin mín svo slæm, að ég sæki glópskuna þangað — en það dregur hver dám af sínum hvílunaut".

Nú var Evu meir en nóg boðið. Hún reyndi heldur ekki til að stilla sig lengur en hreytti út úr sér í mikilli bræði:

„Þú óskar sannleikans, leirhausinn þinn, sem varst skapaður úr moldarhrúgu eða mauraþúfu, og ert yngsti græningi allra græningja á þessari jörð okkar, sem þú heldur að sé þér undirgefin en er það ekki, því það er hún sem skamtar þér en þú ekki henni. Þú heldur, þrátt fyrir alla vesalmensku þína, að þú sért eitthvert meistaraverk í náttúrunni og öllu æðri á þessari jörð, og vilt drotna yfir mér, sem þú gerir svikalaust, og yfir Skapara þínum ef þú gætir. Þú heimtar að vita sannleikann, sem þú skilur ekki, og sem færir þér bölvun en ekki blessun, og malar mjölinu smærra hallir hégómagirni þinnar, sem þú hefir reist þér himni hærri".

Eva blés mæðinni nokkur andartök til að sækja í sig veðrið. Það brann eldur úr augum hennar, sem Adam óttaðist öllum eldi meira. Nú greip hann ekki fram í fyrir henni lengur. Hann draup höfði og starði óttaslegnum augum, sem ekkert sáu, niður á moldargólfið og heyrði Evu spyrja:

„Adam Leirsson! Veizt þú hver elskaði mig fyrst?"

Adam hrökk við og kipraðist allur saman eins og hann hefði verið stunginn. Samt mumpaði eitthvað í honum, sem átti víst að þýða: „Það var ég!" En Eva leit ekki á hann, hálfboginn og kúrulegan. Hún stóð teinrétt eins og myndastytta, sem látin er horfa móti sólaruppkomunni. Og augu hennar sáu ekki neitt nema innri sýnir frá sinni fullorðnu

æsku, sem hún geymdi í hjarta sínu sem helga dóma. Varir hennar bærðust en hún talaði ekki upphátt svo Adam heyrði fyrr en í eyrum hans þrumaði:

„Það var Skaparinn, sem elskaði mig fyrst!“

Adam herptist saman í keng. Það var eins og honum hefði verið gefið hroðalega á kjaftinn. Hræðileg vanmáttar tilfinning leið um hann allan. Hann gat ekkert sagt, og hefði ekki getað komið upp orði, þótt hann hefði reynt það. En hann reyndi það ekki. En Eva virtist ekki vita hvernig honum leið, því hún leit ekki á hann, en horfði myrkbláum augum á eitthvað langt í fjarska þótt hún nefndi nafn hans.

„Hann skapaði mig á Sumardaginn fyrsta, langa-löngu á undan þér, Adam, sem hann bjó til á fyrsta vetrardag“.

Adam heyrði eitthvert ánægjumurr í Evu, sem hann var orðinn raunar vanur við þegar líkt bar undir og hann var að fara í skömmina, enda mumpaði ekki í honum og Eva hélt áfram óhindruð sköpunarsögu sinni:

„En þegar hann sá mig alskapaða líta brosandi á sig — þenna undursamlega og dásamlega lífgjafa minn í fylstu merkingu orðsins — þá sagði hann það, sem ég gleymi aldrei: „Þú ert dýrð sköpunarinnar, meistarasmíðið, kraftaverkið, og ég tími ekki að skapa manninn fyrst um sinn og gefa þig honum, þótt hann verði síðar hlutskifti þitt, því svo er því fyrir fram niður raðað‘. — Svo sagði hann, en ég leit fagnandi á hann augum minnar fyrstu ástar“.

Þótt einkennilegt sé, þá var Adam að byrja að ná sér aftur, því þótt saga Evu gerði fremur lítið úr honum, sem hleypti í hann ilsku, þá mundu fleiri en hann vera í laumi upp með sér af konu, sem komist hefði eins hátt í tigninni og Eva. En hann vissi af gamalli reynslu, að fæst orð báru minsta ábyrgð þegar hann hafði komið konu sinni í svipaðan ræðuskörungs ham, svo Eva hélt enn óhindruð áfram, eftir að hugur hennar hafði dvalið litla stund við hinar fyrstu, glöðu minningar lífs hennar:

„Ég bjó í fögru landi fyrir utan Eden, og ég og engin önnur er móðir fyrstu mannanna á jörðinni — þeirra, er þú varst að spyrja eftir, Adam. Þeir eru miklu fallegri en þín börn, en komu aldrei í aldingarðinn og ég vildi ég hefði aldrei þurft að búa í Paradís. En það var vegna sauðarhöfuðsins á þér, að ég gaf þér að bíta í eplið af skilningstrénu, svo þú hefðir hugmynd um hvað ég var að segja við þig. Eins var það mér að þakka, að þú ázt ekki aldinin af lífstrénu, því ég kveið því óendanlega langlífi og treysti mér ekki til að búa með öðrum eins nöldrunarsegg og leiðinda skrjóð um alla eilífð“.

Adam fanst nú vera komin tími til að taka þátt í samræðunum, en lét sem hann heyrði ekki niðrunaryrðin, sem Eva valdi honum, þótt hann væri herra hennar.

„Segðu mér nú eitt, Eva“, mælti hann. „Hvaða flapur var þetta um rifið, sem þú áttir að vera sköpuð úr, en sem er þó kyrt á sínum sama stað enn þá?“

„Ó, það var alt mér að kenna. Skaparinn var búinn að sýna mér

þig í aldingarðinum, því mér var forvitni að sjá þetta dýr, sem ég átti að búa saman við og vera meðhjálp þess. En þegar ég sá þig rigsa um garðinn alstrípaðan montrokk, baðandi út öllum öngum, með höfuðið aftur á baki af mikilmensku og hroka, en fyrirlitningarsvip fyrir öllum og öllu nema þér sjálfum, þá hugsaði ég með mér: Það verður ómögulegt að búa með þessum oflátungi nema hann haldi að ég sé partur af sér, og þá datt mér rifið í hug og raunar fleira, en Skaparinn sagði að rifið mundi reynast bezt, því þú værir ekki svo gáfaður, að þú færir að telja þau, sem þú heldur hefðir aldrei gert, ef ég hefði ekki gefið þér eplið, og varstu þó skrambi lengi að komast að því sanna. En nú hefir þú með tröllskap þínum togað upp úr mér þau leyndarmál, sem ég ein átti að geyma, og ef þú segir nokkrum frá þeim, þá verð ég bölvunarleg, og þú auðvitað líka".

„O ætli ég þegi ekki eins og ég er vanur", sagði Adam glyðrulegur, sem nú var aftur farinn að setja sig í herðarnar og baða út handleggjunum eins og í gamla daga. „En úr hverju varstu búin til, Eva, fyrst rifið er bara skröksaga?" spurði hann þrjóskulega og hleypti brúnum, því leirhauss nafnið og fleira af líku tagi og ekki betra, stóð honum fyrir hugskotssjónum eins og fjallhár fjóshaugur. En Eva var enn þá í svimandi sælu endurminninganna og leit til Adams eins og hún horfði á handónýtan rekadrumb, sem þó mætti má ske með lægni höggva niður í smælki undir ketilinn. En hún hafði samt heyrt spurningu hans og svaraði honum eftir stundarkorn:

„Það veit ég ekki fyrir víst. Ég spurði Skaparann einu sinni að því, en hann svaraði einungis: ‚Úr því bezta, sem til er á himni og jörðu'. En hann sagði mér óspurt, að hann ætlaði að búa þig til úr jarðveginum upp og ofan, og að það efni væri meir en full gott í ekki betri skepnu en þú yrðir. En ljóssengillinn fyrrverandi, eða Lucifer gamli, sem tók á sig höggormsmyndina, trúði mér fyrir því, að Skaparinn hefði sótt efnið í mig í alla stjörnuheimana, og yfirheima og undirheima, sem gerði mér fært, þar til ég giftist þér, og féll með þér, Adam, að breyta mér í allar myndir alheimsins og búa með andlegum og líkamlegum guðum, englum, djöflum og mönnum. Og oft fanst mér fyrrum, að ég vera alt þetta . . . ."

„Þú átt ekki að taka mark á þessum andskota, Eva", greip Adam fram í fyrir henni svo hátt, að það hvein undir í kotinu, en auðheyrt, að hann var að ná sér fyllilega aftur. En Eva hélt áfram, þar sem Adam truflaði hana:

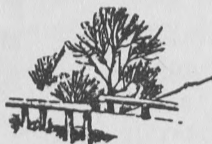
„En um þig, Adam, sagði Lucifer, að höfundur alls hefði búið líkama þinn til úr jarðvegi, þar sem skepnurnar höfðu ból sín og voru búnar að traðka í sundur. Svo hann hefur ekki verið vel hreinn leirinn, sem þú varst myndaður úr. Enda hefur mér oft fundist, að þú hafir verið gerður úr lélegu efni, og jafnvel húðin á þér vera miklu hrufóttari, snarpari og skítsælli en á mér, þótt vitsmunum þínum sé nú alveg slept, að ég nú ekki tali um lundina".

Adam stökk upp í loftið sem ungur væri, en þegar hann kom aftur niður á gólfið, talaði hann eins og sá sem valdið hefur:

„Þetta er alt saman hrein og bein lygasaga og svik við drottinn jarðarinnar, sem er ég. Og mér er sama hvað þú segir, ég skal aldrei trúa þér, Eva. Ég veit hvað ég er og hvað ég syng: Ég er herra þinn og tek ekki mark á neinu, sem þú hefur sagt. En ég er orðinn þreyttur á öllu þessu og ætla að fá mér dálítinn lúr til að hressa sálina; og þú lúrir líka, Eva, og við minnumst aldrei framar á þetta“.

Eva leit snögt á hann og svo niður fyrir fætur sér. En eftir stundarkorn svaraði hún heldur dræmt ofan í bringu sér:

„Verði þinn vilji, Adam“.

Frið býð eg yður!

„Frið býð ég yður! — fögnuð heimsins mestan,
frið öllum lýðum — sprengjan mikla talar —
frið þann á jörð, er samvizkunni svalar,
sigursins frið á alvalds hástól seztan.
Lýðveldi dollarans ég verð jólamerki,
játningargreinar kristnum mönnum góðum,
vizkunnar upphaf: ótti öllum þjóðum,
aljarðar drottinn bæði í hug og verki.

„Frið býð ég yður! — samt hver þjóð skal sverja,
sífelt að gera alt að mínum vilja,
hagfræði mína eina elska og skilja,
auðvaldsins stjórn til hinztu daga verja.
Annars ég flýg á vængjum vina minna,
vernda minn æðsta rétt í friði og stríði,
sprengi í sundur landið með þess lýði. —
Lög mín, þér jörð, ég hér með gef til kynna“.

Þ. Þ. Þ.

PÁLL S. PÁLSSON:

Örvar-Oddur

Hann lifir um aldir í óði og söng,
er aflgjafi hins Norræna manns.
Og gleymskan, sem jarðsetur jötna og menn
ei jarðað fær minningu hans.

Minningar:

Bjart er um Berurjóður,
brosir mörk og hagi,
glitra sker og skagi.
Hljómar hetjuóður
horfnra glæsimenna.
Bjartir vitar brenna.

Hljóður máni hellir
hvítu geisla-flóði,
— líkt og silfri úr sjóði —
yfir víkur, voga,
vötn og græna skóga,
urðir, mela, móa.

Raunveruleiki:

Örvar-Oddur lítur
yfir blásnar grundir.
Birtast bernsku-stundir.
Hér voru leikir háðir,
hér bjó gleði í sinni,
bæði úti og inni.

Eftir fjölda ára
aftur þetta lít ég,
ei þó yndis nýt ég.
Enga æskuvini
er hér nú að finna.
— Gleymdar völvur ginna. —

Hvar er grasið græna,
grenitré og einir?
Mold og melar einir!
Blaðprúð björk er áður
barnshug veitti yndi?
Bærðust blöð í vindi.

Hér er fáksins Faxa
ferlegt, skinið höfuð,
gríman göldrum stöfuð.
— Orms-bit lá í orðum
illrar völvu, og svörum,
eitur og ógn á vörum.

Skundum nú til skipa,
sköpum má ei renna.
— Bjartir vitar brenna.
Meðan ég hripa hljóður
hraflsögn minnar æfi,
vel er að gröf þeir græfi.

Hér vil ég bein mín bera,
bein, er sköpun fengu
hér, úr engu, að engu.
svo mun sagan verða
sögð að hinsta spjaldi.
— — Lýt ég völvu valdi. — —

GUTTORMUR J. GUTTORMSSON:

„Mál sem hefir mátt að þola"

Altof mikið er úr því gert að íslenzk tunga sé að deyja út hér vestan hafs, sem talað mál, og vonlaust stríð að halda henni við. Slíkt athæfi margendurtekið af mörgum er langt frá því að vera hættulaust. Það er hægt að murka lífið úr heilbrigðum manni með því að telja honum trú um að hann sé að deyja. Margir kannast við söguna um fangelsislækninn sem fékk leyfi til að gera tilraun á dauðadæmdum fanga og lézt spretta á lífæð hans með kníf og lét síðan rauðan volgan vökva renna á úlnlið honum. Dró af fanganum eftir því sem vökvinn minkaði og við síðustu dropana dó hann — alheilbrigður!

Þá raun, að vera talin af, og það á bezta skeiði, hefir íslenzk tunga orðið að þola hér, en aldrei á Íslandi. Enda var ábætandi þar. Allar raunirnar hefir hún staðist og þrátt fyrir þessa síðastnefndu, gert betur en halda velli hér vestan hafs hart nær áttatíu ár. Og haldi hún áfram að vaxa í vizku og náð, eins og hún hefir gert til þessa, er óhætt að fullyrða að hún eigi fyrir sér í nálægri framtíð að verða klassiskt gullaldarmál og verði hinn mesti sómi austan hafs og vestan að mæla á hreinni Vestur-íslenzku. Að hún hefir frá fyrstu árum Íslendinga í þessu landi tekið skessuskrefum í framfaraáttina er fyrst og fremst að þakka lífsgildi hennar sjálfrar. Fleira kemur til greina. Það er auðveldara að tala hana lifandi en tala hana dauða; auðveldara að tala hana til lífs en tala hana í hel.

Vöxtur hennar og viðgangur eru fólgnir í öðru fremur en útbreiðslu hennar. Ég játa að hún er ekki eins útbreidd og æskilegt væri — hefir aldrei verið það, jafnvel ekki þá er hún var töluð þvert og endilangt um alla Evrópu og víðar. En á þeirri takmörkun eða hindrun er hægt að ráða bót.

Ef menn trúa því að það verði sem þeir vilja, þá verður það. Þannig hafa þeir skapað heila heima, áður óþekta, flesta sína guði og sinn næsta nágranna, fyrir neðan, í sinni mynd. — Auðvitað dettur engum heilvita manni til hugar að trúa þessu nema hann haldi að einhver hafi skrifað þetta fyrir mig, eða sagt það á undan mér. (Það er til of mikils mælst að nokkur fullyrði að kvæði sé skáldskapur nema það sé að efni og formi alveg eins og annað kvæði sem er viðtekinn skáldskapur). Svo vel vill til að ég er vel heima í ritningu sem vert er að vitna í. „Hún er mér kær sú blessuð bók", og heitir **The Lovechild** eftir Edith Oliver. Auk þess styðst ég við tvo okkar mikilhæfustu og ágætustu presta: Síra Benjamín Kristjánsson og síra Björn B.

Jónsson. Síra Benjamín sagði að bók þessi væri skáldverk, en síra Björn að allur sannur skáldskapur væri innblásinn.

Hér er því ekki í geitarhús vísað að leita ullar. Efnið er í stuttu máli þetta: Ung kona tók að ímynda sér, auðvitað af leyndri þrá, að hún ætti dóttur — litla í fyrstu, en vaxandi. Hún varði sínu nauma vinnukonukaupi til að kaupa vöggu, rúmföt, klæðnað, mjólkurpela og tottur, öryggisnálar og bleyjur og líklega lítinn náttpott og ýms leikföng — yfir höfuð alt sem barni er nauðsynlegt til vaxtar og viðgangs, en fór sjálf alls á mis eins og fátækri móður sæmdi. Nágrannakonurnar, sem ekkert voru nema gæðin, sem giftar konur eru yfirleitt, sáu að unga móðirin tók alt of nærri sér við „forsorguniňa“ og hvöttu hana til að verja kaupi sínu til að kaupa utan á sjálfa sig, aftur skyldu þær leggja barninu til það sem það þyrfti nauðsynlegast.

Unga móðirin sannfærðist nú um að hér var um meira en ímyndun að ræða; unga dóttirin var orðinn veruleiki; grannkonurnar góðu trúðu því að hún væri til. Ekki leið á löngu unz unga dóttirin gerðist sýnileg og áþreifanleg móður sinni, tók að hjala og síðar að tala. Grannkonurnar tóku að sjá hana og finna svo glögt að þær gátu mátað á hana fötin og séð hvað færi henni bezt og fylgst með henni á hennar þroskabraut. Þær tóku að sér að halda upp á afmælið hennar, gáfu henni kostulegar afmælisgjafir og buðu telpum á hennar reki, ásamt mæðrum þeirra, í afmælisgildið. Kepptu boðsgestir hver við annan að sýna henni ást og blíðu. Litlu telpurnar léku við hana, en konurnar sátu undir henni til skiftis, kystu hana og struku á henni hárið sem féll í gullnum lokkum.

Jafnaldrar mínir og eldri menn (íslenzkir) sem muna hvernig íslenzkan var töluð á fyrstu árum Íslendinga í þessu landi, geta vitnað með mér, að íslenzkan hefir aldrei verið eins vel lifandi og nú í dag. Landshornamál, sem var mjög áberandi, hefir ekki heyrst, sem af er þessari öld, og enskuslettur stöðugt farið minkandi. Ekki verður sagt að allir af sama landshorni töluðu eins; margir voru alveg lausir við málskrípi og töluðu hreint og fagurt mál. Fáeina Sunnlendinga þekti ég og einn Vestfirðing (líklega úr sókn síra Árna) sem höfðu d-hljóð fyrir t-hljóð, b-hljóð fyrir p-hljóð. „Vildu kauba minkinn? Leifi minn skaud hann í fljódinu“. Fólk þekti ég úr Borgarfirði eystra sem hafði d-hljóð fyrir ð-hljóð sem vottar fyrir í þessum vísuhelmingi:

„Fordum í Borgarfirdi
Fór ég um bord med korda“.

Þó með ólíkindum sé, þekti ég einn úr Þingeyjarsýslu sem hafði e-hljóð fyrir i-hljóð, ö-hljóð fyrir u-hljóð, ðs-hljóð fyrir x-hljóð, sagði mekið fyrir mikið, prekið fyrir prikið, spek fyrir spik. „Uðsarnir eru hnöttóttir af speki“. „Taktu beblíuna ofan af hellunni og settu hana hérna á melli okkar, veð skölum veta hvort hann þorir að koma nálægt beblíunni . . . . Veiztu hver er á melli okkar nú? Gvöð er á melli okkar“.

Ekki vissi ég dæmi til að börn og unglingar tækju þessar mállýzkur upp eftir foreldrum sínum. Svo glögg voru þau á fegurð málsins að

þau tóku þá menn sér til fyrirmyndar sem töluðu málið hreint og rétt. Málfar foreldranna fór stöðugt batnandi eftir að þau hófu að læra af börnum sínum. Aðallega í borgum og bæum áttu eldri og yngri sammerkt í því að „mixa málið“ — blanda íslenzkuna með enskuslettum, sem nú er mjög sjaldgæft. Kvæði hef ég heyrt frá þeim tíma, eignað Kristni Stefánssyni sem sýnir, hvernig íslenzkar vinnukonur í Winnipeg töluðu:

Oh, my Sara, er ég ekki fine?

Einhver mun segja: Would you be mine?

Þessi „Winnipeg íslenzka“ breiddist út um flestar íslenzku bygðirnar, en hennar gætti mismunandi mikið.

Íslendingur nokkur lýsti afkomu sinni í Nýja-Íslandi þannig: „Þegar ég kom til Nýja-Íslands átti ég stó og everything, nú á ég ekki at all“. Ég man eftir aldraðri piparmey, sem hafði verið stuttan tíma í vist í Winnipeg. Hún kom á heimili foreldra minna og lýsti verkum sínum í vistinni með þessum orðum: „Ég skrobbaði flórinn, kúkkaði matinn, klíndi koppana, fixaði bedin, reisti svo daginn eftir og stóð mig skrattans gott“.

Þá má geta þess að margir köstuðu sínum íslenzku nöfnum og tóku sér ensk eða þýddu nöfn sín á ensku þar sem því var viðkomið. Sigríður varð Sara, Ingibjörg varð Bertha, Guðrún varð Gertie, Elín varð Nellie, Jón varð John eða Djonní, Eiríkur varð Ed, Guðmundur varð Bill eða Goodman, Magnús varð Mike, Björn Barnie, Byron eða Bowery.

En fólki þessu var vorkun nokkur; enskir húsbændur og samverkamenn gátu ekki nefnt íslenzku nöfnin, ekki borið þau fram án þess að afbaka þau, gera úr þeim skrípanöfn. Sjálfur var ég mjög hart leikinn í enskum félagsskap, vegna þess að ég hélt mínu íslenzka nafni gegnum þykt og þunt og lét aldrei bugast. Margir efuðust um að Guttormur væri nafn og reyndu ekki að nefna það. Ég vitnaði þá í enska þýðingu af leikriti eftir Ibsen, þar mundu þeir finna þetta nafn. „Books dont bother me“, sögðu þeir hróðugir. Þeir tóku að kalla mig Pell, það er gæluorð. Öðrum heyrðist það vera Phil og kölluðu mig Phil og þegar þeir höfðu mest við: Philipus. Þeir voru þó fleiri sem gerðu tilraun að nefna nafn mitt og við tilraunirnar tóku þeir ósjálfrátt að komast niður í íslenzkum fræðum. Þegar þeir þurftu á mér að halda við eitthvert vandaverk, spurðu þeir: Where is Gutlarinn? Þeir sem voru óíslenzkari kölluðu mig Gotany-more Gotany-more-son, og enskustu Englendingar kölluðu mig Cutworm Cutwormson. Þá var sem ég iðraðist eftir að hafa ekki tekið mér nafnið King. God save the king!

Nú þykir sómi ekki lítill að heita Guttormur og vera Guttormsson og eru hérlendir blaðamenn fúsir að leggja á sig tímafrekt erfiði að læra að bera nafnið fram og rita það rétt. Vil ég ráðleggja öllum ófæddum Vestur-Íslendingum, sem orð mín heyra og ætlað er að heita Guttormar, ef þeir fæðast ekki andvana, að sjá svo um að þeir kafni ekki undir nafni.

Nú eru börn af íslenzkum ættum skírð virðulegum enskum nöfnum.

Hefir til þessa verið sneytt hjá Hancock, Alcock og Feathercock. Þá hefir það ekki alllítið stuðlað að þróun íslenzkunnar í þessu landi, að Íslendingar eru fyrir löngu hættir að taka sér ensk nöfn. Hvorttveggja er, að þess er ekki lengur þörf og hitt, að slíkt gæti valdið ýmsum vandræðum og glundroða í viðskiftalífinu. Í því sambandi vil ég geta þess að nýlega bar ég gæfu til að kynnast ungum V.-Íslendingi, uppfæddum í þessu landi af þriðju kynslóðinni. Hann er náið skyldmenni Helga Péturs, heimspekings, talar og ritar íslenzku, leggur stund á ættfræði og er talinn af þeim, sem ekki þekkja hann, jafnoki Steins Dofra í þeirri vísindagrein. Hann hafði keypt sér nýjan Fítons-vagn og fór því inn í stjórnarkontór að fala ökuleyfi, sagðist heita Hal. Stjórnarþjónninn spyr hann hvort Hal sé hans rétta nafn. Hal sagðist að sönnu heita miklu lengra og fullkomnara nafni, en það væri íslenzkt. Stjórnarþjónninn gaf honum föðurlega áminningu, sagði að það væri ekki gerlegt nú á dögum að ganga undir fölsku nafni, enginn kæmist langt með því móti; ef hann hygðist að fá ökuleyfi yrði hann að segja sitt rétta nafn og ættarnafn, annað gæti ekki komið til greina. Hal tók það skýrt fram að hann skammaðist sín ekki fyrir sitt íslenzka nafn, sagðist heita fullu nafni Jóhann Ólafur Jóhannsson Norman, Jónsson, Jónssonar, Jónssonar, Erlendssonar bónda í Málmey, sem sökk í Bolabás seytján hundruð og eitthvað. Hann sagðist geta bætt því við að sér hefði þótt sitt íslenzka nafn of langt og af nærgætni við sína hérlendu samborgara gert tilraun að stytta það — þess vegna kallað sig Hal.

Stjórnarþjónninn sagði:

I dont blame you.

Að endingu bið ég góðfúsan lesanda að haga sér gagnvart þessari ritgerð eins og læknir nokkur gagnvart konu sem meiðst hafði í rafmagnsþvottavél. Honum datt ekki til hugar að líta á sár hennar. En eftir að hafa skoðað þvottavélina í krók og kring, fór hann heim.

Yfir Flösku

úr bréfi frá G. J. G.

Þá er flaskan full, er mér
finnst ég ekki hálfur.
Þegar flaskan ófull er,
er ég fullur sjálfur.

PÁLL S. PÁLSSON:

Seinasti Geirfuglinn

Seinasta íslenzka vikublaðið í Vesturheimi kveður.
Rímað undir nýtízku stuðlum og höfuðstöfum.
Draumur, sem ég vona að ekki rætist.

Ég er vikublað,
ég er íslenzkt fréttablað,
ég er íslenzka tengitaugin,
— trega að ganga í hauginn. —
Nú risti ég mér rún,
risti mér Helrún.
Hér er íslenzka engin
hjá okkur nú,
grátlaust því geng ég
á Gjallarbrú.

Geti ég Baldur
úr Helju heimt,
og alt sem hann hefur
gefið og geymt,
fengi ég af ferð minni
fullkomna borgun,
þó lifði ég ei sjálft
að líta morgunn,
því börnin mín íslenzku
biðja mig þá
í bænum sínum
að vera sér hjá.

Ætternisstapinn
ógnar mér hér.
Vil ég ei vinunum
varpa frá mér.
Betra væri þó
börn mín að hvíla
um eilífð í sjó,
— ætterni skýla. —
En hærri heiður
Herrann þeim bjó.

Vil ég ei börnin mín
velkist í sjá.
Þau hafa erft mína
eilífðar-þrá.
Þau hafa bergt
úr brjóstum mínum
vitsmuni og uppfylling
vonum sínum.
Þeirra vegna
ég þreytti mitt skeið,
og þeirra vegna
nú endar mín leið.

En verði Helja
mér hjálparfús,
þá byggi ég að nýju
börnunum hús.
Þá les ég þeim sögur
um ljóshærða drottning,
sem allar þjóðir
lúta í lotning.
Þá drottning í austri
þær dýrka nú
um daga og nætur,
í von og trú.

Er röðull hnígur hljótt í djúpan mar
og háværprentvél þagnar eftir strit,
og vinir mínir spá og spyrja, er svar
við spurning þeirra í aftanroðans-lit:
Hver minning þess, er bezt ég átti og á,
í eldlit kvöldsins lýsir himininn,
þar fáið þið í friði loks að sjá
það fegursta, er geymdi hugur minn.

ÞÓRODDUR GUÐMUNDSSON FRÁ SANDI:

Á vordægrum

I.

Hamstola, voldugt og seiðandi hefur Fljótið streymt áfram í nokkra daga. Nú eru því engin takmörk sett. Það er týnt, farvegur þess horfinn. Móðan mikla flæðir langt yfir bakka sína á báða vegu, minnir helzt á breiðan fjörð, er gengur úr botni sjálfs flóans langt inn í land.

Oftast rennur fljótið í lygnum álum á milli lágra bakka og enn lægri sandeyra, þar sem ekki vex stingandi strá. Venjulega er niður þess lítið eitt gjálfrandi, allt að því hljóður. Nú byltist það áfram með djúpróma, þungu skvampi.

Undanfarna viku hefur geisað viðstöðulaus asahláka, leysing orðið gífurleg í jöklinum, þar sem Fljótið á sín meginupptök. Þverár þess á báðar hliðar hafa líka vaxið ört og mikið. Þær hafa oltið fram með drunum og feykilegu buldri. Bætast þaðan Fljótinu drjúgar tekjur í sjóð sinn.

Jafnt og þétt hefur fljótið stigið æ hærra. Í fyrstu huldi það einungis lágar sandeyrar, síðan þær, sem stóðu meira upp úr meðalvatnsborði, unz það gekk yfir allar hæstu eyjar og færði þær í kaf.

Loks fóru einnig sjálfir bakkar Fljótsins undir vatn, svo að einungis hólar eða stærri hæðir voru sýnilegar, líkt og eyjar eða sker í þessum nýja firði.

II.

Æðarfuglinn hafði komið í eyna á venjulegum tíma, þó að seint voraði. Snemma í maí höfðu þó hæðir á eynni komið undan snjó, svo að hefja mátti hreiðurgerð í fjórðu viku sumars undir þúfu og runni hér og þar.

Á þvílíkum stað tóku sér byggð æðarhjónin Birtingur og Díla. Þau voru bæði orðin gömul, nærri grá fyrir hærum, því að fiður æðarfugla lýsist með aldrinum líkt og hár á höfði manna. Lífsreynslan kemur um leið.

Hjónin vissu, að hreiður í Viðey eru þeim mun öruggari fyrir vatnsflóði sem þau eru hærra sett. Í mörg ár höfðu þau átt bústað á efsta barði eyjarinnar, í nokkru skjóli þó undir víðihríslu, sama hreiðrið. Gerð þess kostaði því minni fyrirhöfn, eftir að það hafði einu sinni verið smíðað, einungis nokkra lagfæringu á hverju vori.

Um sumarmál, á meðan enn var allt þakið snjó, komu þau fyrst á varpstöðvarnar í rannsóknarerindum, en fóru bráðlega aftur. Þau settust þar ekki að, fyrr en hæstu hnjótarnir voru komnir upp úr fönn. Þá fór Díla að endurnýja hreiðrið, sem tók ekki langan tíma. Síðan komu egg í það, eitt á hverjum degi. Birtingur fylgdist vel með öllu og var á verði, fylgdi konu sinni eftir

og bjóst að gera henni viðvart, ef hættu bar að höndum. Svo var þó eigi, meðan á varpinu stóð. Friður ríkti í eynni. Veðrið hlýnaði með hverjum degi. Snjórinn seig æ meira. Blessað vorið sýndist vera komið fyrir alvöru. Æðunum fjölgaði í Viðey með degi hverjum, blikarnir hópuðust í kringum hana. Allt virtist ætla að leika í lyndi.

Vingullinn hóf að slá grænni slikju á bala og grundir milli hrossanálarbrúska og runna. Á þeim tognuðu og þrútnuðu víðikettlingar með degi hverjum. Ilmur tók að berast frá þessum vaknandi, dásamlega gróðri með hlýjum sunnanblæ, forboða varanlegs unaðar á komandi sumri.

III.

Nei, svo stefnufast er vorið sjaldan, að minnsta kosti var það ekki í þetta sinn. Laugardagskvöldið í sjöttu viku sumars birtust óveðursbakkar í hafi og á austurfjöllum. Vaxandi, óheillavænlegt brimhljóð barst frá sjónum. Sefja var út með nesjum. Suðræna undanfarandi daga var hætt að anda og nístingsköld hafgola komin í staðinn. Fossastrengirnir, sem vorgyðjan hafði slegið um stund, voru þagnaðir. Hins vegar tók nú dapurlega í sérstaka fossa, sem jafnan boðaði hret. Það hljóð kom úr norðanátt eða frá næturheimi. Úrsvalur kaldi Heljar smaug í gegnum merg og bein.

Morguninn eftir var komin ofsahríð. Snjónum kingdi niður, eins og himinninn vildi nú gera að engu það miskunnarverk, sem hann áður hafði unnið með því að senda geisla sólar sinnar niður á helstorkið land. Átti sýnilega að herða á þeim fjötrum, sem nýverið hafði losnað um. Hneppa skyldi aftur í hlekki það, sem fyrir stuttu var drepið úr dróma. Þetta skynjuðu bæði menn og málleysingjar.

Díla var fyrir löngu setzt á og vék sjaldan úr hreiðrinu. Ef svo bar við, að hún skryppi niður á álinn að fá sér bað eða bita í munn, fylgdi Birtingur henni. Þegar ótíðin byrjaði, hætti kollan alveg að fara af eggjunum, en sat stöðugt á, svo að þau yrðu síður fúl af völdum frosts og fannar. Eftir að snjórinn óx og umkringdi hreiðrið, settist blikinn norðan við það og vék ekki frá því. Hann sat áveðra við konu sína og varnaði mjöllinni að skefla yfir hana. Þetta tókst honum með því að krafsa og sópa snjónum frá henni jafnóðum og að fauk. Þannig forðaði hann konu og börnum frá því að fenna í kaf. Nú kom að góðu haldi, að hreiðrið þeirra var hærra sett en öll önnur hreiður í Viðey.

— Ég fer ekki framar af þessum eggjum, á meðan þau eru kyrr í hreiðrinu, sagði Díla.

— Og ég skal aldrei hverfa frá þér, á meðan þessi snjór er við lýði, anzaði Birtingur.

Þetta efndu þau bæði. Aldrei hefur nokkur fugl sýnt meiri ræktarsemi en hún eggjum sínum við að klekja þeim, og enginn maki hefur nokkru sinni verið konu sinni meiri bjargvættur en þessi bliki.

Fuglar mundu ekki jafnhart hret og þetta. Velflest hreiður í Viðey fennti algerlega í kaf, og kollurnar urðu að yfirgefa þau. Geta má nærri, að þeim hafi ekki verið það sársaukalaust. En bæði var, að hreiðrin voru misvel sett gagnvart fann-

fergi og öðrum hættum, og svo er eigi öllum gefin jafnmikil þrautseigja. Á það við fiðruð dýr ekki síður en ferfætt og menn.

Aðeins þolbetri hjónum og þeim, sem bjuggu á hentugri stöðum, tókst að verja hreiður sín og varna þess, að eggin yrðu fúl í þessu vonda hreti, sem líktist einna mest hörkuhríð á þorra. Hörð var þeirra barátta, og mikinn dug, kraft og hetjuanda sýndu þessir göfugu fuglar. Fórnfýsi þeirra og vægðarleysi við sjálfa sig var svo, að undrum sætti og hlyti að vekja aðdáun þeirra, er sæju.

Í iðulausri stórhríð dag og nótt í heila viku sátu æðarkollurnar á eggjum sínum með snjódyngjuna kringum sig og yfir höfði sér. Hjá þeim stóðu blikarnir eins og lífverðir gegn fjandaher. Þrautseigar voru þær og hugrakkir þeir. Þarna, eins og í mannheimi, var ef til vill þáttur kvennanna, mæðranna, síður áberandi en stríð hins sterkara kyns. Þó getur starf það, er æðarkollurnar unnu: hitun eggja sinna; með snjó allt í kring, kófið yfir sér og margra stiga frost, varla talizt minna virði. En blikarnir vöktu óskiptari athygli þeirra, er þetta sáu. Réttara væri þó að segja: undrun, eða jafnvel þögula lotningu. Sannarlega var hér barizt hetjubaráttu. Og fögur voru þessi fuglahöfuð og hálsar, sem teygðu sig upp úr fannbreiðunni, upp í kófið og stormofsann. Einn bar þó öllum hærra: Birting.

Stormurinn blés ákaflega, og hríðin ólmaðist með fádæmum, sögðu ýmsir. Aðrir töldu þessar hamfarir einstakar. Fuglarnir voru fámálli um hretið. Nokkrum sinnum rofaði í sortann. Í eitt slíkt skipti varð Dílu að orði:

— Nú held ég þessum ósköpum sé loks að linna. Blessuð sólin er að brjótast fram.

Þá skall aftur saman, og Birtingur svaraði með óbifanlegri rósemd:

— Skyldu mennirnir ekki geta neitt við þessu óveðri gert?

En rödd hans drukknaði í hringiðu storms og fannfergi. Þá hugsaði æðurin:

— Líklega hefur vorið dáið og lifnar aldrei aftur. Upphátt sagði hún það ekki, enda hefði slíkt verið til lítils. Í stað þess breiddi hún sig yfir eggin betur en áður, þolinmóð og umhyggjusöm.

Bóndi hennar var hnarreistur og lét hvergi bugast. Hann skyldi berjast til þrautar, hvað sem á gengi. Einhvern tíma mundi birta í lofti. Það vissi hann upp á sínar átta tær og ótal fjaðrir.

IV.

Daginn, sem norðanhríðin hætti, var eyðilegt að líta yfir Víðey. Hún var eins og samfelld jökulbreiða. Að því leyti stakk hún raunar ekki í stúf við annað umhverfi, þakið álnardjúpri fönn. En eyjan var hærri, líkt og jökulbunga hefur sig yfir snævi hulin öræfi í kring. Og samt var þessi breðaeyðimörk öðruvísi en aðrir jöklar: Í henni bærðist líf.

Á víð og dreif mátti sjá varðfugla, æðarblika hjá eggjamæðrum, sem enn höfðu eigi farið úr hreiðrum sínum. Aldrei skyldu þær né þeir gefast upp, nema eyjan sykki og himinninn hryndi — ekki fremur en jarðeldurinn, sem lætur ekki jökulinn slökkva sig.

Yfir þetta helstorkna vetrarríki, sem um stund hafði komið í staðinn fyrir veldi vorsins, tók nú að skína júnísól heið. Aldrei hafði mönnum og dýrum fundizt ljós hennar svo bjart og varmt. Dag frá degi hlýnaði í veðri. Fyrst var logn og sólbráð í samfelldan tíma. Síðan barst þám í loftið, ekki hríðaruppdráttur, heldur ljómandi falleg hlákublika. Hún birtist fyrst í suðri við sjóndeildarhring, hækkaði undrafljótt og nálgaðist, fyrir áhrif blævar og strauma sunnan úr löndum.

Kvöld nokkurt var komin regluleg suðræna, er færðist í aukana með nóttinni. Daginn eftir kom asahláka. Gullroða sveipuð hentust skýin fyrir heitum vindi í loftinu frá suðri til norðurs. Eins og logandi ullarhnoðrar, sem þó aldrei brunnu, sentust þau áfram og þutu. Stundum voru þau líkust hárprúðum, alla vega litum fjárhópum, sem hlupu um afréttarlönd himinsins og réðu ekki við sig fyrir kæti og villtu fjöri.

Öll náttúran var orðin svo furðulega gáskafull og glettin. Lækir og fossar ærsluðust og hrópuðu fram úr hófi. Fjöllin hristu sig og skóku, svo að skriður losnuðu víða úr hömrum. Fönnin rann í sundur. Elztu menn gátu ekki munað aðra eins óhemjuleysingu.

Fimm dögum eftir að hlákan hófst, var Víðey orðin gersamlega auð og allur snjór farinn af Fljótinu. Jakahlaup var í því um stund. Vatnið hækkaði án afláts. Blikarnir höfðu þegar yfirgefið hreiðrin. Þeir spókuðu sig nú á bökkum eyjarinnar í nánd við þau eða þeir syntu í makindum umhverfis hana. Ekkert virtist framar að, nema eggin væru fúl. Sannarlega hlaut að vera albatnað, óhugsandi, að aftur kæmi hret eftir þessi óhemju harðindi. Svo var talað manna á milli. Og fuglarnir höfðu ekki síður orð á þessu, sungu um það og kvökuðu. Sjaldan hafði annar eins fuglakliður heyrzt í lofti. Blikarnir hjá Víðey voru allháværir eigi síður en aðrir.

— Nú er ég þó viss um, að öllum vetrarþrautum er lokið að þessu sinni, sagði Birtingur, og sumarið komið, langt og yndislegt sumar.

Og hinir blikarnir tóku undir það álit með samþykkjandi, margrödduðu úi.

En fár veit, hverju fagna skal. Engan þeirra renndi grun í þá ógn, sem steðjaði að. Þetta var síðasta vikan, sem flestar kollurnar sátu á, ef að líkum léti. Vonglaðar og sigurvissar voru þær um happasæl endalok baráttu sinnar og þrauta. Eigi heldur þær óraði fyrir skelfingu þeirri, sem nálgaðist óðum. Flóðahættan var svo að segja handan við næsta leiti.

Því lengur sem hlákan stóð, þeim mun meira hækkaði í Fljótinu. Dag nokkurn var síðasta eyrin horfin undir vatn. Næst kom röðin að Víðey. Fljótlega huldust lægri hlutar eyjarinnar skolgráu, ólgandi jökulflóði. Dúnn og egg flutu úr einu hreiðrinu af öðru. Þau, sem unguð voru, hurfu á brott, hver veit hvert, líklega út á reginhaf. Önnur veltust til sitt á hvað og fóru skemmra, sum aðeins út úr hreiðrinu, en einstaka voru kyrr. Hver af annarri urðu húsmæðurnar að yfirgefa heimili sín, er þær höfðu rækt svo kostgæfilega í hríðinni. Þetta afl reyndist

miklu ægilegra en hún. Við það réðu þær ekki, þessar margreyndu og þrautseigu æðarkollur.

Harmi þrungnar og vonsviknar biðu þær ósigur. Sumar þeirra héldu sig enn um stund í nánd við fyrrverandi heimili sín, eins og þær gætu ekki slitið augun af staðnum, þar sem eggin höfðu legið og hlýnað af líkama þeirra fjölmörg dægur, köld og löng. Helzt var að sjá svo, að þeim væri ekki auðið að trúa sínum eigin augum, að þeim fyndist þetta eigi geta verið satt. Loks flugu þær samt á burt og bændur þeirra með þeim, hver hjónin af öðrum, þar til Birtingur og Díla voru ein eftir.

Fagurt kvöld þegar hlákan stóð sem hæst, sást ofurlítil sprunga á einu egginu í þessu staka hreiðri sunnan undir efsta barði Víðeyjar. Þá var jökulmóðan búin að færa allar aðrar hæðir í kaf. Suðvestan æðistormur skóf vatnið yfir kolluna, er sat þar á eggjum sínum og beið eftir, að þau unguðust út. Hún var einráðinn í að gefast ekki upp, fyrr en yfir lyki. Á efsta hnjótinum sat nú blikinn, rétt við hreiðrið, vildi ekki bregðast henni á úrslitastund. Að forfallalausu mundu flest eggin springa næsta dag, börnin losna úr þessum hörðu reifum og verða frjáls.

— Þá syndi ég með þau á bakinu yfir öldurnar niður Fljótið, sagði Díla lágri fagnandi röddu.

— Við skulum vona það, góða mín, tók Birtingur undir. Þó var efakeimur í kvaki hans. En hann vildi síður en svo auka á kvíða konu sinnar, sem innst inni bærðist í brjósti hennar, því að stöðugt óx Fljótið.

— Hvaðan kemur allt þetta vatn? spurði hún. Aldrei hefur annað eins flóð komið yfir þessa ey, svo að ég muni.

— Mig rekur ekki heldur minni til þess, gegndi hann, en reyndi að sýnast rólegur.

Úðaausturinn gerði þau bæði gegnvot. Straumröstin ólgaði við hreiðurbarminn. Svo fylltist hreiðrið af vatni, kolmórauðu, sárköldu jökulflóði. Þá var sprungið fyrir á þrem eggjum. Kollan sat þó kyrr enn um stund, þó að hún ætti bágt með að vernda þau og verma. Eggin flutu upp úr hreiðurbotninum og kólnuðu jafnóðum af völdum þessa ískalda, beljandi vatns. Þar kom og, að henni varð um megn að hemja þau innan vébanda hreiðursins. Hún var sigruð.

Straumalda, knúin af harðri vindhviðu, skolaði öllum eggjunum brott. Kvikandi hringsveipir Fljótsins velktu þeim á víð og dreif. Enn um stund mátti sjá þau fljóta á bylgjukömbunum hér og þar. Loks hurfu þau alveg í þessa ógurlegu, sogandi móðu.

Vindstrokur þutu yfir með vaxandi hraða, blístruðu og hvæstu sem rándýr yfir bráð sinni. Í suðurátt hækkaði vatnsborðið enn þá verulega. Straumröst skolaði yfir hæsta koll Víðeyjar. Aðeins hæstu greinar efsta runnans teygðu sig upp úr vatninu, og minntu helzt á fingur drukknandi manns, er gerir hinztu tilraun til bjargar, áður en hann sekkur í djúpið.

V.

Æðarhjónin hafa flutt sig yfir að strönd hins nýja fjarðar, handan við Fljótsbakkann, sem einnig er kom-

inn í kaf. Þar sitja þau nú, hnípin og þögul.

Um lágnættið tekur öræfavindinn að lægja og dregur úr mesta hitanum. Sólin vakir yfir sjónum í hánorðri, rjóð eins og fegursta blómarós. Himinninn er sem logagyllt purpuratjald.

Í næturheimi sýnast fjöllin drjúpa og varpa frá sér löngum skuggum. Á milli yztu nesja freyðir og sindrar hafið líkt og hjartablóð.

PÁLL GUÐMUNDSSON:

Tréð limlesta

Stendur eins og staur úr moldu
stýft af limi hrörlegt tré.
Marinn bolur, börkur rofinn,
ber því vitni, að dautt það sé.
Lífið alt er fætt til feigðar —
fegri tré ég höggvin sá.
Fallvaltleiki manna og meiða
mér er í hug, þá geng ég hjá.

Seinna á glöðum sumardegi
sömu slóð ég aftur gekk;
yfir staurnum feyskna og flegna
fögur laufakróna hékk.
Greinar seildust opnum örmum
upp mót geislum langt og hátt.
Hér var fögur saga um sigur —
sigur lífs og gróðurmátt.

ST. G. STEPHANSSON:

Áður óprentuð bréf

Með inngangsbréfi frá Jakobínu Johnson

Seattle, Washington, í október 1950

Kæri ritstjóri Tímaritsins: —

Haustsólin blessuð og blíð skyggnist inn til mín skáhalt um vesturgluggann. Í geislabandi á borðinu hjá mér bærast skuggar af laufblöðum trjánna fyrir utan — líkt og minningar frá sumrinu. Eitt og eitt blað losnar frá kvisti og lendir á hrakning. Einstöku eitt staðnæmist í gluggakistunni. — Er það máske kveðja — létt og lítið sendibréf, um leið og sumarið hvarf á braut? — „Ástar þakkir“ — verður mér að orði, þó enginn heyri. „Alla daga hefur mér þótt innilega vænt um vinleg bréf“. — Mér er sem ég heyri þig svara: hverfandi list hjá lýðum! Fáir munu þeir nú á dögum, sem nenna að „setjast niður og pára þér línur“, nema nauðsyn beri til. — Alveg rétt, viðhorfið er gerbreytt. Máske þetta sé ein af ástæðunum fyrir því að nú er safnað og gefið út það sem finst af sendibréfum liðins tíma og látinna merkismanna, sem margir hverjir iðkuðu þessa list. — Stephán G. Stephánsson átti e. t. v. fáa sína líka á þessu sviði. Þeir sem voru svo lánsamir að eiga við hann bréfaskifti, geyma minningarnar um það á góðum stað í hugarheimum sínum. Hann var alveg sérstaklega viljugur að halda uppi samtali og sambandi við hina mörgu vini sína og aðdáendur. Það er dyggð útaf fyrir sig að viðhalda vina-sambandi við marga, þrátt fyr-

JAKOBÍNA JOHNSON

ir annir og umsvif, reynslu og raunir, ævilangt. Stephán ræddi um dægurmálin eða þá persónuleg áhugamál sín og annara. Eins um bækur, eldri sem yngri, — íslenzkar eða útlendar. Framsetningin var gagnorð, og gamansöm þegar því var að skifta. Þar að auki prýddu bréfin hans iðuglega fleiri eða færri stef, þannig að blærinn minnti stundum á fornsögurnar — „og þá kvað hann vísu“.

St. G. St. skrifaði mér fyrsta bréfið þegar ég sendi honum eint. af Stratford Journal (Boston, júní 1917) sem birti þýðingu mína á kvæðinu „Við verkalok“. Amerískur kunningi hafði bent mér á að þetta rit tæki þýðingar, og hvatt mig til að prófa það. — Svo skrifaði hann mér, þegar stutt ritgerð um hann kom í „Scandinavia“ (Grand Forks, apríl 1924). Dr. Rögnv. Pétursson hafði beðið mig að semja þessa grein og að láta fylgja þýðingar ef hægt væri. Þá þýddi ég kvæðið „Kveld“ — og með því var einnig birt þýðingin á „Við verkalok“.

Þegar Jón Ólafsson gaf út „Öldina“ (1893—96) fóru að sjást kvæði eftir Stephán. Ég var þá ung að aldri í heimahúsum í Argyle byggð, Manitoba. Faðir minn var svo himinhrifinn af ljóðunum, að „því hef ég aldrei getað gleymt“. Við marglásum þau upphátt til skiftis — og eins fyrir suma gesti okkar — og lærðum þau utanbókar, hvert af öðru. Mér er minnisstætt hve oft við lásum upphátt suma kaflana úr „Á ferð og flugi“. — — Þegar kom röðin að mér að flytja eitthvað frumsamið á ungm.fél.fundi var sjálfsagt að reyna að segja frá kvæðum St. G. — Ég mun hafa verið á fermingaraldri þá! — Aðdáun mín á skáldskap Stepháns, hefur því fylgt mér frá æskuárum, og er samgróin endurminningum um föður minn. Ég skrifaði St. G. í fyrsta sinn til að þakka honum eftirmælin góðu, þegar faðir minn dó, (1903). Aldrei sáust þeir, né höfðu bréfaskifti svo ég viti til. En ég trúi því að aðdáun föður míns hafi borist til hans samt, í næmleik hugar-heima.

Bréfaskifti okkar voru aldrei óslitin, heldur oftast að gefnu tilefni. T. d. mun ég hafa skrifað til að þakka honum kvæðið „Tungutak“, sem ég fann í blaði. (Hkr. 1918). — Mig minnir að hann hefði þá séð þýðingu mína á „Heyrið vella' á heiðum hveri“.

— Þú mæltist til nokkurra bréfa, sem ég hélt til baka um árið. Ég sendi Dr. R. P. þá tvö bréf og tvö stef, er giltu sem bréf. — Ég kom mér ekki að því að senda þau sem eitthvað hældu þessum tilraunum mínum til þýðinga o. s. frv. — — Nú er svo áliðið dags, að ég ætti e. t. v. að hætta að setja það fyrir mig. — Ég veit það ekki — en þú skalt ráða. Ég treysti dómgreind þinni.

Vinsamlegast

Jakobína Johnson

Markerville Alta., 10. júní 1918

Vinkona góð: — Þökk mína góða fyrir þýðingu þína á kvæðinu, fyrir bæklinginn og bréfið. Fyrir löngu ætlaði ég að senda þér þökk mína, en altaf tafði eitthvað. Fyrirgefðu. Ýmislegt kvabbar ætíð að mér, utanbæjar og innan, og ég er farinn að afsegja að snúast sem snarmenni.

Gísli mágur þinn sýndi mér þýðingu þína af vísunum, í haust þegar ég kom til Winnipeg, að heiman, sagði það væri bezta ensk þýðing á nokkru eftir mig, sem enn hefði gerð verið, og Gísli er vel list-næmur, eins og þú veizt. Ég fór yfir þýðinguna fljótlega, féll hún vel, og hafði séð áður þá þýðingu sem mér þótti langbezt af öllum í lagasöngvum Sveinbjarnar af „Stóð ég út í tunglsljósi“ Jónasar — eða rétt-

ara sagt Heines, svo ég vissi að þú gatzt þýtt, án þess að drepa eldinn eins og oft er gjört. Sem sé, þær þýðingar af **ljóðum**, sem mér þykja góðar, eru flestar stælingar, en ekki „útleggingar", en svo vel gerðar, að þær jafngilda því frumkveðna. Mér nægir að stjörnurnar bliki með sama ljómanum, þó blærinn sjáist rauðari eða ljósari. Mér stendur stuggur af þeim gálgum, þar sem skáldskapurinn hangir hengdur í orðabókar-ólinni. En svo er ég nú einskonar samsafn af alskonar villukenningum, að ég held, svo mína dóma er minst að marka, fyrir aðra en mig. Svo þú mátt taka þetta sem spaug, góða mín.

Ég man vel eftir ykkur, húsinu þínu, þér og alúðinni. Ég komst heim með blómstrin sem þú last mér, utan úr litla garðinum þínum, átti þau um stund. Nú eru þau löngu týnd. Ég segi það ekki í því skyni að gera þér gælur, en mér þykir vænt um hitt, ef einhver hending eftir mig, hefir stytt þeim stund, sem íslenzk ljóð lesa, finst að þá hafi þó ekki alt verið til ónýtis gert og óþarfa.

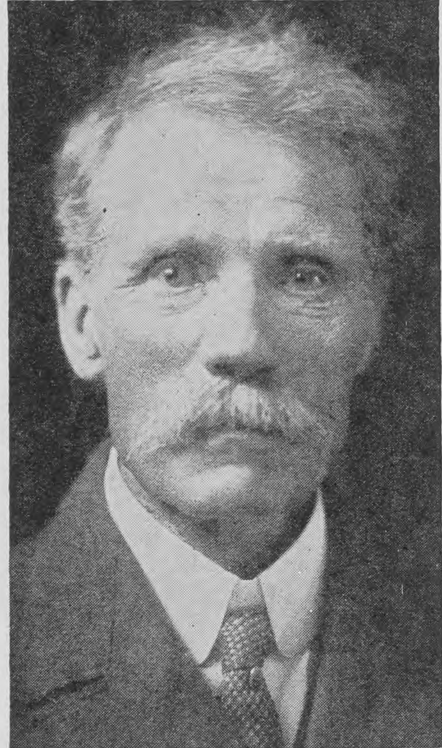
Berðu bónda þínum kveðju mína og þökk fyrir síðast og öllum löndum mínum í Seattle sem tóku mér svo vel „um árið" og þú nær til, og vertu svo sæl.

Vinsamlega
Stephan G. Stephansson

Markerville, Alta., Can. 28/4 '24

Vinkona góð: — Ég kem til að þakka þér fyrir þýðingar þínar og lofið um mig, eftir þig í „Scandinavia", hvort sem ég á það eða ekki! Segi samt eins og húsgangarnir heima, þegar þeim var borinn einhver beini, sem þeir höfðu tæpast unnið til: „gott er allt gefins!" Það var bæði velviljað hjá þér, og vel af hendi leyst.

Ég held að þarna hafi komið fram

STEPHAN G. STEPHANSSON

sönnun á einni „kreddu" minni, sem ég hef oft haldið fram í samtali, en hún var sú — að það yrði sífelt **kvenmaður** til þess, að skilja bezt og hlynna hlýlegast, að störfum okkar karlmanna, þeim sem einhvers virði reyndust, ekki sízt á sviði íþróttanna. Við karlar værum ætíð verri fóstrur, svona yfirleitt. Þetta lægir okkur í kyninu. En svo bregðast manni allar fullyrðingar við og við, en þykir þeim mun vænna um, þegar maður getur sagt með drýgindum: „Á, kom það ekki

fram, sem ég hef verið að segja!“ Ég hefi fult skyn á því sjálfur, hvílíkt erfiði er, að snúa minni snældu á annað mál, vissi það alla daga. Enginn leggur slíkt á sig nema fyrir góðan hug. Til dæmis íslenzkur vinur minn skrifaði mér frá Vínu í Austurríki, heimili Josephs heitins Poestion's, sem sjaldnast hefur fatað, í öllum þeim sæg af íslenzkum ljóðum, sem hann þýddi á þýzku. Þessi kunningi minn bað mig að senda karli vísu, hélt það gleddi hann! Hann hafði þá hvorki fæði né klæði, í stríðs-eyðileggingunni Ég gerði þetta. Svo stendur á stökunni til Poestion's, í yngri Andvökum. Ég hefði ekki ert hann ótilkvaddur. Mér var næst sagt að karli hefði þótt vænt um, og farið til og snúið þessu „fræði“ á þýzku, en kvartaði um að það hefði verið „þrælaverk“ — og því skal ég trúa!

Bið að heilsa manni þínum og kunningjum í Seattle, ef svo ber við að til skila komi.

Vertu svo blessuð og sæl.

Vinsamlega

Stephan G.

Box 76, Markerville, Alta., 7 7 '24

Ljósvakar

Ef hlerarðu um héröð fjærri,
Heimaljóðin þín
Svífa, í söngrödd skærri,
Setrinu þínu nærri:
Heiðir upp heyrn og sýn!
Sem laðar þig svaldjúp sjávar
Sólstafað,
Sem heilla þig hæðir bláar
Heiman-að.

Vinkona góð: — Þökk fyrir bréfið þitt ljúflega ritaða og lengur en áður. Mér finst oft og oft að hraflið mitt í hendingum hafi ekki unnið til jafn mikillar velvildar eins og því hefir auðnast. Margur mætti hyggja, að ég hafi verið svona ör á að senda þetta, frá mér, í blöð og bækur, af því ég hafi þóttst eiga skilið „orð á mig“ fyrir það, sem ég teldi mikla list. En rangt væri þó þá til getið. Ég kvað, mér einum til afþreyju, og svo datt það í mig, að ef til vill, væru einhverjir og einhversstaðar til, sem, eins og ég, hefðu ánægju af þessum smámunum. Ef svo væri, væri þeim það sízt ofgott. Þannig komst ég fyrst út í blöðin. Út í þau viltist ég þannig lengra og lengra, unz mér fanst ég ekki geta snúið mig út úr, að úr þessu yrði bók, þegar til þess var mælzt. Aðeins eitt veit ég með vissu, um sjálfan mig: Ég vildi kveða eins vel og ég kunni bezt, í hvaða ham sem ég kom. Gallarnir eru getuleysi. En hugnun er mér að trú þeirra, sem tóku þessu svona vel — ekki er því að leyna, án þess þó, ég metnaðist af því. Og með tilliti til þess, sem þú hefur um mig sagt: Þú skilur mig rétt, það veit ég, en þú metur mig, ef til vill of hátt — um það get ég ekki dæmt — og þó svo væri, hefur hlýleiki þinn verið mér velgerð.

Það var rétt og skynsamlegt, að ekki væri teflandi á viðtökurnar ensku af stórri ausu af íslenzkum kvæðaþýðingum. Þvert á móti, þær þættu hvorki metfé né matvinnungur, fyrst um sinn, ef mig grunar rétt. Það hefur verið með sönnu sagt, að ég hygg, og af Englendingi: Af stórþjóðum eru Frakkar fljótastir að fagna því sem gott er, í bókmentum og listum annara þjóða,

Þjóðverjar nokkru seinni, en hárvissari, og hlaupa aldrei á sig. — En, Englendingar sjá aldrei að fyrrabragði, hvar feitt er á stykki, fyr en hinir hafa sagt þeim það. Samt held ég þú mættir reyna, ofurlítið kver, ef kostur væri á, og þú þyrftir engu fé í að hætta, en ættir nóg efni í, þó ekki væri nema að bjóða yngri Íslendingum. Einkum, gætir þú eða þínir vinir, fengið einhvern velviljaðan enskumælandi mann, sem vit hefði á, til að rita fáein orð sem formála. Ég er nú bara að hvísla þessu út í hött, án þess að ég viti að þú, eða nokkur annar, hafi hugsað í þá átt, bara, af því mér hefur fundist þú þýða bezt, enn sem komið er. J. Magnús Bjarnason var nótt hjá mér nýlega. Íslenzkt kvæði barst í tal, sem 4 eða 5 höfðu fengist við, að þýða á ensku. Ég gat þess að sú síðasta hefði verið svo gerð, að ég hefði ekki þekt kvæðið aftur. Magnús kvað ekki að marka, kvæðið væri óþýðandi af íslenzkunni. — Þar sem Jakobína Jónsson gengi frá, yrði öðrum ófært! sagði Magnús, og svo hlógum við að samtalinu. Viðvíkjandi því, að létta af sér endaríminu í enskum þýðingum, skal ég segja þér sem er: ég er rímsins maður, en ekki út í ófæru, verði betur gert án þess, **jafnvel í lesmál niður.** Hefi sjálfur brugðið, bæði af hætti og rími, þegar svo lá á mér í þeim fáu þýðingum sem ég hefi borið við. Það sem ég sé í er andi og blær — síður orð og rím. Trén í greniskóginum geta öll verið rétt og á sínum stað, en mikið skortir þar, ef enginn er arnsúgurinn af byl og blæ í barinu, og þá er betra að halda honum í þýðingunni, en kúga inn rím og stuðla, fyrir forms sakir. Tilfinninganæmi og leikni hvers eins verður að segja til um það. Hitt er ég viss á, rímið er list. Aðeins, það verður að renna áfram ósýnilegt í verkinu. Að sleppa því aðeins fyrir þá sök, að annað er léttara, er eins og að ganga með „kálfsfætur“, eins og sagt var á Íslandi, en myndi hér samsvara því, að láta skó sína óreimaða, fyrir þá skuldina eina, að léttara verði að komast í þá og úr. Því meiri vandi sem á er, þeim mun meiri virðing að gera gott kvæði. En alt verður samt að víkja fyrir inu **eina nauðsynlega** í þýðingu: að hún falli um farveg ins sama andlega straum-falls, eins og er í frumkvæðinu.

Ég las „Thanatopsis“ einhvern tíma á Dakota-árunum mínum. Á ekki kvæði Bryants. Þótti það kvæði tígulegt þá, en virtist það lapalúðalegt hjá N. N. Jafnvel þó orð kunni að svara til orðs. Ég efast ekki um það, og man það ekki — en „andinn tók mig ekki með sér“, ég þreyttist að bíða eftir honum, eins og þú. En hvað til kom, veit ég ekki. Tókstu eftir þýðingu á kvæði Thoroddsens „Ó, fögur er vor fósturjörð“, í Lögb. nýlega? En sú þýðing, og er þar þó ekki þungt fyrir fæti. Ætti það ljóð að vera hoppandi álfadans, er það leirburður og ekkert!

Þú getur rétt til! Það sem að gengur er, að almenningur, (Ísl. líka, en tiltölulega þó færri) er geðshræringarlaus „emotionally dead“, eins og þú orðar það, skilja ekki nema vesöldina sem veinar upp („sensationalism“) sem ekki er skáldskapur, því er kærar um kaldlyndið. Tekur botnlausa mælgi fyrir skáldskap, sé hún rennandi rím og nógu glysyrt. T. d. þú ert ein, af

undantekningum þess, og það er það sem þér bjargar, auk annars. Fyrir mörgum árum kom kvæði í ísl. blöðunum hér, það var nefnt „Nótt“ eða „Kveld“, framúrskarandi botnleysa um næturfrið og fegurð, í uppspentum glæsiyrðum. Það var afbragð! Ég hló mig himinglaðan yfir því, einkum af því ég skildi þegar, að ekki var í alvöru kveðið, heldur „stæling“, skopmynd af skáldskap annars manns sem þannig kveður. Ekki vissi ég höfund. Hann dulnefndi sig. Löngum tíma síðar átti ég stundarviðtal við mann, sem ég aldrei hafði kynst. Vissi að hann hafði yndi af kveðskap og fékst eitthvað við það, en þekti ekkert eftir hann, en fanst hann kunna betri skil á slíku, og langt fram yfir það sem gerist. Af hendingu, mintist ég á þetta kvæði, og hældi því frá mínu sjónarmiði, sem snildar háði. Hann fór að hlæja. Þetta var höf. sjálfur! Þó ekki vissi ég um. Ég gat þess, að ég hefði átt tal um kvæðið við nokkra, sem ekki hefðu séð þar nema góðan skáldskap, og hælt því. Þá kom það upp að hann hafði grenzlast eftir áliti ýmsra á kvæðinu, látið það berast í tal, eins og af hendingu og hlutlaust, við þá sem ekki vissu að hann átti það, og víða fengið sömu niðurstöður og ég. — Fyrir löngu síðan, las ég fyrirlestur eftir ensku-kirkjuprest, vel metinn. Minnir hann héti Ritchardson. Veit annars ekkert um hann. Hann var að reyna að koma alþýðu í skilning um ágæti enskra ljóða, hversu mikils þeir færu á mis, sem færu als þess neðan-garðs. Ég man niðurlagsorðin næstum því að efni til. Þau voru hér um bil þessi: Samkvæmt trú okkar er himnaríki fegurð og fögnuður. En oft kemst ég í vanda, að hugsa mér hvaða erindi þeir menn eiga inn í þetta himnaríki, þeir sem aldrei hafa opnað augun hér í heimi, fyrir fegurðinni í skáldskapnum okkar! Mér fanst þetta feitt — af presti! Ef til vill meigum við samt vera þakklát, að einhverjir hafa ánægju af, jafnvel ljóðabullinu, það er þó tilhneiging til einhverrar listar, og eitt er víst, að hlutfallslega eiga þó Íslendingar, jafnvel Vestur-Ísl. „erindi inn í himnaríki“, fram yfir fjölda annara, sé farið eftir orðum enska prestsins. —

Viðvíkjandi „Björgu á Bjargi“: þegar einveldið og bændaánauðin komst á í Danmörku, voru leiguliðar keyptir og seldir með jörðunum, eins og á Rússlandi fram á mína daga. Á Íslandi lá nærri að þetta kæmist á, á Suðurnesjum, kring um Bessastaði, þar sem Danastjórn átti aðsetur. Náði aldrei til Norðurlands sökum ógreiðrar aðstöðu. Á Nesjunum voru bændur skyldir að vinna lénsdrotni, hvenær og hvað sem kallað var til, og án endurgjalds. Landstjórar oft danskir, eða leigðu Íslendingum valdið. Oft voru þessir herrar alþýðunni, illir, Ísl. líka, og óþokkaðir af almenningi. Munnmælasaga var til heima, sem ég heyrði: að eitt sinn hefðu tveir synir sömu konu druknað í á, með einum þessum landsdrotni, en hún svaraði til, þegar hún var aumkvuð, að glöð legði hún þá í sölur, fyrst hirðstjórinn hefði farist. Ekki veit ég hvort, nokkur rituð rök, eru til, fyrir þessu, og séu þau til, kann sú saga að vera alt öðruvísi. En þarna er öll aðfengna átyllan mín, fyrir kvæðinu. Alt ann-

að í því eru mínar eigin smíðar, enda er ég enginn sögu-maður, og Íslandssaga engin til, nema ágrip, en óðum dregur nú að henni, með rannsókninni á æfi merkra manna. Annað gekk mér líka til, auk munnmælanna — séu þetta munnmæli. Í grun mínum lá, og ég held það satt, þó ekki verði sannað, að íslenzka kvenþjóðin hafi átt meiri hlut í þjóðarviðhaldi Íslendinga, en fram getur komið í sögunni. Mér finst það á allan hátt svo eðlilegt, að mér sýnist það óyggjandi. Ég var að reyna að segja það í „Björgu á Bjargi". Og þá er nú alt sagt. Ég á hegningu skilið fyrir að hafa skrifað svona langt, en ég ætla að vara mig, og koma ekki þangað sem þú nær í mig, fyr en ég held að þér sé runnin reiðin — en lestu í málið, ef þú getur! Ég skrifa aldrei nú orðið annað en handaskömm. Prentvillur blaðanna kendu mér það: Ekki til neins, að vanda sig!

Vinsamlega

Stephan G.

Markerville, Alberta, 18/8 '25

Góðvina: — Ýmiskonar „ringlumrangl", eins og oft sækir á mig, hefur hamlað því, að ég þakkaði þér bréfið þitt og „nafngjöfina".
22/8 '25.

Hérna varð ég að „leggja árar í skut" um daginn. En í dag er rigning og reykur, og aðeins alskonar „smalamenska" það eina sem gert verður.

Þó að vilji, löngum ljást
Lítið næði og stopult mjög.
Þó er ekki um það að fást!
— Þetta' eru gömul „Búalög".

En hvað var ég að hugsa, þegar ég hætti í fyrra-fyrragær? Þarna er það! Það var „vormaðurinn" þinn.

Nafnið einkis getur gætt —
Góðar fylgjur úr móðurætt
Koma, bæði snotrar og snjallar.
Það er sá forni farar-beini.
Fylgja skulu þínum sveini
Hjálmbjartar hamingjur allar!

Þú manst að Valkyrjurnar, sem beztar voru hetjunum í fallegu kvæðunum, sem við Ísl. geymdum bezt fyrir ættingja okkar, Germani, og Ríkarð þeirra Wagner, voru allar „skjaldmeyjar".

Já, já — þá hefir þér hlotnast ánægjan af að hlýða á Kvaran, og þótti mér það vel farið, en ekki gat ég skilað orðunum til hans, sem þú baðst mig fyrir. Hann var allur héðan brott ið fyrra sinni, þegar bréf þitt barst mér. Ekki hefi ég ömun á Einari, öðru nær, en alla tíð hefir mér fundist um skáldskap hans, líkt og Nordal, og víst af minna viti, og „andatrú" á því stigi sem hún enn er, hefi ég aldrei samþýðst, það lítið ég þekki til hennar, og Einars trú er lánuð, — adopted — ófrumleg hvar sem gripið er í. Ef til vill er það löng viðkynning mín, þó lítil sé, sem hefir gert mig „ótrúan" á andatrú. 1873, þegar ég kom fyrst í „þennan heim", voru Fox-systurnar uppi, og miklar ræður og reimleikar. Svo hjaðnaði það, sem kunnugt er, og vísindaleg vissa lík og áður, því engin **almenn sönnun** er það, að gera sér gátur að trú: að leysa eina gátu með annari, þó óskiljanlegir viðburðir séu til. En þannig verður flest trú til, og hver einstaklingur á hana frjálsa (sér nóga, ef svo er)

þó ráfað sé um rökvillur — og sálarfræðin græðir um síðir, ekki síður við „hlaupin á hundavöðum“ — þau verða á endanum í átt til að átta sig. Einfeldnin rekur sig á sjálfa sig loksins.

Hér hélt Einar Íslendingadagsræðu ágæta, þá sömu sem hann hélt í Wpg. og prentuð var. Við hér buðum að borga far hans frá Wynyard hingað — hann var þá á vesturleið. —

Fyrirlestur sinn hélt hann hér líka, en of fásóttan, hvort sem á efninu var nokkuð eða ekkert að græða, og alt var það áður kunnugt, jafnvel þeim sem ekki eru fróðari í þeim „ritningum“ en t. d. ég.

Ég komst í kröggur, var neyddur til að heilsa og kveðja Kvaran, ekki af því að í mér væri ýmigustur til hans, en hann var ekki á mínum vegum, heldur annara, og þeim skyldara þessvegna, og svo hins, þeim hefði farist það betur sumum, því þeir þykjast meta Einar mörgum hlutföllum hærra en ég kann, bæði sem skáld og trúmann. En enginn fékst til. Þá sagðist ég ekki vilja undan skorast, er Einar sjálfur mæltist til mín, en allir ókust undan, sagði mig sem var flatt uppákominn en fúsan til, ef þóknun væri nokkrum í. Ég sagði sem svo: að óþarft væri að kynna Einar hér. Hann hefði verið hér áður, fólki til ánægju. Hann sem rithöfundur væri öllum Vestur-Ísl. aufúsugestur og kunnur og „þeirra maður“, frá ritstjórn Lögbergs — frá sögunni „Vonir“, sem hér hefði skapast, til síðustu verka hans, sem öll hefðu orðið fólki til ánægju. Um erindið sem hann nú myndi flytja hér, gæti ég þegar sagt það, að hvernig sem menn kynnu að hugsa um efni þess, yrði það áreiðanlega ágætlega flutt, því Kvaran hefði ég heyrt flytja ræður manna bezt, og „lesa upp“ með afbrigðum. „Þráðurinn“ minn var ekki lengri en þetta. Flestum mun hafa fundist síðara erindi Einars 17. júní hér, lang-snjallar flutt. Lasleiki hans líklega valdið í fyrra skiftið.

Ég varð að slíta mótið með nokkrum orðum líka, þó ég héti á aðra hreif það ekki. Kvaðst vita að vel hefði fólki verið skemt. Ég orðið þar sannspár. Út í efnið myndi ég ekki fara, vissi, að þar myndi Kvaran kunna „þúsund svör móti hverju einu mínu“. En andatrúarmaður væri ég ekki, og ólíklegur til að verða „hér í heimi“, svo sem það mál væri vaxið, enn sem komið væri. En, væri það svo, sem sumir segðu, „að hugsanir væru hlutir“ (Thoughts are things) — ekki efnisleysa — og að við vissum nú **eins vissulega og nokkuð yrði vitað**, að ekkert yrði að engu, hví mætti þá ekki ímynda sér að rúmið umhorfs okkur, væri haf af hugsunum, endurmynduðum, ævarandi (sem allir aðrir hlutir), og að það haf varpaði bylgjum sínum inn á okkar andlegu fjörur, og væru þessi óskiljanlegu áhrif, sem eignuð væru „öndunum“. Ég kvaðst aldrei hafa heyrt orðið „sál“ skilgreint (defined), svo sagt yrði hvað átt væri við — og hvað sjálfum mér viðkæmi, héldi ég helst að ég hefði enga „sál“, sem gegndi því orð-tæki.

Einar lét sér þetta vel lynda, brosti og kinkaði kolli. Ég óttaðist að hafa ert frú Kvaran. Hún er miklu ákveðnari en Einar, og við

kvenfólk vil ég heldur vægja. Ekki var það þó svo, næst þegar við hittumst þakkaði hún mér hlægjandi fyrir ræðurnar, **einkum þá „síðari"**, en kvaðst þurfa að koma, til að sanna mér, að ég hefði „sál". Ég kvað mér ríða mjög á þeirri sönnun og bað hana velkomna. Svo brostum við. Hér í sveit býr svili Einars Jón bóndi Sveinsson, höldur góður. Hann hafði fjölment boð fyrir þau Kvaran-hjón, að Markerville. Ég var þar og, eins og gengur við þesskonar hóf, var talað yfir borðum „með matinn í munninum". Þar gat ég þess, að ég saknaði, að hafa fæðst of snemma, áður en ég hefði fengið að flytja inn í fyrirheitna landið sem nokkrir mér nýrri rithöfundar íslenzkir, sem ég taldi upp, (Einar þar á meðal) væru nú að nema. Aldrei hefði mér áður, virst von um betri „búnað" á þeim sviðum. Af verkum Einars sjálfs væri mér tíðast til „Lénharðar fógeta", og furðaði á, hve fátt um þá bók hefði verið getið. Einar glotti að — en ég vil ætíð tala „ákveðið", en get síður „spýtt mig út um alt" og hvergi þó komið við.

Ég hefi skrifað langt og ljótt og leitt, og fyrirgefðu! Gerði það, ef þú kynnir að hafa gaman af einhverju, t. d. að heyra um Einar hér af því ég vissi að þú hlakkaðir til komu hans — en eiginlega ætlaði ég aldrei að segja sögur af sjálfum mér, þó svo hafi orðið, af því það flæktist inn í atburðina, og málsbót mín sú, að þá hefði ég hreinskilningslega sagt þér hug minn til Kvarans og hans erindis hingað.

Svo hefir þá rigningin þvegið af mér að nafninu, þessa bréf-skuldina, þó kisuþvottur sé! er mér það þó hugnun, og vertu nú alla tíma sæl!

Vinsamlega

Stephan G.

Markerville, Alta., Canada
27/8 '26

Góðvina mín: —

Einlæga þökk fyrir hug-gæði þín öll til mín, jafnlítið sem ég hefi til þess unnið, frá þér, fyrir bók — kvæði Whitman's — sem þú sendir mér til Winnipeg, með Jónasi Pálssyni, og bréf sem mín beið heima, dags. 4. þ. m.

Það er eflaust rétt sem þú segir, að „góðar óskir" góðra manna, „valda yl", og létta manni lífið, og lengja það einnig, þannig, að þær auka manni þrek, að minsta kosti, til að halda sér uppi eins langt og auðið er, við vissuna um að maður sé þó ekki enn orðinn „afhrak og hreinsun veraldar" í hugsun þeirra, sem maður hefur mest metið.

Fyrir mörgum árum síðan, las ég **„The Bedacle"** skáldsögu Zola heit. um stríðið milli Frakka og Prússa, eða argvítið í því, svo sem óþverrann í búðum hermanna undir umsátri og ósigrum. Ég hefi haldið fram: að skáld hafi fullan rétt og meir en leyfi, til að hrífa hugi lesara sinna, með hverjum brögðum sem hrifu til góðs, jafnvel með viðbjóðnum, þó að hann sé að vísu, óskáldlegastur allra tilfinninga. En öllu má ofbjóða, ég varð ósáttur við Zola fyrir það, að hann öslaði með mig tvisvar í sömu sögunni gegnum sömu sorphauga óþokkans. Ein ferð um þá var nóg. Önnur til, næstum deyfði áhrifin, sem Zola hafði sjáanlega sett sér, að vekja andstygð lesarans á ódáminum, sem

stríði fylgir. Enn er ég sama sinnis og þá, þegar ruddi mannlífsins er „gefinn á garðann“, tómur og margtekið, í sögum sem saman eru settar, af ýmsum sem teljast skáld. Ekki af því að siðavendni minni sé svo mjög ofboðið, heldur hitt, mér finst slíkar sögur bæði ófagrar og ósannar, og hvar er þá það sem heitið getur skáldskapur? Þetta á samt við þetta eina dæmi í sögu Zola. Mér varð það minnisstætt. Hann var höfðingi og heimspekingur „realistanna“ á sinni tíð, einskonar skólameistari þeirra — og yfir höfuð var „Uppbrotið“ kosta-góð saga og kaflafögur.

Satt er það, að „sölugt“ er mannlífið! Satt að við þurfum að vita misfellurnar, og af hverju þær koma, á sama stiginu eins og hitt að vita uppruna veikinda, svo ráð kunni að verða við þeim fundið. En frásögn sumra skáldsagnanna er einhliða, og ósannindi þess vegna, allar traustataugar í lífinu ósýrar og úrþvætti, sömu öfgarnar á öfuga hlið eins og var, góðmenskan og gælu-skáldskapurinn forðum, sem alt bræddi niður í tilfinninga aumkvun. Allur jarðvegur er einhvers nýtur — jafnvel grjót og hraun. Hlutverkið okkar, að skilja og finna skaðræðið í honum og hæfileikana. Mannkynið er jarðar-sonur eins og Þór, og hver angi út frá þeim stofni er einhverjum hennar gæðum gæddur, og þau á andi skáldsins að uppgötva líka, hversu djúpt sem grafa þarf — sjá dýpra inn og upp og niður en tómt yfirborð ókostanna, þó þykt sé það, annars verður verk hans illa hálfsögð saga, ekki virkileikinn — logið meir en helmingi. Það er munurinn á að „apa“ og „skapa“. Munurinn á ljósmynd og listamálverki.

Mig minnir það væri Jónas sem kvað til Konráðs í bréfi — heldur en K. til J.: — „Taktu það ekki samt að þér“. — — — — Þeir vinirnir, höfðu þann sið stundum, að senda hvor öðrum línu, sem bæði var illur munnsöfnuður og óbóta rím. — „Taktu“, það sem ég sagði um þetta, „ekki samt að þér“, þ. e., nema aðeins eins og það er talað, ekki af manni sem veit sig vera, þann sem kann að kryfja til mergjar, heldur hinn, sem aðeins er að auglýsa sinn „innri mann“ og þykir ekki ómaksvert að hafa fyrir að fela þar neitt, ef hann annars berst í tal, né hitt heldur að vera að flíka honum óaðspurt, og svo að ekkert sé efni til. Fyrirgefðu fjölmælgina um þetta!

Þú mintist á fornyrðalag. Hefur þú tekið eftir því, að mörgum sem nú rita íslenzku bezt, er að verða tamt, að rita lesmál með tíðum ljóðstöfum innan um, og í orðskviðum. Þetta er nýtt fornyrðalag og ekkert annað, eða réttara sagt, yngri ættingi þess. Nýlega var ég viðstaddur við kveðju-flokk-söngva Björgvins, í Mozart. Undarlegt var það, að mér fundust lögin við vers með stuttum hendingum áhrifa-mest, en ættu að vera meiri vandi, því rímið kreppir að laginu, frekar en langar línur, að ég hygg. En ef svo var, var það þá af því, að íslenzkum hljóm og róm, er eðlilegra að falla í grönnum fossandi streng, eins og fjalla árnar þeirra, heldur en í breiðum lygnum, í sama farinu, sem t. d. fornyrðalag og „hringhendan“. Á söng hef ég ekkert vit. Felst á það sem getur gripið mig, og þaðan kom þessi

grunur. Annars var vel sungið, að mér fanst, og allflest lögin eftir Íslendinga, eða raddsett af þeim Björgvin og Steingrími. — Nú er hann líklega kominn á leið til Lundúna. Ojæja, ég hefi margt ruglað nýl. af því ég mátti til. Í öllu þessu fumi af fögnuði varð eitthvað að segja. Nóg á ég þurrafrostið til, en þó ekki svo að mér sæmdi að sitja altaf þegjandi. Það er betra að láta ögra sér til að standa upp sér til lítils hróss, en að sitja þegjandi sér til minkunnar. Úr illu var að velja, og í ófæru er minni skömm að bila á því brattara.

Þakka þér fyrir að þú hefur getað „notað þér", ýmislegt, (eins og þú segir mér í bréfi þínu), af þessu sem ég hefi verið að „sjóða saman", en það mun fremur þín dyggð en mín, hafi þér orðið „mikið úr" jafn litlu, því eflaust ert þú andleg búkona, sem verður drjúgt í hendi, yfir efnið fram — og fæst af því muntu eiga mér að þakka, því annars værir þú ærið snauðari en þú ert. Ég er nú nýlega kominn heim að austan, frá Winnipeg og veizlunum, læknunum og lausamenskunni. Kannske er heilsan hraustari, en verður aldrei jafngóð, þó bilbugur rynni á hana fyrst, endur fyrir löngu. Annars hefur enginn karl, kominn á áttræðis-aldur, minsta rétt til að bera sig upp um það, þó hann fari að „falla í stafi" um mitt leyti nú. Lengi hefi ég sagst myndu reyna, að hafa það eins og sjómaðurinn í stöku Þorsteins, sem ég hefi þá oft haft yfir: Að „hátta hér, hvar sem lestist skeiðin". Á hinn bóginn er enginn asi á því að falla fyr en í „fullu tré", en það er, þegar maður annaðhvort á ekkert áhugamál lengur, eða þolir ekki við fyrir veikindum. Þangað til er alt slarkandi.

Aldrei sé þér aftekið
opið skaut til bjargar:
Æfinlega að una við
yndis-stundir margar!

Vinsamlega

Stephan G.

ÍSLENZKUR TORFBÆR

DR. SIG. JÚL. JÓHANNESSON:

Framtíðar bókmentir Íslendinga í Vesturheimi

I.

Þegar Vesturfarir hófust

Þegar fyrstu Íslendingar fluttust til Canada og Bandaríkjanna, voru þeir, að heita mátti, óþektir öðrum þjóðum. Þeir höfðu lengi verið svo afskektir, að örlítil viðskifti höfðu átt sér stað milli þeirra og annara þjóða.

Tvær eða fleiri þjóðir hefðu getað átt í stríði, það stríð staðið yfir mánuðum saman, friður verið saminn og alt þetta átt sér stað án þess að nokkur frétt hefði borist um það til Íslands, fyr en það var alt um garð gengið.

Umheimurinn vissi það, að til var eyja einhvers staðar lengst norður í höfum; að hana bygðu einhverjar mannverur, örfáar og atkvæðalitlar.

Sumar skólabækur hinna svonefndu menningarþjóða fræddu börnin á því, að á þessari eyju ættu heima fáeinir Eskimóar; að öðru leyti væri hún óbygð, og ekkert annað en eyðimörk.

Einstakir mentamenn í Evrópulöndunum vissu það þó, að þessa eyju bygðu sérstakir bókmentamenn. Fáeinir „grúskarar", sem kallaðir voru í Vesturheimi, vissu það líka. Þessir menn vissu um Eddurnar, Fornsögurnar o. s. frv.

II.

Fyrsta kynslóðin

Þeir sem fyrstir fluttust vestur og settust að hér í álfu, voru óþektir öllum nema þessum fáu „grúskurum". Og jafnvel þeir vissu heldur ekkert um þá annað en það, að þeir kynnu að skrifa og yrkja ljóð. En í þeirri list gátu þeir ekki notið sín eða kynt sig: þeir kunnu ekki enska tungu og voru því sama sem mállausir þegar hingað kom. Þeir urðu annaðhvort að steinþegja eða skrifa og yrkja á sínu eigin máli, sem enginn skildi nema þeir sjálfir. En við það sátu þeir fram á rauða nótt að loknum dagstörfum, sem oftast voru svo erfið, að þau beygðu bök og hnýttu hendur. En þeir héldu samt áfram með bókmentastörfin í samkeppni við bræður sína heima; og það með svo miklum árangri, að einn þeirra er viðurkendur sem jafningi hinna allra fremstu heima.

En það skapaði þeim ekki álit hér: Hér skildi þá enginn fremur en þó þeir hefðu talað kínversku.

Á gullöld Grikkja skiftu þeir öllum jarðarbúum í tvo flokka: Grikki og „útlendinga", sem þeir kölluðu „Barbara". En orðið „Barbarar" (samkvæmt þýðingu Steingríms Thorsteinssonar) þýðir: ómentaðir,

óheflaðir, durgslegir, dónalegir, búralegir, bjálfalegir. Svipuð mun hafa verið hugsunin á bak við orðið „Foreigner“ (útlendingur), en það voru þeir allir nefndir, sem hingað fluttu, nema Englendingar og Frakkar.

Vegna þess hvað Íslendingar voru lang fámennasta þjóðbrotið, var áherzlan á útlendingsnafninu ábærilegust í eyrum landanna, en ábærilegust var hún Íslendingum, vegna þess að þeir voru, yfir höfuð að tala, flestum hinna andlega fremri — og vissu það sjálfir að svo var, þó þeir ættu þess engan kost að sýna það eða sanna fremur en maður í járnum getur neytt handa eða fóta.

Þannig var ástatt með fyrstu kynslóðina hér vestra. Enginn þekti þessa afskektu þjóð, og margir vissu ekki betur en landarnir væru Eskimóar.

Sumum gramdist þetta svo mjög, að þeir vildu helzt losna sem fyrst við íslenzkuna, þar sem hún væri aðeins til fyrirstöðu og erfiðleika. En á móti því risu flestir. Íslenzk tunga var þeim eins og nokkurs konar andleg móðir, svo kær þeim og ástfólgin, að því varð ekki með orðum lýst; svo fögur og töfrandi að engu varð við jafnað.

Ég man eftir því einhverju sinni að ég heyrði tvo aldurhnigna Íslendinga, sem voru að tala saman um fegurð íslenzkrar tungu: þeir komu sér saman um það, að engin önnur tunga sameinaði eins mikla speki og aðra eins fegurð: Tökum til dæmis orðtakið: „Að vörmu spori“, sagði annar þeirra. „Ja, ég hefi nú satt að segja aldrei krufið það til mergjar“, sagði hinn.

„Ég heyrði Bjarna Jónsson frá Vogi einhverju sinni skýra það“, sagði sá fyrri. „Hann skýrði það svona: Í gamla daga gengu menn berfættir. Hugmyndin á bak við þetta orðtæki var sú, að tveir eða fleiri menn voru saman komnir. Annar eða einn þeirra færi burt, en segði um leið: „Ég kem aftur að vörmu spori“. Menn hugsuðu sér, að þegar stígið væri á kalda jörðina með hlýjum fótum, þá hlýnaði hún af heitum iljunum, og maðurinn segðist koma svo fljótt aftur, að jörðin hefði ekki tíma né tækifæri til þess að kólna á meðan hann væri burtu“. „Auðvitað er þetta skáldskapur“, bætti maðurinn við: „En fagurt er það og hugsunarríkt. — „Eða orðtækið“: „Maður guðs og lifandi“. Þar er gert ráð fyrir því að menn sitji og skeggræði. Einn í hópnum segir sögu eða gerir einhverja staðhæfingu. Annar virðist rengja söguna eða staðhæfinguna og segir: „Ætli þetta sé nú alveg satt?“. „Maður guðs og lifandi!“ segir sögumaðurinn; þetta er sama sem hann segi: „Ég kalla guðs menn og lifandi menn til vitnis um það, að þetta er satt“. Hér þýðir „maður guðs“ sama sem dáinn maður. Það er talið sjálfsagt að dánir menn séu hjá guði (séu menn guðs). Það er því sama sem maðurinn segi: „Ég kalla lifandi menn og sálir látinna manna sem vitni þess, að sagan er sönn“.

„Er ekki þetta dásamlegt!“ sögðu gömlu mennirnir hver í kapp við annan.

Íslendingar voru svo gagnteknir af fegurð tungu sinnar, að því verður ekki lýst með orðum — jafnvel ekki með íslenzkum orðum — og það var eins og málið yrði þeim enn

þá ástfólgnara í „útlegðinni“, eins og þeir kölluðu hérvistina, heldur en hún hafði verið heima. „Enginn veit hvað átt hefir fyr en mist hefir“ sannast þar.

Það væri annars fróðleg bók og merkileg, sem skýrði frá upphafi og tilveru allra merkustu orðtækja og þýðingu þeirra í íslenzkri tungu. Í kjölfar slíkrar bókar ætti önnur bók að koma; það er bók með: Fornmannavísum, ljóðabréfum, tíðavísum og bæjarrímum.

III.

Önnur kynslóðin

Fyrsta kynslóðin naut sín nokkurn veginn hér vestra á sinni eigin tungu, en alls ekki á aðalmáli þess lands, er hún hafði ákveðið sem framtíðar bústað sinn.

Næsta eða önnur kynslóðin var þó enn þá ver á vegi stödd í þessu tilliti. Hún var að vísu farin að komast dálítið niður í enskunni, en hún blandaði henni saman við íslenzkuna; varð sú málablöndun stundum lítt skiljanleg, en stundum svo hlægileg, að engu tali tók. Sú kynslóð var því í enn þá meiri vandræðum en sú fyrsta: Hún kunni hvorugt málið til hlítar og var stödd í eilífum eldi vegna þess að hún vissi það oft ekki, hvort hún var að tala vit eða óvit. Það mál, sem þá var talað, var oft hvorki enska né íslenzka, og gárungarnir kölluðu það „Vesturheimsku“.

Enskan hafði farið hér vestra með íslenzkuna eins og danskan hafði um eitt skeið farið með hana heima á Íslandi, þegar sumum fanst það engin vanvirða að „dependera“ af þeim dönsku. Nokkrar tilraunir hafa verið gerðar til þess að bjarga málinu frá misþyrmingu; sumir hafa gert það í alvarlegum áminningum, en aðrir í háði, og er erfitt að segja hvor aðferðin hefir heppnast betur; þær hafa sjálfsagt báðar borið nokkurn árangur. Þessar varnar tilraunir hafa ýmist verið reyndar í ræðu, riti eða ljóði. Man ég eftir fjórum mönnum sérstaklega, sem tilraunir gerðu með skop aðferðinni. Sá fyrsti þeirra var Jón Ólafsson; hefi ég heyrt eftirfarandi vísu eignaða honum:

„Söngflokkur af sóma fólki saman
stendur,
en engin maður undirstendur
af hverju hann sundurstendur“.

Sigfús Benedictson orti talsvert af vísum í sama anda og sama tilgangi. Þessa vísu hefi ég heyrt eignaða honum:

„Það er meinið þegar treinið kemur,
undirstendur ekki ég
æslander frá Winnipeg“.

Í óbundnu máli skrifaði Þ. Þ. Þ. hlægilegt samtal í tímaritinu „Sögu“, þar sem stúlka, sem lært hefir hrafl í ensku talar við bróður sinn nýkominn að heiman; er það næsta hlægilegt samtal.

Þá er þess að geta að Hallur Magnússon stofnaði blað, sem alt var ritað á þessu blandaða máli. Blaðið hét „Fonnið“, var það gefið út að Lundar og fjölritað af Brynjólfi Þorlákssyni söngkennara. Þá minnist ég afar skemtilegrar ræðu. sem Hjálmar Bergman dómari flutti um þetta efni. Var lengi (og er enn) vitnað í þá ræðu. Ein

setningin úr henni er þannig: „Ef okkur líkar ekki við einhvern, þá bara rennum við honum niður".

IV.

Þriðja kynslóðin

Svipað þessu var málið orðið um eitt skeið. Var það tvent, sem mest flýtti fyrir hnignun íslenzkunnar: Í fyrsta lagi skólaganga barnanna. Þau lærðu þar auðvitað alt á ensku, og léku sér á milli skólastundanna á stéttum og strætum við önnur börn, sem vitanlega töluðu öll ensku. Í öðru lagi voru það blönduðu giftingarnar. Þeim giftingum fjölgaði óðum, þar sem annað brúðhjónanna var íslenzkt, en hitt enskt, eða eitthvað annað en íslenzkt. Íslendingar höfðu samlagast svo mjög enskum siðum og háttum, enskri hugsun og tungu, að þeir þurkuðu furðu fljótt af sér útlendings nafnið.

Já, við þessi kjör átti önnur kynslóðin að búa. En á dögum þriðju eða yfirstandandi kynslóðar varð alger breyting á högum, háttum, hugsun og viðhorfi hinna yngri. Þeir gerðu sér fulla grein fyrir því að þeir voru hér alls ekki útlendingar, þó forfeður þeirra væru það eða hefðu verið. Málleysið hafði valdið því, að foreldrum þeirra voru flestir vegir lokaðir, en sjálfum þeim voru allar brautir opnar, vegna þess að þeir höfðu hlotið fult vald yfir málinu. Ensk tunga var nú orðin þeirra eigin tunga. Þeir lofuðu hamingjuna fyrir það að þeim þunga steini var velt úr vegi. Þeir sýndust hafa strengt þess heit að nota enska tungu til þess að afla sér alls þess, sem lífið krefðist: Viðurkenning hæfileika sinna, mentun og framsóknar tækifæri.

Þetta var fyrst þögul og óskipulögð hreyfing, en hún læsti sig eins og eldur í sinu um allan Vesturheim. Hvar sem Íslendingur fanst — og þeir virtust vera allsstaðar eins og Gyðingurinn gangandi — þar mátti finna áhrif þessarar hreyfingar; hugsunin breiddist út þegjandi og hljóðalaust, en sívaxandi og máttar meiri. Unga fólkið vissi það, að bókmentirnar voru það eina, sem forfeður þess urðu frægir fyrir, þrátt fyrir það þótt verk þeirra skildu aðeins örfáir menn aðrir en þeir sjálfir. Unga fólkið var ákveðið í því að jafnast á við þá fremstu í þessu nýja landi, í hvaða grein sem væri: Verða engra eftirbátur í neinu, efnislegu né sálrænu. Það dáðist með sjálfu sér að forfeðrum sínum fyrir það, hversu miklu þeir höfðu áorkað. Það gerði sér grein fyrir því, að álíka erfitt er að komast áfram í andlegum efnum mállaus eins og að vinna líkamleg störf, án þess að hafa til þess viðeigandi verkfæri. Og samt höfðu forfeður þess komist lengra mállausir en nokkrum gat komið til hugar. Hví skyldi þá ekki unga kynslóðin komast fremst í fylkingu, hvar sem var og í hvers konar samkeppni, sem um var að ræða? Hún sem var fleyg og fær í málinu — enskunni; þessu allsherjar verkfæri til allra starfa, þessum töfralykli að öllum lokum og lásum?

V.

Andlegar öldur og erfðir

Alt sýnist ganga í öldum; alt virðist fara í erfðir. Allar breytingar og byltingar hefjast á vissum tímum af vissum atburðum, hjaðna svo eða deyja, eða láta lítið á sér bera um

tíma, þangað til þær rísa upp aftur, ef til vill að einhverju leyti breyttar.

Öll einkenni eða sérkenni ganga í erfðir, andleg jafnt sem líkamleg. Íslendingar — þessir miklu bókmentamenn, voru ekki altaf jafnlifandi í skáldskap sínum eða ritstörfum. Bókmentastörf þeirra ganga í öldum. Einstakir menn rísa upp á vissum tímum; þeir kveikja áhugaeld hjá öðrum til samvinnu og vekja þjóðina um stundarsakir. Eina slíka öldu vöktu „Fjölnismenn", og áhrif hennar urðu svo víðtæk, rætur hennar svo djúpstæðar og turnar hennar svo háir, að hún umskapaði íslenzkt þjóðlíf, sem ber þess menjar um aldur og æfi.

Eftir því hvort foreldrar vorir eru bjartir eða svartir, gæflyndir eða grályndir, vitrir eða hið gagnstæða, eftir því er það líklegt að vér líkjumst þeim að því leyti: Alt fer í erfðir, líkamlegt og sálrænt. Á því byggist sú skynsamlega og sanngjarna kenning sumra siðbótamanna, að allar hegningar séu afnumdar, en uppeldis- og mentastofnanir komi í stað fangelsanna. Er það ekki líklegt, samkvæmt þessu að afkomendur vorir — þriðja kynslóðin hér í álfu, íslenzk nútíðar æska, erfi bókmentagáfu forfeðra sinna og verði ritfært fólk í stórum stíl og glæsilegum meðal þjóða Vesturálfunnar á enska tungu? Og er það ekki jafnlíklegt að afkomendur vorir veki upp bókmenta öldu hér þegar minst varir?

VI.

Hvernig er útlitið?

„Nú er dagur um alt loft", sagði séra Friðrik Bergmann forðum. Að því er snertir bókmentahiminn Vestur-Íslendinga, finst mér hann vera fremur bjartur. Og eins og tala má um öldur á sjó, má einnig tala um öldur í lofti. Mér finst að nú þegar hafi brotist fram álitleg bókmentaalda meðal ungra Íslendinga hér í álfu: „Hún liggur í loftinu" eins og orðtækið segir; og ég trúi því að hún verði öflugri og stærri þegar tímar líða.

Ungmenna hreyfingin, sem ég mintist á, hefir fyrir nokkrum árum stofnað félag, sem hún nefnir „The Icelandic Canadian Club" (skammstafað I. C. C.).

Sú hreyfing, sem Fjölnismenn hófu, reis á þeirri öldu, sem „Fjölnir" skapaði. Fjölnismenn töldu það nauðsynlegt að stofna málgagn: Þess vegna fæddist „Fjölnir", og áhrif hans eru enn lifandi meðal Íslendinga.

Fyrir einum áratug stofnaði þessi hreyfing hér sérstakt tímarit: „The Icelandic Canadian". Það er ársfjórðungsrit, myndarlegt og prýðilega úr garði gert, með fjölda af myndum. Að þessu riti stendur hópur af mentafólki, sem annast um ritstjórn, fjármál og alt annað endurgjaldslaust. Hefir þetta rit flutt hverja ágætis greinina eftir aðra. Það hefir áunnið sér virðing og viðurkenning, og náð ótrúlega mikilli útbreiðslu. Ritið sýnir það bezt, að unga fólkið íslenzka kann að beita pennanum. Sú alda, sem það hefir skapað, hækkar vonandi og stækkar með aldri og æfingu. Hún hefir þegar bygt brú á milli nútíðar og framtíðar í baráttunni fyrir íslenzkri menningu hér í álfu.

Hreyfing unga fólksins hefir skilið það, að alveg eins og fólkinu í heild sinni og hverjum einstaklingi reið

á því að læra málið, eins var það nauðsynlegt fyrir hana (hreyfinguna), að eignast málgagn. Víðtækar hreyfingar, sem ætlast er til að lifi og þroskist, verða að eignast málgagn.

Önnur vakning samhliða þessari hefir einnig risið upp hér vestra; hún er sú, að ungt fólk af íslenzku bergi brotið, hefir ort ljóð á ensku, og tekist það vel. Hefir sú gáfa auðsjáanlega gengið í erfðir frá fyrri kynslóðum. Langar mig til þess að birta í íslenzkri þýðingu við lok þessarar greinar sýnishorn af ljóðum þessara ungu skálda.

Brúin milli nútíðar og framtíðar er í smíðum. Þessi ungu skáld leggja þar hönd á plóginn, en „The Icelandic Canadian" á þar forustuna.

Mér dettur nokkuð í hug: Ég ferðaðist einu sinni yfir Klettafjöllin. Skamt frá stað, sem Lake Louise heitir, mætast tvær ár, önnur tær eins og kristall, hin mórauð eins og skolavatn, eða eins og jökulár á Íslandi. Eftir að þær hafa mætzt halda þær áfram samhliða, án þess að vatnið blandist, alveg eins og góðir ferðafélagar með mismunandi hörundslit. Þetta helzt alllengi. En samferðin varð til þess að vatnið blandaðist smám saman þangað til það myndaði nokkurn veginn hreina eða tæra stóra á: Þar dró hvor um sig dám af sínum förunaut. Þetta táknaði í huga mínum blöndun þjóðflokkanna hér í álfu. Mig langaði til þess að geta hugsað mér Íslendinginn sem kristallstæru ána, sem reyndi að halda sér út af fyrir sig, en tókst það ekki nema um stundarsakir. En þegar alt var sameinað, langaði mig til þess að mega trúa því að þessi mikla á með blandaða vatninu yrði tærari og heilnæmari vegna þess að Íslendingar eða íslenzk áhrif hefðu blandast í hana.

VII.

Hér birtast stutt sýnishorn af ljóðum 9 ungu skáldanna, í stafrófsröð.

Sönn vinátta

Eftir Albert L. Halldórsson

Sönn vinátta veitt og þegin
er vermandi ljós frá sól.
Hún verður ei mæld né vegin;
hún veitir í hríðum skjól.
Og lífið þá finst oss fegra,
ef finnum vér trúan vin,
og hlýrra og hátíðlegra
sem himinsins endurskin.

Sönn vinátta' er verndargyðja,
sem veitir í þrautum lið.
Hún fús er að styrkja' og styðja,
hún stendur oss æ við hlið. —
Á heimsvegum bröttum, hálum,
þó háð séum margri rún,
frá skaðsemi skyldum sálum
og skelfingum bjargar hún.

Ef öldurnar stormur ýfir
og útrýmir friði' og ró,
er vináttan höfn, sem hlífir
við háska á lífsins sjó:
Sem limrík og laufguð hrísla
hún lúnum er hvíld og værð;
þar hugljúfar raddir hvísla. —
Vor hugsun og sál er nærð.

Sönn vinátta veitt og þegin
er vermandi ljós frá sól.
Hún verður ei mæld né vegin.
Hún veglýsir pól frá pól.
Því megi hún metin verða
og mikluð kyn eftir kyn,
því guð ann þeim góðra ferða,
sem gefur hann trúan vin.

Hringferðin

Eftir Robert Helgason

Sjá, morgundís
af djúpi rís,
frá draumum vekur heim,
en stjarna dags
sér leitar lags
að lýsa víðan geim.

Upp ljómar sól
sín breiðu ból
og brýzt í gegn um ský.
En lífsins þrár
um eilíft ár,
þær áfram hrinda því.

Með rökkurvöld
svo kemur kvöld
og kyrð á lífsins sjó.
Í djúpið senn
fer dagur enn
í dauða, frið og ró.

Litla húsið

Eftir L. A. Jóhannson

Sjá litla húsið, er í eyði stendur
og öllum lokað, nótt og bjartan dag.
Þar stara blindir blæjulausir gluggar
á bæjarlíf um fagurt sólarlag.

Sjá gamla strompinn, enn sem höfði heldur
og hluttekningu þeirra fyrirleit,
er fram hjá gengu' og ræddu' í lágum lestri
um leyndarmál, sem auða húsið veit.

Sjá litla húsið. — Leiðist því á kvöldin,
er langir skuggar teygjast yfir snæ?
Þar tindra rúður, tár sín reyna að dylja,
er tendruð skína ljós um allan bæ.

Sjá, litla húsið er sem órótt bíði
að endurskapist fyrri hagur sinn:
Að gömul kona gráhærð dyrnar opni,
við gestum brosi' og segi: „Komið inn!"

Til móður minnar

Eftir T. J. Oleson

Ef þannig lifði ég þennan dag
að þér ég hefði gleymt;
já, þér sem dýpstu og æðstu ást
mér ávalt hafðir geymt,
það væri synd — þó sé ég brott,
en sért þú heima kyr,
í hug og anda samrýmd samt
við sjáumst eins og fyr.

Og ófullkomna kvæðið mitt
þér kveðju mína ber. —
Mér betur ár frá ári skilst
það alt, sem skulda' ég þér.
Ég **vil** svo margt, ég **vona**, — nei,
ég veit þú skilur mig.
Ég þennan dag ei dylja má
hve djúpt ég elska þig.

Sem indæl rós með ótal blöð,
er uxu' í kyrð og leynd,
unz fegurð öll, sem áttu þau
í einni heild varð greind:
Já, móðir kær, þín ást var eins.
Hvert ár — nei, sérhvern dag
mér fagra' og nýja nótu söng,
sem nú er heildar lag.

Um þig ég hugsa þessa stund:
mín þrá og ósk er sú
að týni' ég aldrei trausti því,
sem til mín elur þú.
Og þann sem helgar þennan dag
ég þess af hjarta bið
að þig hann blessi, móðir mín,
þér miðli ást og frið.

Víðitangi

Eftir Frank Olson

Frá „Víðitanga“ heyrist hljóð:
þar hrönnin brýzt í jötunmóð
og geysist inn á Gimli fjörð:
þar gæfa og blessun halda vörð.
Og Vesturlanda víkingar
sér völdu örugt hæli þar.
Og enn þá veltur aldan grimm
sem átján hundruð sjötíu og fimm.

Og þá var lent við þennan sand
og þreyttir stigu menn á land.
Þar framtíð beið hins frónska manns
og fyrirheitna landið hans.
Á Tangann stefndu skip á ská —
— og skrítinn var hann flotinn sá —
þó hurð frá hælum skylli skamt
hann skilaði' öllu heilu samt.

En fyr en sigur fengist þar
til fulls — við alls kyns hörmungar
að berjast, það var hlutur hans
að háttum þessa nýja lands.
En afrek mesta það var þó,
er þetta fólk í kyrð og ró
sér innanríkis ríki bjó
með réttarfar og lögvald nóg.

Svo vegleg bygð með rausn þar rís —
þar rís upp vestræn Paradís. —
Og feðramenning fornri þar
er fylgt — án nokkurs hagnaðar.
Þá arfleifð verndar kyn til kyns
með kraftaverkum landnámsins.
Nú dreifist hún með sæmd og seim
og sigri' um allan Vesturheim.

Hún leggur skerf, sem ljósan vott
í landsins mikla „bræðslupott“.
Frá Víðitanga heyrist hljóð,
sem hrífur okkar frónsku þjóð,
er sagan endar samtíðar,
en saga byrjar framtíðar.
Vér dáum framtök frumbyggjans
og fyrstu hetjur þessa lands.

Með þolinmæði að þrekvirkjum
á þremur aldarfjórðungum
hér unnu menn — þeir lið sitt ljá
unz lífsins faðir kallar þá.
Að loknu striti' og starfi manns
sem stjarna ljómar sagan hans.
Er sólin heldur vökuvörð
um „Víðitanga' og Gimli fjörð“.

Við Öxará

Eftir Thorvald Pétursson

Ég hugar augum enn þá lít
— þó Íslands strönd sé köld og fjær —
hvar Geysir teygir gufuarm,
sem gnæfir hærra' en Bifröst nær.

Og ég sé fjöllin jökul krýnd
og ég sé hraunin graslaus öll.
Ég heyri fossins heljarraust
í helli — líkt og syngi tröll.

Á Þingvelli við Öxará
sjást ýmis konar vígabrögð
í kringum Lögberg — þar var það,
sem þjóðin heyrði lögin sögð.

Þar víkings sverðin blika björt
í bláma lofts og nætursól.
Þar meyjar ganga ein og ein,
en áin kyssir laut og hól.

Þar mest og björtust mærin ein
er mötli, skreyttum gulli, klædd
og fegri en ljóma Öxarár. —
Nei, engin henni jöfn er fædd.

Um sólarlagið sést það bezt:
Hún sjálf er mynd af eigin þjóð.
Hún bláum augum horfir hátt
til himins — vermd af innri glóð.

Þar birtist önnur dimm og dökk,
þá daprast sú, er var þar fyr.
Þær tala hljótt; ég heyri' ei neitt. —
Svo hverfur nornin — gyðjan kyr.

Hún til mín leit — ei sá mig samt. —
Mín sál fann eitthvað. — Vissi' ei hvað:
Í návist hennar hraðar sló
mitt hjarta — eldur snerti það.

Ég hrifinn starði' á hana' um stund,
en hún, sem draumsýn, burtu var.
Til hennar leitar hugur minn;
'hún himinborna fegurð bar.

Sveinn G. Borgfjörð níræður

Eftir Arthur M. Reykdal

Þá Lundar bær var hugsjón hrein
og hrjóstur alt í kring,
og benda mátti hér og hvar
á hraustan frumbýling;
hann þangað fór og fékk sér blett,
með feikna kappi vann,
unz grjóti' og hrjóstri' í gróðurjörð
með grönnum breytti hann.

Um alt sitt langa æfiskeið
hann altaf stöðugt vann
til þrifa' og vaxtar þessum bæ:
Svo þjóðin skoðar hann
sem áa vorra arfleifð — þó
að ellin beygi Svein,
er þrekið eins og sálin söm;
þar sést ei breyting nein.

Þeir prédika það prestarnir
að Paradísar frið
— þar eilíf ríki algerð hvíld —
við andlát hreppum við.
En fremur lízt mér lítilsvert
það loforð fyrir Svein:
Hann tyldi aldrei í þeim stað,
sem ekki' er vinna nein.

Með glímuskjálfta skýzt hann inn,
og skeytir ekki' um vörð:
Við **„Sérhlífinn"** og **„Silakepp"**
hinn sami' og hér á jörð.
‚Hann hefir öllu' í uppnám hleypt
með orðum sínum fyrst. —
En prófið stenzt hjá Pétri samt
í Paradísar vist.

Næturvöku konan

Eftir Jóhönnu Sigurbjörnson

Dauðakyrð, og dimt í öllum göngum;
dagur liðinn, ríkir þögul nótt. —
Hugarburða svipir velta vöngum;
vaka sumir, fæstir sofa rótt.

Stundarværð hið ytra hvílir yfir
öllu — hvað sem geymir dulin rún.
Rauða týran eina ljós, sem lifir:
líkn í voða stöðugt boðar hún.

Þá, sem blunda, dreymir brotna drauma;
— dauði og líf á tafl við hverja sæng —
fálma þeir sem strá á milli strauma
stefnulaust — í einhvern líknar væng.

Þó að oft í gömlum gólfum braki,
gæzlukonan varast það í nótt:
hún kann lag á léttu fótataki —
líður milli dyra engilhljótt.

Kvartar einn með kæfðum andardrætti:
kvalir banna mér að sofa „rótt!"
Annar heyrist hvísla' af veikum mætti:
„Heyrðu, systir. Gef mér frið í nótt!"

Höndin skelfur; hrygluröddin titrar;
hljótt að rúmi gæzlukonan fer:

„Svefninn flýr, í sárum þrautir
bitrar;
samt ég veit þú getur hjálpað mér!“

Þessi trú er þreyttum vökustyrkur;
þetta traust er afl í hverri raun.
Gæzlukonan gegn um lífsins
myrkur
geymir það, sem margföld
verkalaun.

Gleðihrygg við sjálfa sig hún mælir:
„Sálu minni skildist það í nótt,
hvað þeir mega kallast sigursælir,
sem hjá veikum skapa traust og
þrótt.

Meðan ég er vörður veikra bræðra,
veit það, guð, í nafni sonar þíns
skyldurækni' að telja öllu æðra —
efsta fána' í ríki huga míns“.

Blýantsstúfs vísur

Eftir Gus Sigurðsson

Að þekkja engin bundin bönd. —
Með blýantsstúf í æfðri hönd
ég vildi reika um lög og láð,
ef ljóðafimi gæti ég náð.

Það kenn mér, listagyðja góð,
að geta samið fögur ljóð
um alt það bezta, er hug minn hreif,
þó hlotnist það á víð og dreif.

Í skóla lífsins leyf þú mér
að lifa það, sem fegurst er;
því gleymi aldrei muni minn:
það megni blýantsstúfurinn.

Og fyndni og gletni gef þú mér
að gleðja þann, sem hryggur er.
Ef hyggni og vizku hvergi finn,
ég heiti á blýantsstúfinn minn.

Að þekkja engin bundin bönd,
með blýantsstúf í æfðri hönd
ég vildi reika um lög og láð,
ef ljóðafimi gæti ég náð.

VIII.

Skýringar og athugasemdir

Ég vænti þess að margir hafi ánægju af því að lesa þessi kvæði ungu skáldanna. Kvæðin eru fjölbreytt: öll um mismunandi efni, og skáldin sjálf eiga heima í ýmsum pörtum landsins.

Ég hefi raðað þeim eftir stafrófsröð: Ekkert gert upp á milli þeirra.

1. **Halldórsson, Albert L.:** Hann er ungur maður, sem vinnur hjá Eatons félaginu: Eftir hann hafa komið út tvær bækur: „Wings og the Wind“ og: „The Fruits of the Valley“.

2. **Helgason, Robert:** Sonur Oddnýjar Helgason, sem orti og skrifaði undir nafninu „Yndo“ og allir þekkja.

3. **Jóhannson L. A.:** Hún var kennari við Elfros, Sask.; er nú gift kona í Vancouver, B.C.

4. **Oleson T. J.:** Prófessor við háskólann í Manitoba. Sonur G. Olesons fræðimanns í Glenboro, Man.

5. **Olson, Frank:** Kennari við miðskóla í Charleswood, Man. er sonur B. B. Olsons friðdómara að Gimli og konu hans Guðrúnar Sólmundssons, sem bæði eru dáin.

6. **Pétursson, Thorvaldur:** Mentamaður í Toronto, sonur Dr. Rögnvaldar Péturssonar prests í Winnipeg og ekkju hans.

7. **Reykdal, Arthur M.:** Prentnemi við Columbia Press; er útgefandi tímaritsins „Vagabond“ og ritstjóri þess. Hann er sonur Paul Reykdals og Kristínar ekkju hans.

8. **Sigurbjörnson, Jóhanna:** Hjúkrunarunarkona; dóttir Sigurðar Sigurbjörnson að Leslie, Sask. og Rannveigar konu hans. Móðir Jóhönnu er alkunn fyrir ritstörf sín.

9. **Sigurdson, Gus:** Fóstursonur Guðlaugs Sigurðssonar að Lundar, Man. Hefir gefið út ljóðabók, er hann nefnir „Pencil-Stub Stanzas", í vandaðri útgáfu, og nú alveg nýverið aðra, sem hann nefnir „Dreams and Driftwood".

IX.

Dómar og sleggjudómar

Þegar þessi ungu skáld koma fyrst fram á sjónarsviðið, er margs að gæta, bæði frá þeirra eigin hálfu og einnig frá hálfu þeirra, sem um verk þeirra dæma.

Prófessor Richard Beck bendir réttilega á það, hversu oft sé stígið á gróður, sem sé að byrja að vaxa — viðkvæman vorgróður, sem hvorki þoli kulda né harðneskju, og sé stundum jafnvel deyddur í fæðingunni með hlífðarlausu fótasparki. Honum farast orð um það á þessa leið:

„Vorhretin hafa mörgum nýgræðingnum orðið að þroskatjóni, eða jafnvel fjörtjóni — kyrkt hann svo í vexti, að hann beið þess aldrei bætur".

Prófessor Beck hefir hér lagt líknarhönd sína á viðkvæman blett, sem þörf var að snerta.

Það er algengt með skáldskap, eins og margt annað, að þeir sem hlotið hafa viðurkenning og þykjast vera fleygir og færir, stíga á frumgróður byrjandans með kulda og hlífðarleysi; þeir halda sleggjunni á lofti og láta hana falla á alt, sem er nýtt og byrjandi. Íslenzkan kallar þetta „sleggjudóm", og er það einkar vel tilfallið, eins og margt fleira í „ástkæra ylhýra málinu". Þessir „sleggjudómar" eru tvenns konar: þeir eru ýmist **háværir** eða **hljóðir.** Þeir háværu eru eins og ég hefi lýst þeim: Þeirra aðferð er sú að merja alt og mylja með dómsleggjunni. Hin aðferðin er sú að kæfa alt og þegja það í hel.

Síðari aðferðin fer stundum svo langt, að bókmentadómendur lesa ekki það, sem þeim berst, nema því aðeins að höfundurinn sé þektur og viðurkendur. Það hefir, meira að segja, komið fyrir að ungur höfundur hefir sent handrit til útgáfu, en það hefir verið endursent og ekki talið hæft til prentunar. En þegar þessi **sami höfundur** hefir, þrátt fyrir það, rutt sér braut, hefir **þetta sama** handrit verið gefið út og talið með því allra bezta, sem **þessi sami** höfundur hafði skrifað.

Dómar eru hollir og nauðsynlegir, en **sleggjudómar** eru skaðlegir, og eiga engan rétt á sér, hvort sem þeir eru framdir með þögn eða hávaða.

Aðfinningar eru nauðsynlegar, og oft gagnlegar þeim, sem fyrir þeim verða. En þær þurfa að vera bygðar á sanngirni og skilningi: Ekki aðeins skilningi á því efni, sem um er dæmt, heldur einnig skilningi á sálarlífi hins unga höfundar.

Þetta er vonandi að Íslendingar hafi í huga gagnvart þeim ungu skáldum, sem hér eru til umræðu. Þeir þurfa á aðra hlið bendingar og leiðbeiningar, en á hina hlýhug og viðurkenning. Sé þess gætt, má

vænta áframhaldandi og vaxandi vorgróðurs í akri vestrænna bókmenta af íslenzkum uppruna.

X.

Varist vanskapninginn

Eins og það er áríðandi að þeir, sem bókmentir dæma, gæti þess að viðhafa sanngirni og óhlutdrægni í dómum sínum, eins ber hinum ungu höfundum að flytja það eitt inn í hinn enskumælandi bókmentaheim, sem auki álit Íslendinga: sem göfgi, bæti og hefji þær allsherjar bókmentir, sem nú eru í sköpun hjá hinni margþættu vestrænu þjóð.

Ungu skáldin þurfa að forðast þær villigötur, sem leiða út á eyðimörk rímlausrar ljóðagerðar. Enskumælandi ljóðasmiðir allmargir hafa tekið upp þá ógæfu að yrkja rímlaus ljóð. Og jafnvel fáeinir Íslendingar hafa stundum fetað í fótspor þeirra. Þess konar skáldskapur lætur illa í eyrum í ensku máli, en þó enn þá ver í íslenzku, vegna stuðlanna og höfuðstafanna, sem ekki er krafist í enskunni, en íslenzkan heimtar afdráttarlaust.

Ritstjóri „Eimreiðarinnar“ kemst vel að orði, þar sem hann segir að stuðlar og höfuðstafir í íslenzkri ljóðagerð séu eins nauðsynlegir og „patína“ og „kaleikur“ við altarisgöngu.

Það er vonandi að okkar ungu skáld villist aldrei inn í þann „skóla“. Rímlaus ljóðagerð er réttnefnd vanskapningur eða skrímsli. Ungu skáldin, sem hér eru nefnd, hafa öll haldið sér vel og stöðugt við réttar reglur ríms og búnings, og er það vel farið.

Ég mætti skjóta því hér inn, að ég hefi heyrt um það deilt, hvort það væri meðsköpuð og fastákveðin einkenni íslenzkunnar frá upphafi að hún yrði að krefjast stuðla og höfuðstafa — að eðli málsins heimti það; eða hvort það væri af því að íslenzkt ljóðeyra væri orðið því svo vant öld eftir öld, að krafan kæmi þaðan. En hvað sem um það er: hvort sem sú krafa kemur frá eðli málsins eða frá margra alda venju, þá er það víst að nú heyrir það málinu til, alveg eins og hjartað heyrir til líkama mannsins og hann getur ekki án þess lifað.

XI.

Kynslóðaskifting

Þegar Vestur-Íslendingum er skift í þrjár kynslóðir, eins og leitast hefir verið við að gera hér, þá gefur það að skilja, að ekki verður farið eftir beinum línum, hvort sem um er að ræða bókmentalega skiftingu eða einhverja aðra: Yfir höfuð að tala var fyrstu kynslóðinni ómögulegt að yrkja á ensku, og yfir höfuð getur þriðja kynslóðin alls ekki ort á íslenzku.

Samt sem áður sköpuðust kringumstæður þannig fyrir fáeinum fyrstu og annarar kynslóðar einstaklingum að þeir ortu lýtalaust á ensku — og sumir ágætlega. Birti ég hér sýnishorn af ljóðum tveggja annarar kynslóðar skálda, sem þeir ortu á ensku, en ég hefi þýtt á íslenzku. Skáldin eru þeir Vilhjálmur Stefánsson og Christopher Johnston. Christopher orti fjölda af fögrum kvæðum, og voru mörg þeirra birt í hinu ágæta blaði „Minneota Mascot“ og fleiri blöðum eystra.

Þess mætti geta hér að Vilhjálmur skrifaði merkilega grein rétt eftir aldamótin og birti í ritinu „Poet Lore“, sem gefið er út í Boston. Var greinin til þess skrifuð að sýna hvernig ort væri á íslenzku — og sérstaklega til þess að sýna stuðlana og höfuðstafina. Í henni var þessi vísa sem dæmi. Ég held ég muni hana rétt. Hún er svona:

"Andy found the flute had sounded
False, and ground his teeth in rage,
While the hound with hope
unbounded
Hopped around the barren stage."

Vilhjálmur orti ekki þessa vísu sem skáldskap, en hann sýnir það þar hversu vel hann skildi íslenzka ljóðagerð.

Þá er einn flokkur vestur-íslenzkra skálda enn, sem ekki hefir verið minst: Það er fólk sem flogið gat fram og aftur, var jafnvígt á báðar hendur, gat ort hvort sem vera vildi á íslenzku eða ensku og þýtt viðstöðulaust af öðru málinu á annað. Meðal þeirra má telja þá, sem hér segir: Prófessor Skúla Johnson, Prófessor Richard Beck, Paul Bjarnason, Láru Goodman Salverson, Jakobínu Johnson, Dr. Gísla Gíslason, Erlend G. Gíslason, Sigurð Sigvaldason, séra H. J. Leo, séra Runólf Fjeldsted.

Paul Bjarnason mun vera eini maðurinn nú lifandi, sem þýðir þannig af íslenzku á ensku, að stuðlar og höfuðstafir halda sér.

XII.

Hér koma að lokum þýðingar af kvæðum tveggja skáldanna, sem sem eru tilnefndir í kaflanum næst á undan.

Dýru verði keypt

Eftir Christopher Johnston

Í kvöld ég kann ei lag;
mig kvelur sálræn þraut,
því ónýtt þref og þjark í dag
mig þreyttan rænti hverjum brag —
þeim fáu', er fyr ég hlaut.

Sem fugl, er enginn ann,
ég einn að sorgum bý,
með brotinn væng og bjarma þann,
er brann í auga, sloknaðan
og hjartað breytt í blý.

Þó græddi ég gull í dag.
— Já, græddi aldrei meir —
en galt í staðinn lífs míns lag:
Það lífsjörð minni breytti í flag,
og öllu gulli í eir.

Vængir næturinnar

Eftir Christopher Johnston

Á sólvængjum morguns að svífa
til sælu — ég kýs mér ei þrótt.
En þagnvængir þínir mig hrífa,
ó, þögula, friðsæla nótt.

Þar mánans og stjörnulog streymir
ég stöðugt vil berast í frið.
Þar blæguðinn blíðlega dreymir
í blundi, við ljósöldu hlið.

Já, eða sem barn meðal blóma,
sem blunda við lækjarins nið
í dýrðlegum daggtára ljóma
ég dreymandi leita að frið.

Ó, nótt! Gef mér sál þinnar sálar,
og síbjarta stjarna, þinn eld,
svo líf mitt um lífsbrautir hálar
sé ljósinu' og skyldunni seld.

Heimspeki tvítugs manns

Eftir Vilhjálm Stefánsson

Á sál mína leitar kend í kvöld,
sem kærleikur skaparans

í öndverðu gaf sem leiðarljós
í lífi hvers óbreytts manns:
Því ástin er lögmál — alheimsmál;
hver einasta sál það kann;
hún veitir því ytra veg og skraut
og vermir hinn innra mann.

Það stórt er að vinna sigursveig,
í sögunni dýrð og hrós,
í frægðarverkum og skörungsskap
að skína sem fagurt ljós.
En öll þau verðlaun, sem veröld á
frá valdhafa nokkurs lands,
ég fyrirlít — kýs mér konuást
í kóngsríki óbreytts manns.

Þó glaumurinn nafn mitt hefji hátt,
sú hæð er mér engin þægð;
því konunnar ást, sem óð minn söng,
skal aldregi mæld við frægð.
Og engin virðing, sem veröld á
frá valdhafa nokkurs lands,
má komast til jafns við konuást
í kjörum og líðan manns.

En bregðist himnesk og heilög ást,
og hlotnist ei þér né mér,
þá dyljum sorgir og dáið líf
með drengskap við hvað sem er.
Því þeir, sem fórnstalla bygðu bezt,
og brautsmiðir sérhvers lands
eru' kappar, sem hlutu' ei konuást
né kóngsríki óbreytts manns.

Bækur og rit

Dr. Rögnvaldur Pétursson:
Fögur er foldin
Ræður og erindi

Húspostillu öldin er fyrir svo langa löngu um garð gengin, að óvíst er að yngri kynslóðirnar viti við hvað er átt með orðinu húspostilla. Okkur nítjándu aldar mönnunum, sem ólumst upp við þrumur og eldingar meistara Jóns, ládeyðu og lognmollu Péturs biskups eða vorgolu séra Páls, þó aðrir fleiri séu ekki nefndir, bregður síður í brún, þótt einni bók af líku tæi sé bætt á hilluna. Í strjálbygðinni og samgöngu örðugleikunum heima á föðurlandinu í fyrri tíð intu þessar bækur ákveðið hlutverk af höndum í félagslífinu. Í þorpum og þéttbýlum sveitum nú á dögum geta þeir, sem svo eru sinnaðir, sótt kirkjur sínar og hlýtt á hið lifandi orð af vörum prestanna — ef það þá er lifandi. Svona bækur eru því fremur gefnar út í minningu höfundanna og til að varðveita orð þeirra frá algerðri glötun, en til almenns lesturs í heimahúsum, eins og tíðkaðist við daglega iðkun guðrækninnar á síðustu öld og enn aftar í fortíðinni.

Ég hefi bent á það á öðrum stað, að þessi bók er til orðin á nokkuð annan veg en allar aðrar hugvekjur, bænir og ræður, sem ég þekki til. Ræðurnar eru sem sé óbreyttar eins og höfundurinn lagði þær frá sér eftir hverja messugerð. Honum datt víst aldrei í hug, að láta þær á þrykk útganga og lagði því engan tíma í það, að endurskoða þær eða hreinskrifa. Að einu leyti getur þetta verið kostur: Þær sýna á næmari hátt þann hugblæ, er höfundurinn var snortinn af, þegar hann samdi þær og flutti.

Dr. Þorkell Jóhannesson sá um val og útgáfu ræðanna, og hefir haldið sér að hinum mildari og þíðari ræðum um lífið og tilveruna. Er það að líkindum heppilegt, þó nokkuð einhliða sé, því hætt er við, að lesendurnir, sem að sjálfsögðu eru flestir á Íslandi, skilji síður þær ræður, sem til urðu í bardagamóði líðandi stunda hér vestra. Í bókinni eru rúmar fjörutíu ræður, en úr nokkrum hundruðum var að velja. Það þarf því eigi að skoðast hótfindni eða vantraust þó maður geti sér til, að margar eins góðar eða betri hafi verið bornar fyrir borð í valinu. En svo er það nú mín kredda, að úrval sé, þegar best lætur, neyðarúrræði, og í flestum tilföllum ætti ekki að eiga sér stað, nema höfundurinn ráði þar um sjálfur.

Það kann að þykja hjákátleg fullyrðing frá heiðingja, en ég hika samt ekki við

að telja þetta eina þá bestu bók, sem nokkur getur lesið sér til andlegrar viðreisnar og sálubóta. Tökum sem dæmi tvær ræður af handahófi: „Það þýtur í skóginum“ og „Fögur er foldin“, sem gefur bókinni nafn. Stílfegurðin og orðgnóttin ein eru næg til að lyfta þér á flug. Og sértu í ósátt við lífið og sjáir ekkert nema tilgangsleysið og ömurleikann, þá „ert þú úr skrítnum steini“, ef ekki birtir yfir þér ögn við lesturinn.

Bókin er hin prýðilegasta að öllum ytri frágangi — pappír prentun og band hið ákjósanlegasta, og ekki ýkja margar prentvillur. Tvær ágætar myndir frá yngri og efri árum höfundar eru í bókinni.

Dr. Stefán Einarsson:
Skáldaþing

Sum af okkar íslensku blöðum og tímaritum hafa í einn tíma eða annan fallið ofan í þann ömurlega farveg, að eyða alt upp að einum fjórða hluta lesmáls í bókfregnir og ritdóma. Einstöku eru vitanlega ritaðir af þekkingu og rólegri yfirvegun, en á öllum fjöldanum er lítið að græða. Sama jórtrið, sama formúlan ár eftir ár, aðeins með breyttum bókanöfnum og höfunda, eftir því sem á stendur, oftast lof, stöku sinnum ónota kartni eða hártogun, en sjaldnast neitt, sem hjálpar lesendunum til að átta sig á eða brjóta til mergjar. Sögur eru vanalega taldar meistaraverk, betra en nokkuð annað eftir sama höfund, úr kvæðabókunum eru endurprentaðar vísur og vísuhelmingar, sem á að vera háfleygara en það háfleygasta. En stundum vill svo til, að við það minka skáldin í augum algengs lesara, af því að dæmin hafa mistekist eða smækkað við það, að vera slitin út úr samhengi.

Það er því enginn smáræðis fengur í bókum eins og **Skáldaþing**, sem ekki aðeins stendur langt utan við dægurþrasið, heldur og sýnir marga vora merkustu rithöfunda frá víðara og breiðara sjónarmiði, fylgir þroska og bókmentaferli þeirra frá vöggunni til grafarinar, þar sem svo stendur á, og rekur þræði þá sem samantengja fortíð og nútíð.

Þessi bók er hátt á fimta hundrað blaðsíður í stóru bókasafnsbroti, og tekur til meðferðar um tuttugu íslensk skáld og rithöfunda. Stærstar og yfirgripsmestar eru ritgjörðirnar um Jón Trausta (Guðm. Magnússon), Indriða Einarsson, Einar H. Kvaran, Þorgils Gjallanda (Jón Stefánsson) og Guðmund Finnbogason. Nær ganga greinar um Skáldsögur Jóns Thoroddsens, Kristmann Guðmundsson, Guðmund Friðjónsson, Jón Sveinsson, Guðmund Kamban, Gunnar Gunnarsson og Halldór Kiljan Laxness. Þá eru og greinar um Sigurð Nordal og Guðmund Hagalín, en um hinn síðar nefnda hefir komið fyllri grein síðan í þessu tímariti. Og eins og í milli sviga mætti geta þess, að sumar allra merkustu ritgjörðirnar hafa áður verið prentaðar í því. Aðrar greinar um einstök atriði eru: Gamanbréf Jónasar Hallgrímssonar, Úr ferðasögu Charles Edmonds á Íslandi 1856, Benedikt Gröndal og Heljarslóðarorusta, Presturinn á Vökuvöllum og Jón Þorleifsson, Alexander Kielland og Gestur Pálsson.

Ef einhver skyldi halda, að hér væri eingöngu um þurran fræðilestur að ræða, þá ætti sá hinn sami sem fyrst að losa sig við þá grillu. Bókin er meira en skýringar á höfunda einkennum, bókmentalegum stefnum og straumum — hún er auk þess bráðskemtileg aflestrar og laus við hlutdrægni, nema ef vera skyldi höfundunum heldur í vil. Myndir höfundanna fylgja.

Þótt það komi þessari bók ekki beinlínis við, þá rak ég mig þar á orð, sem ég kann meinilla við — orð, sem fræðimönnum á Íslandi virðist að vera mjög tamt — orðið **lýgisaga**, sem er látið tákna allar riddarasögur, Fornaldarsögur Norðurlanda og sumar Íslendingasögurnar. Ef það er réttmætt, má eins vel leggja niður orðið **skáldsaga**, því alt, sem ekki er vitanleg staðreynd, er þá lýgisaga. Jafnvel suma kafla mannkynssögunnar mætti þá stimpla sem lýgisögu.

Sig. Júl. Jóhannesson:
LJÓÐ
Steingr. Arason
hefur valið.

Sennilega er höfundur þessa ljóðakvers elsta núlifandi skáld Íslendinga. Hann er nú nærri hálf-níræður, og enn vel vakandi og starfandi. Þrátt fyrir ævilangt annríki og mörg umfangsmikil störf liggja eftir hann mestu kynstur af frumortum og þýddum kveðskap.

Fyrir fjörutíu árum kom út eftir Sigurð ljóðabókin „Kvistir“, álíka stór bók og þessi, og er ýmislegt úr henni tekið upp í þessa, sem þó var hreinasti óþarfi, því síðan hafa til orðið flest af hans bestu og þroskuðustu kvæðum, þýddum og frumortum. Ég held það engar öfgar, að Sig-

urður hafi efni í tvær bækur að auk af sömu stærð og þessa, því í samfleytt fjörutíu ár, síðan Kvistir komu út, hefir hann verið síyrkjandi.

Sigurði er framúrskarandi létt um rím. Hygg ég að honum svipi þar til Sighvats skálds í forna tíð: „Sighvatr var ekki hraðmæltr maðr í sundrlausum orðum, en skáldskapr var honum svá tiltækr, at hann mælti af tungu fram svá sem annat mál“. Svo segir í þætti Sighvats. Að vísu fer Sigurður sjaldan út í erfiðar rímþrautir eins og Sighvatur og rímnaskáldin á seinni öldum. Þannig hefi ég hvergi orðið var við dróttkveðið eða hrynhent, né heldur hagkveðlingahátt eða sléttubönd. En til þess liggja nokkrar ástæður. Fjöldi af bestu eða markverðustu kvæðum Sigurðar eru um mannfélagsmál, veilur þess og vankanta. Boðskapur þesskonar kvæða mundi ekki njóta sín í afardýrum leikandi háttum.

Kvæði um þjóðfélagsbresti geta verið nauðsynleg og ná oft tilgangi sínum, en jafnskjótt og kýlin, sem þau stinga á, eru læknuð, eru kvæðin vanalega gleymd. sem dæmi má nefna Skyrtusöng Thomasar Hood, sem Sigurður þýddi meistaralega. Nú er það kvæði naumast skiljanlegt, síðan saumakonurnar náðu í töglin og hagldirnar með verkamannafélögunum, sem sett geta framleiðendunum stólinn fyrir dyrnar. Slík saumakona, sem kvæðið getur um, mundi nú raka saman peningum fyrir yfirvinnu, og ekki vera talin aumkvunarverð.

Sigurður þýðir yfirleitt vel — þó stundum ekki nákvæmlega, en hann fylgir jafnan frumháttunum og með því anda og tilgangi höfundanna. Óþarflega finst mér þó margar þýðingar í þessari bók í hlutfalli við frumortu kvæðin, og kem ég þá óbeinlínis inn á þá braut, sem hefir jafnan verið mér þyrnir í augum. En það er hið svonefnda **úrval**, sem þessi eða hinn tekur sér vald til að gjöra af verkum annara, oft að höfundunum forspurðum, ef þeir eru á lífi, en annars í trássi við almenningsálitið og alla skynsemi.

Oft heyrir maður talað um, að setja þurfi lög, sem leyfi eftirlit með og takmörkun á útgáfu bóka, og er þá vanalega átt við það, sem börnum og unglingum er ætlað til lesturs. Varla þarf ég að taka það fram, að ég er á móti allri takmörkun prentfrelsis. En væru slík lög samþykt, þá vildi ég hafa þar grein, sem bannaði allar eftirlitslausar styttingar eða „úrval“ af verkum annara en þeirra sjálfra, sem að útgáfunni standa. Skólaljóð mættu vera undanskilin, og þó því aðeins, að nefnd skálda réði valinu.

Valið í þessa bók er sjálfsagt eins gott og gengur og gerist, en nefnt gæti ég óefað kvæði, sem að mínu áliti standa framar sumu því sem þar stendur. Því sleppi ég nú samt, því annars væri ég að taka mér það dómsvald, sem ég tel öðrum óheimilt.

Ekki get ég varist þeirri hugsun, að minna hefðu útgefendur þessarar bókar varla átt að gera, en að gefa út heildarútgáfu af kvæðum Sigurðar, frumortum og þýddum, úr því að þeir gerðu nokkuð á annað borð. Með þessu kveri er að líkindum loku skotið fyrir, að það verði nokkurn tíma gjört, og er það slæmt.

Bókin er vel prentuð, vel bundin og fremur smekkleg í frágangi. Þó er þar einn ljóður á: Fyrsta blaðsíða ljóðanna byrjar í vinstri hendi, sem er brot á öllum góðum og viðteknum aldagömlum prentreglum. Það var líka eins þarflaust og það var smekklaust, því síðasta blaðsíða bókarinnar er auð.

Tvær góðar myndir af höfundinum eru ásamt inngangi útgefanda fremst í bókinni. Önnur frá yngri árum, hin líklega tekin fyrir skemstu.

KVÖLDVAKA
missirisrit
Ritstjóri
Snæbjörn Jónsson

Þetta er nýtt rit, sem hóf göngu sína á árinu 1951, og eru nú út komin bæði heftin. Einkunnarorð þess eru á ensku: „Without fear or favor“, sem líklega má þýða: Án ótta eða ívilnunar. Ritið er í meðalstóru bókarbroti, og er það í samræmi við kreddu ritstjórans, að íslenskar bækur nú á tímum séu of stórar í broti, svo að smekkleysa sé að — kallar það þursabrot. Er þar langt bil á milli, þess og pésabrotsins gamla.

Kvöldvaka er öll prentuð í smáu letri og gefur því meira lesmál en mörg rit í stærra broti. Hún finnur líka oft og með réttu að kæruleysi í frágangi bóka og er þar að mörgu fyrirmynd, en þó hafa henni orðið á smáslys, t. d. hafa Síðufyrirsagnir (rennilínur) að ofan bringlast í prentun á nokkrum stöðum, og í lesmáli a. m. k. á einum stað.

Niðurlag á bls. 128

Þrítugasta og annað ársþing Þjóðræknisfélags Íslendinga í Vesturheimi

var sett í Good Templarahúsinu á Sargent Avenue í Winnipeg, 26. febrúar 1951 af forseta þess, séra Philip M. Péturssyni, kl. 9.30 f. h. og hófst með því að sunginn var sálmurinn nr. 38 í íslenzku sálmabókinni „Guð minn þér ég þakkir segi". Svo var bæn flutt af séra Philip M. Péturssyni. Að lokinni bænagjörðinni var sálmurinn nr. 23 sunginn, en Gunnar Erlendsson spilaði undir. Ritari las þingboðið, eins og það hafði verið birt í íslenzku blöðunum. Að því loknu setti forseti þingið, og flutti ávarp sitt.

Ávarp forseta Þjóðræknisfélagsins

Háttvirtu, heiðruðu þingfulltrúar og gestir:

Í byrjun þessa 32. þings Þjóðræknisfélags Íslendinga í Vesturheimi, vil ég í nafni félagsins bjóða alla gesti og fulltrúa velkomna á þingið og láta þá ósk í ljósi, að þingið megi verða með hjálp, aðstoð og samvinnu ykkar allra, bæði skemtilegt og afkastamikið, eins og þing okkar hafa flest öll verið. En áður en ég ræði nokkuð annað, verð ég að gera grein fyrir því, að þing okkar er haldið í febrúarmánuði enn einu sinni þrátt fyrir tillögu, sem samþykt var á síðasta þingi um að breyta þingtímanum frá febrúar til júní. Og í þeirri greinargerð vil ég lesa bréf, sem sent var til allra deildarforseta sem skýringu á breytingunni, og sem kom einnig út í blöðunum. Bréfið skýrir sig sjálft og er á þessa leið:

Kæri vinur og félagsbróðir:

Okkur þykir fyrir því, að þurfa að tilkynna þér og félögum þínum, að enn hefir ekki tekist að fá staðfestingu ríkisritara Canada á breytingunni, sem gjörð var á þingsetutíma þjóðræknisþingsins á síðasta þingi þess, og erum því knúðir til að halda næsta þing eins og verið hefir, í febrúar, þetta ár, og biðjum þig og félaga þína að virða á betri veg, að svona hefir farið.

Við getum fullvissað ykkur um, að hér er ekki um neina fordild að ræða frá hálfu stjórnarnefndar félagsins, því að hún gerði ráðstafanir fyrir því strax að síðasta þingi loknu, að breytingin yrði framkvæmd. Aðalástæðan fyrir því að svona hefir farið, er sú, að lögmaður Þjóðræknisfélagsins var í burtu austur í Evrópu nálega alt síðastliðið sumar og þegar að hann kom heim aftur varð hann að ganga undir geysimikinn uppskurð og er nú nýkominn á ról aftur.

Kæru félagsbræður, við biðjum ykkur að virða alt þetta á betri veg og styðja að því, að þetta þing megi verða okkur öllum til sóma eins og þið hafið gjört að undanförnu. Við teljum lítinn vafa á, að breytingin verði löghelguð fyrir þingið 1952.

Með bestu óskum,

Virðingarfylst,

P. M. Pétursson, forseti
J. J. Bíldfell, ritari

Breytingin, sem hér er umrædd var í 24. lagagrein félagsins, sem hljóðar á þessa leið: **„Ársþing félagsins skal háð í febrúarmánuði ár hvert, á þeim stað og tíma, sem félagsstjórnin ákveður".** Þetta er fyrsta setning greinarinnar og varð breytingin á henni einni. Sú breyting hljóðaði á þessa leið: **„Ársþing Þjóðræknisfélagsins skal haldið á þeim stað og tíma, sem hvert þing ákveður fyrir fram".** Þessi breyting, samkvæmt 28. lagagrein, **varð að fá samþykt ríkisritara Canada.** Og í því tilfelli að sú samþykt fengist, var önnur samþykt gerð í fyrra, um stað og tíma, þar sem tekið var fram, að staðurinn ætti að vera Winnipeg, og tími, — fyrsta vika júnímánaðar. En nú var samþyktin ekki komin frá ríkisritara, af þeirri ástæðu, sem tekin er fram í bréfinu, og þess vegna sáu nefndarmennirnir sér ekki annað fært en að hafa þingið á vanalegum tíma, í febrúarmánuði, og vonuðu að félags-

menn út um bygðir og hér í bænum virtu það við nefndina, og tækju þessa vanrækslu ekki of nærri sér. Svo er annað sem ber að athuga í þessu sambandi; það er réttur deilda, og þar með deildarinnar Frón í Winnipeg. Í tilætlaðri lagabreytingu er tekið fram að hvert þing eigi að ákveða stað og tíma næsta þings. Ef samþykkt væri að hafa þing á öðrum stað en í Winnipeg, þá væri deildin Frón beitt óréttlæti, því hún ein, af öllum deildum félagsins, eins og tekið er fram í 21. grein laganna, hefir ekki rétt til að veita fulltrúum né öðrum að fara með atkvæði inn á þing. Þannig, ef að þingið væri t. d. áMountain, hefði deildin Báran sitt fulla atkvæða magn, en Frón ekki nema eftir því, hve margir fulltrúar frá Winnipeg kæmu á þing. Af þessu skoða ég, að þegar um lagabreytingu er að ræða í sambandi við þingstað og tíma, þá verður óhjákvæmilegt að gera breytingu á 21. lagagrein um leið, og fella þar úr síðustu setninguna. En hér á þessu þingi verður sams konar tillaga gerð af fulltrúum Fróns.

En nú með þessum inngangi og þessari greinargerð, vil ég víkja að öðrum málum.

Árið hefir verið atburðaríkt ár, bæði heima fyrir og erlendis, í lífi vor einstaklinga, í starfi félagsins, í þjóðarmálum og alheimsmálum. Þar sem, í fyrra, er vér komum saman, áttu engar þjóðir í ófriði, eru nú sameinuðu þjóðirnar að gera tilraun, á erlendri strönd, að varðveita frið heimsins með hervaldi. Margar mismunandi skoðanir eru á þessum bardaga, bæði innan og utan þeirra þjóða, sem beinan þátt eiga í honum, og hafa sumir látið efasemd sína í ljósi um að þetta sé rétta eða besta aðferðin; hvort að sameinuðu þjóðirnar hafi ekki hlaupið á sig, eða hvort herforinginn, sem ræður hefir ekki tekið sér meira vald í hendur en til var ætlast, og ýmislegt annað í sama sambandi.

En hvað sem því líður, eru þúsundir manna, hermanna og saklausra og óháðra að bíða bana á spjótum stríðsguðsins. Og enginn getur verið hlutlaus. Hver einasti maður verður að glíma við sína eigin samvisku og ráðgera við sjálfan sig hvað sé, eða sé ekki ákveðnasta og vissasta leiðin til friðar, og hvort að sú aðferð, sem hann velur sér að styðja sé í samræmi við þá trú, sem hann játar í samræmi við vilja guðs!

í millitíðinni eru ungir og efnilegir menn, blómaval þjóðanna, að deyja erlendis.

Hér heima fyrir hefir árið líka verið atburðaríkt og að nokkru leyti róstusamt og hafa flestir bændur sem bæjarbúar fengið að kenna á því. Vorið kom seint og var kalt og þar af leiðandi gátu bændur ekki sáð í akra sína fyr en seinast í maí og fram yfir miðjan júnímánuð og e. t. v. seinna. Sumarið var kalt og haustið rigningasamt. Uppskeran var þess vegna miklu seinni en vanalega með þeim afleiðingum, sem allir þekkja.

Í Winnipeg og bæjunum með fram Rauðánni alla leiðina suður fyrir Grand Forks, — varð stórflóð, hið stærsta sem þekst hefir í Rauðárdalnum á þessum síðustu hundrað árum. Rauðáin flæddi út yfir bakka sína og fór alt á kaf beggja megin árinnar á næstum því hundrað mílna svæði. Hús í Winnipeg og með fram ánni stóðu á kafi í vatni, og langt var komið fram á sumar áður en hægt var að fara að vinna akra, en þá orðið of álíðið til að sá í þá. Og jafnvel þó að sáð væri og hveiti yxi, þá urðu miklar skemdir á uppskerunni vegna bleytu og óhagstæðrar tíðar um haustið.

Sem betur fór, býr meirihluti Íslendinga í Winnipeg í vesturbænum, en þangað náði flóðið ekki. Og þó að fáeinir Íslendingar yrðu fyrir skemdum á flóðsvæðinu, voru þeir tiltölulega mjög fáir. Ég frétti sunnan að frá Grand Forks, að Dr. Richard Beck og fjölskylda hans hefðu orðið að flytja sig tvisvar úr húsi sínu, **en okkur hér norður frá gafst lítill tími til að hugsa til annara, því hér var flóðið stórfeldara en á nokkru öðru svæði.**

Um mitt sumar skall fellibylur á í Winnipeg og urðu þá aftur töluverðar skemdir. En aftur sluppu Íslendingar furðu vel.

Innan félagsins hefir árið líka verið atburðaríkt ár, sem byrjaði með þinghaldinu í fyrra, einu af hinum bestu þingum, sem við höfum lengi haft.

En nú vil ég snúa mér að öðrum og þýðingarmeiri málum, og aftur, eins og í fyrra, þakka öllum mönnum, undantekningarlaust, sem þátt hafa átt í starfsemi félagsins og hjálpað við að styðja að málum þess og koma þeim í framkvæmd. Og þar tel ég ritara okkar með.

En ekki er annað hægt að segja, en að þetta hafi verið gott ár og framfara- og atburðaár mikið. Enn helst meðlimatala

félagsins miðað við það, sem áður hefir verið. Fáeinir bætast inn í töluna eftir því sem aðrir falla frá. En þeir, sem inn koma, sem nýir meðlimir, bæta aldrei upp að fullu fráfall þeirra, sem lengi og vel hafa unnið að félagsmálum, hvort sem er hér í Winnipeg, eða í deildum félagsins út um bygðir. Á þinginu fyrir einu ári síðan sat maður, sem lengi tók beinan þátt í starfi þess — í stjórnarnefnd og í milliþinganefndum, sem var stuðningsmaður barnablaðsins Baldursbrá og mikinn áhuga hafði fyrir öllum málum félagsins. — Tveim dögum eftir að þinginu lauk í fyrra varð hann bráðkvaddur, og þeir, sem höfðu setið þingið með honum, kvöddu með djúpum söknuði góðan félagsbróður. Ég á hér við **Bergthor Emil Johnson.** — Aðrir sem dáið hafa á árinu, sem þátt hafa tekið í þjóðræknismálum og lengi verið meðlimir félagsins eru: **Joseph B. Skaptason, Guðmundur Jónsson frá Húsey á Vogar, Guðný Stefanía Guðmundsson á Vogar, S. W. Melsted, Winnipeg, Einar Benjamínsson á Geysi, Halldór Halldórsson, Vancouver, S. Guðmundsson, Vancouver.**

Við minnumst þessara manna og kvenna í kærleika og þökkum fyrir vel unnið starf og margar góðar minningar frá liðinni tíð.

Fundarhöld.

Á árinu hefir stjórnarnefndin haft marga fundi, sjálfsagt um fjórtán eða fimtán. Og þar fyrir utan hafa verið aukasmánefndarfundir í sambandi við ýmislegt, sem stjórnarnefndin hefir haft með höndum. Þar að auki hefi ég, sem forseti félagsins, og aðrir nefndarmenn tekið þátt í fundum og samkomum innan og utan bæjar.

Útbreiðslustarfsemi.

Meðal þeirra funda og skemtana, sem ég hefi sótt í nafni félagsins utanbæjar, leyfi ég mér að nefna tvær samkomur á Lundar, 18. mars og 19. apríl; Íslendingadagshátíð á Mountain, N. Dakota, 16. júní; samkomu á Geysi, 28. júlí, undir umsjón deildarinnar „Esjan“, þar sem að Gísli Jónsson, ritstjóri Tímaritsins og Mrs. Ingibjörg Jónsson, vara-skrifari félagsins, voru mér samferða, og voru þau dómarar þar, er nokkur ungmenni tóku þátt í framsagnar-kepni. Á Íslendingadeginum flutti ég ræðu og tók þátt í guðsþjónustu ásamt séra Rúnólfi Marteinssyni, sunnudaginn, 6. ágúst, er minst var 75 ára landnáms Íslendinga í Nýja-Íslandi. Ég ferðaðist um nokkrar bygðir með Páli Kolka lækni, sem ég minnist frekar síðar og flutti stutt ávarp á samkomu Icelandic Canadian Club núna í janúarmánuði síðastliðnum. Ég flutti erindi í vor sem leið á Frónsfundi, og var útdráttur úr því birtur á prenti, því að efnið fjallaði um 75 ára landnámsafmæli Íslendinga hér í Manitoba. Þar að auki hefir Dr. Richard Beck, fyrrv. forseti félagsins, eins og áður, bæði í ræðu og riti, unnið að málum þess og haldið áfram kynningarstarfi sínu í þágu Íslands og íslenskra bókmenta. Hann flutti, eins og kunnugt er, aðalræðuna á samkomu þeirri, sem deildin „Frón“ efndi til í tilefni af 400 ára ártíð Jóns biskups Arasonar. Einnig flutti hann kveðju á hátíð þeirri, sem deildin „Báran“ að Mountain hélt á lýðveldisdegi Íslands 17. júní og ávarp á fyrirlestrarsamkomu Páls V. G. Kolka læknis, er sama deild stóð að þar í bygð. Dr. Beck flutti einnig á árinu ræður um íslensk efni á ensku bæði á samkomum og í útvarp, meðal annars á ársfundi fræðafélagsins „The Society for the Advancement of Scandinavian Study“, sem haldinn var á St. Olaf College í Northfield, Minnesota, en þar var hann jafnframt kosinn forseti þess félagsskapar, og flytur kveðjur hans hér á þinginu.

Þá kom einnig út snemma á síðastliðnu sumri hjá Cornell University Press hið mikla og merka rit dr. Becks, **History of Icelandic Poets: 1800—1940**, sem vakið hefir mikla athygli og fengið ágæta dóma fræðimanna og rithöfunda beggja megin hafsins. Ennfremur kom út á Íslandi síðastliðið haust úrval úr ræðum dr. Becks um þjóðræknismál og ritgerðum hans um íslenskar bókmentir, **Ættland og erfðir,** sem einnig hefir fengið mjög góða dóma beggja megin hafsins. Stendur rit þetta mjög nærri félagi voru og starfi þess, því að þar eru bæði kaflar úr ræðum, sem fluttar voru á þingum þess í forsetatíð höfundar, og aðrar ræður, sem fluttar voru á samkomum deilda félagsins eða öðrum íslenskum samkomum beggja megin landamæranna og eins úr Íslandsferð hans á lýðveldishátíðina. Margt annað hefir hann einnig ritað á árinu um íslensk efni í íslensk og amerísk blöð og tímarit.

75 ára landnámsminning.

Svo ber að minnast hátíðahaldsins sem stjórnarnefnd félagsins stóð fyrir í haust, 12. október, er haldið var upp á 75 ára afmæli landnámsins hér í Manitoba og komu fyrstu Íslendinga til Winnipeg í októbermánuði árið 1875. Einnig ber að minnast hátíðahaldsins 7. ágúst á Gimli í sama tilgangi, undir forustu og leiðbeiningu forseta Íslendingadagsnefndarar, séra Valdimars J. Eylands. Þar voru líka ágætir gestir komnir til að heiðra minningu landnemanna og landnámsins á viðeigandi hátt, eins og t. d. Pálmi Hannesson, rektor Mentaskólans í Reykjavík, og ekki er annað hægt að segja en að það hátíðahald, sem bygðirnar allar í Nýja-Íslandi áttu þátt í, var eitt af hinum bestu sem haldið hefir verið á Gimli, og á forstöðunefndin þakkir fyrir.

Á samkomunni í Winnipeg, sem Þjóðræknisfélagið hélt, höfðu menn þá ánægju og heiður að hlusta á annan góðan og kærkominn gest, Hannes Kjartansson, aðalræðismann Íslands í New York. Hann flutti Íslendingum hér vestra kveðjur og árnaðaróskir heimaþjóðarinnar og las upp skeyti frá forseta Íslands, Sveini Björnssyni.

Þjóðræknisnefndin hélt heiðursgestinum og frú hans samsæti, til að fagna þeim og þakka þeim komuna. Allir voru hið hæsta ánægðir með minningarathöfnina og gesti okkar báða. Enda var skemtiskráin góð og ræðurnar sem fluttar voru af J. J. Bíldfell og Wilhelm Kristjánssyni hinar ágætustu.

Gestir.

Þeir gestir, sem hér hafa nú verið nefndir, voru aðeins fáeinir af mörgum, sem heimsóttu okkur á árinu. Sjaldan höfum við tekið á móti jafn mörgum mikilsmetnum gestum á jafn stuttu tímabili, og þetta ár. Og hér sést hve mikla þýðingu á þessu sviði einu Þjóðræknisfélagið hefir. Það er að nokkru leyti móttökunefnd gesta sem hingað ber að, hvort sem er frá Íslandi eða annars staðar. Og án félagsins er ekki auðvelt að vita hverjir eða hvaða félag annað gæti gert það á eins góðan eða viðeigandi hátt. Mér er sagt að Þjóðræknisfélagið á Íslandi hafi verið stofnað til þess að vinna samskonar starf þar og getum við talið okkur það mikinn heiður að hafa verið fyrirmyndin í því máli.

Gestakoman hingað byrjaði með þinginu fyrir ári síðan, er þinggestur okkar var Gunnar Pálsson, söngvari, frá New York. Svo liðu nokkrir mánuðir þar til Pálmi Hannesson, rektor Mentaskólans í Reykjavík, kom til Winnipeg til að hitta Íslendinga hér og kynnast þeim, og tala á Íslendingadeginum á Gimli. Nefndin efndi til samsætis fyrir hann og gladdi það okkur að geta gert það.

Næst kom mikilsmetinn mentafrömuður til Winnipeg, á fund forseta Manitobaháskóla til að ræða nokkur mál í sambandi við hinn fyrirhugaða kenslustól í íslenskum fræðum, Dr. Alexander Jóhannesson, forseti Háskóla Íslands. Þjóðræknisnefndin efndi til almenns samsætis á Royal Alexandra Hotel, í heiðursskyni við hann og þar veittist Íslendingum sá heiður og ánægja að hlusta á forsetann, sem er einn af hinum fremstu í þekkingu á tilveru og myndun nútíma tungumála.

Næst á ferð voru aðalræðismaður Hannes Kjartansson og frú, sem ég hefi áður minst. Og einum mánuði seinna kom hingað maður í heimsókn til skyldfólks síns en sem Þjóðræknisfélagið, tímaleysis vegna, tók ekki á móti, þó við hjónin hefðum þá ánægju af að bjóða honum heim til okkar, og mér gafst tækifæri til að endurnýja gamlan kunningsskap. Þessi maður var Einar Sæmundsson, aðstoðar skógræktarstjóri á Íslandi. Hann er bróðursonur Mrs. Sigríðar Árnason, ekkju séra Guðmundar heitins Árnasonar. Hann var á leið heim aftur úr ferð til Alaska, þar sem hann safnaði fræi af ýmsum trjátegundum til gróðursetningar á Íslandi.

Næsti gestur hér á ferð var Páll Kolka læknir frá Blönduósi, sem flest öllum hefir gefist tækifæri að hitta og kynnast. Og geri ég grein fyrir komu hans, ferðum og dvöl hér undir öðrum lið.

Og síðastur á ferð hér var góður og vinsæll maður, sem heimsótti okkur fyrir sjö árum, er haldið var upp á 25 ára afmæli félagsins, sem fulltrúi Íslands-stjórnar, séra Sigurgeir Sigurðsson, biskup yfir Íslandi. Það er varla þörf á að minnast hve öllum þótti vænt um komu hans nú aftur, og fögnuðu honum er hingað var komið, og ekki síst vegna þess að frú Guðrún kona hans var með í förinni. Eins og menn muna, messaði biskupinn í báðum kirkjum á jólunum, og gladdi fólk hér vestra með nærveru sinni á þeim tíma. Þau hjónin stóðu ekki við nema aðeins eina viku, og hurfu svo suður til Bandaríkjanna, þar sem þau voru um tíma gestir Árna Helgasonar, hins góðkunna atorkumanns og ferðuðust með honum suð-

ur í ríki og eftir því sem ég hefi frétt alla leið suður í Mexico. Það var ósk biskupsins, á meðan að hann stóð hér við, að engin fjölmenn samsæti yrðu haldin honum. Hann var að leita sér heilsubótar og vildi geta hvílst eftir því sem tækifæri gæfist. En nefndinni fanst hún ekki mega sleppa biskupshjónunum héðan án þess að sýna þeim virðingu á einhvern hátt og tók það ráð að bjóða þeim á miðdagsverð með örfáum öðrum mönnum, sem tókst vel. Og er þau hjónin fóru héðan, hljómuðu heillaóskir og blessun allra Vestur-Íslendinga í eyrum þeirra.

Og nú þegar ég er að telja upp samsæti, sem haldin voru á árinu, má ekki gleyma samsæti, sem nefndin hélt skrifara sínum, Jóni J. Bíldfell á áttugasta afmæli hans í sumar sem leið. Maður ætti bágt með að trúa því að jafn fjörugur og vel útlítandi maður sem hann er, gæti verið það gamall. En það er tilfellið. Og samnefndarmenn hans, allir miklu yngri en hann, vildu heiðra hann á afmælinu, og gerðu það, og afhentu honum dálítinn grip til minningar um daginn.

Koma Páls Kolka læknis.

Í haust gerðist sá viðburður í starfsemi félagsins, sem veitti félagsmönnum, helst þeim úti um bygðir, sjaldgæft tækifæri að sjá og heyra og kynnast manni frá Íslandi, sem var á vegum Þjóðræknisfélagsins og að vinna þjóðræknisstarf.

Það hefir oft verið rætt á þingum og á stjórnarnefndarfundum, um hve æskilegt það yrði að fá mann heiman að frá Íslandi til að ferðast um íslensku bygðirnar, til deilda og e. t. v. til annara félaga, til að vekja áhuga manna fyrir málum félagsins og styrkja böndin á milli heimaþjóðarinnar og Íslendinga vestan hafs.

Snemma s.l. sumar gafst okkur tækifæri að fá þess konar mann sem skyldi ferðast um, flytja fyrirlestra og sýna myndir. Það kom boð frá Íslandi, frá Páli Kolka lækni, skáldi og rithöfundi, sem var að fara sem fulltrúi læknastéttarinnar á Íslandi á alheims læknaþing í New York síðari hluta októbermánaðar, um að ferðast á vegum þjóðræknisfélagsins um íslensku bygðirnar og vinna þetta verk. Og þáði nefndin boðið. Hún kostaði lækninn hingað vestur og um íslensku bygðirnar. Sumstaðar tókust samkomurnar ágætlega, en á örfáum stöðum ekki eins vel og æskilegt hefði verið. En árangurinn af þeim ferðum sést betur er tímar líða og tækifæri gefst til að dæma um þær betur.

Seinna á þinginu verður skýrsla læknisins lesin upp, og mönnum veitt tækifæri til að ræða hana, og veita athugasemdum þeim er læknirinn gerir og bendingum athygli.

Á ferðum læknisins voru ýmsir nefndarmenn honum samferða og á sinn eigin kostnað. Ég fylgdi honum til Gimli, Lundar og Hayland. Grettir Eggertson fór með honum til Glenboro, og Grettir Jóhannsson, gjaldkeri, til Mountain, N. D. Aðrar ferðir sem hann fór voru til Árborgar, þangað sem séra Jóhann Friðriksson fylgdi honum; til Riverton, Selkirk og vestur á strönd, til Blaine, Seattle og Vancouver. Og í bakaleiðinni kom hann við í Wynyard, Leslie og Churchbridge í Sask. En inn á milli ferða hans, fór hann á læknaþingið í New York, og líka á læknaþingið í Cleveland, sem gestur Dr. Thorlakson. Rétt fyrir jól hélt nefndin lækninum dálítið samsæti og afhenti honum örlitla jólagjöf; og í byrjun febrúarmánaðar var efnt til almenns samsætis áður en hann fór héðan til að veita mönnum tækifæri til að kveðja hann og þakka honum komuna. Við vitum að nú höfum við enn annan vin á Íslandi sem hugsar hlýtt til okkar hér vestra, alveg eins og ég veit að margir um allar íslensku bygðirnar hér, sem fengu að hlusta á hann og kynnast honum, hugsa hlýtt til hans.

Þetta var tilraun, sem ég vona að beri góðan árangur. En það verður að miklu leyti undir deildunum sjálfum komið hvort hún hafi það eða ekki, og hvort að hægt verði að réttlæta þann töluverða kostnað, sem hún hafði í för með sér. Það verður að skiljast, að þó að aðalnefndin hafi ráðstafað þessari tilraun, þá er deildarstarfsemin í höndum deildarmanna. Stjórnarnefndin hefir altaf viljað sýna samvinnu tilraunir við deildirnar og gerir það, hygg ég í framtíðinni. En það er og verður verksvið allra þjóðræknismanna, innan og utan bæjar að taka saman höndum til að efla sem best allan tilgang sameiginlegra mála okkar.

Samband við Ísland.

Eitt, sem koma Páls Kolka læknis hingað vestur hefir gert, og sem ekki hefir verið tekið fram að ofan, er að styrkja böndin milli okkar Vestur-Íslendinga og Íslands. Hann kom með eitthvað af andrúmslofti gamla landsins með sér, inn í hverja bygð, og inn á hvert heimili, sem hann heimsótti. Og eins má segja um hvern einasta gest af þeim öllum sem

heimsóttu okkur á þessu liðna starfsári. Við eigum marga góða vini nú á Íslandi vegna þessarar persónulegu viðkynningar. Og ég veit að þeir hafa það á tilfinningunni að hingað verða þeir ævinlega kærkomnir gestir.

Ekki síst þess, sem hefir styrkt böndin við heimaþjóðina, er koma Dr. Alexanders Jóhannessonar hingað s.l. haust á vegum Manitobaháskólans í sambandi við stofnun kenslustólsins í íslenskum fræðum. Hann er í samráði við Dr. Gillson háskólaforsetann hér við að koma þeim kenslustól á framfæri og er það okkur öllum mikið ánægjuefni að vita af þessum samtökum og þessari samvinnu, sem getur ekki annað en leitt af sér góðan árangur. Og með þeirri samvinnu er verið að styrkja bönd, ekki aðeins á milli Íslendinga austan og vestan hafs, heldur líka á milli Íslands og hérlendra manna, sem hefir meira gildi en margir gera sér grein fyrir.

En auk þeirra, sem styrkt hafa böndin við Ísland með komu sinni hingað vestur, eru fulltrúar, sem héðan hafa farið til Íslands. Og þó að þeir séu nokkrir tel ég aðeins upp sjö, sem ég veit af: tvenn hjón, Dr. og Mrs. S. E. Björnsson, sem héðan fóru í fyrra og dvöldu á Íslandi nokkra mánuði, og hr. Árna Eggertson lögfræðing og frú hans, sem fóru heim í Eimskipafélags erindum. Mrs. Björnsson kemur hér seinna fram á þingi með kveðjur frá ýmsum félögum og einstaklingum til Þjóðræknisfélagsins; og Árni Eggertson, sem einn af nefndarmönnum okkar, gerir það áreiðanlega seinna, en vegna fjarveru í embættiserindum getur hann ekki verið staddur á þessu þingi.

Einnig vildi ég nefna Halldór Swan, sem varð fyrir óvæntu veikindakasti og lá á spítala um tíma á Akureyri. Hann hefir hrest síðan nógu mikið til að geta þolað ferðalag hingað aftur til Winnipeg, en er ekki enn orðinn albata. Ég veit að allir taka undir með mér í því, að óska honum góðs bata. En með förinni heim hitti hann ættingja og vini og endurnýjaði gömul vinabönd. Og hver sem það gerir er að vinna þjóðræknisstarf. Líka vil ég minnast á Friðrik P. Sigurðsson frá Riverton, sem dvaldi sumarlangt á Íslandi og lét gefa út kvæðabók þar; og Ólaf Hallsson kaupmann frá Eriksdale. Ég þakka þeim öllum, bæði þeim sem ég hefi nefnt og þeim, sem ekki hafa nafngreindir verið, fyrir alt, sem gert hefir verið á þessu sviði.

Svo á árinu voru tveir menn hér meðal okkar, sem heiðraðir voru af stjórninni á Íslandi, sem var öllum Íslendingum hér mikið gleðiefni. Þetta telst varla undir liðnum samvinna við Ísland, en ég minnist þess hér vegna þess, hve það sannar að böndin eru sterk á milli okkar Austur- og Vestur-Íslendinga. Hr. Gísli Jónsson og Árni Sigurðsson, listamaður, voru sæmdir riddarakrossi af Íslandsstjórn.

Útgáfumál.

Í sambandi við útgáfumál Þjóðræknisfélagsins, er lítið annað að segja, en sagt var í fyrra. Haldið er enn áfram að gefa út Tímaritið undir umsjón og stjórn þess ágæta ritstjóra, Gísla Jónssonar, sem hefir ár hvert, síðan að hann tók við stjórn á því, vandað sig á því, og séð um að það væri með sömu ágætum og það hefir altaf verið, og verið félaginu til mikils heiðurs og sóma. Ég þakka honum enn einu sinni vel unnið starf, og veit að allir samþykkja það með einum rómi. Og fyrir auglýsingasöfnun í ritið, vil ég, fyrir hönd félagsins, votta Mrs. P. S. Pálsson þakklæti okkar allra, því án auglýsinga gætum við ekki gefið Tímaritið út. Ég vildi minna menn á það, að það er á kostnað auglýsenda að við getum haldið áfram að gefa ritið út og gefið það ókeypis með hverju ársgjaldi til allra meðlima félagsins. Ég get ekki stilt mig um að geta þess, að það er í raun og veru skömm fyrir Íslendinga að heimta það að nokkur stjórnarnefnd leggi á sig það, sem nefnd félagsins þarf að leggja á sig til að halda félaginu við, og svo heimta að hún gefi út Tímaritið í viðbót, og þeir borgi sem meðlimagjald aðeins einn ómerkilegan dollar. Í fyrra var tillaga feld um að hækka gjaldið upp í tvo dollara. Á þessu ári hefir stjórnarnefndin verið óspör á sjálfri sér til að vera félaginu og Íslendingum til sóma, og oft þurft að gera persónuleg fjárútlát. Mér finst það varla vera að skipta verkum á réttmætan hátt, að heimta mikið af nefndinni en borga lítið sjálfir. Hið minsta sem meðlimir gætu gert væri að hjálpa nefndinni til að vinna verk sín og standa í skilum eins og sæmir nefnd mikilsvarðandi félags, með því að hækka gjaldið upp í tvo dollara á ári, allra minst. Það hjálpaði til að sýna virðingu á störfum ritstjóra okkar við útgáfu

Tímaritsins og líka það, að við værum ekki algjörlega upp á ölmusugjafir annara manna komnir sem félag.

Háskólamál.

Nú kem ég að lið, sem hvernig sem menn líta á hann í dag, mun í framtíðinni verða talinn íslendingum meira til heiðurs og sóma en næstum því nokkuð annað eitt verk, sem þeir hafa unnið. Það er háskólamálið. Ég geri ráð fyrir, að nú aftur á þessu þingi, eins og á öðrum þingum, komi háskólanefndin með skýrslu inn á þing, og vil ég því fara sem fæstum orðum um það mál. En ég verð að lýsa ánægju minni yfir hve nefndinni hefir tekist vel á undanförnu ári í að nálgast takmarkið, sem sett hefir verið. Nú er í beinum fjárframlögum komið í sjóðinn í höndum háskólans meira en $150.000 dollarar og um $170.000 alls í sjóði og í loforðum. Og vegna þess hve málinu hefir miðað vel áfram gerir forseti háskólans hér ráð fyrir að geta gefið markverða yfirlýsingu seinna í vor. Nefndin hefir auglýst að það verði gert á samkomu, 30. mars í Playhouse Theatre hér í borg, þegar söngkonan góðkunna og fræga, María Markan Östlund, og píanósnillingurinn, Agnes Helga Sigurðsson, koma báðar fram til að skemta undir umsjón háskólanefndarinnar. En þetta verður áreiðanlega auglýst í skýrslu nefndarinnar auk annars í sambandi við það. Læt ég því þessa stuttu yfirlýsingu nægja.

Íslenskukensla.

Um íslenskukenslu hér í Winnipeg þetta ár er ekki margt að segja. Eins og allir muna, varð að fresta alls konar samkomum og öðrum athöfnum í vor sem leið vegna flóðsins, og þar á meðal var hin árlega skemtun Laugardagsskólans, sem búið var að undirbúa mjög vandlega og selja aðgöngumiða að. Vegna flóðsins var hætt að starfrækja skólann miklu fyr en vanalega, og með því og vegna samkomufrestsins, minkaði áhuginn hjá börnunum svo, að þegar byrjað var aftur í haust, voru miklu færri börn en áður og árangurinn af starfinu minni. Gert hefir verið ráð fyrir að reyna að hafa samkomu aftur í vor, og er verið að æfa börnin til þess, og er vonast eftir að það takist vel. Kennararnir eiga miklar þakkir skilið fyrir starf sitt og nota ég þetta tækifæri til að birta þakklæti Þjóðræknisfélagsins til þeirra. Kennarar hafa verið þetta ár: Mrs. Ingibjörg Jónsson; Mrs. Ragnheiður Guttormsson.

Út um land, meðal deilda, því miður, veit ég ekki hvað hefir gerst í þessu máli nema í Árborg, þar sem árleg samkepni í framsögn fór fram, eins og ég gat um áður, og fórum við þangað, Gísli Jónsson, ritstjóri Tímaritsins, Mrs. Ingibjörg Jónsson, vararitari félagsins, og ég, til að dæma á milli þeirra ungmenna, sem tóku þátt í samkepninni, sem var hin ágætasta. Hún fór fram í hinu nýja samkomuhúsi Geysis-bygðar, og stýrði forseti deildarinnar „Esjan" samkomunni, hr. Gunnar Sæmundsson.

En um kenslu annars staðar veit ég ekki, og bið velvirðingar á því að hafa gleymt nokkrum stöðum, sem halda kenslu uppi, ef svo skyldi vera.

Ný mál.

Svo kem ég að enda þessa ávarps, og undir þessum lið „Ný mál" tel ég upp tvö atriði. Hið fyrsta er minnisvarðinn sem Canadastjórn sá sér fært að reisa til minningar um Stephan G. Stephanson skáld í Red Deer í Alberta s. l. sumar. Þetta er alveg sérstætt í sögu þessarar þjóðar, því aldrei fyr, er ég best veit, hefir nokkuð skáld þessa lands verið heiðrað á sama hátt, á hvaða tungu sem það hefir ort. Þjóðræknisfélagið fékk sérstakt boð til að senda fulltrúa vestur til að vera viðstaddur við athöfnina, en enginn nefndarmanna gat farið og lét nefndin sér því nægja að senda skriflegt ávarp með próf. Skúla Johnson, sem var aðalræðumaðurinn við afhjúpun minnisvarðans.

Ræða próf. Skúla hefir birst í blöðunum. Hann flutti einnig kveðju okkar og hefir nefndin fengið þakkarbréf fyrir, frá forstöðunefndinni, „Historical Sites and Monuments Board".

Námsstyrkur.

Á síðasta þingi var rætt um að veita námsmönnum, sem sýna sérstaka hæfileika í einhverri list, styrki til framhaldsnáms. — Milliþinganefnd var sett í þetta mál og kom hún með skýrslu inn á stjórnarnefndarfund um álit sitt, en þar sem nefndin var milliþinganefnd var áliti hennar vísað til þessa þings og verður hér að sjálfsögðu borið upp til afgreiðslu.

Nú er mál mitt langt orðið og tími

kominn til að byrja á þingstörfum og afgreiða þau mál, sem liggja fyrir. En samt hefi ég það á samviskunni að enn sé eftir atriði, sem ég hefði átt að minnast. Ég vona að svo sé ekki. En ef svo er, þætti mér vænt um, ef einhver góður félagsbróðir vildi minna mig á, svo að ég gæti bætt það upp, ef ekki nú í þingsetningarávarpi þessu, þá í hinu prentaða formi, sem það birtist í að ári liðnu í Tímaritinu.

Að svo mæltu býð ég þinggesti og fulltrúa alla velkomna. Ég vona að þetta þing verði gott þing og að alt, sem við gerum verði okkur og íslenska þjóðarbrotinu hér vestra til heiðurs og sóma. Markmiðið er, þegar alt kemur til alls, að vinna að heill þjóðar vorrar, — þjóðar vorrar hér vestra, hvort sem er Bandaríkin eða Canada, og þjóðar vorrar fyrir handan hafið.

Með þetta í huga, segi ég þetta þrítugast og annað ársþing Þjóðræknisfélags Íslendinga í Vesturheimi sett, og bið þingheim að taka til starfa.

Dr. Beck lagði til að forsetaskýrslan sé viðtekin með þakklæti, tillöguna studdu ýmsir, og var hún samþykt.

Dr. Beck lagði til að forseti skipi þrjá menn í kjörbréfanefnd. Forseti skipaði þessa menn í nefndina: Jón Jónsson, Harald Ólafsson, og Mrs. P. S. Pálsson.

Dr. Beck lagði til, og Gísli Jónsson studdi, að forseti skipi þriggja manna dagskrárnefnd. Tillagan var samþykt, og forseti setti séra Jóhann Friðriksson, Dr. Beck, og Mrs. H. Pálsson í nefndina.

Tíu mínútna fundarhlé gefið, til viðtals við blaðamenn.

Þegar tekið var til fundarstarfa aftur, lagði féhirðir, hr. G. L. Jóhannsson fram skýrslu sína og las, og lagði til að skýrslunni sé vísað til væntanlegrar fjármálanefndar þingsins. Var sú tillaga studd af Jóni Jónssyni og samþ/kt.

Fjármálaritari Guðmann Levy lagði fram og las sína skýrslu, og lagði til að henni væri vísað til væntanlegrar fjármálanefndar þingsins. Jón M. Ólason studdi tillöguna og var hún samþykt.

Í fjarveru eigna-umboðsmanns, las G. L. Jóhannsson hans skýrslu og lagði til, að henni væri vísað til væntanlegrar fjármálanefndar þingsins. Th. J. Gíslason studdi. Samþykt.

Reikningur féhirðis

Yfir tekjur og útgjöld Þjóðræknisfélags Íslendinga í Vesturheimi frá 16. febrúar 1950 til 19. febrúar 1951.

TEKJUR:			
Á Royal Bank of Canada, 16. febr. 1950			$2,267.45
Frá fjármálaritara fyrir meðlimagjöld		$ 406.30	
Fyrir auglýsingar í XXXI. árg. Tímaritsins		1,638.32	
Yfirfærsla á innstæðu á Íslandi		270.00	
652 Home Street	$1,600.00		
Fyrningarsjóður	600.00		
		1,000.00	
Allar tekjur á árinu			$3,314.62
Samtals			$5,582.07
ÚTGJÖLD:			
Ársþingskostnaður 1950			$ 336.46
Ársþingskostnaður 1951			109.62
Tímarit:			
Ritstjórn og ritlaun		$262.00	
Prentun (eftirstöðvar)		311.78	
Auglýsingasöfnun		409.58	983.36
Útbreiðslustarfsemi Páls Kolka læknis			813.78
Til laugardagsskólans í Winnipeg			108.78
Ýmislegt:			
Bankagjöld, frímerki o. fl.			39.80
Prentun			19.98
Til móttöku gesta o. fl.			177.40
75 ára Landnáms-minningarsamkoma			181.03
Þóknun fjármálaritara			40.98
Keypt áhöld			161.35

Allur kostnaður á árinu	$2,972.54
19. febrúar 1951. Á Royal Bank of Canada	2,609.53
	$5,582.07

Eign:

Dominion of Canada Bonds, 3%, Oct. 1, 1963	$ 600.00

Inneign á Íslandi:

1. febrúar 1949	Kr. 11,613.41

(Fullnaðarskýrsla yfir viðskipti félagsins við Þjóðræknisfélagið á Íslandi á árunum 1949 og 1950 er ókomin, og verður því að fresta skilagrein á þeim viðskiptum).

Grettir Leo Jóhannson, féhirðir

Framanritaðan reikning höfum við endurskoðað og höfum ekkert við hann að athuga.

Winnipeg, Canada, 19. febrúar 1951.

Steindór Jakobsson
J. Th. Beck

Skýrsla fjármálaritara

Yfir árið 1950

INNTEKTIR:

Frá meðlimum aðalfélagsins	$ 69.00	
Frá deildum	333.80	
Frá sambandsdeildum	7.00	
Ævifélagagjald	15.00	

ÚTGJÖLD:

Burðargjöld undir bréf og Tímarit		$ 18.50
Afhent féhirði		406.30
Alls	$424.80	$424.80

Guðmann Levy, fjármálaritari

STATEMENT

652 Home Street 1950

RECEIPTS:

Rents collected, Jan. 1, to Dec. 31/50		$3,322.95

EXPENDITURES:

City of Winnipeg, Taxes	$ 494.24	
Insurance	35.00	
Decorations, Repairs, Supplies	233.65	
Fuel	430.88	
Light & Power	170.03	
Water & Sewer Rates	90.58	
Expenses on a/c „Tímarit" sent to Iceland	20.51	
Management	120.00	
Sundry Expense	4.25	
Icelandic National League	1,600.00	
	$3,199.14	
Credit Balance Dec. 31, 1950	123.81	
	$3,322.95	$3,322.95

Yfirskoðað og rétt fundið, 19. febrúar, 1951

Steindór Jakobsson
Jóhann Th. Beck

Þingnefndarálit dagskrárnefndar

Dagskrárnefndin leggur til, að fylgt sé hinni prentuðu dagskrá þingsins, sem er á þessa leið:

1. Þingsetning
2. Ávarp forseta
3. Kosning kjörbréfanefndar
4. Skýrslur embættismanna
5. Skýrslur deilda
6. Skýrslur milliþinganefnda
7. Útbreiðslumál
8. Fjármál
9. Fræðslumál
10. Samvinnumál við Ísland
11. Útgáfumál
12. Kosning embættismanna
13. Ný mál
14. Ólokin störf og þingslit

Á þjóðræknisþingi í Winnipeg, 26. marz 1951.

J. FRIÐRIKSSON
RICHARD BECK
KRISTÍN PÁLSSON

Formaður dagskrárnefndarinnar lagði til, og Dr. Beck studdi, að dagskráin sé samþykt. Samþykt.

Skýrsla kjörbréfanefndar

Jón Jónsson lagði fram álit þeirrar nefndar er hljóðaði þannig, og lagði til, að það yrði samþykt til bráðabirgðar: Samþykt.

Álit kjörbréfanefndar á þjóðræknisþingi 26. febrúar 1951

„Báran", N. Dak.

Dr. Beck	17 atk.
J. M. Ólason	17 —
H. Ólafsson	17 —
B. Stevenson	17 —

„Esjan", Árborg

S. Einarsson	13 —
P. Stefánsson	13 —
Mrs. Herdís Eiríksson	13 —
Mrs. Jónína Einarsson	13 —
S. Finnsson	13 —

„Brúin", Selkirk

E. Vigfússon	14 —
E. Magnússon	15 —
T. Ísfeld	13 —

„Ísland", Morden.

Th. G. Gíslason	8 —
Mrs. Th. J. Gíslason	7 —
J. Tómasson	8 —

„Snæfell", Churchbridge

E. Sigurðsson	13 —

„Lundar", Man.

Séra J. Friðriksson	16 —
Mrs. L. Sveinsson	15 —
O. Hallsson	16 —

Deildin „Gimli", Gimli, Man.

H. G. Sigurðsson	20 —
Mrs. H. G. Sigurðsson	20 —
Sigurður Baldvinsson	14 —

Fundi var svo frestað, samkvæmt uppástungu frá Jóni M. Ólasyni, sem Ásta Sigurðsson studdi, til kl. 2 e. h.

Annar fundur þingsins settur kl. 2 e. h. Fundargjörningur frá fyrra fundi lesinn og samþyktur.

SKÝRSLUR DEILDA:

Skýrsla deildarinnar „Báran" á Mountain, N. D. fyrir árið 1950

Ársfundur Báru var haldinn í skólahúsinu á Mountain, N. D. þann 3. febrúar 1951 kl. 2.30 e. h. Þessi fundur var vel sóttur og fór ágætlega fram. Á honum voru eftirfarandi meðlimir Bárunnar kosnir í embætti fyrir árið 1951:

G. J. Jónasson, forseti
Haraldur Ólafsson, varaforseti
H. B. Grímsson, skrifari
O. G. Johnson, varaskrifari
Jóhannes Anderson, féhirðir
Stefán Indriðason, varaféhirðir
H. T. Hjaltalín, fjármálaritari
Páll Ólafsson, varafjármálaritari
Jón M. Ólason, skjalavörður.

Báran hélt þrjá almenna fundi á árinu 1950, auk ársfundar, og þrjá nefndarfundi. Allir þeir fundir voru heldur vel sóttir, og sumir ágætlega. Fóru vel fram og voru öllum til ánægju.

Sextán nýir meðlimir bættust í félagið á árinu, en svo hafa nokkrir fallið úr, og er það að sumu leyti okkur að kenna. Við höfum ekki verið nógu duglegir að koma ritinu út, og það, að ekki varð af breytingunni á þingtímanum, sem ákveðin var á síðasta þingi, með að halda þingið í júní. Það er almenn óánægja í Bárunni út af því.

17. júní var haldinn hátíðlegur á Mountain síðastliðið sumar undir stjórn Bárunnar. Þar voru aðalræðumenn, séra Philip M. Pétursson, forseti Þjóðræknisfélagsins, og Dr. R. Beck frá Grand Forks, og sagðist þeim báðum ágætlega; svo var skemt með ein- og tvísöngvum og síðast með söngvum, sem allir tóku þátt í. Forseti Bárunnar, G. J. Jónasson, stjórnaði samkomunni, sem fór að öllu leyti vel fram og var allvel sótt.

Ekki var hægt að koma hér við íslenzkukenslu síðastliðið sumar, sökum flóðsins, en við búumst við að reyna aftur á komandi sumri, ef ástæður og veður leyfir.

Þann 9. október síðastliðinn kom hér Dr. Páll Kolka frá Íslandi og hélt hér fyrirlestur og sýndi myndir frá Íslandi. Stóð Báran fyrir samkomunni, sem haldin var í kirkjunni á Mountain. Samkoman var fremur vel sótt og í alla staði ánægjuleg.

Báran óskar að þetta þing verði í alla staði skemtilegt og allt gangi vel. Biðjum að heilsa.

G. J. JÓNASSON, forseti
H. B. GRÍMSSON, skrifari

Skýrsla deildarinnar „Lundar", Lundar, Man.

Þjóðræknisdeildin „Lundar", hefir haldið fjóra fundi á árinu 1950, og tvo aukafundi. Aðsóknin hefir verið góð, því að yfirleitt er mikill áhugi fyrir þjóðræknismálum innan deildarinnar. Ákveðið var í fyrravetur að stofna til íslenzkukenslu, en því miður reyndist það ómögulegt. Ástæðurnar voru tvær aðallega. Vöntun á húsplássi og áhugaleysi fólks yfirleitt, og voru það vonbrigði fyrir þá, sem að líta svo á, að aðalverk deildarinnar sé, að reyna að halda við íslenzkunni hjá ungdóminum.

Í aprílmánuði fréttist það, að Dr. Thorlakson, ásamt Dr. Gillson, forseta Manitoba-háskólans, ætluðu að hafa samkomu á Lundar til arðs fyrir kennaraembættið í íslenzku við háskólann. Mikill undirbúningur var hafinn og ákveðið, að samkoman yrði haldin 13. maí, en flóðið mikla og ófærar brautir ollu því, að samkomunni var frestað til óákveðins tíma.

Ein samkoma var haldin á árinu með góðum árangri. Á henni sýndi séra Philip M. Pétursson myndir frá Íslandi.

Einnig annaðist deildin um móttöku Dr. Kolka, og undirbúning að samkomu hans á Lundar. Hann var okkur öllum kærkominn gestur.

Á nýafstöðnum ársfundi var ákveðið að deildin „Lundar" reyndi að safna $1000.00 til styrktar íslenzka kennaraembættinu við Manitoba háskólann.

Meðlimatala deildarinnar er 47. Í sjóði á ársfundi $113.00.

ÁGÚST EYJÓLFSSON, forseti
L. SVEINSSON, skrifari

Skýrsla deildarinnar „Frón", Winnipeg, Man.

Starf deildarinnar á árinu sem leið, byrjaði með Frónsmótinu, sem haldið var í samkomusal Sargent Park skólans á þriðjudaginn 21. feb. 1950. Sú samkoma tókst vel og var allvel sótt (um 350 manns) þó veðrið væri vont, og um nýjan samkomusal að ræða.

Hr. Gunnar Pálsson frá New York, var gestur okkar þetta kveld. Hann skemti með söng og sýndi hreyfimyndir af Íslandi og öðrum skandinaviskum löndum. Einnig spilaði streng-kvartett, undir stjórn Pálma Pálmasonar fiðluleikara, íslensk þjóðlög, og Mrs. Rósa Hermannsson Vernon söng einsöng. Samkomunni stjórnaði Próf. Tryggvi J. Oleson. Að samkomunni lokinni var dansað fram yfir miðnætti.

Þann 28. marz, 1950, var opinn fundur haldinn í G. T.-húsinu, þar flutti séra P. M. Pétursson ræðu um 75 ára sögu Íslendinga í Winnipeg, og dró athygli að því, að 75 ára afmæli íslenzks landnáms í Manitoba færi í hönd á komandi hausti.

Næsti fundur deildarinnar var haldinn í G. T.-húsinu á mánudaginn 6. nóv., og var helgaður 400 ára ártíðarafmæli Jóns biskups Arasonar. Í þetta sinn kom Dr. Richard Beck alla leið frá Grand Forks til þess að flytja minnisræðuna og tókst honum vel að vanda. Þá las Ragnar Stefánsson upp kvæði Matthíasar um Jón biskup á aftökustaðnum, og tókst með ágætum, en Harold Jónasson spilaði á cello öllum til ánægju. Þetta var góð samkoma í alla staði og var sæmilega vel sótt.

Þess er vert að geta, að Dr. Beck setti deildinni minna, en beinan ferðakostnað og er það vel gert, er menn taka úr eiginn vasa deildinni til styrktar. Hér fer einnig vel á því, að þakka aftur þeim vinum Fróns hér í borg, sem oft og mörgum sinnum hafa skemt á Frónsfundum og altaf endurgjaldslaust. Ég nefni hér aðeins nöfn þeirra, sem við höfum oftast leitað til þessi síðastliðin 4 ár, sem að undirritaður hefir gegnt ritaraembættinu, en það eru: Miss Thora Ásgeirsson, Miss Joan Alliston, Miss Evelyn Thorvaldsson, Allan Beck og Ragnar Stefánsson.

Ársfundur deildarinnar var haldinn 4. des. s.l. Þar flutti Dr. Páll Kolka góða og hressandi ræðu. Á þeim fundi var sú breyting gerð, að Mrs. E. P. Jónsson var kosin forseti deildarinnar í stað Prófessor Tryggva J. Oleson, sem gegnt hefir því embætti s.l. fjögur ár, og nú baðst undan endurkosningu. Prófessor Oleson hefir starfað með dugnaði og samvizkusemi að velferð deildarinnar öll þessi ár og ber að virða það að makleikum, því embætti því fylgir jafnan meiri vandi, en virðing.

Ekki voru fleiri opnir fundir haldnir á árinu, en nefndarfundir voru átta talsins.

Svo sem að undanförnu, hafa tekjur deildarinnar farið mestmegnis til bókasafnsins, enda er hagur þess í blóma, eins og að skýrsla bókavarðar mun bera með sér.

Fjárhagur deildarinnar er svipaður og verið hefir. Við berjumst þetta í bökkum þannig, að inntektir og útgjöld standast á. Meðlimafjöldi er á milli 180—90 og hefir hækkað nokkuð, enda höfum við duglegan mann í embætti fjármálaritara.

Það gefur að skilja, að deildin mun halda í horfinu undir stjórn nýja forsetans, og óhætt er að treysta því, að Frón muni eftir beztu getu starfa að viðhaldi hollrar þjóðrækni á meðal Íslendinga í Winnipeg í framtíðinni.

Virðingarfylst,

H. THORGRÍMSSON, ritari Fróns

Forseti gat þess, að halur, horskur og gegn, væri kominn í þingsalinn ásamt frú sinni og bað hann heilsa upp á þingið, og það gjörði Valdimar Björnsson frá Minneapolis með sínum vanalega skörungsskap.

Skýrsla bókavarðar

Þjóðræknisdeildarinnar ‚Frón' í Winnipeg

Fyrir tímabilið 5. okt. 1949 til 1. febr. 1951

1. Það má segja, að aðsókn að bókasafninu hafi verið góð á þessu tímabili, og farið vaxandi síðastliðna þrjá mánuði. Alls hafa um 70 manns fengið bækur lánaðar á þessu umrædda tímabili. Að vísu hafa þeir ekki allir komið reglulega á hverjum degi sem að safnið hefir verið opið. Flestir þeirra hafa fylgt hinum settu reglum bókasafnsins og vonandi er, að þeir fáu, sem að hafa út af þeim brugðið, betri sjálfan sig í framtíðinni — sérstaklega þeir, sem þann ósið temja sér, að lána öðrum útífrá þær bækur, sem að þeim er trúað fyrir.

2. Bókasafnið hefir verið haft opið á hverjum miðvikudegi frá kl. 10—11 f. h. og frá kl. 7—8.30 e. h. Tveir miðvikudagar hafa fallið úr á þessu tímabili, sem safnið hefir ekki verið opið.Annar þeirra var 23. febrúar 1950 sökum þjóðræknisþingsins, sem þá stóð yfir. Hinn var 17. maí sökum vatnsflóðs í byggingunni, sem safnið er í. Þess má geta, að engar skemdir urðu á bókum safnsins frá vatni, í áminstu flóði.

3. Bókasafnið var lokað frá 28. júní til 6. september. Var það álit stjórnarnefndar Fróns, að svo margir bókanotendur mundu þá vera fjarverandi, svo að þýðingarlaust væri að halda því opnu.

4. Á tímabilinu sem safnið var opið voru 3213 bækur lánaðar út, og eru það sem næst 60 bækur á dag, fyrir þá daga sem að safnið var opið. Geta má þess, að aðsókn að safninu hefir verið meiri suma daga, en aðra, en sjáanlegt er, að aðsóknin fer vaxandi og sýnist það benda til, að gott bókasafn hafi mjög mikla þýðingu enn vor á meðal, ég meina Íslendinga.

5. Talsvert af bókum og ritum hefir safninu verið gefið á þessu tímabili, og þær gjafir viðurkenndar og fyrir þær þakkað í báðum íslenzku vikublöðunum og mun þeirri reglu verða haldið áfram eins lengi og núverandi bókavörður er við safnið. Þess má einnig geta, að keyptar hafa verið 24 nýjar bækur frá Íslandi sem allar komu óbundnar og það kostaði 47 dollara að binda þær, en verð bókanna sjálfra var 100 dollarar. Geta má þess einnig, að deildin Frón hefir látið binda 31 árgang Tímarits Þjóðræknisfélagsins, 9 árganga af Syrpu O. S. Þorgeirssonar og Almanak O. S. Þ. upp til þessa árs, nema fyrstu 5 árgangana sem nú virðast ófáanlegir. Einnig hafa verið keyptir 8 árgangar af Icelandic Canadian og bundnir og mun kostnaðurinn við þetta bókband hafa numið um 90 dollurum, sem að Frón borgaði.

6. Í safninu eru nú 2000 bækur, en því miður eru þær ekki allar í góðu lagi, það þyrfti að binda, eða gjöra við band á 100 bókum, annars verður ekki hægt að lána þær út lengur.

Eins og kunnugt er fær deildin Frón mjög litla borgun fyrir að líta eftir safninu, aðeins 50 cents frá hverjum þeim félaga sem fær bækur lánaðar úr safninu og mun sú tala vera rúmlega 60, sem gjörir 30 dollara, er Frón fær fyrir að líta eftir bókasafninu. Sýnist því liggja beint við, að Þjóðræknisfélagið gjöri eitthvað við áður áminstar bækur.

Að síðustu leyfir núverandi bókavörður sér að minnast á, að eins og nú hagar til, þá eru mikil óþægindi að því fyrir þá, sem koma til að fá lánaðar bækur, að pláss það sem ganga þarf í gegnum er lítið og fullt af spilaborðum, stólum og mönnum, sem spila og er mjög erfitt að þrengja sér inn þangað sem að bækurnar eru afhentar. Nokkrum stjórnarnefndarmönnum Þjóðræknisfélagsins er vel kunnugt um þetta, og væri það því mjög æskilegt, að litið væri eftir þessu framvegis.

Það er á allra vitorði, að bókasafnið er eign Þjóðræknisfélagsins í heild, en ekki deildarinnar „Frón" sem aðeins hefir

eftirlit með því, nú sem stendur og mundi engu á því tapa, að hætta því eftirliti með öllu.

J. JÓNSSON, bókavörður

Jón M. Ólason lagði til, að þriggja manna nefnd sé sett í bókasafnsmálið. Dr. T. J. Oleson studdi. Samþykt. Í nefndina settir Jón M. Ólason, Pétur N. Johnson og Jón Jónsson.

Skýrsla
Þjóðræknisdeildarinnar „Gimli" 1950

Deildin hefir haldið fimm fundi á árinu. Flestir félagar hafa mætt á þessum fundum, og einnig utanfélagsmenn. Íslenzk skemtiskrá fer ætíð fram á eftir fundum og einnig er drukkið sterkt og gott íslenzkt kaffi.

Út á við hefir deildin lítið starfað. Einu sinni beðin að útbýta auglýsingum frá forseta Þjóðræknisfélagsins. Það var þegar Dr. Páll Kolka heimsótti okkur. Væri æskilegt að geta fengið heimsóknir af svipuðu tagi sem oftast. Börnunum sem sóttu íslenzka skólann gaf deildin aðgang að samkomunni.

Engin íslenzkukensla ennþá í vetur. Meðlimatala núna 50 manns.

Mér hefir skilist á þeim sem gefa út þjóðræknisritið að þeir séu óánægðir með langar skýrslur, því að þær taki of mikið pláss í ritinu. Þess vegna hef ég alltaf haft mína skýrslu stutta.

Inntektir á árinu	$ 58.00
Útgjöld	51.00
Í sjóði	107.00

Embættismenn deildarinnar fyrir árið 1950, eru sem hér segir:

Guðmundur Fjeldsted, forseti
Ingólfur N. Bjarnason, ritari
Sigurður Baldvinsson, varaforseti
Elías Ólafsson, féhirðir.

Ársskýrsla
deildarinnar „Esjan" Árborg, Man.
fyrir árið 1950

Meðlimatala fyrir árið sem leið 66, sem er nokkru færra en árið áður. Þrír aðalfundir hafa verið haldnir á árinu, og nefndarfundir eftir því sem þurfa þótti.

Ein samkoma var haldin til arðs fyrir félagið, þann 6. júní, í hinu nýja og myndarlega samkomuhúsi Geysis-byggðar. 20 börn tóku þátt í upplestrarsamkeppni á íslenzku og var dómnefnd frá Winnipeg. Mrs. Ingibjörg Jónsson, Gísli Jónsson og séra Philip M. Pétursson. Leystu þau verk sitt vel af hendi eftir almannadómi. Erum við þessum fólki innilega þakklát.

Önnur samkoma var haldin í Árborg, 29. september, var Dr. Páll Kolka aðalaðdráttarafl þeirrar samkomu og skemti hann fólki hið bezta. Þess má geta í sambandi við þá samkomu, að Mrs. Florence Broadley hefir um nokkur undanfarin ár æft unglinga í söng íslenzkra ljóða. Söng sá flokkur á þessari samkomu við góðan orðstír.

Bókasafn deildarinnar hefir verið starfrækt með líkum hætti og að undanförnu. Það er mikið lesið hér enn af íslenzkum bókum.

Í stjórnarnefnd eru:

Forseti, Gunnar Sæmundsson
Varaforseti, Valdi Jóhannesson
Ritari, Herdís Eiríksson
Fjármálaritari, Magnús Gíslason
Gjaldkeri, Tímóteus Böðvarsson
Varagjaldkeri, Kristveig Jóhannesson
Bókavörður, Franklín Peterson.

Fjárhagsskýrsla:

Í sjóði frá fyrra ári	$125.40
Inntektir á árinu	117.00
Samtals	$242.40
Útgjöld á árinu	105.90
Í sjóði um áramót	136.50

Dagsett 23. febrúar 1951 að Árborg, Man.

HERDÍS EIRÍKSSON ,ritari

Meðfylgjandi þessari skýrslu, var eftirfylgjandi fundarsamþykt flutt á þinginu af ritara deildarinnar „Esjan".

Þar sem tilkynning hefir verið birt í íslenzku blöðunum af ritara Þjóðræknisfélagsins þess efnis, að ársþing þess skuli enn verða haldið í febrúar en ekki í júní á þessu ári, eins og samþykt var af síðasta ársþingi. Vegna þess að starfsnefnd Þjóðræknisfélagsins, af vanrækslu eingöngu, hefir virt þá þingsályktun algjörlega að vettugi, sjáum við ekki ástæðu til að sendir verði fulltrúar á fleiri þjóðræknisþing, nema að staðið verði við þær gerðir, sem samþyktar voru á síðasta þingi.

Dagsett 23. febrúar 1951,

GUNNAR SÆMUNDSSON, forseti
HERDÍS EIRÍKSSON, ritari

Skýrsla „Öldunnar" yfir árið 1950

Árið 1950 hefir starf Þjóðræknisdeildarinnar Öldunnar í Blaine, Wash. verið sem hér segir:

Fjórir aðalfundir hafa verið haldnir, og tveir stjórnarnefndarfundir. Frelsisdagur Íslands, 17. júní, var haldinn hátíðlegur

með almennri skemtisamkomu að kveldi þess dags. Aðsókn var sæmileg og skemtiskráin sérstaklega vel látin.

Sú nýbreytni gafst Öldunni að veita móttöku íslenzkum fræðimanni, Dr. P. V. G. Kolka, sem kom til þessa bæjar, flutti fyrirlestur og sýndi íslenzkar kvikmyndir 7. nóvember. 17. s. m. hélt Aldan honum samsæti. Við það tækifæri var honum afhent að gjöf frá Öldunni af féhirði hennar, litmynd í ramma af Friðarboganum víðþekta, sem stendur á landamærum Canada og Bandaríkjanna, sem kostaði $11.64. Var sú heimsókn deildinni til uppbyggingar og ánægju, og telur deildin hana sér til sæmdar, og væntir þess, að koma Dr. Kolka verði þjóðræknismálum vorum til þeirrar uppbyggingar, sem til er ætlast.

Aldan heldur teknum hætti með að láta sér annt um Elliheimilið Stafholt. Snemma á árinu voru gefnir $100.00 í byggingarsjóð heimilisins. Þriggja manna nefnd hefir það hlutverk með höndum, að líta eftir tækifærum til að hlynna að heimilinu fjárhagslega. Sú nefnd aflaði $136.50, sem var arður af samkomu er nefndin stofnaði til. Svo tók deildin að sér að borga fyrir tvö „Vapour" ljós sem sett voru upp, fyrir framan bygginguna. Heimsókn til heimilisins var gerð 17. des. Skemtanir um hönd hafðar. Kaffi drukkið með heimilisfólkinu og ljósin fögru formlega afhent, sem jólagjöf til heimilisins. Þau kostuðu $190.00.

Samvinna innan deildarinnar er ákjósanleg. Árlega er höggvið skarð í meðlimatölu deildarinnar. Þetta ár hafa þessir látist: Elías Thompson og Jónína Árnason, bæði til heimilis í Stafholti og bæði meðlimir Öldunnar á meðan fjör og heilsa leyfði, og Sigríður Paulson, í Blaine, sem var félagi í Öldunni til dánardægurs. Er þeirra, sem og alls samferðafólks sem hverfur yfir móðuna miklu, minnst með söknuði og þakklæti, fyrir ljúfa samfylgd.

Telur deildin á þessum áramótum 48 meðlimi.

A. E. KRISTJÁNSSON, forseti
DAGBJÖRT VOPNFJÖRÐ, ritari

Ársskýrsla deildarinnar „Brúin" í Selkirk fyrir árið 1950

Á árinu hélt Þjóðræknisdeildin Brúin ellefu starfsfundi, þrjár arðberandi samkomur og fjórar skemtisamkomur.

Í júní stóð deildin fyrir „Whist Drive" til arðs fyrir Flood Relief og fékk inn $85.00, sem sent var til Flood Relief Fund í Winnipeg.

Samkoma var haldin hér í sumar, þegar herra Pálmi Hannesson rektor, sendifulltrúi íslenzku ríkisstjórnarinnar á 75 ára hátíðina á Gimli, kom hér og skemti með ræðu og fréttum frá Íslandi og sýndi myndir.

Einnig hafði fólk hér góða skemtistund, þegar Dr. Kolka kom hér og flutti erindi og sýndi ágætar myndir af Íslandi. Fyrir þetta er deildin mjög þakklát Þjóðræknisfélaginu, sem aðallega stóð fyrir því, að þessir menn komu hingað.

Svo kom söngflokkur Nýja-Íslands hér undir umsjón deildarinnar og hélt hér fyrirtaksgóða söngskemtun. Rétt á eftir kom leikflokkur Geysis-byggðar hér og skemti með leik, sem var vel sóttur og ágætur rómur gerður að.

Á árinu átti deildin á bak að sjá góðum og tryggum félagsmeðlim, Sigurði Indriðasyni, er lengi hafði starfað í og stutt þennan félagsskap.

Tveir nýir meðlimir gengu í félagið á árinu. Meðlimatala deildarinnar nú 47.

Inntektir á árinu	$567.00
Útborganir	440.81
Í sjóði um áramót	126.19

ALLIC GOODBRANDSON

Skýrsla deildarinnar „Snæfell" 1950

Þetta verður fremur afsökun á litlum framkvæmdum, en ársskýrsla, því lítið hefir verið afhafst innan deildarinnar sem í frásögur sé færandi.

Þeir eru nú orðnir svo fáir, sem áhuga hafa fyrir málum Þjóðræknisfélagsins, að meðlimatalan er komin niður í 12. En það mun vilja við brenna í flestum félagsskap, að eftir því sem að hann verður fáliðaðri, er eins og að starfsáhuginn dofni, eða svo hefir það að minsta kosti reynst hér hjá okkur. En þó er langt frá því, að við þessi fáu sem eftir erum, séum að því komin að leggja árar í bát. Þvert á móti lifum við í voninni um, að okkur muni aukast starfskraftar með tíð og tíma.

Ég get þess hér, að fyrir tilstilli Þjóðræknisfélagsins áttum við því láni að fagna á s.l. hausti, að Páll Kolka læknir kom og heimsótti okkur og var það óblandin ánægja öllum þeim sem áttu þess kost, að sjá hann og heyra. Þó vildi svo óheppilega til, að veður var vont samkomudaginn, og vegir erfiðir yfirferðar

vegna fannkomu, urðu því margir að sitja heima með sárt ennið, sem fegnir hefðu viljað vera með á þeirri samkomu.

Viljum við hér með tjá Þjóðræknisfélaginu innilegt þakklæti vort, fyrir það að gefa okkur tækifæri til að sjá og heyra þennan góða gest, sem við munum seint gleyma.

Óskum svo Þjóðræknisfélaginu allrar blessunar í framtíðinni.

Með beztu kveðju til þingsins.

BJÖRN E. HINRIKSSON, ritari

Skýrsla deildarinnar „Ísland" 1950

Árið sem leið, 1950, hefir verið viðburðalítið hvað deild okkar snertir, aðeins þrír almennir fundir haldnir, sem voru að vísu vel sóttir. Meðlimatala óbreytt að mestu frá árinu áður. Af meðlimum deildarinnar borguðu 24 ársgjald sitt til aðalfélagsins fyrir árið sem leið, 1950.

Það var mikil tilhlökkun hér, er okkur var tilkynt um ráðstafanir viðvíkjandi heimsókn Dr. Kolka til okkar, í haust er leið, og að hann meðal annars hefði meðferðis og sýndi hreyfimyndir frá Íslandi, en þar sem við höfum ekki enn raforku í bygð okkar, var ekki hægt að sýna myndirnar. En yngra fólkið, og reyndar allir, þrá að sjá góðar myndir frá Íslandi, jafnframt því, að hlusta á og kynnast góðum gesti og ræðumanni.

Auk þess stóð illa á hvað haustannir snertir, sökum óvanalegrar og afar erfiðrar haustveðráttu, sem allt gjörði seint og erfitt. Sökum alls þessa, sáum við ekki annað fært, en að afþakka þetta ágæta boð, og er það í fyrsta sinni, sem að við höfum ekki séð okkur fært, að þiggja heimsókn góðra gesta frá Íslandi.

Við þökkum stjórnarnefnd Þjóðræknisfélagsins fyrir að bjóða þessa heimsókn, og hörmum að við gátum ekki orðið aðnjótandi þeirrar ánægju að fá að kynnast Dr. Kolka.

Með þakklæti og beztu óskum til Þjóðræknisfélagsins og ársþings þess.

Fyrir hönd deildarinnar „Ísland"
Brown, Manitoba.

THORSTEINN J. GÍSLASON, ritari
J. B. JOHNSON, forseti

Skýrslum þessum var veitt móttaka af þinginu með þakklæti.

Skýrsla Páls Kolka læknis til Þjóðræknisfélagsins á ársþingi þess 1951

Heiðruð stjórn Þjóðræknisfélags Íslendinga í Vesturheimi:

Kæru landar og vinir:

Á stjórnarfundi Þjóðræknisfélagsins, sem ég mætti á skömmu eftir áramótin, gaf ég stutta skýrslu um ferðir mínar á vegum félagsins og benti á ýmis verkefni, sem mér, að ferðum þessum afstöðnum, virtist vera aðkallandi. Ég lofaði þá að gefa þessa skýrslu skriflega og vil ég hér með sýna á því nokkurn lit.

I.

Starf mitt á þessum ferðum mínum var tvíþætt, annars vegar fólgið í fyrirlestrahaldi og kvikmyndasýningu, hins vegar í persónulegu kynningarstarfi, viðræðum við fólk að samkomum enduðum og heimsóknum til landa eftir því, sem komið varð við. Um samkomurnar sjálfar er það að segja, að þær voru mjög misjafnlega sóttar, án þess að ég vilji leggja á það dóm, að hvað miklu leyti léleg fundarsókn var óviðráðanlegum ástæðum að kenna, en auðvitað áttu uppskeruannir stóran þátt í því á sumum stöðum. Á öðrum stöðum var fundaraðsókn langt fram yfir það, sem hægt var að búast við, t. d. í Vancouver, en þar hafði stjórn félagsdeildarinnar sent öllum skrásettum meðlimum sérstakt fundarboð. Til athugunar eftirleiðis vil ég láta þá skoðun uppi, að ef kostað er til slíkra ferða sem þessarar, en það tel ég mjög æskilegt, þá þarf að vanda mjög til alls undirbúnings, hafa sem nánasta samvinnu við deildarstjórnirnar á hverjum stað að því er snertir hentugan fundardag og um fundarboð, og veltur þá auðvitað á mestu, að deildarstjórnirnar sýni bæði áhuga og hugkvæmni í því að fá menn til að mæta, einkum hið yngra fólk. Tel ég heppilegt vegna þess, að útdráttur úr erindunum sé gefinn á ensku, en þann hátt hafði ég á samkomum á Kyrrahafsströndinni og í Wynyard og tel það eina ástæðuna til ágætrar aðsóknar á þessum stöðum. Um val á kvikmyndum er það að segja, að ánægjan af þeim er ekki fyrst og fremst undir því komin, að þær sýni nýjustu framfarir á Íslandi, svo sem stórhýsi, verksmiðjur og þess háttar, þótt það sé gott með öðru góðu. Fólk, sem að einhverju eða öllu leyti er alið upp á Íslandi, gleðst mest yfir því að sjá myndir, sem vekja hjá því bernskuminningar t. d.

af skepnum, en þær voru æskuvinir flestra, sem ólust upp í sveit. Að lokum skal þess getið í sambandi við samkomurnar, að vestur á Kyrrahafsströndinni töldu sumir aðgangseyrinn hafa verið of lágan og að aðsókn hefði alls ekki orðið minni, þótt hann hefði verið heill dollar í stað hálfs, en um það tel ég mig ekki dómbæran. Þó vil ég benda á, að með því hefði sennilega fengist upp kostnaðurinn af ferð minni, jafnvel þótt ýmsu aldurhnignu og félitlu fólki hefði verið sendir aðgöngumiðar ókeypis.

Annar þáttur ferðalags míns var fólginn í persónulegri kynningarstarfsemi. Á flestum stöðum var kaffisamsæti eftir fundina, þar sem mér gafst tækifæri til að heilsa fólkinu og spjalla nokkur orð við ýmsa, auk þess sem þá voru jafnan sungin íslenzk þjóðlög. Þetta tel ég mjög þýðingarmikið atriði, bæði fyrir fyrirlesarann og áheyrendur, sem margir þrá ekki aðeins að heyra rödd frá gamla landinu, heldur og að taka í útrétta íslenzka hönd og fá persónulegar fréttir frá Íslandi, þar sem því verður viðkomið. Ég var stórhrifinn af þeirri ánægju og gleði, sem skein út úr andlitum blessaðra landanna, þegar gamalkunnu íslenzku ljóðin og lögin voru sungin. Til þess að halda við tryggðinni til „ástkæra ylhýra málsins" er ekkert ráð betra en að syngja það inn í hug og hjarta fólks.

Um hinn þátt þess persónulega kynningarstarfs, heimsóknirnar á einstök heimili, er það að segja, að fátt hefir fengið mér eins mikillar gleði á ferð minni eða verður mér ógleymanlegra. Veldur þar nokkru um forvitni mín á að kynnast högum og heimilislífi Íslendinga vestan hafs, en engu síður sú gestrisni og einlæga hlýja, sem hvarvetna mætti manni. Því miður var tíminn víða af of skornum skammti til þess að sinna þessu eins og skyldi. Einkum harma ég það, að mér gafst ekki tími til að heimsækja hina ágætu Íslendinga í kringum Glenboro, Hayland og Riverton, en á síðasta staðnum var veðrið einnig til fyrirstöðu. Í Árborg, North Dakota, Seattle og Blaine hafði ég aftur á móti góðan tíma til að koma á mörg heimili og hafði þar prýðilega leiðsögumenn, sem fórnuðu miklum tíma til fylgdar mér. Verða þeir dagar mér ógleymanlegir, sem ég ók um með þeim um blómlegar Íslendingabyggðir og mætti gestrisni og gleði, hvar sem barið var að dyrum. Það skal og tekið fram, að gististaðirnir, sem mér voru útvegaðir, voru hver öðrum yndislegri, og væri ég ekki bundinn í báða skó heima á Íslandi, hefði þessari ferð minni sennilega lokið með því, að ég hefði gerzt flakkari að gömlum sið og orðið nokkurs konar Sölvi Helgason eða Símon Dalaskáld í Íslendingabyggðunum hér vestan hafs.

II.

Þá vil ég leyfa mér að benda stjórn Þjóðræknisfélagsins á ýmislegt, sem ég tel horfa til bóta og rétt að taka til athugunar, ef starf Þjóðræknisfélagsins á að geta náð fullum árangri. Verkefnin eru mörg og sum mjög erfið, en hafa aftur á móti svo mikið framtíðargildi, að varla er hægt að ganga fram hjá þeim. Mun ég í því sambandi benda á það, sem mér þykir ábótavant í starfi félagsins, og vona ég, að það verði ekki tekið illa upp.

Ég hef hitt hér marga landa, sem tala ágæta íslenzku, eins góða eða jafnvel betri en gengur og gerist heima á Fróni, en það fær heldur ekki dulizt, að íslenzkan er hvorki töm tungu né eyra alls þorra þess fólks, sem er af þriðju kynslóðinni hér vestan hafs og á þetta einkum við um Winnipeg. Mér virðist, að víða hafi hvorki foreldrar né börn áttað sig á því, hversu dýrmætur arfur íslenzkan er, og er þetta ekki tilfinningamál eingöngu, heldur blátt áfram praktískt atriði. Það er hverjum einum gott veganesti að leggja út í lífið með menntun og fátt er jafn menntandi í víðtækum skilningi eða gefur jafn góð skilyrði til menntunar eins og að læra íslenzku, eina lifandi klassiska málið, sem nú er talað á vesturhveli jarðar og er ekki aðeins móðir hinna skandinavisku málanna, heldur og móðursystir ensku, þýzku og hollenzku. Þar að auki er íslenzkan lykill að bókmenntum, sem öldum saman sköruðu langt fram úr því, sem skapað var á sama tíma og af sama tagi meðal hins hvíta kynstofns, og enn þann dag í dag eru á því máli skapaðar bókmenntir, sem þola samanburð við bókmenntir flestra annara landa. En íslenzkan er erfitt mál og því er það mikill fengur að geta lært hana fyrirhafnarlítið af munni foreldra sinna. Fyrsta og jafnvel önnur kynslóð Íslendinga hér vestan hafs var sjálfmenntuð, af því að hún hafði drukkið íslenzkt mál inn í sig með móðurmjólkinni, og íslenzku landnemarnir stóðu því sem heild á hærra bókmenntalegu menningarstigi en nokkurt annað þjóðar-

brot hér. Þessir yfirburðir eru því miður óðum að tapast. Frændur okkar, Skotar, hefðu haldið betur á sínu, ef þeir hefðu átt sitt sérstaka og sameiginlega móðurmál og aðrar eins bókmenntir á því eins og við Íslendingar. Þjóðræknisfélagið þyrfti að koma ungu fólki af íslenzku kyni í skilning um það, að hér getur það varla talist dyggð gagnvart hinu nýja fósturlandi að afneita menningararfi feðra sinna, þótt það teljist vottur um þjóðhollustu í einræðisríkjum að ofurselja foreldra sína í böðla hendur, ef svo stendur á.

Sem betur fer eru Íslendingar hér vestan hafs nú að koma upp háborg íslenzkrar menningar í Vesturheimi, þar sem er kennarastóllinn í íslenzkum fræðum við Manitoba-háskóla. Sú háborg verður að komast upp og standa, þótt íslenzkan hverfi sem mælt mál meðal almennings, en æskilegast er, að íslenzkan lifi sem lengst á tungu fólksins, svo að kennarastóllinn verði ekki eins og „kirkja á öræfatind".

Sú þjóð, sem nú byggir Ísland, telur ekki nema helming þess mannfjölda, sem drepinn var í loftárásunum á Dresden á 24 klukkustundum, samkvæmt því, sem ég las í nýju hérlendu læknatímariti. Samt sem áður myndi ásýnd menningarinnar í heiminum breytast og verða svipminni, ef íslenzka þjóðin væri þurrkuð út. Það er af því, að Íslendingar eiga sérstæða og sjálfstæða menningu og hana eiga þeir fyrst og fremst því að þakka, að í tæka tíð voru uppi menn, sem skráðu sögur fyrstu kynslóðanna í landinu. Ég trúi því, að amerísk menning eigi mikla framtíð fyrir sér, en þó því aðeins, að ekki sé kastað á glæ minningunni um landnám og lífsbaráttu fyrstu kynslóða hvítra manna hér í álfu. Það er skylda fólks af íslenzku kyni og þá Þjóðræknisfélagsins fyrst og fremst að varðveita frá glötun allar leifar hins íslenzka landnáms hér og leggja með því fram íslenzkan skerf til framtíðarmenningar Vesturheims. Til þess þarf að bjarga öllu því, sem bjargað verður viðvíkjandi lífi og starfi landnemanna og fyrstu kynslóðanna, ná myndum af þeim, upplýsingum um ætterni þeirra og ættartengsli við gamla landið, sögum af afrekum þeirra og séreinkennum. Nú á sú villimennska sér stað meðal Íslendinga hér í álfu, að ljósmyndum af landnemum og fágætum, dýrmætum bókum á íslenzku er ýmist brennt eða þeim hent út á sorphaug. Merkur maður hér skýrði mér nýlega frá því, að hann hefði fundið fágætar, íslenzkar bækur á sorphaugnum utan við bæinn, sem hann býr í. Mér var einnig skýrt frá því, að við dauða eins Íslendings, sem áratugum saman hafði safnað bókum, blöðum og tímaritum, hefði öllu safni hans verið brennt, af því að það var stórt fyrirferðar. Þjóðræknisfélagið verður að fá góða menn í hverri Íslendingabyggð til að bjarga því, sem hægt er, af gömlum bókum og gömlum ljósmyndum, að ég nú ekki tali um kirkjubókum úr söfnuðum Íslendinga. Sama er að segja um gömul íslenzk örnefni, sem fullt er af, einkum í Nýja-Íslandi. Það eru síðustu forvöð með margt af þessu, en betra er seint en aldrei.

Hér vestra er margt ágætra Íslendinga, en það þarf að skipuleggja og samræma krafta þeirra í þessum tilgangi og það verður Þjóðræknisfélagið að gera, annars verður það ógert. Til þess þarf auðvitað fé, en það ætti að vera auðfengið ef viljann vantar ekki. Bláfátækir landnemar sameinuðu krafta sína þegar á fyrstu árunum til þess að koma sér upp kirkju í hverri sveit, launa presta og gefa jafnvel út blöð og tímarit. Ef allar þær þúsundir manna af íslenzku kyni, sem nú búa í þessari heimsálfu, fást ekki til að leggja fram nokkur þúsund dollara árlega til þess að bjarga íslenzkum menningarverðmætum frá glötun og leggja með því stein í framtíðarbyggingu amerískrar menningar, þá eru þeir ættlerar, lélegir synir feðra sinna og ennþá lélegri feður afkomenda sinna.

Ég álít það höfuðnauðsyn, að Þjóðræknisfélagið hafi fastan erindreka í þjónustu sinni, sem ferðist um allar Íslendingabyggðir, safni saman gömlum íslenzkum ljósmyndum og bókum, skrásetji merkilegar frásagnir frá landnámsöldinni hér, skrifi upp eða öllu heldur ljósmyndi allar kirkjubækur, sem til eru, og reyni að hafa upp á ættum þeim, sem komnar eru af landnemunum. Það þarf að glæða áhuga manna í hverju byggðarlagi fyrir þessu og að sjálfsögðu hafa um þetta samvinnu við fræðimenn á Íslandi, þegar um er að ræða ættfærslu eða annað, sem ræturnar standa að þar heima. Ef þetta tekst, þá mun Þjóðræknisfélagsins verða minnst hér í landi öldum saman og nafn þess verða skráð bæði í menningarsögu Íslands og Ameríku.

—0—0—0—

Ég get því miður ekki varið lengri tíma til dvalar hér vestan hafs, þótt mér hefði þótt vænt um að fá að mæta sem gestur á ársþingi Þjóðræknisfélagsins. Ég vil því biðja stjórn þess að koma á framfæri inni-

legu þakklæti mínu til allra þeirra mörgu, sem á einn og annan hátt hafa gert mér dvölina hér ánægjulega og ógleymanlega og sýnt mér gestrisni og vináttu. Ég þakka stjórn Þjóðræknisfélagsins af heilum huga boð hennar, ágæta samvinnu og allan höfðingshátt hennar í minn garð. Ég fer héðan betri Íslendingur en ég kom, því að ég er snortinn af þeirri fölskvalausu og einlægu ást til gamla ættlandsins, sem ég hef fundið meðal svo margra, sem ég hitti, en ekki eiga tækifæri til að líta það öðru vísi en í anda. Hollvættir Íslands haldi hendi sinni yfir þeim og yfir starfi Þjóðræknisfélagsins í nútíð og framtíð.

Winnipeg, 25. janúar 1951

P. V. G. KOLKA

Til stjórnar Þjóðræknisfélags Íslendinga í Vesturheimi.

ÞINGMÁL SETT Í NEFNDIR:

Útgáfumál.

Th. Gíslason stakk upp á, Trausti Ísfeld studdi, að fimm manna nefnd sé sett í það mál. Samþykt. Í nefndina settir af forseta. Björn Stefánsson, Séra V. J. Eylands, Einar Magnússon, Ólafur Hallsson, Páll Th. Stefánsson.

Útbreiðslumál.

Dr. Beck lagði til og Trausti Ísfeld studdi, að fimm manna nefnd sé sett í það mál. Samþykt. Í nefndina setti forseti: Jón M. Ólason, Herdísi Eiríksson, séra Jóhann Friðriksson, Th. J. Gíslason og Einar Sigurðsson.

Fjármál.

Dr. Beck lagði til og Jón M. Ólason studdi að þriggja manna nefnd sé sett í fjármálin. Samþykt. Forseti setti í nefndina. G. L. Jóhannsson, H. Ólafsson og Sigurð Einarsson.

Fræðslumál.

Mrs. Dr. S. E. Björnsson lagði til og Mrs. Herdís Eiríksson studdi, að forseti skipi 5 menn í það mál. Samþykt. Skipaðir voru. Dr. T. J. Oleson, Mrs. S. E. Björnsson, Mrs. L. Sveinsson, Jónatan Jónsson og Mrs. E. P. Jónsson.

Samvinnumálanefnd við Ísland.

Séra Jóhann Friðriksson lagði til og Mrs. P. S. Pálsson studdi, að í þá nefnd séu skipaðir 5 menn. Samþykt. Í nefndina voru skipaðir, Dr. Beck, H. G. Sigurðsson, Ólafur Hallson, Eiríkur Vigfússon og Grettir L. Jóhannsson.

Kveðjur og skeyti til þingsins.

Sendum þjóðræknisþinginu og öllum Vestur-Íslendingum vinarkveðjur og árnaðaróskir.

ÁGÚSTA og THOR THORS

Rev. Philip M. Pétursson,
Banning St., Winnipeg.

Ber þjóðræknisþingi heillaóskir og hjartanlega kveðju.

KOLKA

Heilhuga árnaðaróskir til þrítugasta og annars þjóðræknisþings Íslendinga í Vesturheimi.

A. E. KRISTJÁNSSON
DAGBJÖRT VOPNFJÖRÐ
forseti og ritari Öldunnar,
Blaine, Wash.

Dr. Richard Beck flutti þinginu kveðjur og árnaðaróskir frá háskóla Norður Dakotaríkis, og forseta hans Dr. John C. West. Hann flutti líka eftirfarandi kveðju frá the Society for the Advancement of Scandinavian Study.

Kveðja til Þjóðræknisfélagsins

Eftir Dr. Richard Beck, forseta fræðafélagsins "The Society for the Advancement af Scandinavian Study".

Herra forseti! kæru landar!

Ég vil hefja mál mitt með því að flytja þjóðræknisþinginu hugheilustu kveðjur og óskir háskóla míns, ríkisháskólans í Norður-Dakota, og forseta hans, dr. John C. West, en hann er, eins og kunnugt er, heiðursfélagi Þjóðræknisfélagsins og hefir með mörgum hætti sýnt í verki góðvild sína í garð Íslendinga.

Sem forseti Norræna fræðafélagsins ameríska, "The Society for the Advancement of Scandinavian Study", er mér það einnig sérstaklega kært hlutverk að mega færa þingheimi innilegustu kveðjur og velfarnaðaróskir þess félagsskapar; og það því fremur, sem umrætt fræðafélag stendur nú á fertugu. Á félagið því langa, og óhætt má segja, harla merka sögu sér að baki, sem er fyllilega þess virði, að hún sér hér rakin í nokkrum megindráttum.

Eins og nafn þess bendir til, vinnur "The Society for the Advancement of Scandinavian Study" að eflingu og útbreiðslu norrænna fræða vestan hafs; nær starfssvið þess til Norðurlandanna allra, sögu þeira, bókmennta og menningar, að fornu og nýju. Félagsfólk þess, sem skiptir allmörgum hundruðum og er að finna bæði í Bandaríkjunum og Canada, þó fleira af því sé sunnan landamæranna, er einnig af öllum þjóðstofnum Norðurlanda. Í þeim hópi eru sem vænta má háskólakennarar í norrænum og germönskum fræðum víðsvegar um þessa álfu, og einnig fjöldi karla og kvenna, sem áhuga hafa á bókmenntum og menningu Norðurlanda og vilja varðveita þá menningar-arfleifð sína sem lengst og gera hana sem arðbærasta í andlegu lífi hérlendis. Hér er því í rauninni um allsherjar norrænt menningarfélag að ræða. Stjórn félagsins hafa einnig skipað og skipa fræðimenn úr flokki allra Norðurlandaþjóða, og stundum einnig áhugasamir leikmenn í þessum efnum.

Í meir en 30 ár hefir félagið gefið út fræðiritið **Scandinavian Studies** (áður **Scandinavian Studies and Notes**), er nú kemur út sem ársfjórungsrit, og flytur það í anda stefnuskrár félagsins, ritgerðir og ritdóma um bókmenntir, sögu og menningu Norðurlanda, og hefir eigi lítill hluti af því efni snert Ísland og íslenzkar bókmenntir, ekki síst fornbókmenntirnar.

Á ársfundum félagsins, sem löngum eru haldnir á einhverjum háskóla þar sem norræn fræði eru kennd, eru alltaf flutt allmörg erindi um norrænar bókmenntir eða málfræðileg efni, og eru það engar ýkjur, þó sagt sé, að Ísland hafi þar sannarlega ekki orðið útundan. Eru þeir líka margir í hópi hinna amerísku fræðimanna, sem mest hafa komið við sögu félagsins og staðið þar og standa í broddi fylkingar, er lagt hafa sérstaka rækt við íslenzk fræði og eru einlægir vinir og velunnarar Íslands og Íslendinga. Þó að tími leyfi eigi að nefna nöfn slíkra fræðimanna að þessu sinni, því að þau skipta tugum, tel ég mér það skylt, og er það að sama skapi ljúft, að minnast áhuga þeirra á íslenzkum fræðum og starfs þeirra á því sviði, á þessum merku tímamótum í sögu Norræna fræðafélagsins ameríska, sem þeir og aðrir samherjar þeirra stofnuðu fyrir 40 árum síðan.

Ég veit, að vér erum öll sammála um það, að þeir ágætu fræðimenn, sem þar eiga hlut að máli, hafi innt af hendi hina þakkarverðustu menningar viðleitni í vora þágu. En það fræðistarf þeirra, erlendra manna, og starfsemi Norræna fræðafélagsins ameríska í heild sinni, er tekur um svo margt til Íslands, getur einnig verið oss áminning um það, hve auðuga bókmenntaog menningar-arfleifð vér höfum að erfðum hlotið. Það eitt sér, að tugir fræðimanna og kvenna (því að konurnar hafa einnig lagt þar fram sinn góða skerf) í hinum merkustu menntastofnunum víðsvegar um Vesturálfu láta sér sérstaklega um það hugað að kenna og túlka íslenzkar bókmenntir og menningarsögu, er ærinn vottur um viðurkennt gildi þeirra menningarverðmæta vorra. Í því felst eigi aðeins áminning, heldur einnig eggjan til vor Íslendinga.

Því hefir mér einnig þótt sæma að draga athygli yðar landa minna að sögu og starfi Norræna fræðafélagsins ameríska, um leið og ég í nafni hinna mörgu norrænu bræðra og systra vestan hafs, sem fylla flokk þess og styðja það að starfi, tel mér mikinn sóma að því að flytja þjóðræknisþinginu bróðurlegar kveðjur og heillaóskir. Fullviss er ég þess, að þær kveðjur slá á næma strengi í brjóstum ykkar, því að óhögguð standa orð Einars Benediktssonar í kvæði hans til danska stúdentaflokksins aldamótaárið:

„Vor forna tunga' á auð af góðum orðum,
og uppruninn hann tengir þjóð við þjóð.
Vor forna saga' er ættfróð eins og forðum:
í ættum okkar rennur frænda blóð".

Mrs. Dr. S. E. Björnsson flutti þinginu kveðjur frá Þjóðræknisfélagi Íslendinga í Reykjavík, biskupi Íslands og frú, Félagi Austfirðinga, Skógræktarfélagi Íslands og fjölda Íslendinga, sem að hún hitti á ferðum sínum á Íslandi síðastliðið sumar.

Ólafur Hallsson flutti og kveðjur frá Íslandi, þar á meðal eftirfarandi frá séra Jakobi Jónssyni í Reykjavík, sem að Ólafi var afhent í samsæti, er honum var haldið í Reykjavík á síðastliðnu sumri ásamt fleiri Vestur-Íslendingum:

Þið sem komuð heiman „heim",
helgidóms að vitja.
Heilsið af öllu hjarta þeim,
sem heima urðu að sitja.

Trausti Ísfeld stakk upp á að við kveðjunum sé tekið með þakklæti og að skrifara sé falið að viðurkenna þær á viðeigandi hátt. Jón M. Ólason studdi tillöguna og var hún samþykt.

Mrs. Ingibjörg Jónsson lagði til og Mrs. Backmann studdi, að fundi sé frestað til 9.30 á þriðjudagsmorgun. Samþykt.

Á mánudagskveldið hélt deildin Frón hið árlega mót sitt. Var það prýðileg samkoma og vel sótt. Skemtiskráin var sem fylgir:

O, CANADA
ÁVARP FORSETA ....Ingibjörg Jónsson
SVENSKI KARLAKÓRINN:
Dear land of Home, JEAN SIBELIUS
Stormur lægist stríður, ÓSKAR BORG
Fjerran han dröjer, FINNSKT ÞJÓÐLAG
FRUMORT KVÆÐI Dr. Richard Beck
EINSÖNGUR ....Séra Eirc H. Sigmar
Bæn ....F. EKEBERG
Nú legg ég augun aftur
BJÖRGVIN GUÐMUNDSSON
Sólskríkjan ....JÓN LAXDAL
Sigrid Bárdal spilaði undir
RÆÐA ....Hon. Valdimar Björnsson
CELLO SOLO ....Harold Jónasson
FRUMORT KVÆÐI ....Einar P. Jónsson
SVENSKI KARLAKÓRINN:
De Sandman, DANIEL PROTHEROE
Í Rökkursölum F. MORRING
Den store, hvide flok, NORSKT ÞJÓÐLAG
SÖNGSTJÓRI FLOKKSINS
Arthur A. Anderson
EINSÖNGVARAR:
Albert Halldórsson
Nels Anderson
Og svo var dansað.

Fundur settur þriðjudaginn 27. febrúar kl. 9.30. Fundargjörningur frá síðasta fundi lesinn og samþyktur.

Þingskýrsla bókasafnsnefndar.

Framsögumaður Jón Jónsson bókavörður. Skýrslan var í tveimur liðum og hljóðaði þannig:

1. Nefndin leggur til, að stjórnarnefnd Þjóðræknisfélagsins láti eins fljótt og unt er gjöra við band á bókum bókasafnsins eftir þörfum og haldi bókum safnsins í eins góðu lagi og mögulegt er í framtíðinni, og að bókaverði sé falið á hendur að tilkynna það stjórnarnefnd Þjóðræknisfélagsins þegar þess virðist sérstaklega þörf.

2. Sömuleiðis leggur nefndin til, að miðvikudagar séu algjörlega gefnir til bókasafns félagsins frá öllum öðrum notkunum á herbergi því, sem næst er bókasafninu.

Jón M. Ólason
Pétur N. Nikulásson
Jón Jónsson

Mrs. P. S. Pálsson lagði til að fyrri liðurinn sé samþykktur, Jón M. Ólason studdi. Breytingartillaga frá Mrs. Backmann, að liðnum sé vísað til fjármálanefndar þingsins, sem að Einar Sigurðsson studdi, var samþykt. Um annan lið tillögunnar urðu nokkrar umræður og hann svo samþyktur.

Mrs. Dr. S. E. Björnsson flutti næst hið ítarlega erindi um skógrækt á Íslandi, sem hér fylgir:

Fáein orð um skógrækt á Íslandi

Flutt á Þjóðræknisþingi í Winnipeg, 27. febrúar 1951

Það voru talsverð vonbrigði fyrir mig í sumar þegar lent var á Keflavíkurflugvelli, að bera saman hinn gráa grjótheim Reykjanesskagans, við hið frjósama land Skotanna, sem ég var þá nýbúin að ferðast um og dást að í huganum. Þarna er nú ferðast yfir óslitið hraun alla leið frá Keflavík til Hafnarfjarðar. Ofurlítill jarðvegur er þó innan um hraunin á stöku stað, og vottar fyrir grasi og kjarri sums staðar, en það var allt sem gróður getur kallast. Er þetta heldur ömurleg mynd af landinu fyrir þá sem að einungis koma á þennan stað og sjá ekkert annað, og það eru sjálfsagt margir, því að þarna lenda flugvélarnar í tugum daglega og hverfa svo að stundu liðinni út í heiminn. En mér fanst myndin ömurleg, og því meiri fögnuð vakti það hjá mér, að nokkrum dögum seinna hafði ég tækifæri á því að kynnast skógræktarstarfseminni að nokkru. Stuttu eftir heimkomuna bauð Ófeigur Ófeigsson læknir okkur hjónum með sér til Þingvalla. Fór hann þangað sem fulltrúi Suðurnesinga til þess að sitja 20 ára afmælisþing Skógræktarfélags Íslands, sem var haldið á þeim fornhelga stað, Þingvöllum, og stóð yfir í þrjá daga. Á þessu þingi voru mættir fulltrúar frá öllum sýslum og mörgum héruðum landsins, og mikill áhugi sýndist ríkja fyrir málefninu. Reynsla hinna 20 ára, og í raun og veru hálfrar aldar reynsla, hefir í fyllsta máta sannfært þjóðina um nauðsyn skóggræðslunnar. Félagið hefir átt

mörgum afburðamönnum á að skipa, sem hafa reynst frábærir kennarar og leiðtogar í starfinu, frá því það hófst með nokkurri alvöru. Er nú svo komið að áhugi þjóðarinnar má nú heita orðinn almennur, og er nú skógræktin orðin eitt af hennar mestu áhugamálum. En þetta er nú ekkert smáræðis verkefni — að klæða landið og er mönnum það auðvitað fyllilega ljóst. En árangurinn sem orðinn er af því, sem þegar hefir verið gert á fáum árum, hefir fært mönnum sanninn um það, að skógrækt á Íslandi er möguleg, með réttum aðferðum og með því að rækta réttar tegundir trjáa. Þekking á þessu er nú að miklu leyti fengin, og síðan hefir trjáræktin færst mikið í aukana. En til þess að afla sér meiri kunnáttu hefir félagið sent starfsmenn sína víða um lönd, bæði til fræsöfnunar og rannsókna í öllu því, er að trjárækt lýtur. Hefir þessi aðferð orðið ærið kostnaðarsöm, en að sama skapi gæturík fyrir málefnið. Þeim er það fyllilega ljóst að í þessu sem öðru, er betra að byrja rétt og beita sér þá að starfinu, þegar nauðsynleg þekking er fengin. Eitt af því, sem hefir vakið meiri áhuga hjá yngra fólki fyrir málefninu eru hópferðir milli landa, og var ein sú ferð farin milli Noregs og Íslands árið 1948. Komu um 30 norskir skógræktarmenn og konur í flugfari til landsins og tók sama flugvélin með sér aðra 30 Íslendinga til Noregs. Ferðuðust svo þessir hópar um skógræktarsvæðin, sinn hópur í hvoru landi, og plöntuðu trjáfræjum og plöntum eftir leiðsögn kennara, sem til þess voru valdir að leiðbeina fólkinu. Var þetta lærdómsríkur listitúr fyrir alla þátttakendur og hefir að mun aukið áhuga fyrir málefninu hjá þeim öllum. Þá hefir fræsöfnun verið gerð í ýmsum löndum og hefir félagið sent sína eigin sérfræðinga út af örkinni þeirra erinda. Munu þeir Hákon Bjarnason og Vigfús Jakobsson hafa orðið fyrstir til þess að ferðast til Alaska til fræsöfnunar, og nú í sumar var Einar G. Sæmundsson sendur þangað sömu erinda. Má segja að mikið sé fyrir þessu haft, en hér er um að ræða nauðsynina á því að rétt sé með fræið farið og það reynist ekki ónýtt þegar til á að taka, því í þessu tilfelli er tíminn dýrmætur eins og ávalt, og lítið vinnst með því að bíða eftir því að ónýtt fræ skjóti öngum.

En hér verður nú að fara fljótt yfir langa sögu. Auk þeirra yndisstunda, sem við nutum hjá Ófeigi lækni í sumarhúsi prýðilegu, sem hann hefir sjálfur reist við Þingvallavatnið, gafst okkur það ógleymanlega tækifæri að sitja á flestum fundum félagsmanna, og vorum þar heiðursgestir þeirra til þingslita, hlustuðum þar á fjörugar umræður og nutum bæði andlegrar og líkamlegrar hressingar með þeim á hinum sögufræga þingstað. En það er nú önnur saga.

Þess má geta, að þarna kynntumst við ýmsum ágætum leiðtogum Skógræktarfélags Íslands. Er Valtýr Stefánsson ritstjóri Morgunblaðsins forseti félagsins, og stýrði hann fundum með lipurð og skörungsskap. Einn þeirra manna, sem beitir sér mest fyrir skógræktinni er Hákon Bjarnason skógfræðingur og skógræktarstjóri ríkisins. Kvað mikið að honum á þessu þingi og má eflaust mikils af honum vænta í öllu þessu skógræktarstarfi. Fjöldi ágætra manna var þarna með lífi og sál í öllu því, er að gagni mætti koma. Þar var Árni G. Eylands, sem við öll þekkjum hér að öllu góðu og H. J. Hólmjárn efnafræðingur frá Reykjavík og ýmsir merkir menn frá höfuðstaðnum. Frá öðrum héruðum landsins voru engu síður áhugasamir og duglegir félagsmenn, þar á meðal Guðm. Karl Pétursson, yfirlæknir á Akureyri, Þórarinn Þórarinsson, skólastjóri á Eiðum, Séra Sigurður Sigurðsson frá Möðruvöllum í Hörgárdal, Guttormur Pálsson, skógræktarstjóri á Hallormsstað, og Þorvaldur Árnason, skattstjóri í Hafnarfirði, svo ég nefni nokkra af mörgum. Þá er Einar G. Sæmundsson, sá er síðar fór til Alaska í fræsöfnunarerindum, mikill áhugamaður fyrir málefninu og duglegur að sama skapi. Ýmsa þátttöku kvenna hef ég ekki minnst á í þessu sambandi, en þær eiga þar drjúgan skerf, sem annars staðar, frú Margrét Friðriksdóttir er formaður skógræktarfélags í Seyðisfirði og eru tvær aðrar konur í þeirri nefnd, og þannig er það með fleiri deildir.

Fleiri mætti nefna, sem beita sér þarna fyrir málinu, en þetta nægir til þess að sýna hversu áhuginn er almennur og að hér er um ágæta leiðtoga að ræða, sem líklegir eru til mikilla framkvæmda. Ófeigur læknir er og mikill áhugamaður og atorkumaður í þessu sem öðru, og erum við honum mjög þakklát fyrir hans góðu leiðsögn, gestrisni og alúð, bæði þá og síðar. Ég vil geta þess, að á þessu 20 ára afmæli gerðumst við hjónin ævifélagar í Skógræktarfélagi Íslands og hlutum með því öll réttindi þingsins eins og lög gjöra ráð fyrir.

Síðar á okkar ferðalagi áttum við þess kost að sjá mikið af nýræktinni. Einn

morgun sótti Ragnar Stefánsson okkur og fór með okkur í bíl sínum heim til Hafnarfjarðar. Vorum við þar á prýðilegu heimili þeirra hjóna meiri hluta dagsins og fór frú María með okkur um Hellisgerði, sem er prýðilegur trjágarður, vaxinn upp í gömlum eldgíg í miðjum bænum. Er þessi garður 25 ára gamall, og kennir þar margra grasa. Eru þar væn tré af ýmsum tegundum og má þar sjá mikið af Reynivið, þráðbeinum. Eru víst flest trén þar ættuð frá Noregi. Þar er líka Birki, Lævirki, Gullregn, Greni, Heggur og Kastaníutré, og fleiri. Í botni gígsins er ofurlítill pollur og í honum miðjum er stytta, sem á að tákna æskuna á fyrsta þroskaskeiði lífsins og var hún eftir Ásmund Sveinsson, sem er einn af þjóðkunnum listamönnum landsins. Er garðurinn allur mjög prýðilegur og stingur nokkuð í stúf við þá miklu hraunbreiðu vestur á skaganum. Á Akureyri eins og reyndar í Reykjavík og víða annars staðar eru nú prýðilegir trjágarðar víða og skógræktin þar er í miklum blóma og eins má segja um marga sveitabæi í Eyjafirði.

Á einn bóndabæ komum við þar sem bóndinn, Jón Rögnvaldsson, hefir afar myndarlegan trjágarð, og hefir hann þar fleiri tegundir af trjám en finnast í hinum stærri skógræktarstöðvum. Hafði Jón í Fífilgerði lært trjárækt í útlöndum á unga aldri og hefir ávalt verið hlutgengur í allri skógræktarstarfsemi í héraðinu. Hefir hann ásamt bróður sínum einnig blómarækt, og hafa þeir í félagi sett á stofn blómabúð á Akureyri með fjölda blómategunda, sem þeir rækta í Fífilgerði.

Í Vaglaskógi er eins og kunnugt er ein af aðal trjáræktarstöðvum landsins og var Einar G. Sæmundsson um eitt skeið forstjóri þar. Er hann sonur Einars E. Sæmundssonar, sem var einn af fyrstu skógræktarmönnum landsins, en hefir nú hætt þeim störfum vegna heilsubrests. Er Einar yngri nú starfandi í aðalnefnd Skógræktarfélags Íslands og fetar þannig í fótspor föður síns. Það eru nú orðnar margar skógræktarstöðvar á landinu, en þær stærstu eru á Tumastöðum, ásamt Múlakoti í Fljótshlíð og sú á Hallormsstað, Guttormur Pálsson er þar skógræktarstjóri og áttum við því láni að fagna að hitta hann heima. Fóru þau hjónin með okkur víða um skóginn og sýndu okkur gróðrarstöðina, sem nær yfir allstóra landspildu. Allt er þar prýðilega um gengið og plöntur frá öðrum löndum og heimsálfum virtust una vel hag sínum í hinni íslenzku mold.

Hallormsstaðaskógur var friðaður árið 1905. Hann er að flatarmáli h. u. b. 620 hektarar. Um 150 ha. af þessu landi var skóglaust er friðun hófst, en er nú vaxið ungu birki, sem verður beinvaxnara en gamli skógurinn, af því það hefir ekki verið skemt af beit.

Gerðar voru á árunum 1905—1913, tilraunir með uppeldi og gróðursetningu erlendra barrtrjáa í skóginum. Vísir að gróðurstöð (nursery) var hafin 1904 en síðustu árin hefir hún verið stækkuð mikið.

Hæsta birkitré í skóginum er rúmir 10 metrar og 30 cm. í þvermál (1.30 m. frá jörð).

Barrtré frá fyrstu árunum, sem flest standa nú í mörkinni eru þessi:

1. Blágreni (blue spruce) frá Klettafjöllunum í Colorado og Wyoming ríkjum í U. S. A. Hæð ca. 11 m., þvermál ca. 30 cm., aldur 45 ár.

2. Skógarfura, (Scandinavian Pine) frá Noregi. Hæð 8.5 m., þvermál 25 cm., aldur 40 ár.

3. Lerki, frá Síberíu. Hæð ca. 12 m., þvermál ca. 26 cm., aldur 28. ár.

4. Rauðgreni (Norway Spruce) frá Noregi. Hæð 7 m., þvermál 15—18 cm., aldur 40 ár.

5. Bláfura, frá Klettafjöllum U. S. A., upp við skógarmörk þar. Hæð 4 m., aldur 40 ár.

6. Síberískt Fagurgreni. Hæð 5 m., aldur 40 ár.

7. Cambrafura (Siberian Pine) Hæð 5 m., aldur 43 ár.

8. Fjallafura (Mountain Pine) frá Alpafjöllum. Hæð 6 m., aldur 40 ár.

Frá 1914—1933 var engu sáð af erlendum trjátegundum; en 1933 hófst nýtt tímabil í sögu skógræktarinnar. Og seinustu 17 árin hefir uppeldi og gróðursetning barrtrjáa farið vaxandi og nú eru í undirbúningi stærri framkvæmdir til þess að koma upp barskógi á Hallormsstað.

Hin umræddu 17 ár 1933—1950 hefir verið alið upp og gróðursett, eða selt út um land talsvert af barrtrjá-plöntum, einkum af eftirtöldum tegundum:

Lerki frá Rússlandi, Sitkagreni frá Alaska, Hvítgreni frá Canada (White Spruce); Rauðgreni frá Noregi; Douglasgreni frá B. C., Canada; Fjallagreni frá Alaska; Skógarfuru frá Noregi og Contorta furu frá B. C., Canada.

Af því sem gróðursett hefir verið kveður mest að Lerki, aldur 12 ár, hæð 3—5½ m. Þessir Lerkilundir eru tveir, í Atlavík og við Jökullæk, samtals á ca. 1¾ ha. lands. Vöxturinn er ör og jafn. Á öðrum stöðum, (í Mörkinni og í Atlavík) eru Blágreni, Hvítgreni og Skógarfura í góðum vexti, en ekki orðin eins hávaxin og Lerkið, sem ber af öllum yngri barrtrjám í Hallormstaðarskógi. Hæsta Lerkitré í Hallormsstaðaskógi, sem er líka hæsta tré á landinu er nálægt 40 feta hátt. Síberíska Lerkið vex frá 30 til 60 cm. árlega. Viður þess er kallaður Rauðfura og þykir einhver bezti smíðaviður, sem fæst á Íslandi.

Ég hef nú í stuttu máli minnst á eitt af þjóðarinnar stærstu áhugamálum, sem nú er unnið að af miklu kappi. En eins og að líkum lætur er á þessu stigi framkvæmdanna einungis um byrjun að ræða, byrjun á einu því stærsta fyrirtæki, sem hin íslenzka þjóð hefir nokkru sinni færst í fang að gjöra. Að rétt sé af stað farið, er ekkert vafamál í mínum huga, en eins og svo oft vill verða, þá eru ekki nægileg efni fyrir hendi til þess að koma öllu því í verk, sem nauðsyn ber til. Hér er ekki um neinn milljóna höfuðstól að ræða, sem hægt er að ausa úr til hvers konar framkvæmda, sem nauðsynlegar teljast. En verkið er engu að síður hafið með auknum krafti og bættum skilyrðum með hverju líðandi ári. Hugsjónin er fögur og allar fagrar hugsjónir eiga skilið stuðning almennings í fyllsta máta. Hefi ég því vakið máls á þessu að mér finnst, að Þjóðræknisfélagið hér ætti að finna köllun hjá sér til þess að leggja fram verulegan stuðning til þess fyrirtækis, sem öll þjóðin er samhuga um að framkvæma með tíð og tíma. Um aðferðir yrði auðvitað að ákveða hér; en ég vil einungis benda á það, að sá skerfur, sem við hér tækjum að okkur, gæti orðið eins og sérstæður þáttur í fyrirtækinu. Við gætum fengið land undir okkar skógrækt á hentugum stað og afgirt það og séð um það að öllu leyti. Ég get ekki hugsað hér neitt annað, sem íslenzku þjóðinni myndi þykja vænna um frá okkar hendi en einmitt þetta og væri því vel, ef þetta þing tæki málið upp á sína dagskrá, til alvarlegrar íhugunar, skynsamlegrar meðferðar og heillavænlegra úrslita.

MARJA BJÖRNSSON
SVEINN E. BJÖRNSSON

Dr. Beck lagði til, að frú Marju sé þakkað fyrir hið fróðlega og ítarlega erindi sitt og að því sé vísað til samvinnumálanefndar þingsins við Ísland og að frú Marju sé bætt við í þá nefnd. Jón M. Ólason studdi. Samþykt. Fundi svo frestað til kl. 2 e. h., samkvæmt uppástungu frá Mrs. B. E. Johnson og Elínar Hall.

Fjórði fundur þingsins var settur kl. 2 e. h. Fundargjörningur frá síðasta fundi lesinn og staðfestur.

Dr. Beck skýrði frá, að Mrs. Þorsteina Jackson Walters hefði ritað sögu Íslendinga í Norður Dakota á ensku og að hún væri mjög farin að heilsu, en væri ant um að sagan kæmist á prent. Sagði doktorinn að deildin „Báran“ hefði falið sér að hreyfa því máli á þinginu og lagði til að 5 manna þingnefnd sé sett í málið til að athuga hvaða lið Þjóðræknisfélagið vildi leggja, eða gæti lagt fram í málinu. Eiríkur Vigfússon studdi tillöguna og var hún samþykt. Í nefndina setti forseti: Dr. Beck, Th. J. Gíslason, Dr. T. J. Oleson, Mrs. E. P. Jónsson og Mrs. S. E. Björnsson.

Friðrik P. Sigurðsson tók til máls í sambandi við nýja ljóðabók, sem að hann hefir nýlega gefið út, og hvatti menn til að kaupa hana.

Ólafur Hallson minntist ferðar sinnar til Íslands á síðastliðnu sumri og í því sambandi bar hann fram eftirfylgjandi tillögu: Að Þjóðræknisfélagið fari þess á leit við stjórnina á Íslandi, að hún leyfi innflutning á gjafabögglum frá Vestur-Íslendingum til ættingja og vina á Íslandi, sem ekki fari fram úr $5—10.00 að verðmæti, tollfrítt. T. J. Oleson studdi tillöguna. Dr. Beck gjörði breytingartillögu um að málinu sé vísað til þingnefndarinnar í samvinnumálinu við Ísland. Mrs. P. S. Pálsson studdi breytingartillöguna og var hún samþykt.

Skrifari minntist á rithanda nafna bókina og hvatti menn til að sinna því máli. Hann stakk og upp á, að stjórnarnefnd Þjóðræknisfélagsins sé heimilað, að ráða mann í Winnipeg til að ganga með bókina heim til manna og fá þá til að rita nöfn sín í hana og borga honum ef þörf gerist. Mrs. L. Sveinsson studdi tillöguna og var hún samþykt.

Sigurður Baldvinsson vakti máls á, að æskilegt væri, ef að Þjóðræknisfélagsnefndin gæti verið sér úti um landabréf af Íslandi og Almanak Þjóðvinafélagsins og kvaðst vera reiðubúinn til að styðja að

sölu þeirra hér vestra, var málinu og honum vísað til útgáfunefndar þingsins.

W. J. Líndal dómari minntist á samkomuna, sem fyrirhuguð væri 30. marz í Playhouse Theatre hér í borg, er forstöðu- og söfnunarnefnd kennaraembættisins í íslenzku við háskólann í Manitoba stæði fyrir, og hvatti fólk til að fjölmenna á samkomuna. Hann benti á, að þær frú Davíð Östlund og ungfrú Helga Agnes Sigurðsson frá New York kæmu báðar til að taka þátt í henni og auk þess mundi Dr. A. H. Gillson forseti háskólans hafa mikilsvarðandi yfirlýsingu fram að bera, sem að snerti alla Íslendinga.

Skýrsla áhrærandi myndastyttu Leifs Eiríkssonar frá nefndinni sem það mál hefir með höndum las G. L. Jóhannsson.

Members of the Leif Eiriksson Memorial Committee

Gentlemen:

I am sorry to have to report that another year has passed without any successful results in this matter. Senator Milton C. Young had the bill to locate the statue in Washington reintroduced in the Senate during the last session of Congress. Now the Fine Arts Commission insists that a $40.000.00 appropriation for the building of the base and preparation of the site is necessary. Senator Young reports that unless we can make some contribution to that it will be difficult to obtain passage of the bill with that appropriation. He suggested that if we could raise $8000.00 or even $5000.00 it would be easier to get favorable action. I told him I doubted if we could undertake that but that I would submit it to the Committee and the convention of the Icelandic National League.

I enclose a copy of a letter from Frederick F. Hill, director af the Mariners' Museum, Newport News, Va., where the statue is now located. He also sent more photographs along the lines of the pictures sent you last year which I am sending to Mr. Asmundur Johannsson that he may exhibit them at the convention. Apparently the statue is well taken care of and viewed by many people.

Now I wish you would give some consideration as to how to proceed. Do you know of any influential Democrat whose help we can enlist? Shall we try to raise some funds? Should we consider another location? Please let me hear from you as to what you think best to do.

Kindest personal regards.

Sincerely,

G. GRIMSON

Einnig las hr. G. L. Jóhannsson afrit af bréfi svohljóðandi, frá umsjónarmanni minjasafnsins þar sem myndastyttan nú er, til Guðmundar dómara Grímssonar:

The Mariners, Museum,
Newport News, Virginia.

January 26, 1951

The Honorable G. Grimson,
Justice of Supreme Court
State of North Dakota
Bismarck, N. Dak.

Dear Sir:

Enclosed are three photographs of American and British naval groups with the Leif Eriksson monument as a background. These pictures are but two of the many groups taken by our Museum photographer. A large number of other parties including many student tours and ships' crews take pictures in a similar manner.

Since 1930, when The Museum was founded, the motto is ". . . Devoted To The Culture Of the Sea And Its Tributaries, Its Conquest By Man And Its Influence On Civilization." This motto appears on our bronze Main Entrance doors as shown in the enclosed photograph. A Viking long-boat may be seen in the upper panel, second from the left. Models are also featured in our collections.

More than 150.000 visitors from all parts of the world visit here during the year.

We believe the above information with our previous photographs will assure your Committee of the prominence and distinction of the Eiriksson monument. We wish to thank you for your inquiries.

Respectfully yours,

FREDERICK F. HILL, Director

G. L. Jóhannsson lagði til og Jón M. Ólason studdi, að skýrslunni og afriti bréfs Mr. Frederick F. Hill sé veitt móttaka með þakklæti og að nefndin sem um styttuna sér, sé beðin að halda starfi sínu áfram. Samþykt.

Álit þingnefndarinnar í útgáfumálinu.

Framsögumaður séra V. J. Eylands.

1. Þingið þakkar Gísla Jónssyni ritstjóra

Tímarits félagsins fyrir ágætt starf hans á árinu.

2. Þingið vottar Mrs. P. S. Pálsson þökk fyrir dugnað hennar við auglýsingasöfnun fyrir Tímaritið, og auglýsendunum fyrir stuðning þeirra við ritið.

3. Þingið lýsir ánægju sinni yfir útbreiðslu Tímaritsins á Íslandi og þakkar Þjóðræknisfélagi Íslendinga í Reykjavík allan stuðning og samvinnu í því sambandi.

4. Nefndin lítur svo á, að æskilegt væri að íslenzk kort af mismunandi stærðum séu fáanleg hér vestan hafs, og mælist til þess, að þingið feli Davíð Björnssyni bóksala að annast innkaup á þeim, og hið sama gildir um Almanak Þjóðvinafélagsins, sem margir hér vilja gjarnan eignast.

5. Þingið felur væntanlegri stjórnarnefnd að annast útgáfu Tímaritsins á komandi ári og ráða ritstjóra.

6. Nefndin lítur svo á, að með tilliti til hækkandi verðlags á öllu sem til prentunar og útgáfu bóka lýtur, þá geti Þjóðræknisfélagið ekki lengur staðið sig við að gefa Tímaritið út með sama verði og að undanförnu, og mælir því með við þingið, að verð þess verði hækkað um 50 cent á ári.

Á þingi í Winnipeg, 27. febr. 1951

BJÖRN STEFÁNSSON
EINAR MAGNÚSSON
ÓLAFUR HALLSSON
PÁLL TH. STEFÁNSSON
VALDIMAR J. EYLANDS

J. J. Bíldfell lagði til og Th. J. Gíslason studdi að álitið sé rætt lið fyrir lið. Samþykt.

1. liður samþyktur; 2., 3., 4. og 5. liður sömuleiðis.

Grettir L. Jóhannsson lagði til að 6 lið nefndarálitsins sé vísað til væntanlegrar stjórnarnefndar Þjóðræknisfélagsins til athugunar. Mrs. Backmann studdi tillöguna og var hún samþykt.

Séra Eylands lagði til, að nefndarálitið með áorðinni ráðstöfun sé samþykt. Ólafur Hallsson studdi tillöguna og var hún samþykt.

Nefndarálit útbreiðslumálanefndar.

Framsögumaður Einar Sigurðsson.

1. Þingið þakkar forseta og starfsnefnd Þjóðræknisfélagsins framkvæmdir þeirra á síðastliðnu ári.

2. Við finnum hvöt hjá okkur til að þakka Dr. Kolka og öllum sem heimsóttu okkur á vegum Þjóðræknisfélagsins á síðasta ári og óskum eftir að áframhald megi verða á slíkum heimsóknum, og að sérstaklega verði lögð áherzla á að fá yngri menn og konur til þessara heimsókna til að vekja áhuga fyrir íslenzkum málum hjá ungdóminum.

3. Nefndin leggur áherzlu á, að væntanleg stjórnarnefnd geri gangskör að því, að styrkja deildir þær sem uggvænt er um, að geti starfað án aðstoðar í framtíðinni, t. d. með heimsóknum, söngkenslu, eða á annan hátt hátt, sem þörf þykir.

4. Nefndin leggur til að stjórnarnefndin geri gangskör að því að fá nýjustu kvikmyndir að heiman á komandi ári, ef hún sér sér það fært.

JÓN M. ÓLASON
HERDÍS EIRÍKSSON
JÓHANN FRIÐRIKSSON
T. J. GÍSLASON
EINAR SIGURÐSSON

Þorsteinn Gíslason lagði til að nefndarálitið sé rætt lið fyrir lið. Jón M. Ólason studdi. Samþykt.

1. liður samþyktur.
2. liður samþyktur.
3. og 4. liður sömuleiðis.

Séra Jóhann Friðriksson lagði til að nefndarálitið í heild sé samþykt. Guðbjörg Sigurðsson studdi. Samþykt.

Dr. Beck lagði til og Jón M. Ólason studdi, að fundi sé frestað til kl. 9.30 á miðvikudagsmorgun. Samþykt.

Á þriðjudagskveldið hélt Icelandic Canadian Club sína árlegu samkomu í Fyrstu lútersku kirkjunni. Aðsókn var ágæt. Skemtiskráin var sem hér segir:

O, CANADA
VOCAL ENSEMBLE, Selection from the Gondoliers
GROUP OF THREE
PIANO SOLOS ....Thora Asgeirson
ADDRESS ....Dr. S. W. Steinson
VOCAL SOLOS ....Elma Gíslason
RITORNO VINCITOR, from Opera Aida by Verdi
AÐ LÖGBERGI
NÓTT
ÍSLENZKT VOR
Music by O. Hallson
Verses by Dr. S. E. Björnsson
ICELANDIC COLORED FILMS
with commentary by Rev. V. J. Eylands
GOD SAVE THE KING

Fundur settur kl. 9.30 f. h. miðviku-

dagsmorgun, 28. febrúar. Fundargjörningur frá síðasta fundi lesinn og samþyktur.

Þingskýrsla fjármálanefndar í tveimur liðum lögð fram og lesin af Haraldi Ólafssyni.

1. Fjármálanefndin hefir nú yfirfarið og athugað skýrslur féhirðis, fjármálaritara og eftirlitsmanns (á eign félagsins að 652 Home Street) og finnur þær réttar vera.

2. Fjármálanefndin leggur til, að fjárhagsskýrslur embættismanna Þjóðræknisfélagsins séu viðteknar og samþyktar eins og þær liggja fyrir í hinu prentaða formi.

SIGURÐUR EINARSSON
H. ÓLAFSSON
GRETTIR LEO JÓHANNSSON

Haraldur Ólafsson framsögumaður álitsins gjörði tillögu um, að það sé samþykt. Jón M. Ólason studdi. Samþykt.

Arinbjörn S. Bárdal mintist á hermanna minnisvarða Einars Jónssonar, er hann gerði til minningar um vestur-íslenzka hermenn, sem féllu í fyrra alheims stríðinu, samkvæmt samtali við Íslendinga í Winnipeg og lagði til að væntanlegri framkvæmdarnefnd Þjóðræknisfélagsins væri falið að athuga það mál. Mrs. E. P. Jónsson studdi tillöguna og var hún samþykt.

Mrs. S. E. Björnsson mintist á að Þórarinn Guðmundsson í Reykjavík hefði samið ný lög við tvö víðkunn íslenzk kvæði og látið hljómfesta þau á plötur og gefið allan söluarð þeirra í Canada og Bandaríkjunum Þjóðræknisfélagi Íslendinga í Ameríku og lagði til að þingið vottaði hr. Þórarni Guðmundssyni þakklæti sitt fyrir þessa höfðinglegu gjöf og hlýhug þann, sem að hún bæri vott um, og að málinu sé að öðru leyti vísað til væntanlegrar framkvæmdarnefndar félagsins. Dr. Beck studdi tillöguna, og var hún samþykt.

Skýrsla milliþinganefndar í námsstyrksmálinu.

NEFNDARÁLIT

Milliþinganefndin sem skipuð var á síðasta þingi Þjóðræknisfélagsins til þess að athuga möguleikana á því, að greiða götu einhvers Íslendings — manns eða konu — er líklegur þætti til að ryðja sér braut á sviði listarinnar, kom saman á fund 27. júní.

Á þinginu hafði verið dregin athygli að þessu námsfólki:

Lorne Stefánsson, Selkirk, Man.
Ólafi N. Kárdal, Gimli, Man.
Thoru Ásgeirson, Winnipeg, Man.

Nefndarálit.

1. Milliþinganefndin tjáir sig hlynta því að Þjóðræknisfélagið beiti sér nú þegar fyrir stofnun listamannasjóðs með almennum samskotum.

2. Þar sem einn af þessum áminstu nemendum stundar nú framhaldsnám í sinni grein, nefnilega Ólafur N. Kárdal, finnst nefndinni sanngjarnt að honum sé veittur styrkur eins fljótt og unnt er.

3. Ennfremur mælir nefndin með því að Þjóðræknisfélagið stuðli að því að Lorne Stefánsson komi fram á samkomum hér í borg við fyrsta tækifæri, í þeim tilgangi að fólk megi kynnast list hans, og ef talið verður æskilegt, að hann njóti einnig náms styrks síðar meir.

Þetta nefndarálit var undirskrifað af fjórum meðlimum nefndarinnar:

ÓLÍNA PÁLSSON
INGIBJÖRG JÓNSSON
HÓLMFRÍÐUR DANÍELSON
JÓNBJÖRN GÍSLASON

Formaður nefndarinnar, Trausti Ísfeld, var ekki samþykkur nefndarálitinu í heild.

Þetta nefndarálit var lagt fram fyrir stjórnarnefnd Þjóðræknisfélagsins á fundi þeirra í júlí, með það fyrir augum, að ef eitthvað ætti að gera í þessu máli væri æskilegt að láta það ekki bíða til næsta þings.

Á þeim fundi mættu fyrir hönd milliþinganefndarinnar, Jónbjörn Gíslason, Hólmfríður Daníelson og Ingibjörg Jónsson, sem einnig er meðlimur stjórnarnefndarinnar.

Málið fékk daufar undirtektir á fundi og er milliþinganefndinni ekki kunnugt um hvaða ákvarðanir hafa verið teknar í því.

HÓLMFRÍÐCR DANÍELSON,
skrifari nefndarinnar.

Mrs. L. Sveinsson lagði til að álitið sé rætt lið fyrir lið, Einar Vigfússon studdi. Samþykt.

1. liður samþyktur.

Um annan lið urðu allmiklar umræður og hann svo samþyktur.

3. liður samþyktur.

Mrs. L. Sveinsson lagði til, að nefndarálitið í heild sé samþykt. Eiríkur Vigfússon studdi. Samþykt.

Ólafur Hallsson lagði til að milliþinganefndin, sem starfað hefði í málinu á síðasta ári sé endurkosin. Mrs. Herdís Eiríksson studdi tillöguna og var hún samþykt.

Samvinnumál við Ísland.

Dr. Beck framsögumaður. Álit nefndarinnar var í 9 liðum og var samþykt að ræða það lið fyrir lið.

1. Þingið þakkar Þjóðræknisfélaginu á Íslandi, ágæta samvinnu og alla vinsemd þess og gestrisni í garð Vestur-Íslendinga.

2. Þingið lætur í ljósi ánægju sína yfir heimsókn ágætra gesta af Íslandi á liðnu ári, þeirra Pálma Hannessonar rektors og frúar hans, Dr. Alexanders Jóhannessonar rektors, herra Sigurgeirs Sigurðssonar biskups og frúar hans. Helga Tryggvasonar kennara og Einars E. Sæmundssonar skógræktarfræðings og þakkar þeim öllum komuna, sem styrkt hafa tengslin við heimalandið.

3. Þingið þakkar sérstaklega komu Páls V. G. Kolka læknis og mikilvægt kynningarstarf hans með ferðum og fyrirlestrahöldum á vegum félagsins.

4. Þingið fagnar yfir því. að fjöldi Vestur-Íslendinga hefir á liðnu ári heimsótt ættjörðina, meðal þeira dr. S. E. Björnsson og frú, Ólafur Hallsson, Skúli Sigfússon, Friðrik P. Sigurðsson og dóttir, Ásgeir Jörundsson, Árni Eggertsson og frú, Halldór Swan og fleiri, og þakkar það kynningarstarf til eflingar sambandinu við heimaþjóðina, sem heimfarendur þessir hafa innt af hendi.

5. Vegna ítrekaðra fyrirspurna úr mörgum áttum, víkur þingið þeirri bendingu til væntanlegrar stjórnarnefndar, að hún sendi þá spurningu til stjórnar Íslands, um hendur sendiráðsins í Washington, hvort ekki sé unt að leyfa frjálsar sendingar á gjafabögglum til Íslands sem eigi fari yfir $10.00 að verðlagi.

6. Þingið dregur á ný athygli félagsfólks og annara Vestur-Íslendinga að námsstyrk þeim og öðrum hlunnindum, sem vestur-íslenzku námsfólki stendur til boða við Háskóla Íslands, eins og áður hefir auglýst verið, og felur væntanlegri stjórnarnefnd að tilkynna þetta deildum, hérlendum skólum og almenningi á sem heppilegastan hátt.

7. (A) Þingið hvetur félagsfólk og aðra Vestur-Íslendinga til þess að gjörast félagar í Skógræktarfélagi Íslands og styðja með þeim hætti þá fögru hugsjón „að klæða landið“.

7. (B) Nefndin leggur til, að af fé því, sem Þjóðræknisfélagið á heima á Íslandi sé væntanlegri stjórnarnefnd falið að gefa í nafni þess 5000 krónur í sjóð Skógræktarfélags Íslands, og mælist jafnframt til þess við stjórn Skógræktarfélagsins, að því fé verði varið til byrjunar á ræktun skógarbletts á Þingvöllum í nafni Vestur-Íslendinga.

8. Þingið hvetur á ný til þess, að væntanleg stjórnarnefnd leiti fyrir sér um útvegun kvikmynda af Íslandi í litum til notkunar í útbreiðslustarfi félagsins.

9. Þingið vill enn á ný minna á þá hugmynd að æskilegt væri, að félagið byði vestur um haf á vegum sínum til kynningarstarfs og annarar útbreiðslustarfsemi, karli eða konu frá Íslandi, sem líklegust væru til eflingar þeiri starfsemi og eigi um það samvinnu við Þjóðræknisfélagið á Íslandi.

RICHARD BECK
MARJA BJÖRNSSON
ÓLAFUR HALLSSON
EIRÍKUR VIGFÚSSON
H. G. SIGURÐSSON
G. L. JÓHANNSSON

Allir liðirnir samþyktir og nefndarálitið í heild svo samþykt, samkvæmt tillögu frá Dr. Beck, sem G. L. Jóhannsson studdi.

Grettir L. Jóhannsson las bréf frá Þórarni Guðmundssyni í Reykjavík til stjórnarnefndar Þjóðræknisfélagsins, svohljóðandi:

Ég leyfi mér hér með að biðja háttvirta stjórn Þjóðræknisfélagsins að þyggja að gjöf útgáfurétt í Bandaríkjum Norður-Ameríku og Kanada ásamt rétti til vélupptöku og flutnings þar á tveimur meðfylgjandi sönglögum, er ég hefi samið. Lögin eru við hin alkunnu íslenzku kvæði: „Ó, fögur er vor fósturjörð“ — og er lagið sungið af Einari Sturlusyni óperusöngvara, og „Land míns föður“ — sungið af Guðmundi Jónssyni söngvara.

Þessi réttindi að sönglögunum eru gefin Þjóðræknisfélaginu til ævarandi eignar, og rennur þannig allur ágóði af sölu, upptöku og flutningi laganna í nefndum löndum til Þjóðræknisfélagsins.

Jafnframt því að biðja yður að veita þessari gjöf viðtöku árna ég Þjóðræknisfélaginu allra heilla og óska þess, að starf þess að þjóðræknismálum megi ganga sem allra bezt og verða sem giftusamlegast bæði fyrir Íslendinga austan hafs og vestan. Með vinsemd og virðingu,

Reykjavík, 29. nóvember 1950

Þórarinn Guðmundsson (sign)

Fundi var frestað kl. 1.30 e. h.

Fundur settur kl. 2 e. h. 28. febrúar 1951. Fundargjörningur frá síðasta fundi lesinn og staðfestur.

Næsta viðfangsefni þingsins samkvæmt lögum félagsins var kosning embættismanna og var fyrverandi stjórnarnefnd félagsins öll endurkosin. Það er:

Forseti, séra Philip M. Pétursson
Varaforseti Dr. Tryggvi J. Oleson
Skrifari, J. J. Bíldfell
Varaskrifari, frú E. P. Jónsson
Féhirðir, Grettir L. Jóhannsson
Varaféhirðir, Grettir Eggertsson
Fjármálaritari, Guðmann Levy
Varafjármálaritari, Árni G. Eggertsson, K.C.
Skjala og eigna umsjónarmaður Ólafur Pétursson.

Yfirskoðunarmaður, sá af núverandi yfirskoðunarmönnum félagsins, sem að ekki hafði útent kjörtímabil sitt.

Saga Íslendinga í Norður Dakota

Þingnefndin í því máli lagði fram svohljóðandi álit:

Nefndin metur að verðleikum það kynningarstarf í þágu Íslendinga, sem Mrs. Þorsteina Jackson Walters hefir verið að vinna, og er hlynt því, að Þjóðræknisfélagið leggi eftir föngum lið útgáfu hins nýja enska rits hennar um sögu Íslendinga í Norður Dakota. Leyfir því nefndin sér að leggja til, að væntanlegri stjórnarnefnd sé heimilað að styrkja þetta útgáfumál með fjárframlagi eftir því sem ástæður leyfa, og vinni að málinu að öðru leyti í sambandi við deildina „Báran".

RICHARD BECK
INGIBJÖRG JÓNSSON
T. J. OLESON
T. J. GÍSLASON
MARJA BJÖRNSSON

Dr. Beck lagði til að nefndarálitið sé samþykt, Mrs. E. P. Jónsson studdi. Samþykt.

FRÆÐSLUMÁL

Álit fræðslumálanefndar.

1. Nefndin lætur í ljósi þakklæti sitt til Dr. P. V. G. Kolka fyrir starf hans hér vestra, og hina ítarlegu skýrslu hans yfir það.

2. Nefndin heimilar framkvæmdarnefnd Þjóðræknisfélagsins, ef hún sér sér það fært, að ráða mann, annaðhvort héðan, eða að heiman, fyrir lengri eða skemmri tíma til þess að ferðast um bygðirnar, efla íslenzku kenslu, safna sögulegum fróðleik í íslenzkum munum, og yfirleitt styrkja þjóðræknisviðleitni. Nefndin telur það sjálfsagt að, ef hæfur maður fengist þá mundu deildir félagsins að sjálfsögðu vera fúsar til að taka þátt í þeim kostnaði, sem á fellur.

3. Nefndin hvetur Þjóðræknisfélagið og deildir þess til að útbýta kenslubókum hvar sem þær geta orðið að gagni.

4. Nefndin leggur til, að þingið feli skrifara að þakka skriflega fyrir sýnishorn af kenslubókum, sem að skólastjóri Melaskóla, Arngrímur Kristjánsson, afhenti Mrs. S. E. Björnsson sem gjöf til Þjóðræknisfélagsins, og fyrir hið góða boð hans, að útvega eins margar bækur af þessu tagi, og Þjóðræknisfélagið óskaði eftir.

5. Líka lætur nefndin í ljósi þakklæti til Helga Elíassonar fræðslumálastjóra fyrir boð hans, að senda hingað hreyfimyndir af Íslandi til kensluafnota.

Á þingi í Winnipeg, 28. febrúar 1951

T. J. OLESON
MRS. S. E. BJÖRNSSON
MRS. INGIBJÖRG JÓNSSON
MRS. L. SVEINSSON
JÓNATAN TÓMASSON

Nefndarálitið var rætt lið fyrir lið og samþykt í heild samkvæmt uppástungu frá Jóni M. Ólasyni, er Stefán Einarsson studdi.

Uppástunga frá Einari P. Jónssyni um, að íslenzku blöðin fái eftirfarandi þingskjöl til birtingar nú þegar. Skýrslu Páls Kolka læknis, erindi frú Marju Björnsson um skógrækt Íslands, og kveðju-erindi frá The Society for the Advancement of Scandinavian Study. Gísli Jónsson studdi tillöguna og hún var samþykt.

Jón Jónsson bókavörður gat þess, að undanfarandi hefði hr. Lárus Ólafsson á Akranesi á Íslandi sent nýjar bækur að gjöf til Þjóðræknisfélagsins, eða bókasafns þess, og lagði til, að þingið viðurkendi þennan höfðingsskap og velvild með því að greiða Lárusi þakklætis atkvæði. Dr. Beck studdi tillöguna og var hún samþykt með því að menn stóðu á fætur.

Jón Jónsson gerði uppástungu um, að

annar liðurinn í þingskýrslu bókasafnsnefndarinnar sé tekinn til yfirvegunar á ný, Pétur N. Johnson studdi tillöguna, sem var samþykt.

Jón Jónsson gerði þá breytingartillögu við liðinn, að mönnum sé heimilt að nota bókasafnsherbergið á miðvikudagskveldum frá og eftir klukkan átta. Breytingin var samþykt, og nefndarálitið í heild aftur samþykt.

Forseti skýrði frá að formleg tilkynning hefði komið frá deildinni „Frón" í Winnipeg um að á þessu þingi yrði borin fram tillaga frá deildarinnar hálfu um að breyta verði 21. grein Þjóðræknisfélags laganna og bað framsögumann þess máls að gjöra það nú.

Mrs. Ingibjörg Jónsson tók til máls og gerði uppástungu um, að síðasta málsgreinin í 21. grein Þjóðræknisfélags laganna, sem svo hljóðar: „Atkvæðaumboð þessi gilda aðeins fyrir deildir utan Winnipeg-borgar", sé strikuð út. Dr. Beck studdi tillöguna og var hún samþykt með meira en tveimur þriðju atkvæða.

Gísli Jónsson stakk upp á, að stjórnarnefnd Þjóðræknisfélagsins sé falið að ákveða stað og tíma, hvar og hvenær næsta þjóðræknisþing verði haldið, þegar ríkisritari Kanada hefði samþykt lagabreytinguna frá 1950. G. L. Jóhannsson studdi tillöguna. Mrs. Backmann gerði þá breytingartillögu, að þingið sjálft ákveði hvar og á hvaða tíma að þingið sé haldið. Breytingin samþykt.

Th. J. Gíslason gerði tillögu um að næsta þjóðræknisþing verði haldið fyrripart af júní. Breytingartillaga frá G. L. Jóhannssyni að 33. ársþing Þjóðræknisfélagsins verði haldið 25., 26. og 27. febrúar 1952. Sú breyting var feld. Samþykt var að halda næsta þjóðræknisþing í Winnipeg, í júnímánuði 1952.

Fundi frestað til kl. 8 e. h.

Fundur settur kl. 8 e. h. í Fyrstu lútersku kirkju á Victor Street.

Jón Jónsson gjörði tillögu um að stjórnarnefnd Þjóðræknisfélagsins sé falið að ganga frá öllum fundargjörningum, sem ókláraðir séu. Guðmann Levy studdi. Samþykt. Svo hófst skemtiskrá kveldsins, sem Dr. T. J. Oleson stýrði og var hún sem fylgir:

EINSÖNGUR, Ungfrú Ingibjörg Bjarnason
UPPLESTUR, Herra Ragnar Stefánsson
FÍÓLÍN SOLO, Herra Pálmi Pálmason
RÆÐA, Herra Valdimar Björnsson
EINSÖNGUR, Herra Albert Halldórsson
Frú W. Kristjánsson spilaði. undir

Þegar skemtiskránni var lokið, kvaddi forseti ritara til að bera fram nöfn heiðursfélaga og voru þau þessi: Dr. A. H. S. Gillson, Winnipeg; Arinbjörn S. Bárdal, Winnipeg; Ólafur Pétursson, Winnipeg. Forseti bar nöfn þessara manna hvert um sig, undir þingið til samþyktar. Fyrst Dr. A. H. S. Gillson, sem að Grettir L. Jóhannsson studdi, þá Arinbjörn S. Bárdal, sem Dr. Richard Beck studdi, og Ólaf Pétursson, sem að Einar Páll Jónsson studdi og var útnefning allra mannanna samþykt af þinginu með dynjandi lófaklappi. Og svo var þinginu slitið með því að syngja þjóðsöng Breta og Eldgamla Ísafold.

PHILIP M. PÉTURSSON, forseti
JÓN J. BÍLDFELL, skrifari

Bækur og rit — Niðurlag frá bls. 99

Kvöldvaka er fyrst og fremst bókfræðirit líkt og „The Bookman". Hún talar um bækur, bókaútgáfu, bókagerð og margt fleira, sem bókhnýsnir menn hafa gaman af að stinga nefinu inn í. Eru þar óneitanlega margar skarpar og þarfar athuganir um menn og málefni, venjur og siði í ræðum, riti og útvarpi. Ritstjórinn er berorður og hispurslaus um það, er honum finst miður fara, en öllu þó í hóf stilt og án hlutdrægni. En hann er engu síður örlátur á lofið — klappar oftar á vangann en hann gefur kinnhest. Flest og best í Kvöldvöku er eftir ritstjórann sjálfan, en þó eru þar ágætar ritgjörðir eftir séra Benjamín Kristjánsson og einhverja fleiri. Þá eru þar nokkur kvæði eftir ýmsa höfunda, en fremur lítið kveður að flestum þeirra. Þó öllum ritgjörðum og kvæðum væri slept, á Kvöldvaka samt erindi til bókamanna eins lengi og ritstjórinn er eins vel vakandi og í þessum fyrsta árgangi. Innan um smápistlana um bækur yfirleitt væri t. d. gaman að sjá meira um sjaldgæfar útgáfur, skrítnar bækur, prívat prentanir, gleymda höfunda og bækur, sem að líkindum verða aldrei prentaðar aftur, með smá ljósmyndum af síðum eða síðupörtum, ef kostnaðurinn er ekki ritinu um megn, og svona mætti lengi telja. En hér er blaðið á enda, sögðu bréfritararnir í gamla daga. G. J.

Seattle, Wash.
Thórir Björnsson
Mrs. Margrét Benedictsson
B. J. Einarsson
Mrs. Helga K. Sumarliðason
B. I. Einarsson
Jóhann Straumfjörð

St. Paul, Minn.
Minnesota Historical Society

Topeka, Kans.
J. B. Linderholm

Toppenish, Wash.
Mrs. Bergþóra Benedictson

Upham, N. Dak.
E. J. Breiðfjörð

Virginia, Minn.
Magnús Magnússon

Washington, D. C.
John M. Echols
Mrs. Mekkin S. Perkins
Mrs. Shirley Block

Williamsburg, Va.
Próf. Jess H. Jackson

Woodbridge, Mass.
J. B. Skaptason, Ph.D.

5. DEILDIR

Deildin Báran.
Mountain, N. Dak.
G. J. Jónasson, forseti
H. B. Grímsson, skrifari
Jóhannes Anderson, féhirðir
P. B. Ólafson, fjármálaritari.

Heiðursmeðlimir
Dr. and Mrs. Richard Beck
G. Grímsson, dómari
Chr. Indriðason
Mr. ond Mrs. Kr. K. Kristjánsson
H. T. Hjaltalín

Meðlimir
Joe Gestson
Stefán Thordarson
Leó Melsted
Vilhjálmur Melsted
Lári Johnston
S. S. Kristjánsson
F. M. Einarsson
F. A. Björnsson
Haraldur Ólafson
Stefán Indriðason
Helgi Björnson
B. S. Guðmundsson
Mrs. B. S. Guðmundsson
Sigm. Guðmundsson
Helgi Laxdal
Lourince Guðmundson
Erling Guðmundson
Kenneth Indriðason

H. G. Guðmundson
Pétur Ólason
Jón Ólason
Hermann Bjarnason
B. F. Olgeirsson
Joe Peterson
Rev. & Mrs. E. H. Fáfnis
A. M. Ásgrímsson
Ólafur Thorsteinson
Ted Vatnsdal
O. G. Johnson
Steini Goodman
S. F. Steinólfson
C. S. Guðmundson
Einar J. Mýrdal
Mrs. J. Th. Johnson
B. S. Sigfússon
W. M. Austfjörð
Gestur Gestsson
S. S. Johnson
W. K. Haldórsson
Leó Laxdal
Silvía Johnson
Jóhann Geir
John Benjamínson
Clarence Jenson
V. S. Hansson
Mrs. A. J. Byron
Teitur Ásmundsson
H. Ásgrímsson
Mrs. Anna Grímsson
Mrs. Kristín Goodman
V. A. Björnsson
S. K. Johnson
H. M. Jónasson
J. E. Hallgrímsson

Helgi Reykdal
W. M. Sigurðsson
Skúli Stefánsson
John H. Axdal
B. C. Björnsson
J. J. Erlendsson
Dagbjartur Guðbjartson
John Goodman
S. A. Björnsson
M. F. Björnsson
Árni Jóhannesson
Matte Björnsson
Björn Stefánsson
G. D. Grímsson, Mozart, Sask.
F. E. Scheving
Krist. Kristjánsson
Leonard Guðmundsson
V. G. Guðmundsson
Freda Eggerts
Alle Bjarnason
Ole Johnson
J. K. Hall
Mrs. Kristín Gestson
J. K. Ólafsson
H. S. Walter
Alli Johnson
Frank Hall
Joe W. Hall
Margrét Guðmundsson
Alvin Melsted
Oddur Sveinsson
Gamalíel Thorleifsson
T. M. Thorsteinson
Fred Snowfeld
B. S. Núpdal
J. J. Myris

Meðlimaskrá „Vestra", Seattle, 1952

Tryggvi Anderson
Mrs. María Anderson
John Ásmundsson
Mrs. J. Ásmundsson
Miss Kristbjörg Ásmundsson
Ólafur Bjarnason
Mrs. O. Bjarnason
Tani Björnsson
Mrs. Sigrid Björnsson
S. H. Christianson
Mrs. S. H. Christianson
F. J. Frederickson, Everett, Wash.
Mrs. F. J. Frederickson, Everett, Wash.
Ágúst H. Hanson
Milton Hallgrímsson
Mrs. Ester Hallgrímsson
Mrs. J. P. Woll
Steve B. Johnson
Mrs. Steina Johnson
Kjartan J. Johnson
Miss Brynhildur Jónsson
Miss Ingibjörg Johnson
Mrs. Agle Jacobson
Mrs. Sigurlaug Johnson
B. O. Jóhannsson
Mrs. B. O. Jóhannsson
J. A. Jóhannsson
Josephine Jóhannsson
Hannes Kristjánsson
Mrs. Kristín Kristjánsson
Jóhann Kárason
Mrs. Guðbjörg Kárason
Jón Magnússon
Mrs. Guðrún Magnússon

H. E. Magnússon
Mrs. Hanna Magnússon
Jónas J. Middal
Mrs. J. J. Middal
Lillie Pétursson
Sveinn G. Richter
Mrs. Emma Scheving
Steve Scheving
Mrs. Anna Scheving
Sigurður Sigurðsson, Calgary, Alta.
Mrs. Ragnh. Sigurðsson, Calgary, Alta.
Óskar Sigurðsson
Mrs. O. Sigurðsson
Beggi Sigurðsson
Mrs. Ruth Sigurðsson
Mrs. Ína Stefánsson
Sigurður S. Thordarson
Björg Thordarson
Kristinn Thorsteinsson
Mrs. Elín Thorsteinsson
Karl F. Frederick
Miss Inga Matthíasson
Pálmi Pálmason
Mrs. P. Pálmason
Gísli Árnason
Mrs. G. Árnason
Rev. Kolbeinn Sæmundsson
Kjartan Bjarnason
Mrs. Solveig Olson
Rev. G. P. Johnson
Mrs. Margrét Johnson
Sigrún H. Friðriksdóttir
Einar M. Jóhannsson
T. E. Samúelsson
Mrs. T. E. Samúelsson
Mrs. Guðrún Page
Mrs. Anna Hanley
Stefán Guðjohnsen
Mrs. Jean Guðjohnsen
Einar Þ. Guðjohnsen
Mrs. Anna Vatnsdal
Mrs. Sarah Johnson
Edward Carl La Vogue
Sigurður Pétursson, Ph. D. Reykjavík
Mrs. Margrét Wandy
Mrs. Dóra Roswick
Þór Guðjónsson
Mrs. Elsa E. Guðjónsson
Christian Sivertz
Mrs. Svava Valfells, Reykjavík
Jón B. Valfells, Reykjavík
Sveinn B. Valfells, Reykjavík
Mrs. Helga Valfells, Reykjavík
Mrs. Freda MacDonald
Sarah Erlendsson
K. J. Johnson
Walter Franks
Mrs. Sigga Franks
Tracy T. Christianson
Ragnar Thordarson
Benedikt A. Elíasson
Ester Sigurðsson
Baldur Á. Gudjohnsen
Pétur Hallgrímsson
George Sigmar
Rev. Eric Sigmar
Mrs. Svava Sigmar
Mrs. Guðríður Eiríksson
Mrs. Arndís Ólafsson

Heiðursmeðlimir

Mrs. Anna Thordarson
Mrs. K. Frederick
Halldór Sigurðsson
Gunnar Matthíasson, Los Angeles
Mrs. Guðný Matthíasson, Los Angeles
Miss Josefine Josephson
Mrs. Helga Johnson
Mrs. Jakobína Johnson

Stjórnarnefnd Þjóðræknisdeildarinnar Fróns
fyrir árið 1952

Forseti,
Ingibjörg Jónsson, Ste. 12 Acadia Apts.
Vara-forseti
Eric Ísfeld, 933 Sherburn St.
Skrifari
Heimir Thorgrímsson, 627 Agnes St.
Vara-skrifari
Próf. Áskell Löve, 636 Gertrude St.
Gjaldkeri
Jochum Ásgeirsson, Ste. 4 Acadia Apts.
Vara-gjaldkeri
Pétur J. Pétursson, 534 Dominion St.
Fjármálaritari
Jón Jónsson, 735 Home St.

Vara-fjármálaritari
Próf. Tryggvi J. Oleson,
484 Montague Ave.

Bókavörður
Jón Jónsson,
735 Home St.

Þjóðræknisdeildin „Frón“
Meðlimaskrá fyrir árið
1951

Ævifélagar

Grettir L. Jóhannsson
Philip M. Pétursson
Grettir Eggertsson
Walter Jóhannsson

Hildur Árnason
Hannes Anderson
Sigurður Anderson
Sigurveig Árnason
Þorsteinn Árnason
Kristín Árnason
Jochum Ásgeirsson
Ingibjörg Ásgeirsson
Jón Ásgeirsson
Oddný Ásgeirsson
A. S. Bardal
Jóhann Th. Beck
Mrs. J. Th. Beck
Rafnkell Bergsson
Andrés Björnsson
Rósa Björnsson
Gunnar Brynjólfsson
Davíð Björnsson
Rósa Björnsson
Lárus Björnsson
Hjörtur Brandson
Magnús Brandson
Oddur Brandson
Ingibjörg Butler
John Butler
S. Backmann
Ólafur Björnsson
Hjörleifur Björnsson
(Nú dáinn)
Svava Bonnel
Jón Benediktsson
María Björnsson
Jóhannes Christie
Friðmunda Christie
Jón Christophersson
Sigurður Christophersson
Jónas Davíðsson
Sína Dunning
Ragnheiður Davíðsson
H. F. Daníelsson
Gestur Davíðsson
C. O. Einarsson
Árni G. Eggertson, K.C.
Maja Eggertson
Jón Einarsson
Gunnar Erlendsson
Valdimar J. Eylands
Kristinn Eyjólfsson
Guðm. Eyford
Jens Elíasson
Ragnar Eggertsson
Lára Freeman
Fred Friðfinnsson
Ása Friðriksson
G. H. Gilles
Halldór Gíslason
Hallbera Gíslason
Hjálmar Gíslason
Jónbjörn Gíslason
J. S. Gilles
Ingunn Gilles
Þorsteinn Goodmann
Matta Gunnlaugsson
Sigríður Gunnlaugsson
Carl Hansson
B. Hallsson
Ella Hall
Jón Halldórsson
Páll Hallsson
Helga Hallsson
Th. Hannesson
Jóhanna Hólm
Thor Ottó Hallsson
S. Helgason
Jón Hafliðason
Anna Halldórsson
Ludvick Hólm
Eric Ísfeld
Sigríður Jakobsson
Steindór Jakobsson
Rósa Jóhannsson
Fred Jóel
Mrs. L. J. Jóhannesson
S. Jóhannsson
Þórdís Jónsson
Jónína Jóhannesson
Jósefína Jóhannsson
Kristín Johnson
J. Jónasson
Jónas Jónasson
Ingibjörg Johnson
Guðríður Johnson
Henrietta Johnson
Helgi Johnson
Magnús Johnson
Thorlákur Johnson
Jón Jónatansson
Mrs. L. Jörundsson
Jón Johnson

Ólína Johnson
Veiga Johnson
Guðmundur Johnson
Björn Jónsson
Skúli Johnson
Kári W. Jóhannsson
Björn Johnson
Snorri Jónasson
Friðrik Kristjánsson
Hlaðgerður Kristjánsson
J. F. Kristjánsson
Steina Kristjánsson
Lúðvík Kristjánsson
W. Kristjánsson
Jón Laxdal
Guðmann Levy
Mrs. Guðmann Levy
J. J. Líndal
Una Líndal
W. J. Líndal
S. M. Lárusson
H. V. Lárusson
Ari G. Magnússon
Böðvar Magnússon
Jóhann Magnússon
Guðrún Magnússon
Magnús Magnússon
Sólrún McNab
J. A. McNab
Þorsteinn Mýrdal
Jakobína Nordal
Hallfríður Ólafsson
Óli Ólafsson
Ísafold Ólafsson
Tryggvi J. Oleson
S. Oddleifsson
Sessilía Oddson
Sveinn Oddson
Valgarður Oddson
Benedikt Ólafsson
Th. Ólafsson
Christ Oliver
Mrs. Christ Oliver
Jónína Olson
P. S. Pálsson
Mrs. P. S. Pálsson
Stefanía Pallsson
A. S. Pallson
Hannes Pétursson, Sr.
Jóhanna Pétursson
(Nú dáin)
Ólafur Pétursson, Sr.
Þórey Pétursson
Hólmfríður Pétursson
Margrét Pétursson
Ólafur Pétursson, Jr.
Pétur J. Pétursson
Þorvaldur Pétursson
Petrína Pétursson
Hannes J. Pétursson
G. E. Pétursson
Jóhannes Pétursson
Sigfús Sigurðsson
Jóhann Sigmundsson
Mrs. J. Sigmundsson
E. H. Sigurðsson
Mrs. E. H. Sigurðsson
Guðbjörg Sigurðsson
Halldór Sigurðsson
Rannveig Sigurðsson
Regína Sigurðsson
Sigurþór Sigurðsson
María Sigurðsson
Guðm. A. Stefánsson
Ragnar Stefánsson
Hannes M. Sveinsson
Mrs. G. Sveinsson
Halldór M. Swan

Jóhannes Sigurðsson
Björgólfur Sveinsson
Guðrún Skaftason
Einar Sigurðsson
Hreiðar Skagfeld
Þorsteinn Sveinsson
Kristín Sigurðsson
Mínerva Sædal
Bjarni Sveinsson
Sigurbjörn Sigurðsson
Einar Thomson
Dóri Þorbergsson
Guðm. Þorsteinsson
Þorgerður Þórðarson
Soffanías Thorkelsson
Carl K. Thorlakson
Valdheiður Thorlakson
Th. Thorsteinsson
Örn Thorsteinsson
Mrs. A. Thorgrímsson
Heimir Thorgrímsson
Margrét Þorbergsson
T. Thorbergsson
Geir Þorgeirsson
Sigurrós Vídal
Thor Viking

Þjóðræknisdeildin Grund, Glenboro

Rev. Eric H. Sigmar
G. J. Oleson
H. Heidman
F. Frederickson
Mrs. G. S. Paulson
Mrs. B. Mýrdal
Miss Olga Sigurdson
Miss Finna Sveinson
Mrs. G. Lambertsen
B. S. Johnson
T. S. Arason
S. A. Anderson
P. A. Anderson
Gísli Björnson
Mrs. S. A. Sigurdson
G. S. Johnson
S. E. Johnson
Stefán Johnson
S. Swanson
S. S. Ólafson
P. S. Johnson

Cypress River

Helgi Helgason
Margaret Josephson
H. S. Johnson
Herman Ísfeld
Mrs. B. K. Johnson
Sigrún Johnson
Conrad Nordman

Baldur

J. A. Sveinsson
K. Bjarnason
Mrs. H. Peterson
Tryggvi Johnson
I. Jóhannesson
J. K. Sigurdson
S. S. Johnson

Þjóðræknisdeildin Ísland, Morden, Man.

Nöfn embættismanna

Forseti
Jón B. Johnson, Thornhill,
Skrifari
Guðrún Thomasson,
Féhirðir
Thorst. J. Gíslason,
Fjármálaritari
Jonathan Thomasson,

Þjóðræknisdeildin Ísland, Morden, Man.

Skrá yfir meðlimi,
12. jan. 1952

Stefán G. Einarson
Árni Gillis, Jr.
Árni R. Gillis
Oscar Gillis
Ragnar Gillis
Andy Gíslason
Lárus Gíslason
J. M. Gíslason
T. J. Gíslason
Mrs. T. J. Gíslason
Leonard Helgason
J. B. Johnson
Mrs. J. B. Johnson
Óli Líndal
Mrs. Fríða Líndal
I. M. Ólafson
Mrs. Willie Olafson
Mrs. P. Kunzelman
Jóhann P. Thomasson
Thomas Thomasson
Jonathan Thomasson
Edwin F. Stephenson
nýr meðlimur
Halldór B. Ólafson
nýr meðlimur

Þjóðræknisdeildin Iðunn,
Meðlimaskrá 1951

S. G. Nordal
Fred Nordal
V. Axfjord
J. M. Austman
Páll Guðmundsson
Steinn Guðmundsson
J. Ólafsson
Jóhann Sigbjörnsson
Mundi Stefánsson
Finnur Sigurðsson
Alberta Johnson
Rósmundur Árnason
Jóhann Gíslason
Sigbjörn Sigbjörnsson

Þjóðræknisdeildin Gimli
Félagatal 1951

Jón J. Johnson, forseti
Mrs. H. G. Sigurðsson, vara-forseti
Ingólfur N. Bjarnason, skrifari
Elías Ólafsson, gjaldkeri
Sigurður Baldvinsson, fjármálaritari.

Meðlimir

Mrs. Harold Bjarnason
Helgi Albertsson
Mrs. Gyða Anderson
Guðjón Árnason
W. J. Árnason
Miss Helga Árnason
Miss Karen Árnason
Mrs. Ing. N. Bjarnason
Herbert Bjarnason
Óli Bjarnason
Mrs. Joe Bjarnason
Helgi Benediktsson
Friðfinnur Einarsson
Einar A. Einarsson
Mrs. Ágúst Elíasson
Mrs. Ingi Einarsson
Einar S. Einarsson
Guðmundur Fjelsted
Lestrarfélagið Gimli
Mrs. Sigrún Gíslason
Sveinn Geirholm
Mrs. Guðný Geirholm
Mrs. Adolf Holm
Miss Sigríður Hjartarson
Miss Magnúsína Halldórson
John V. Johnson
John B. Johnson
Mrs. J. B. Johnson
Kristinn Johnson
Mrs. J. Jocobson
Sigurjón Jóhannsson
Mrs. Anna M. Jónasson
Óli Josephson
Pálmi Jóhannsson
Mrs. Helga Johnson
Mrs. Gavrose Jones
Dr. A. B. Ingimundsson
Ólafur N. Kárdal
Mrs. Ó. N. Kárdal
T. H. Kárdal
Mrs. T. H. Kárdal
Sig. Th. Kristjánsson
Ted. Kristjánsson
Mrs. Elín Kristjánsson
M. S. Magnússon
Jón Magnússon
Mrs. Th. Magnússon
G. B. Magnússon
E. G. Narfason
Lárus B. Nordal
Guðm. Peterson
Sigurður Peterson
Mrs. Lauga Peterson
Dóri Peterson
Miss Thorunn Paulson
Mrs. Baldur Peterson
Miss Sigurbjörg Stefánsson
Jóhann Sæmundsson
Mrs. Norman K. Stevens
Hrólfur Sigurðsson
Mrs. Jane Sveinsson
Miss Guðrún Sigurðsson
Eric Stefánsson
H. G. Sigurðsson
Valdimar Stefánsson
Thorsteinn Sveinsson
Mrs. Jón Stevens
Björn Sigurðsson
Mrs. Betty Sigurðsson
Mrs. Ingibjörg Sveinsson
J. E. Sigurjónsson
Séra H. S. Sigmar
Miss Margrét Sveinsson
Mrs. Guðrún Stevens
Mrs. Kristín Thorsteinsson
Mrs. Lára Tergesen
G. H. Thorkelsson
Hjálmur V. Thorsteinsson
Mrs. J. Ágústa Tallman
Miss Joyce Thorkelsson
Mrs. Guðrún Thompson,
Óli Thorsteinsson
Mrs. Grace Thorkelsson
Mrs. Kári Thorsteinsson
Mrs. V. C. Torfason

Sambandsdeildin "Ströndin" Vancouver, B.C.

S. Eymundsson, forseti
G. Stefánsson, vara-forseti
B. Kolbeins, skrifari
E. Elíasson, vara-skrifari
S. Johnson, féhirðir
A. H. Ísfjörð, vara-fehirðir og auglýsinga-stjóri

Meðlimir

Oli Anderson
G. Anderson
J. H. Anderson
Mrs. G. T. Anderson
Mrs. S. Arnason
A. Björnson
B. Brynjólfson
Mrs. B. Brynjólfson
G. T. Berg
Miss G. Christopherson
Mr. Eliason
Mrs. Eliason
F. Sigurðsson
H. Eliason
T. Eymundson
Mrs. T. Eymundson
Mrs. F. W. Edinger
Mrs. T. Egilson
Mrs. M. Frederickson
S. Guðmundson
E. Gunnarson
Mr. Gíslason
Mrs. Gíslason
Mrs. E. F. Hall
Mrs. C. Helgason
Mrs. A. Harvey
Mr. Hólm
Mrs. Hólm
K. J. Halldorson
C. Ísfjörð
Th. Jónasson
Mrs. F. Johnson
H. Johnson
J. Johnson
S. Johnson
T. Kristjansson
Mrs. D. McDonald
Mrs. Oscar
Mrs. A. C. Orr
Mrs. S. Skardal
Miss A. Sigurdson
G. Stefánsson
Mrs. G. Stefánsson
Rev. Dr. H. Sigmar
F. Thornton
S. Torfason
J. A. Thorsteinsson
Mrs. K. E. Thelander
E. Vatnsdal

Deildin "ESJAN" Árborg, Manitoba

Gunnar Sæmundson, forseti
Valdimar Jóhannesson, vara-forseti
Herdís Eirickson, skrifari
Sigurður Finnson, vara-skrifari
Magnús Gíslason, fjármálaritari

Tímóteus Böðvarsson, féhirðir
Franklin Pétursson, bókavörður

Meðlimir

Margrét Sæmundson
Elli Guðmundson
Svanbjörg Sveinsson
Eyríkur Bjarnason
Þórarinn Gíslason
Böðvar H. Jakobsson
Sveinbjörg Halldórsson
Aldís Pétursson
Þórunn Vigfússon
C. H. Hillman
Ingibjörg Gíslason
Þorbjörg Mýrdal
Lára Sigvaldason
Gudrun M. Borgfjörð
K. N. S. Friðsteinsson

A. H. Anderson
W. S. Eyjólfsson
Sigurjón Þórðarson
G. J. Guttormsson
Eiríkka Johnson
Bjarni Sigvaldason
Wilhelm Pálsson
Emma von Renessee
S. A. Sigurdson
Baldvin Jónsson
Bergur Vigfússon
S. B. Hornfjörð
Sigurður Einarsson
Ingun Fjeldsted
G. B. Björnson
B. J. Lífman
Jón Gunnarsson
Páll Stefánsson
H. S. Erlendsson
Sigurður Vopnfjörð
S. I. Sigvaldason
Helgi Jakobsson

Þ. G. Sigurðson
Andrea L. Johnson
S. O. Oddleifsson
G. O. Einarsson
Friðrik Finnsson
F. P. Sigurðson
Halli Gislason
S. S. Johnson
Einar Benjamínsson
Kristján Sigurðson
Valdimar Sigvaldason
K. J. Jónasson
Þorgrímur Pálsson
Guðmundur Sigvaldson
Jóhannes Pétursson
Lárus Pálsson
Jónas G. Skúlason
Björn Bjarnason
Ragnar Guðmundson
Hallur Johnson
B. G. Anderson
Jón Pálsson

Deildin "SNÆFELL"
Churchbridge, Sask.

Þórarinn Marvin, forseti
G. F. Gíslason, gjaldkeri

Meðlimir

Magnús Bjarnason
Konráð Eyjólfsson
Jón Freysteinsson
Mrs. Gróa Gunnarsson
Sveinbjörn Gunnarsson
Björn Hinriksson
Kristján Johnson
Halldór B. Johnson
Gísli J. Markússon
Sr. Sigurður S. Christopherssón
Þorleifur Valberg

Deildin "Aldan"
Blaine, Wash.

Sr. A. E. Kristjánsson, forseti
Mrs. Dagbjört Vopnfjörð, ritari
Andrew Danielson, féhirðir
Hannes Teitson, skjalavörður
Einar Símonarson, vara-forseti
Sigurður Arngrímson, vara-skrifari
Jóhann J. Straumfjörð, vara-féhirðir
Anna Kristjánsson
Bertha Danielson
Bella Straumfjörd
Þorhalla Arngrímson
Sigurjón Björnson
Séra G. P. Johnson
Margrét Johnson
Ágúst G. Breiðfjörð
Jakob Vopnfjörð
Helgi S. Helgason
Guðmundur Guðbrandson
Elin Guðbrandson
Guðmundur Guðmundson
Guðbjörg Guðmundson
Thorsteinn G. Ísdal
Helgi Steinberg
Kristín Steinberg
Jón Laxdal
Thorbjörg Johnson
Guðni Davíðson
Hólmfríður Davíðson
Anna Lyngholt
Jóhann G. Jóhannson
Solveig Jóhannson
Helga Júlíus
Skúli Johnson
Guðrún Johnson
Sigríður Johnson
Gísli Guðjónson
Fríða Guðjónson
Alice Símonarson
Stefán Skagfjorð
Herdís Stephanson
María Thordarson
Augustina Goodman
Begga Sölvason
Rósa Casper
Elin Carpenter
Sigurður O. Sigurðson
Margrét J. Benedictson
Magnús Guðlaugson

Deildin "Brúin"
Selkirk, Manitoba

Embættismenn

E. Olson, forseti
Einar Magnússon, vara-forseti

Mrs. A. Guðbrandson, skrifari
Mrs. Ásta Sveinson, vara-skrifari
Herman Nordal, gjaldkeri
Mrs. H. Nordal, vara-gjaldkeri
Eiríkur Vigfússon, fjármálaritari
Mrs. Thora Austman, vara-fjármálaritari
Mrs. Ásta Erickson, bókavörður
Oddur Sveinsson og
Mrs. Ásta Erickson, yfirskoðunarmenn

Heiðursmeðlimir

Bjarni Arnason
Mrs. Kristín K. Olafson
Jón Sigurðson
Oddur Sveinson

Meðlimir

Mrs. Thora Austman
Miss Katie Anderson
Jón Arnason
Mrs. Ásta Erickson
Guðjón Friðrikson
Jón Goodman
Mrs. Allie Guðbrandson
Kristinn Goodman
Mrs. Margrét Goodman
Mrs. Ingveldur Henry
Jón Hinrikson
Mrs. Guðrún Ísfeld
Trausti Ísfeld
Mrs. Trausti Ísfeld
Mrs. Vígdís Johnson
Miss Dora Johannesson
Mrs. Sigurbjörg Johnson
Mrs. Guðlaug Johnson
Mrs. Júlíana Johnson
Dr. Eyjólfur Johnson
Mrs. Margrét Johnson
Mrs. Freida Lyons
Einar Magnússon
Mrs. Rakel Maxson
Herman Nordal
Mrs. H. Nordal
E. Olson
Séra S. Olafson
J. Pjeturson
Mrs. Ingibörg Palson
S. Roy
Mrs. Jofeta Skagfjörð
Bjarni Skagfjörð
Mrs. Rannveig Stefánson
Mrs. Ásta Sveinson
Gusti Sæmundson
W. P. Thorsteinson
Mrs. Adda Thordarson
Mrs. Helga Thompson
Mrs. Johanna Thorvaldson
Einar Thorvaldson
Jón Vogen
Eirikur Vigfússon

Deildin "Fjallkonan"
Wynyard, Sask.

Hallgrímur Axdal, forseti
Thorhallur Bardal, vara-forseti
Gísli Benidiktson, skrifari
J. Josephson, vara-skrifari

Gunnar Jóhannsson, gjaldk.
Ástvaldur Hall, vara-gjaldk.
Gísli Gilles
Steinþór Gunnlaugsson
Mrs. Thorhallur Bardal
C. H. Grímsson
Mrs. Sveinson
Pétur Thorsteinsson
Valdi Johnson
Anna Guðjónsson
Jonas Jónsson
Magnús Jónasson
Mrs. Halldóra Gíslason
Sigga Björnsson
Finnbogi Guðmundsson
Jóhann Kristjánsson
Björn G. Jóhannsson
Hákon Kristjánsson
Finnbogi Johnson
Fríða Pálsson
Kristján Jónasson
M. J. Skagfell
Marvin Johnson

Deildin "Lundar"
Lundar, Man.

August Eyjólfsson, forseti
Torfi Torfason, vara-forseti
Mrs. L. Sveinson, skrifari
Mrs. H. Björnson, vara-skrifari
Mrs. S. Hofteig, féhirðir
Mrs. K. Pálsson, vara-féhirðir
Mr. & Mrs. Kári Byron
Mr. & Mrs. D. Lindal
Mr. & Mrs. Ágúst Eyjólfson
Mr. & Mrs. Helgi Björnson
Mr. & Mrs. Jóhann Fredrickson
Mr. & Mrs. Ágúst Magnúson
Mr. & Mrs. Stefán Hofteig
Mr. & Mrs. Hjörtur Hjartarson
Mr. & Mrs. Thorlákur Nelson
Mr. & Mrs. Óli Ólafson
Mr. & Mrs. Skúli Sigfússon
Mrs. Soffía Benjamínson
Tómás Benjamínson
Torfi Torfason
Bjarni Torfason
Eiríkur Scheving
Mrs. Kristín Pálson
Mrs. Ásta Sigurðson
Mrs. Valdi Rafnkelson
Jóh. Sigurjónson
Gísli Gíslason
Árni Pálsson
Jón Líndal
Jón Björnson
Mrs. Margrét Sigurðson
Jón Jóhannson
Sigurður Oddson
Gísli Ólafson
Mrs. Rannveig Guðmundson
Emil Guðmundson

BRECKMAN BROS.

Dry Goods - Clothing
Boots and Shoes
LUMBER, SASH & DOORS
Crockery - Hardware - Groceries
Flour and Feed

LUNDAR MANITOBA

Heillaóskir til Þjóðræknisfélagsins og allra Íslendinga

JOHNSON'S STORE

N. R. Johnson Oscar Johnson
Axel Johnson

LUNDAR MANITOBA

LUNDAR TRANSFER

Daily Service
To and From Winnipeg

L. Danielson, Prop. Lundar, Man.

J. M. GISLASON

Manufacturers of Floats

LUNDAR MANITOBA

CARL'S MODERN MEAT MARKET

C. BJORNSON, Prop.

Livestock, Meat, Fish and Poultry
LUNDAR QUICK FREEZE
Slaughtering - Meat Processing
Quick Freezing - Custom Curing
Smoking

LUNDAR, MAN. PHONE 5

D. J. LINDAL

Ford Sales and Service
Gas and Oil
Farm Implements

LUNDAR MANITOBA

Pálsson & Vigfússon

PURE BRED HEREFORDS
DOMINO BREEDING

LUNDAR MANITOBA

LUNDAR ELECTRIC

D. K. DANIELSON, Prop.

Crossley Shelvadore Refrigerators
Wiring Installations, Repairs
Agent—Moffat Ranges
General Electric Appliances

LUNDAR MANITOBA

HOTEL LEWIS

M. B. & R. M. GRIEVE, Mgrs.

WYNYARD SASK.

A. BERGMAN

Alskonar varningur, og sérstök
áherzla lögð á matvöru.

Sími 31

WYNYARD SASK.

Dr. Guðmundur Paulson
Ólafur Magnússon
Bóas Ólafson
Mrs. L. Sveinson

Sambandsfélagið

Icelandic Canadian Club 1951-52

Miss Hilda Arnason
Mr. Paul Bardal
Mr. J. T. Beck
Mrs. J. T. Beck
Mrs. B. S. Benson
Mr. J. Bergman
Mrs. J. Bergman
Miss Joan Bergman
Miss Inga Bjarnason
Miss Steinunn Bjarnason
Mrs. Una Bjarnason
Mr. Andres Bjornson
Mrs. J. Cooney
Mrs. Ruby Couch
Mr. H. F. Danielson
Mrs. H. F. Danielson
Miss Helga Eggertson
Miss Stefania Eydal
Miss Stefania Eyford
Mrs. Arnheidur Eyolfson
Miss Lillian Eyolfson
Miss Villa Eyolfson
Mrs. G. Finnbogason
Mrs. K. G. Finnson
Mr. Halldor Gislason
Miss Helga Goodman
Mrs. G. Gunnlaugson
Miss Lilja Guttormson
Miss Mattie Halldorson
Mr. Thorhallur Halldorson
Mr. Carl Hallson
Mr. James Hatchard
Mrs. James Hatchard
Mr. Einar Hjorleifson
Mrs. Lauga Johannesson
Miss Inga Johnson
Miss Lara Johnson
Prof. Skuli Johnson
Miss Steina Johnson
Mr. Jonas J. Jonasson
Miss Vala Jonasson
Mr. O. Jonasson
Mrs. O. Jonasson
Miss Joan Jonasson
Mrs. Runa Jonasson
Prof. T. J. Oleson
Mr. Clarence Oliver
Mr. L. Helgi Olsen
Mrs. L. H. Olsen
Mr. W. Kristjanson
Mrs. W. Kristjanson
Mr. H. V. Larusson
Mr. John K. Laxdal
Mrs. John K. Laxdal
Judge W. J. Lindal
Mrs. W. J. Lindal
Mr. Helgi Marteinson
Mrs. Bertha Marteinson
Mr. John Myrdal
Mrs. Laura McMahon
Miss Gerda Narfason
Mrs. George Palmer
Miss Margaret Petursson
Rev,. P. M. Petursson
Mrs. Lena Richardson
Mr. Harry F. Robinson
Mrs. Harry F. Robinson
Miss Alexandra Samson
Miss Naome Samson
Dr. L. A. Sigurdson
Mrs. L. A. Sigurdson
Mrs. Lara Sigurdson
Mr. Carl Sigurdson
Mr. H. J. Stefanson
Mrs. O. Stephensen
Mr. Sveinn Sveinson
Mr. Arthur Swainson,
Mr. Felix Sigurdson
Mr. Th. Thorbergson
Mr. Fred Thordarson
Mr. Heimir Thorgrimson
Dr. P. H. T. Thorlakson
Mrs. Carl Thorsteinson
Mrs. Olof Viking
Mr. Axel Vopnfjord
Mrs. Axel Vopnfjord
Mrs. Frank Ward

Life Members

Dr. S. J. Johannesson
Mr. G. J. Guttormson
Mr. S. K. Hall
Miss Maria Markan
Rev. R. M. Marteinson

The Executive of the Icelandic National League wish to convey their thanks and appreciation to their many friends and business associates who have advertised in this publication.

Auglýsingaskrá Tímaritsins

(Index to the Advertisers)